

مجموعہ منتخب قوانین و مقررات نظارت و بازی

مرکز آموزش و پژوهش سلامت ادارہ و مبارزہ با فساد

مجموعہ تصدیق شدہ منتخب قوانین و مقررات نظارت و بازرسی

مرکز آموزش و پژوهش سلامت ادارہ و مبارزہ با فساد

انتشارات سازمان
بازرسی کل کشور

عنوان قرارداد:	ایران، قوانین و احکام - Iran, Laws, etc.
عنوان و نام پدیدآور:	مجموعه تنقیح شده منتخب قوانین و مقررات نظارت و بازرسی / گردآوری و تدوین محمدجواد حق شناس؛ حسام عشقی - مهدی سجادی کیا و ...
ناظر علمی:	محمدامین کیخای فرزانه؛ [به سفارش] مرکز مطالعات و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد.
مشخصات نشر:	تهران: سازمان بازرسی کل کشور، انتشارات، ۱۴۰۴.
مشخصات ظاهری:	۲۱۲ ص: ۵/۱۴/۵۱/۲۱ س.م.
شابک:	978-622-8120-51-5
وضعیت فهرست نویسی:	فیبیا
موضوع:	سازمان بازرسی کل کشور -- قوانین و مقررات -- آیین نامه‌ها
موضوع:	General Inspection Organization -- Law and legislation
موضوع:	General Inspection Organization -- By -- laws
شناسه افزوده:	سازمان بازرسی کل کشور، انتشارات - کیخای فرزانه، محمدامین، ۱۳۶۶ - حق شناس، محمدجواد، ۱۳۵۹
شناسه افزوده:	سازمان بازرسی کل کشور، مرکز مطالعات و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد
رده بندی کنگره:	۱۵۸۷۱۴
رده بندی دیویی:	۵۵۰۳۵۰۲۶۴۳/۳۴۷
شماره کتابشناسی ملی:	۹۹۴۰۶۵۷
اطلاعات رگورد کتابشناس:	فیبیا

مجموعه تنقیح شده منتخب قوانین و مقررات نظارت و بازرسی

گردآوری و تدوین:

دکتر محمد جواد حق شناس - حسام عشقی - محمد کاظم اسدیان
کوهستانی - حمید نطقی - پویا یزدان پرست - مهدی سجادی کیا
ناظر علمی: دکتر محمدامین کیخای فرزانه

طراح جلد و صفحه‌آرا: رحمت نبی‌زاده

چاپ اول: ویرایش سوم، مهر ۱۴۰۴ ❖ شمارگان: ۵۰۰ نسخه ❖ ۲۵۰/۰۰۰ تومان

انتشارات سازمان بازرسی کل کشور

مرکز آموزش و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد

تمامی حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به سازمان بازرسی کل کشور است.

این اثر تحت پوشش قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان ایران قرار دارد.

تهران: خیابان آیت‌الله طالقانی، تقاطع خیابان شهید سپهبد قرنی، سازمان بازرسی کل کشور

شماره تماس: ۸۸۸۴۴۶۱۴ - ۰۲۱ • Bazrasi.nashr@136.ir

دیباچه

تَفَقَّدْ أَعْمَالَهُمْ وَابْعَثِ الْعُيُونَ مِنْ أَهْلِ الصِّدْقِ وَالْوَفَاءِ عَلَيْهِمْ ...
کارهای آنان [کارگزاران] را جويا باش و بر آنان ناظرانی از
میان دُرستکاران و وفاداران، بگمار ...
(نامه ۵۳ نهج البلاغه)

قانون محوری، قانون مداری، ارتقای آگاهی‌ها و فسادستیزی، از
مشخصه‌های بارز حکومت‌های مردم‌سالار دینی است. قانون اساسی
جمهوری اسلامی ایران که التزام به حاکمیت ملت را در چارچوب شرع
مقدس به رسمیت شناخته است، سازمان بازرسی کل کشور را نهاد
ناظر بر حُسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در دستگاه‌های اداری،
معرفی کرده و در جایگاه عالی‌ترین مرجع نظارتی کشور و چشم‌بیدار
نظام قرار داده است.

امروزه با توجه به گستره و تنوع پدیده فساد در سپهر سیاسی
بسیاری از کشورها، مطالعات، تحلیل همه‌جانبه و شناخت ابعاد و
زوایای پیچیده فساد و فسادستیزی و نیز آشنایی با کم‌وکیف حرکت در
مسیر سلامت اداری، به عنوان یک دستورکار علمی و مقدمه‌ای برای
اقدامات عملی در مواجهه با این پدیده و همچنین به منظور اتخاذ
تصمیماتی هدفمند و مؤثر، مورد توجه کشورها و مجامع علمی قرار
گرفته است؛ در این راستا سازمان بازرسی کل کشور نیز طی بیش از یک
دهه گذشته، با تکیه بر توانمندی‌های محققان مجرب و گروه‌های

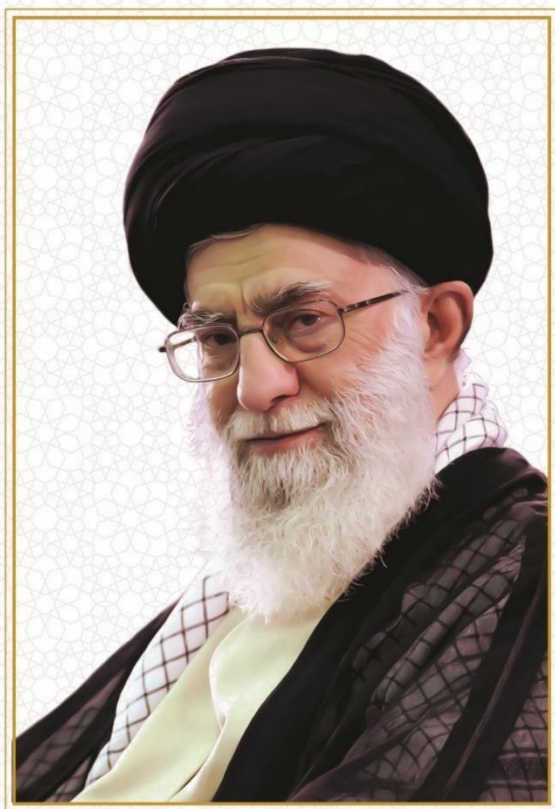
پژوهشی مرکز آموزش و پژوهش‌های سلامت اداری، و با الهام از تحولات زمانه و درک اقتضائات عصر جدید، علاوه بر اینکه عطف توجه به مقوله فسادشناسی، فسادستیزی و فراهم‌سازی الزامات نظری و پیش‌نیازهای معرفتی آن را در قالب انجام مجموعه‌ای از تحقیقات و فعالیت‌های علمی در اولویت برنامه‌های خود دارد، به موازات آن، تسهیم ماحصل یافته‌های پژوهشی و به اشتراک‌گذاری دستاوردهای دانشی منبعث از آن را نیز مفروض دانسته و به همت انتشارات سازمان، چاپ و نشر آثار و محتواهای علمی حاصل را مطمح نظر قرار داده است؛ لازم به ذکر است اثر پیش‌روی نیز با چنین هدفی به پیشگاه خواننده گرامی تقدیم می‌دارد.

سازمان بازرسی کل کشور ضمن گرامیداشت یاد و نام شهدای گلگون کفن و فسادستیزان این مرز و بوم، اصحاب قلم و فسادستیزان صاحب‌آلم را در جهت ارتقای کیفی آثار، به نقدهای منصفانه و نکته‌سنجی‌های مشفقانه دعوت می‌کند؛ به این امید که در این جهاد علمی- معرفتی پیش‌روی، سهمی هر چند اندک در پیشبرد آرمان‌های نظام جمهوری اسلامی، منویات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) و ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد ایفا نماید.

وَأَسْأَلُ اللَّهَ التَّوْفِيقَ وَ عَلَيْهِ التَّكْلَانِ

خدائیان

رئیس سازمان بازرسی کل کشور

این سازمان می تواند با آگاه کردن مدیران کشور از نقاط ضعف و قوت دستگاهها،
ابزار خُن مدیریت مسئولان مختلف کشور باشد.

رئیس معظم انقلاب در دیدار مسئولان سازمان بازرسی کل کشور ۱۳۸۲/۲/۱

فهرست

پیشگفتار.....	۱۵
بخش اول: قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور.....	۲۱
بخش دوم: آیین نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور.....	۷۳
◀ فصل اول: کلیات.....	۷۳
◀ فصل دوم: نظارت و بازرسی	۷۸
◀ فصل سوم: تهیه گزارش و پیگیری آن	۹۱
◀ فصل چهارم: دستگاه های نظارتی	۱۰۰
◀ فصل پنجم: نظارت همگانی.....	۱۰۰
◀ فصل ششم: به کارگیری نیروهای بازنشسته نظامی، انتظامی و امنیتی	۱۰۲
◀ فصل هفتم: سایر مقررات	۱۰۳
بخش سوم: دستورالعمل ماده ۶۵ آیین نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور	۱۰۹
◀ فصل اول: بازرسان افتخاری	۱۰۹
◀ فصل دوم: تشکل های غیردولتی مردم نهاد	۱۱۲
◀ فصل سوم: سایر موارد	۱۱۳
بخش چهارم: قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد	۱۱۷

فصل اول: تعاریف و اشخاص مشمول	۱۱۷
فصل دوم: تکالیف دستگاه‌ها در پیشگیری از مفاسد اداری	۱۲۰
فصل سوم: تکالیف عمومی	۱۳۴
بخش پنجم: آیین‌نامه اجرایی تبصره (۴) ماده (۶) قانون ارتقای سلامت نظام	
اداری و مقابله با فساد	۱۴۹
فصل اول: کلیات و تعاریف	۱۴۹
فصل دوم: تشکیلات و وظایف هیئت تشخیص	۱۴۹
فصل سوم: تشکیلات و وظایف دادگاه	۱۵۳
فصل چهارم: تشکیلات و وظایف دبیرخانه	۱۵۳
بخش ششم: قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون سازمان	
ملل متحد برای مبارزه با فساد	۱۵۹
فصل اول: مقررات عمومی	۱۶۲
فصل دوم: اقدامات پیشگیرانه	۱۶۵
فصل سوم: جرم‌انگاری و اجراء قانون	۱۷۷
فصل چهارم: همکاری‌های بین‌المللی	۱۹۵
فصل پنجم: استرداد دارایی‌ها	۲۱۵
فصل ششم: کمک فنی و تبادل اطلاعات	۲۲۵
فصل هفتم: راهکارهای اجرایی	۲۳۰
فصل هشتم: مفاد نهایی	۲۳۳
بخش هفتم: قانون حمایت از گزارشگران فساد	۲۴۲
فصل اول: تعاریف و مصادیق	۲۴۲
فصل دوم: فرایند دریافت گزارش	۲۴۵
فصل سوم: حمایت	۲۴۶
فصل چهارم: پاداش	۲۴۷
فصل پنجم: مقررات عمومی	۲۴۹

بخش هشتم: آیین نامه اجرایی فصل دوم قانون حمایت از گزارشگران فساد

۲۵۵.....	
۲۵۵.....	فصل اول- تعاریف و اختصارات
۲۵۶.....	فصل دوم- طراحی و راه اندازی سامانه
۲۵۷.....	فصل سوم- ثبت گزارش
۲۵۷.....	فصل چهارم- نظام رتبه بندی گزارش ها
۲۶۴.....	فصل پنجم- نحوه انتخاب نهاد پذیرنده برای ارسال گزارش
۲۶۶.....	فصل ششم- سایر موارد
۲۶۹.....	پیوست

پیشگفتار

هدف غایی از نظارت بر حُسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در دستگاه‌های اداری که اصل ۱۷۴ قانون اساسی به عهده سازمان بازرسی کل کشور قرار داده، تحقق سلامت اداری است. دستیابی به این هدف الزامات متعددی دارد که یکی از آن‌ها آشنایی بازرسان و دستگاه‌های مشمول بازرسی با قوانین و مقررات مرتبط است. فقدان تسلط برخی مدیران و کارکنان دستگاه‌های مشمول بازرسی و بعضاً کارکنان سازمان بازرسی کل کشور بر قوانین و مقررات، از جمله مشکلات مهم در امر نظارت و بازرسی است که یکی از دلایل آن، پراکندگی قوانین و مقررات و عدم گردآوری و تنقیح آن‌ها در یک مجموعه منسجم است. در این مجموعه سعی شده است برخی از قوانین و مقررات پرکاربرد حوزه نظارت و بازرسی جمع‌آوری و مورد تنقیح قرار گیرد. در تنقیح این مجموعه، از نظریات مشورتی اداره کل حقوقی قوه قضائیه، آرای هیأت عمومی دیوان عدالت اداری، آرای وحدت رویه دیوان عالی کشور، نظریات تفسیری شورای نگهبان و نظریات کمیسیون حقوقی سازمان بازرسی کل کشور استفاده گردید. بر این اساس، «رویه قضایی»، «نظریه مشورتی» و «استعلام حقوقی» در متن کتاب به ترتیب به معنای «آرای وحدت رویه دیوان عالی کشور یا آرای هیأت عمومی دیوان عدالت اداری»، «نظریه مشورتی اداره کل حقوقی قوه قضائیه» و «استعلام از کمیسیون حقوقی سازمان بازرسی کل کشور» است.

مجموعه پیش رو شامل قوانین و مقررات زیر است: قانون تشکل سازمان بازرسی کل کشور و آیین‌نامه اجرایی آن، دستورالعمل ماده ۶۵ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکل سازمان بازرسی کل کشور، قانون ارتقای سلامت اداری و مبارزه با فساد و آیین‌نامه اجرایی تبصره ۴ ماده ۶ آن، قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد، قانون

حمایت از گزارشگران فساد و آئین‌نامه اجرایی فصل دوم آن. قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور در تاریخ ۱۹ مهرماه ۱۳۶۰ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و سه بار به ترتیب در سال‌های ۱۳۷۵، ۱۳۸۷ و ۱۳۹۳ اصلاح گردید. نکته قابل تأمل اینکه قانون اصلاحی سال ۱۳۹۳، قانون آزمایشی سال ۱۳۸۷ را نسخ نمود. آیین‌نامه اجرایی این قانون نیز که از زمان تصویب، چندین بار اصلاح شد آخرین بار در تاریخ ۱۳۹۸/۳/۲۱ به تصویب رئیس قوه قضائیه رسید. دستورالعمل ماده ۶۵ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور که موضوع آن نحوه به‌کارگیری بازرسان افتخاری، همکاری با تشکل‌های مردم‌نهاد و استفاده از توان علمی اشخاص حقیقی است و در تاریخ ۱۳۹۰/۸/۱ به تصویب رئیس قوه قضائیه رسیده نیز به این مجموعه اضافه شده است.

بخش چهارم به قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مبارزه با فساد به عنوان مهم‌ترین سند جامع مرتبط با سلامت اداری در کشور اختصاص یافته است. این قانون در ۲۹ اردیبهشت ۱۳۸۷ به مدت سه سال به صورت آزمایشی تصویب شد و سرانجام در ۶ بهمن ۱۳۹۸ به صورت دائمی به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. آیین‌نامه اجرایی تبصره ۴ ماده ۶ این قانون که در تاریخ ۲۴ تیرماه ۱۳۹۲ به تصویب رئیس قوه قضائیه رسیده است، با توجه به استقرار دبیرخانه آن در سازمان بازرسی کل کشور در ادامه کتاب آمده است.

در موضوع نظارت و بازرسی و مبارزه با فساد الحاق به معاهدات و توافق‌نامه‌های بین‌المللی از جمله اولویتهای جمهوری اسلامی ایران بوده است؛ کنوانسیون مبارزه با فساد (مریدا) از جمله این معاهدات است که جمهوری اسلامی ایران نیز به آن ملحق شده و در تاریخ ۱۳۸۷/۷/۲۰ به تأیید مجمع تشخیص مصلحت نظام رسید. لذا بخش ششم کتاب به آن اختصاص

یافته است.

یکی از راهبردهای پیشگیری و مبارزه با فساد، حمایت از گزارشگران فساد است که قانون آن پس از بررسی‌های کارشناسی مفصل در تاریخ ۱۴/۹/۱۴۰۲ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. با توجه به نقش پررنگ سازمان بازرسی کل کشور در این قانون، متن آن به این مجموعه اضافه شده است. در بخش هشتم نیز آیین‌نامه اجرایی فصل دوم این قانون که به نحوه ثبت گزارش، شاخص‌های مربوط به رتبه‌بندی آن و نحوه انتخاب نهاد پذیرنده مربوط می‌شود و در ۱۸ شهریور ۱۴۰۳ به تصویب هیئت وزیران رسیده، درج شده است. استعلامات متعددی از کمیسیون حقوقی سازمان بازرسی کل کشور در خصوص شمول صلاحیت این سازمان بر برخی نهادها، سازمان‌ها و دستگاه‌ها انجام شده که در انتهای کتاب، متن این استعلامات و پاسخ‌های کمیسیون حقوقی سازمان آورده شده است.

امید است مجموعه حاضر بتواند علاوه بر ارتقای دانش حقوقی کارکنان سازمان بازرسی کل کشور و سایر علاقمندان، امکان دسترسی آسان و سریع به این قوانین و مقررات را فراهم نماید.

مرکز آموزش و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد

بخش اول

قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور

بخش اول: قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور^۱

ماده ۱- (اصلاحی ۱۳۹۳/۷/۱۵) - به منظور نظارت بر حسن جریان امور و اجراء صحیح قوانین در دستگاه‌های اداری و در اجرای اصل ۱۷۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، سازمانی به نام سازمان «بازرسی کل کشور» که در این قانون به اختصار «سازمان» نامیده می‌شود زیر نظر رئیس قوه قضائیه و با اختیارات و وظائف مندرج در این قانون تشکیل می‌شود.^۲

۱. این قانون در تاریخ ۱۳۶۰/۷/۱۹ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و در روزنامه رسمی به شماره ۱۰۶۹۱ مورخ ۱۳۶۰/۸/۱۹ منتشر شد. قانون مزبور در ۱۳۷۵/۵/۱۷، ۱۳۸۷/۴/۱۷ و ۱۳۹۳/۷/۱۵ توسط مجلس شورای اسلامی اصلاح شده است.

۲. نظریه مشورتی

نظریه شماره ۷/۹۹/۱۱۲ مورخ ۱۳۹۹/۲/۲۰؛ «اگرچه اصل شصت و یکم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران اعمال قوه قضائیه را به وسیله دادگاه‌های دادگستری مقرر کرده و اصل یکصد و پنجاه و نهم نیز دادگستری را مرجع رسمی تظلمات و شکایات معرفی نموده است؛ اما با عنایت به اصل یکصد و هفتاد و سوم همین قانون که مقرر داشته: «به منظور رسیدگی به شکایات، تظلمات و اعتراضات مردم نسبت به مأمورین یا واحدها یا آیین نامه‌های دولتی و احقاق حقوق آن‌ها، دیوانی به نام دیوان عدالت اداری زیر نظر رییس قوه قضائیه تأسیس می‌گردد. حدود اختیارات و نحوه عمل این دیوان را قانون تعیین می‌کند» و با توجه به این که وفق بند «۲» ماده ۱۰ قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۹۲ رسیدگی به اعتراضات و شکایات از آراء کمیسیون‌های مالیاتی در صلاحیت این دیوان قرار دارد، دادگاه‌های عمومی قانوناً صلاحیت رسیدگی به این گونه اعتراضات و شکایات را ندارند. بنابراین، دادگاه‌های عمومی نمی‌توانند نسبت به شکایات مذکور رسیدگی و رأی صادره از کمیسیون‌های

تبصره: (اصلاحی ۱۳۹۳/۷/۱۵) - نظارت و بازرسی از نظر این قانون عبارت است از مجموعه فعالیت‌های مستمر و منظم و هدفدار به منظور جمع‌آوری اطلاعات لازم درباره مراحل، حین و بعد از اقدامات دستگاه‌های مشمول ماده (۲) این قانون، تجزیه و تحلیل آن‌ها، تطبیق عملکرد دستگاه با اهداف و تکالیف قانونی و ارائه پیشنهادها مناسب در جهت حسن جریان امور. سازمان بازرسی همچنین می‌تواند قبل از اقدامات دستگاه‌های مذکور نیز اطلاعات لازم را جمع‌آوری کند.

ماده ۲- (اصلاحی ۱۳۹۳/۷/۱۵) - وظائف و اختیارات سازمان به شرح زیر می‌باشد:

الف) (اصلاحی ۱۳۹۳/۷/۱۵) - بازرسی و نظارت مستمر کلیه وزارتخانه‌ها و ادارات و امور اداری و مالی دادگستری، سازمان‌ها و دستگاه‌های تابعه قوه قضائیه و نیروهای نظامی و انتظامی و مؤسسات و شرکت‌های دولتی و شهرداری‌ها و مؤسسات وابسته به آن‌ها و دفاتر اسناد رسمی و مؤسسات عام‌المنفعه و نهادهای انقلابی و سازمان‌هایی که تمام یا قسمتی از سرمایه یا سهام آنان متعلق به دولت است یا دولت به نحوی از انحاء بر آن‌ها نظارت یا کمک می‌نماید و کلیه سازمان‌هایی که شمول این قانون نسبت به آن‌ها مستلزم ذکر نام آن‌ها است بر اساس برنامه منظم.^۱

مالیاتی را ابطال کنند. بدیهی است قوه قضائیه بر اساس اصل یکصد و هفتاد و چهارم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران می‌تواند حق نظارت بر حسن جریان امور را در خصوص این موارد از طریق «سازمان بازرسی کل کشور» اعمال کند.»

۱. با توجه به استعلامات متعدد از کمیسیون حقوقی سازمان بازرسی کل کشور در خصوص شمول نظارت سازمان بر دستگاه‌ها، متن استعلامات مرتبط و پاسخ کمیسیون

ب) (اصلاحی ۱۳۷۵/۵/۷) - انجام بازرسی‌های فوق‌العاده حسب الامر مقام معظم رهبری و یا به دستور رئیس قوه قضائیه و یا درخواست رئیس جمهور و یا کمیسیون اصل نود قانون اساسی مجلس شورای اسلامی و یا بنا به تقاضای وزیر یا مسئول دستگاه‌های اجرائی ذی‌ربط و یا هر موردی که به نظر رئیس سازمان ضروری تشخیص داده شود.

ج) اعلام موارد تخلف و نارسایی‌ها و سوءجریان‌های اداری و مالی درخصوص وزارتخانه‌ها و نهادهای انقلاب اسلامی و بنیادها به رئیس جمهور و درخصوص مؤسسات و شرکت‌های دولتی و وابسته به دولت به وزیر ذی‌ربط و در مورد شهرداری‌ها و مؤسسات وابسته به وزیر کشور و درخصوص مؤسسات غیردولتی کمک‌بگیر از دولت به وزیر ذی‌ربط و درخصوص سوءجریان‌های اداری و مالی مراجع قضایی و واحدهای تابع دادگستری به رئیس قوه قضائیه و در موارد ارجاعی کمیسیون اصل نود قانون اساسی نتیجه بازرسی به آن کمیسیون اعلام خواهد شد.^۱

حقوقی در پیوست این مجموعه آمده است.

نظریه مشورتی

نظریه شماره ۷/۹۹/۱۲۳۴ مورخ ۱۳۷۶/۱۱/۸: «با توجه به قانون مصوب ۱۳۶۰ سازمان بازرسی کل کشور و اصلاحیه مردادماه ۱۳۷۵ آن، سازمان اختیار بازرسی هر نهاد انقلابی را دارد.»

۱. نظریه مشورتی

نظریه شماره ۷/۱۴۰۱/۹۳۵ مورخ ۱۴۰۱/۱۱/۱۰: «۱، ۲ و ۳ - اولاً، با توجه به اصل

تعطیل ناپذیری و استمرار امور عمومی، صرف انقضای مدت چهار ماهه مذکور در ماده ۹۴ قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶ با اصلاحات و الحاقات بعدی در خصوص تصدی موقت پست سازمانی مدیریتی به صورت سرپرستی موجب بی اعتباری و بلا اثر بودن تصمیمات و اقدامات مقام اداری ذی ربط از جمله تشکیل جلسات و تصمیمات مأخوذه نمی باشد. ثانیاً، با توجه به تبصره ماده ۹۴ قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶ با اصلاحات و الحاقات بعدی، عدم رعایت مفاد ماده یاد شده (استمرار سرپرستی بعد از انقضای مدت چهار ماهه) تخلف اداری محسوب می شود و فاقد جنبه کیفری است و با لحاظ اصل یکصد و هفتاد و چهارم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸ و بند «ج» ماده ۲ قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۹۳، سازمان بازرسی کل کشور می تواند تخلف را به مرجع ذی ربط اعلام کند.»

نظریه شماره ۷/۷۶/۱۲۸۴۰ مورخ ۱۳۹۹/۸/۲۶: «در ماده ۹۳ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۵ با اصلاحات و الحاقات بعدی، جهت رسیدگی به اتهامات اعضای شوراهای اسلامی شهر، روستا و بخش و شهرستان تشریفات خاصی پیش بینی شده است. بنابراین در فرض استعلام نیز چنانچه سازمان بازرسی کل کشور در حوزه وظایف محوله قانونی با تخلفات اعضای این شوراها مواجه شود، باید از طریق تعیین شده در این قانون، برای رسیدگی به تخلفات اعضای شورا اقدام کند.»

نظریه شماره ۷/۹۹/۸۱۹ مورخ ۱۳۹۹/۷/۱۵: «منظور از «اشخاص» در تبصره ۲ ماده ۹۰ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۵ با اصلاحات و الحاقات بعدی (که در فرض استعلام شماره ماده، ۸۰ قید شده است) که به تقاضای آن ها مصوبات مغایر قانون در هیأت مرکزی حل اختلاف قابل رسیدگی است، اشخاصی است که در تبصره يك این ماده حق اعتراض به مصوبات شورای عالی استان ها را دارند و شامل سازمان بازرسی کل کشور نمی شود؛ بدیهی است که سازمان مذکور می تواند مراتب اعتراض خود را از طریق اشخاص یاد شده در هیأت مرکزی حل اختلاف مطرح کند.»

د) (اصلاحی ۱۳۹۳/۷/۱۵) - در مواردی که گزارش بازرسی متضمن اعلام وقوع جرمی است، چنانچه جرم دارای حیثیت عمومی باشد، رئیس سازمان یا مقامات مأذون از طرف وی یک نسخه از گزارش را با دلایل و مدارک مربوط برای تعقیب و مجازات مرتکب به مرجع صالح قضایی ارسال و موضوع را تا حصول نتیجه نهایی پیگیری نمایند و در مورد تخلفات اداری، انضباطی و انتظامی مستقیماً مراتب را به مراجع ذی ربط منعکس نموده و پیگیری لازم را به عمل آورند. مراجع رسیدگی کننده مکلفاند وقت رسیدگی و جهت حضور را به اطلاع

استعلام حقوقی

اخیراً تعداد قابل توجهی اظهارنامه رسمی به طرفیت این سازمان توسط اشخاص خصوصی واصل می گردد که عموماً متضمن اعتراض به عدم ایفای صحیح و به موقع وظیفه نظارتی سازمان در قبال سوءجریانات مستعدته می باشد؛ لذا رویه سازمان مبنی بر لزوم پاسخ یا عدم پاسخ گویی به آن ها و همچنین مرجع پاسخ به اظهارنامه ها در این سازمان (مرکز رسیدگی به شکایات مردمی، دفتر حقوقی و یا حوزه های صفی مربوط به موضوع) و مخاطب پاسخ این سازمان را مشخص فرمایید.

نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ح/۱۳۸۱/ک/ح مورخ ۱۳۹۹/۴/۲۴: «نظر به این که مطابق ماده ۱۵۶ قانون آیین دادرسی مدنی، اظهارنامه وسیله مطالبه حق قبل از تقدیم دادخواست به مرجع قضایی است و متن اظهارنامه های واصله متضمن مطالبه حقی نمی باشد و ایفای صحیح و به موقع وظیفه نظارتی سازمان در آن ها درخواست شده است؛ لذا لزومی به ارائه پاسخ به آن ها نیست. درعین حال اگر این اظهارنامه ها، حاوی مطالب مهمی باشد که رسیدگی به آن ها در صلاحیت سازمان باشد، سازمان موظف است بر اساس مفاد ماده (۲) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و مواد (۱۲) الی (۱۵) آیین نامه اجرایی قانون مذکور، در مورد آن ها اقدام نماید. البته لازم است تصویری از این اظهارنامه ها در اختیار دفتر مدیریت عملکرد قرار گیرد تا در بررسی عملکرد بازرسی های امور مورد توجه قرار گیرد.»

سازمان بازرسی کل کشور برسانند.^۱

۱ - نظریه مشورتی

نظریه شماره ۲۵۰۲۵/۹۷/۷ مورخ ۱۳۹۸/۸/۲۹: «اولاً، با توجه به ماده ۹ قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ و نیز قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها به ویژه تبصره ۲ (اصلاحی ۱۳۸۵) ماده ۱۰ قانون مذکور و نیز قسمت اخیر ماده ۱۰ الحاقی ۱۳۸۵/۸/۱ این قانون، سازمان جهاد کشاورزی اعلام کننده جرم است، نه شاکی خصوصی. لذا هیچ يك از وظایف و اختیارات شاکی از جمله اختیار تقدیم دادخواست ضرر و زیان را ندارد. ثانیاً، برابر ماده ۱۱ قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ تعقیب متهم و اقامه دعوی از جهت حیثیت عمومی بر عهده دادستان و اقامه دعوی و درخواست تعقیب متهم از جهت حیثیت خصوصی با شاکی یا مدعی خصوصی است و با عنایت به مواد ۱۰، ۱۴ و ۱۵ قانون یادشده، مطالبه ضرر و زیان بر عهده بزه دیده است و در موارد ورود خسارت به اموال عمومی، دستگاه متولی امر مکلف به اقدام می باشد و دادستان علی الاصول تکلیفی به تقدیم دادخواست ضرر و زیان ندارد؛ مگر در مواردی مانند تبصره ۱۰ الحاقی به بند «د» ماده ۲ قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۹۳ که دادستان در محدوده موضوع بند «د» ماده ۲ قانون فوق الذکر بنا به تصریح مقنن بدون پرداخت هزینه دادرسی اقدام به تقدیم دادخواست می کند.»

استعلام حقوقی

بعضاً شگفتا پرونده‌ها به دفتر بازرسی مراجعه و تقاضای بدل پرونده خود یا دریافت رونوشت مستندات و یا نظریه نهایی بازرسی را می نمایند. آیا این دفتر می تواند تأمین خواسته را اجابت نماید؟

نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۹۰/ک/ح مورخ ۱۳۷۹/۱۲/۶: «نظر به این که به موجب ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور باید گزارش را به مراجع مشخصی تسلیم نمود؛ لذا تسلیم گزارش و بدل پرونده به غیر از مراجع مذکور فاقد مجوز قانونی است.»

استعلام حقوقی

با توجه به ماده ۳۴۰ قانون آیین دادرسی کیفری که مقرر می‌دارد: «جرائم تعزیری درجه هفت و هشت به طور مستقیم در دادگاه مطرح می‌شود»، آیا در این گونه جرائم، سازمان بازرسی کل کشور می‌تواند مستقیماً گزارش‌ها را به دادگاه ارسال نماید و یا این که در هر صورت گزارش‌های بازرسی باید برای دادستان ذی‌ربط ارسال گردد؟

نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۱۳۵۱/ک/ح مورخ ۱۳۹۵/۹/۱۶: «با توجه به این که مطابق ماده ۳۴۰ قانون آیین دادرسی کیفری، جرائم تعزیری درجه هفت و هشت به طور مستقیم در دادگاه مطرح می‌شود و از طرف دیگر در بند «د» ماده ۲ قانون تشکیل سازمان تصریح گردیده که در مواردی که گزارش بازرسی متضمن اعلام وقوع جرمی است، چنانچه جرم دارای حیثیت عمومی باشد، رئیس سازمان یا مقامات مأذون از طرف وی، گزارش مربوط را برای تعقیب و مجازات مرتکب به مرجع صالح قضائی ارسال نماید و مرجع صالح قضائی در جهت رسیدگی به جرائم فوق، دادسرا نبوده و بلکه بر اساس ماده ۳۴۰، دادگاه است؛ لذا سازمان می‌بایست گزارش‌های کیفری مربوط به جرائم تعزیری درجه هفت و هشت را مستقیماً به دادگاه صالح ارسال نماید.»

استعلام حقوقی

اولاً آیا در مورد تخلفاتی که واجد عنوان مجرمانه نیز می‌باشند، می‌توان برای هماهنگی و جلوگیری از اقدامات موازی، ارسال پرونده به مراجع قضایی را به هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری یا انتظامی رسیدگی‌کننده محول کرد؟ ثانیاً در صورتی که موضوع تخلف جنبه مالی داشته و پرونده در دیوان محاسبات محل رسیدگی باشد، آیا ارسال آن به طور هم‌زمان به هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری یا انتظامی نیز ضرورت دارد و یا این که اصولاً رسیدگی و صدور رأی در مرجع دیگر، مانع از رسیدگی در هیئت دیگر به اعتبار امر مختومه خواهد بود؟ ثالثاً آیا در مورد تخلفات کم‌اهمیت که متناسب مجازات‌های بندهای (الف، ب، ج و د) به نظر می‌رسد، می‌توان بر حسب اختیار وزرا و بالاترین مقام اجرایی سازمان‌ها و یا مقامات تفویض شده وفق ماده ۱۲ قانون رسیدگی به تخلفات اداری و یا همچنین ماده ۸ قانون مقررات انتظامی هیئت علمی دانشگاه‌ها در مورد مجازات‌های مندرج در بندهای ۱، ۲ و ۳ ماده مذکور، به جای ارسال گزارش به هیئت بدوی رسیدگی‌کننده، مراتب را به رئیس دستگاه یا دانشگاه مربوط منعکس نمود؟

نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۲۷۵/ک/ح مورخ ۱۳۹۶/۳/۲؛ «اولاً، بنا به تکلیف بند (د) ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، در مواردی که گزارش بازرسی متضمن اعلام وقوع جرمی باشد، می‌بایست گزارش مزبور برای تعقیب و مجازات مرتکب به مرجع صالح قضایی ارسال گردد و اعلام گزارش تخلفاتی که واجد عنوان مجرمانه نیز می‌باشد، به هیئت تخلفات اداری نافی و سالب تکلیف ارسال گزارش مزبور به مرجع قضایی نیست. ثانیاً، مطابق بند (ه) ماده ۲ و ماده ۶ قانون مذکور، تکلیف سازمان به ارسال گزارش تخلفات اداری به هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری می‌باشد و رسیدگی به تخلفات مطروحه در یک مرجع اداری نظیر دیوان محاسبات عمومی، مانع ارسال گزارش به این هیئت‌ها نمی‌باشد و امر اعتبار مختوم در این موارد موضوعیت ندارد. قابل ذکر است در مورد تخلفاتی که جنبه مالی دارد، ارسال گزارش به دیوان محاسبات عمومی بلااشکال است. ثالثاً، حسب مواد پیش گفته، آنچه مقرر شده، ارسال گزارش به هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری، انضباطی و انتظامی بوده و موضوع بند (ج) ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور به اعلام موارد تخلف و سوءجریانات به وزیر ربط منصرف از بحث تعقیب اداری و کیفری متخلفین می‌باشد. البته اگر وزیر یا بالاترین مقام مسئول یا مقامات تفویض شده وفق ماده ۱۲ قانون رسیدگی به تخلفات اداری درخصوص مجازات‌های بندهای (الف، ب، ج و د) و یا ماده ۸ قانون مقررات انتظامی هیئت علمی دانشگاه‌ها در مورد مجازات‌های مندرج در بندهای (۱، ۲ و ۳) ماده مذکور، درخصوص تخلفات متناسب با آن اعمال مجازات نماید، موضوع تعقیب اداری از هیئت‌های مربوط کفایت می‌کند».

استعلام حقوقی

اگر بزه انتسابی موضوع گزارش سازمان، مشمول قواعد مرور زمان شده باشد (به لحاظ آیین دادرسی، متهم مشمول تعقیب کیفری نگردد)، در این صورت آیا تکلیف سازمان به ارسال گزارش به مرجع قضایی منتفی می‌باشد و یا این که گزارش می‌بایست ارسال و تعیین تکلیف درخصوص شمول مرور زمان را به مرجع قضایی سپرد؟

نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۳۰۳/ک/ح مورخ ۱۳۹۷/۲/۱۱؛ «(مطابق بند (د) ماده (۲) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، در مواردی که گزارش بازرسی متضمن اعلام وقوع جرمی است، سازمان می‌بایست گزارش خود را برای تعقیب و مجازات مرتکب

به مرجع صالح قضایی ارسال نماید و از طرفی رسیدگی نسبت به شمول مرور زمان بر اساس قانون با مرجع قضایی می‌باشد؛ لذا در مواردی که به نظر بزه انتسابی موضوع گزارش سازمان، مشمول قواعد مرور زمان شده باشد، گزارش توسط سازمان می‌بایست ارسال، و احراز و تعیین تکلیف نسبت به شمول مرور زمان نسبت به آن با مرجع قضایی است».

استعلام حقوقی

با توجه به موعد تعیین شده در ماده ۶ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور (سه‌ماهه) درخصوص رسیدگی مراجع قضایی، هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری، انضباطی و انتظامی به گزارش‌های سازمان، در صورت عدم حصول نتیجه و پیگیری‌های به‌عمل آمده در این خصوص، چه راهکاری از سوی سازمان می‌توان اتخاذ نمود؟ نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۳۰۷/ک/ح مورخ ۱۳۹۷/۳/۲۲؛ «حسب صریح قسمت (د) ماده (۲) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، منظور پیگیری سازمان تا حصول نتیجه نهایی بوده و مراد از رسیدگی در موعد سه‌ماهه مشعر در ماده ۶ نیز در مورد مراجع رسیدگی‌کننده، لزوماً حصول نتیجه نیست؛ باین وجود عدم رسیدگی مراجع مزبور در موعد قانونی مستوجب تخلف مقام مربوط بوده و از این حیث قابل پیگیری است».

استعلام حقوقی

با توجه به ماده (۳۵) قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان مبنی بر مسئولیت نظارت عالیه وزارت مسکن و شهرسازی بر اجرای ضوابط و مقررات شهرسازی و مقررات ملی ساختمان، آیا سازمان بازرسی کل کشور دارای صلاحیت قانونی جهت اعلام گزارش تعقیب کیفری متخلفین از مقررات ملی ساختمان وفق ماده (۴۰) قانون مذکور می‌باشد؟ نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۴۴۴/ک/ح مورخ ۱۴۰۱/۵/۲۵؛ «از آنجایی که برابر اصل (۱۷۴) قانون اساسی و ماده (۲) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، نظارت بر حُسن اجرای قوانین در دستگاه‌های اداری جزئی از وظایف ذاتی این سازمان می‌باشد، حکم مقرر در ماده (۳۵) قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان مبنی بر مسئولیت نظارت عالیه وزارت مسکن و شهرسازی نسبت به اجرای ضوابط و مقررات شهرسازی و

مقررات ملی ساختمان، نافی صلاحیت عام سازمان بازرسی کل کشور برای نظارت بر حُسن اجرای مقررات یادشده از سوی دستگاه‌های مشمول نظارت و بازرسی سازمان نمی‌باشد. به عبارت دیگر، قانون‌گذار در زمان وضع ماده (۳۵) فوق‌الاشعار در مقام تخصیص یا تحدید وظایف سازمان بازرسی کل کشور نبوده و اساساً صلاحیت نظارت این سازمان در طول و فراتر از وظایف وزارت مسکن و شهرسازی در فرض استعلام است و نه در عرض آن. بنا به مراتب، سازمان بازرسی کل کشور برای گزارش بره موضوع ماده (۴۰) قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان به مرجع ذی‌ربط در ارتباط با دستگاه‌های مشمول نظارت و بازرسی با منع قانونی مواجه نیست.»

استعلام حقوقی

رسیدگی به گزارش سازمان بازرسی در مورد تخلفات اعضای شوراهای اسلامی در هیئت‌های حل اختلاف مستلزم پیشنهاد و ارسال از طریق استاندار، فرماندار یا شورای مربوطه است با این‌که این گزارش‌ها، بدون نیاز به پیشنهاد مقامات مذکور، به طور مستقیم قابل ارسال و رسیدگی در هیئت‌های حل اختلاف است؟

نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۴۵۵/ک/ح مورخ ۱۴۰۱/۱۱/۲۵: «اول؛ قانون‌گذار در ماده (۹۳) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۵/۳/۱ و اصلاحات بعدی آن، در صدد وضع قاعده کلی و عمومی برای شروع رسیدگی به تخلفات اعضای شوراهای اسلامی بوده و از آنجا که «اثبات شیء نفی ماعدا» نمی‌نماید، این قاعده کلی، نافی حکم خاص راجع به صلاحیت و اختیار سازمان بازرسی که در بند (د) ماده (۲) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور اصلاحی ۱۳۹۳ برای ارسال و پیگیری گزارش جرم یا تخلفات به «مرجع قضایی» یا «مرجع ذی‌ربط» تصریح شده، نخواهد بود و با توجه به تکلیف مرجع رسیدگی‌کننده برای اطلاع و ابلاغ وقت رسیدگی و موضوع آن به سازمان بازرسی در ذیل بند مذکور و ماده ۴۹ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۹۸ و همچنین با عنایت به اختیار سازمان برای اعتراض به آراء هیئت‌های رسیدگی به تخلفات حسب ماده ۶ قانون مذکور و ماده ۵۰ آیین‌نامه یادشده، مبرهن است که منظور از «مرجع ذی‌ربط» در بند (د) ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی، مرجع صالح برای رسیدگی به تخلف است و از آنجا که مطابق ماده ۸۹ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و

تبصره ۱ (اصلاحی ۱۳۹۳/۷/۱۵) - در مورد جرائم منتهی به ورود خسارت به اموال دولتی و حقوق عمومی و تضییع آن‌ها دادستان ضمن تعقیب کیفری متهم یا متهمان در دادگاه صالح در صورت احراز ورود خسارت و ضرر و زیان، رأساً جبران آن را بدون پرداخت هزینه دادرسی از دادگاه درخواست می‌نماید.

دستگاه‌های ذی‌ربط موظف به همکاری با دادستان در جمع‌آوری دلایل و مدارک و پیگیری موضوع می‌باشند.^۱

انتخاب شهرداران، مرجع صالح برای رسیدگی به تخلفات اعضای شوراهای اسلامی، هیئت‌های حل اختلاف می‌باشند، در نتیجه گزارش سازمان بازرسی باید به هیئت‌های حل اختلاف ارسال گردد و هیئت حل اختلاف مکلف به رسیدگی به گزارش با دعوت سازمان بازرسی می‌باشند و رسیدگی به گزارش سازمان بازرسی در این هیئت‌ها از شمول ماده ۹۳ قانون مذکور خارج بوده و نیازی به پیشنهاد مقامات ذکر شده در این ماده ندارد.»

...

۱- نظریه مشورتی

نظریه شماره ۷/۱۴۰۲/۳۸ مورخ ۷/۱۴۰۲/۳/۱: «هر چند احصاء موارد معافیت سازمان‌های دولتی و نهادهای و مؤسسات عمومی غیر دولتی و بنیادها و مؤسسات خیریه از پرداخت هزینه دادرسی، خارج از وظایف این اداره کل است، اما با بررسی صورت گرفته، در قوانین خاص ذیل‌الذکر مواردی از معافیت در حدود مقرر، تصریح شده است: ... ۱۷- دادستانی کل کشور، سازمان بازرسی کل کشور و دیوان محاسبات کشور در خصوص هزینه دادرسی شکایاتی که در حدود اختیارات قانونی خود در دیوان عدالت اداری مطرح می‌کنند موضوع تبصره ۱ الحاقی مورخ ۱۴۰۲/۲/۱۰ به ماده ۱۶ قانون دیوان عدالت.»

نظریه شماره ۷/۱۴۰۱/۱۱۸۹ مورخ ۷/۱۴۰۱/۱۱/۲۶: «۱ و ۲- اقامه دعوای لازم برای حفظ حقوق عمومی مذکور در ماده ۲۲ قانون آیین دادرسی کیفری ناظر به ماده ۱۱ و سایر موارد قانونی است که مقنن وظایفی را بر عهده دادستان مقرر کرده است؛ بنابراین دادستان تنها در موارد قانونی مانند تبصره ۱ ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل

کشور و یا مواردی که لازمه انجام وظایف محوله قانونی وی است، مکلف به طرح دعوی حقوقی و اقدامات مرتبط است. بدیهی است هر یک از دستگاه‌های دولتی و عمومی ذی‌ربط در حوزه وظایف قانونی خود مکلف به طرح دعوا و یا دفاع از دعاوی مربوط می‌باشند؛ چنانکه تبصره الحاقی مورخ ۱۳۹۴/۳/۲۴ ماده ۳۴۲ قانون آیین دادرسی کیفری دفاع از حقوق بیت المال را در موارد پرداخت دیه از بیت المال بر عهده دستگاه پرداخت‌کننده دیه قرار داده است.»

نظریه شماره ۵۹۷/۱۴۰۰/۷/۴ مورخ ۱۴۰۰/۷/۴: «۱- ضرر و زیان ناشی از جرم و صدور حکم به جبران آن، از حیث ماهیت، مجازات محسوب نمی‌شود و مطالبه آن، عنوان دعوی حقوقی را دارد و با توجه به قاعده کلی مذکور در ماده ۱۵ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲، صدور حکم به جبران خسارت جز در مواردی که مقنن به صدور چنین احکامی بدون تقدیم دادخواست تصریح کرده است، نیازمند تقدیم دادخواست است؛ بنابراین صرف ذکر عبارت «علاوه بر جبران خسارات وارده» در مواد ۵۹۸ و ۶۰۴ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵ (مذکور در فرض استعلام) به معنای نفی نیاز به تقدیم دادخواست و رعایت تشریفات مربوط نیست. ۲- برابر ماده ۱۱ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ تعقیب متهم و اقامه دعوی از جهت حیثیت عمومی بر عهده دادستان و اقامه دعوی و درخواست تعقیب متهم از جهت حیثیت خصوصی با شاکی یا مدعی خصوصی است و با عنایت به مواد ۹، ۱۰، ۱۴ و ۱۵ قانون یادشده، مطالبه ضرر و زیان بر عهده بزه دیده است و در موارد ورود خسارت به اموال عمومی، دستگاه متولی امر مکلف به اقدام است و دادستان علی‌الاصول تکلیفی به تقدیم دادخواست ضرر و زیان ندارد؛ مگر در مواردی مانند تبصره یک الحاقی به بند «د» ماده ۲ قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۹۳ که دادستان در محدوده موضوع بند «د» ماده ۲ قانون فوق‌الذکر بنا به تصریح مقنن بدون پرداخت هزینه دادرسی اقدام به تقدیم دادخواست میکند. ۳- دعوی مطالبه مال یا خسارت اصولاً دعوی مدنی است که در صلاحیت دادگاه حقوقی است، اما قانونگذار به موجب ماده ۱۵ قانون آیین دادرسی کیفری به مدعی خصوصی این اختیار را داده است که دعوی مذکور را به تبع امر کیفری در دادگاه جزای طرح کند تا توأمان رسیدگی شود. در این صورت برای دادگاه کیفری صلاحیت اضافی ایجاد می‌شود هر چند این اختیار نافی صلاحیت دادگاه حقوقی نیست. لذا در فرض پرسش، دادگاه کیفری صلاحیت رسیدگی به

موضوع ضرر و زیان ناشی از جرم را دارا است.»

نظریه شماره ۷/۹۹/۱۹۰۴ مورخ ۱۴۰۰/۴/۲: «۱- با توجه به این که ماده ۴۵ قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۱ با اصلاحات و الحاقات بعدی، مقرر داشته است: «اشخاص زیر علاوه بر اعاده وضع سابق و جبران خسارت وارده به ۱۰ تا ۵۰ ضربه شلاق و یا از پانزده روز تا سه ماه حبس تأدیبی بر حسب موارد جرم به نظر حاکم شرع محکوم می شوند»، می توان گفت تکلیف اعاده وضع قانوناً بر عهده محکوم علیه قرار دارد. ۲- الف- نظر به این که ضرر و زیان ناشی از جرم و صدور حکم به جبران آن، از حیث ماهیت مجازات محسوب نمی شود و مطالبه آن عنوان دعوای حقوقی را دارد و با عنایت به قاعده کلی مذکور در ماده ۱۵ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ که مطالبه ضرر و زیان ناشی از جرم را مستلزم رعایت تشریفات قانون آیین دادرسی در امور مدنی مصوب ۱۳۷۹ از جمله تقدیم دادخواست می داند، در فرض سؤال، صدور حکم به جبران خسارت وارده موضوع ماده ۴۵ قانون توزیع عادلانه آب مصوب ۱۳۶۱ با اصلاحات و الحاقات بعدی از این قاعده خارج نیست. رأی وحدت رویه شماره ی ۵۸۲ مورخه ۱۳۷۱/۱۲/۲ در همین راستا است. ب- وفق ماده ۱۱ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ تعقیب متهم و اقامه دعوی از جهت حیثیت عمومی بر عهده دادستان و اقامه دعوی و درخواست تعقیب متهم از جهت حیثیت خصوصی با شاکی یا مدعی خصوصی است و با عنایت به مواد ۹، ۱۰، ۱۴ و ۱۵ قانون یادشده، مطالبه ضرر و زیان بر عهده بزه دیده است و در موارد ورود خسارت به اموال عمومی، دستگاه متولی امر مکلف به اقدام است و دادستان علیالاصول تکلیفی به تقدیم دادخواست ضرر و زیان ندارد؛ مگر در مواردی مانند تبصره یک الحاقی به بند «د» ماده ۲ قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۹۳ که دادستان در محدوده موضوع بند «د» ماده ۲ قانون فوقالذکر بنا به تصریح مقنن بدون پرداخت هزینه دادرسی اقدام به تقدیم دادخواست میکند. پ- تشخیص مسؤول جبران خسارت با عنایت به محتویات پرونده و نقش افراد دخیل در موضوع بر عهده مرجع رسیدگی کننده است.»

نظریه شماره ۷/۹۸/۵۸۴ مورخ ۱۳۹۸/۱۰/۲۲: «با توجه به این که فرض سؤال ناظر به موردی است که موضوع مفاسد اقتصادی و تضییع حقوق بیت المال و حقوق عمومی که دلالت بر وقوع جرم در ادارات دولتی می کند، به دادستان اعلام شده است و در این رابطه از حیث وظایف ذاتی سازمان بازرسی کل کشور موضوع اصل یکصد و هفتاد و

چهارم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران وفق ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۶۰ با اصلاحات و الحاقات بعدی تکالیفی از حیث نظارت بر حسن جریان امور در ادارات، بر عهده سازمان بازرسی کل کشور محول شده است که اقتضاء دارد دادستان با لحاظ مواد ۹، ۲۲، ۶۵ و ۷۲ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ نسبت به ارجاع امر و استعلام از سازمان بازرسی کل کشور اقدام و سازمان یادشده نیز با توجه به تکالیف قانونی باید نسبت به انجام آن اقدام و نتیجه را به دادستان اعلام نماید.»

نظریه شماره ۱۱۳۵/۷/۹۶ مورخ ۱۳۹۶/۵/۱۸: «طبق ماده ۱ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۹۲/۷/۱۵، به منظور نظارت بر حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در دستگاه های اداری و در اجرای اصل ۱۷۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، سازمان بازرسی کل کشور زیر نظر رییس قوه قضاییه تشکیل می شود. بنابراین، این سازمان به عنوان یکی از نهادهای نظارتی کشور در جهت رعایت قوانین در دستگاه های اداری، وظایفی را به عهده دارد و در اعلام جرم به مراجع قضایی مطابق بند ۲ قانون مذکور و درخواست تجدیدنظر نسبت به آرای مراجع قضایی مطابق مقررات ماده ۶ این قانون (که باید به موافقت دادستان برسد)، دینفع در قضایا نبوده و شاکی محسوب نمی شود تا مکلف به پرداخت هزینه دادرسی باشد و عنوان بزه دیده، شاکی یا مدعی خصوصی که در ماده ۱۰ قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۱ تعریف شده، در موارد مذکور شامل این سازمان نمی شود.»

نظریه شماره ۱۴۶۰/۷/۹۷ مورخ ۱۳۹۸/۸/۲۸: «برابر ماده ۱۱ قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ تعقیب متهم و اقامه دعوی از جهت حیثیت عمومی بر عهده دادستان و اقامه دعوی و درخواست تعقیب متهم از جهت حیثیت خصوصی با شاکی یا مدعی خصوصی است و با عنایت به مواد ۹، ۱۰، ۱۴ و ۱۵ قانون یادشده، مطالبه ضرر و زیان بر عهده بزه دیده است و در موارد ورود خسارت به اموال عمومی، دستگاه متولی امر مکلف به اقدام می باشد و دادستان علی الاصول تکلیفی به تقدیم دادخواست ضرر و زیان ندارد؛ مگر در مواردی مانند تبصره يك الحاقی به بند (د) ماده ۲ قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۹۳ که دادستان در محدوده موضوع بند (د) ماده ۲ قانون فوق الذکر بنا به تصریح مقنن بدون پرداخت هزینه دادرسی اقدام به تقدیم دادخواست می کند.»

نظریه شماره ۷/۹۲/۲۱۲۶ مورخ ۱۳۹۲/۱۱/۸: «اولاً بزه موضوع ماده ۶۹۰ قانون مجازات اسلامی با توجه به تصریح ماده ۱۰۴ قانون مجازات اسلامی سال ۱۳۹۲ از جرایم قابل گذشت است و برابر تبصره ۱ ماده ۱۰۰ این قانون در این گونه جرائم شروع تعقیب منوط به شکایت شاکی است و سازمان بازرسی کل کشور در فرض سؤال شاکی تلقی نمی شود. ثانیاً فرض سؤال از شمول بند ۲ و تبصره ۱ ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور نیز خارج است. بنابراین سازمان بازرسی در صورت احراز تجاوز افراد به اراضی ملی و اموال عمومی و سوء جریان مالی و اداری باید مراتب را به وزارتخانه یا سازمان مربوط اعلام نماید تا سازمان یا وزارتخانه ذی ربط طبق وظایف خود نسبت به طرح شکایت لازم در مراجع قضائی اقدام نماید.»

نظریه شماره ۷/۹۶/۳۳۸ مورخ ۱۳۹۶/۲/۱۳: «با توجه به استثنائی بودن معافیت از پرداخت هزینه دادرسی و نسخ ماده ۶۷۰ قانون آیین دادرسی مدنی ۱۳۸۱ و عنایت به رأی وحدت رویه دیوان عالی کشور به شماره ۶۵۲ مورخ ۱۳۸۰/۱/۲۸ دادستان جز در موارد منصوص قانونی مانند تبصره يك الحاقی به بند ۲ ماده ۲ قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۹۳، از پرداخت هزینه دادرسی معاف نیست و صرف تصریح مقنن به استثناء مذکور دال بر اعتقاد وی به عدم معافیت عام دادستان از پرداخت هزینه دادرسی است. ضمناً مقنن در ماده ۹ قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ مقرر داشته است «ارتکاب جرم می تواند موجب طرح دو دعوی شود الف- دعوای عمومی برای حفظ حدود و مقررات الهی یا حقوق جامعه و نظم عمومی ب- دعوای خصوصی برای مطالبه ضرر و زیان ناشی از جرم و یا مطالبه کیفرهایی که به موجب قانون حق خصوصی بزه دیده است مانند حد قذف و قصاص» و برابر ماده ۱۱ این قانون «تعقیب متهم و اقامه دعوی از جهت حیثیت عمومی بر عهده دادستان و اقامه دعوی و درخواست تعقیب متهم از جهت حیثیت خصوصی با شاکی یا مدعی خصوصی است» و مقررات مذکور منصرف از طرح دعوای حقوقی به منظور حفظ حقوق عمومی و بیت المال است. از همین رو، مقنن به موجب بند ۱۳۲ ماده واحده قانون بودجه سال ۱۳۹۰ مقرر داشت: «دعوای راجع به حفظ بیت المال به ویژه در پرونده های مربوط به اراضی و اموال دولتی و عمومی از پرداخت هزینه دادرسی در مراحل مختلف معاف است» که با عنایت به این که مطابق بند ۱۳۶ قانون بودجه یاد شده «احکام این قانون فقط در سال ۱۳۹۰ قابل اجرا است» و با عنایت به رأی هیات عمومی دیوان عدالت

تبصره ۲ (اصلاحی ۱۳۹۳/۷/۱۵) - گزارش‌های بازرسی در ارتباط با آیین‌نامه و تصویب‌نامه و بخش‌نامه و دستورالعمل‌های صادره و شکایات اشخاص حقیقی و حقوقی غیردولتی که حاکی از تشخیص تخلف در موارد فوق‌الذکر باشد جهت رسیدگی و صدور رأی به دیوان عدالت اداری ارسال می‌گردد. رسیدگی به این‌گونه موارد به‌طور فوق‌العاده و خارج از نوبت خواهد بود.^۱

م) (اصلاحی ۱۳۹۳/۷/۱۵) - در مواردی که گزارش بازرسی متضمن اعلام تخلف اداری مدیران کل ادارات و مقامات بالاتر تا سطح وزراء و هم‌تراز آنان است که مشمول قانون رسیدگی به تخلفات اداری هستند، سازمان گزارش را برای رسیدگی به هیأت رسیدگی به تخلفات اداری نهاد ریاست جمهوری ارسال و تا حصول نتیجه پیگیری می‌کند. درخصوص پرونده‌های مطروحه در رابطه با مقامات فوق، هیأت رسیدگی بدوی و تجدیدنظر مزبور با عضویت یک نفر از قضات منصوب رئیس قوه قضائیه تشکیل می‌شود و خارج از نوبت طبق قانون رسیدگی به تخلفات اداری به موضوع رسیدگی می‌کند.

اداری به شماره دادنامه‌های ۱۲۵۴-۱۲۵۵ مورخ ۹۴/۱۱/۱۳ حکم مذکور منحصر به سال ۱۳۹۰ بوده و در حال حاضر قابلیت اجرا ندارد.»

۱ - رک. تبصره ۱ ماده ۱۷ قانون دیوان عدالت اداری مصوب ۱۴۰۲/۲/۱۰ مجلس شورای اسلامی و قانون الحاق یک تبصره به قانون نحوه اجرای اصول هشتاد و پنجم (۸۵) و یکصد و سی و هشتم (۱۳۸) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در رابطه با مسئولیت‌های رئیس مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۸ و اصلاحات بعدی آن مصوب ۱۳۸۸/۱/۳۰ مجلس شورای اسلامی

رئیس هیأت موظف است ضمن نظارت بر ثبت پرونده و تعیین اوقات رسیدگی، مراتب را به عضو قاضی و نماینده سازمان جهت حضور اعلام نماید.^۱

تبصره: (اصلاحی ۱۳۹۳/۷/۱۵) - رسیدگی به تخلفات مقامات و کارکنان قوای قضائیه و مقننه، نیروهای مسلح، شورای نگهبان و دستگاه‌های زیر نظر مقام معظم رهبری از شمول این بند

۱ - استعلام حقوقی

با عنایت به این‌که مطابق ماده ۲ قانون رسیدگی به تخلفات اداری هر یک از هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری «هر یک از هیئت‌های بدوی و تجدیدنظر دارای سه عضو اصلی و یک یا دو عضو علی‌البدل می‌باشد.» و مؤلفق ماده ۲۲ آیین‌نامه این قانون که مقرر داشته «جلسه‌های هیئت‌ها با شرکت سه نفر از اعضا رسمیت می‌یابد و آرای آن‌ها با نظر مؤلفق حداقل دو نفر از اعضا معتبر است» و از طرفی با توجه به بند «ه» ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور که «هیئت‌های بدوی و تجدیدنظر رسیدگی به تخلفات اداری نهاد ریاست جمهوری با عضویت یک نفر از قضات منصوب رئیس قوه قضائیه تشکیل می‌شود؛ بنابراین اصولاً تعداد اعضای جلسه، رأی‌دهندگان و نصاب رسمیت آرا به چه نحوی می‌باشد؟

نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۲۴۲/ک/ح مورخ ۱۳۹۵/۸/۱۱؛ «با عنایت به این‌که در بند «ه» ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور تصریح شده که هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری نهاد ریاست جمهوری با عضویت یک نفر از قضات درخصوص پرونده‌های مطروحه در رابطه با مقامات موضوع آن بند تشکیل می‌شود و از طرف دیگر بنا به قانون رسیدگی به تخلفات اداری، هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری اصولاً با عضویت سه نفر تشکیل می‌شود؛ لذا هیئت‌های موضوع بند «ه» ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور با عضویت یک نفر قاضی منصوب رئیس قوه قضائیه و دو عضو دیگر تشکیل می‌گردد.»

مستثنی است.

و) (الحاقی ۱۳۹۳/۷/۱۵) - سازمان مجاز است در نظارت و بازرسی از نیروهای نظامی، انتظامی، امنیتی و شرکت‌ها و مؤسسات تابعه از نیروهای بازنشسته واجد شرایط و متخصص مراجع مذکور استفاده کند. آیین‌نامه اجرائی این بند با پیشنهاد سازمان به تصویب رئیس قوه قضائیه می‌رسد.

ماده ۳- سازمان می‌تواند برای انجام بازرسی و اظهار نظر کارشناسی از وجود قضات و اشخاص صاحب صلاحیت و متخصصان در هر رشته به‌طور دائم یا موقت استفاده نماید و در سایر موارد نسبت به تأمین کادر مورد نیاز از طریق انتقال یا مأموریت کارکنان دولت و در صورت عدم امکان از طریق استخدام اقدام نماید.^۱

۱ - نظریه مشورتی

نظریه شماره ۷/۹۷/۱۲۲ مورخ ۱۳۹۷/۱/۲۹: «با توجه به اینکه در آیین نامه تعیین گروه‌های شغلی و ضوابط مربوط به ارتقاء گروه و تغییر مقام قضات مصوب ۹۶/۸/۱۴ ریاست محترم قوه قضائیه، بازرس قضائی سازمان بازرسی کل کشور دارای گروه قضایی بوده و قاضی شناخته می‌شود و اشخاص مذکور را صرفاً تحت عناوین «بازرس قضایی سازمان بازرسی کل کشور» و ... تعیین نموده‌اند، بنابراین، بازرس قضایی سازمان بازرسی کشور که دارای پایه قضایی و ابلاغ از سوی ریاست محترم قوه قضائیه می‌باشند، با صدور ابلاغ از مرجع مربوطه می‌توانند در کمیسیون‌ها و هیأت‌ها که حسب مقررات مربوطه عضویت قضات را پیش‌بینی نموده، شرکت نمایند.»

استعلام حقوقی

۱- آیا برای تحقق جرم تصدی بیش از یک شغل، لزوماً باید شغل‌های متعدد مرکب دارای شرایط مذکور در تبصره ۲ ماده واحده قانون ممنوعیت تصدی بیش از یک شغل باشد یا خیر؟

تبصره ۱: انتقال کارمندان وزارتخانه‌ها و مؤسسات و شرکت‌های

۲- آیا استفاده دفاتر بازرسی از وجود نیروهای شاغل در دیگر ادارات به صورت پارہ وقت، از مصادیق بند ۵ تبصره ۳ لایحه قانونی منع مداخله وزرا، نمایندگان و کارمندان دولت... مصوب ۱۳۳۷ می باشد یا خیر؟

نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۱۱۲/ک/ح مورخ سال ۱۳۸۱: «نظر به این که سازمان بازرسی می تواند بازرسان خود را از بین مستخدمین کشوری و لشکری و نهادهای انقلابی و نیروهای انتظامی با احراز تعهد و صلاحیت اخلاقی و فنی آنان، انتخاب و این افراد را در امور معین و خاص به صورت دائم یا موقت با اختیارات حاصله از ماده ۳ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و مواد ۱ و ۳ قانون راجع به مقررات اداری و استخدامی سازمان، مورد استفاده قرار دهد؛ لذا ممنوعیت موضوع بند ۵ تبصره ۳ قانون منع مداخله وزرا، نمایندگان و کارمندان دولت در معاملات دولتی و کشوری مورد نظر قانون گذار در مواد فوق الذکر برای همکاری با این سازمان، خروج موضوعی دارد و نوع انجام قرارداد مطالعات و مشاورات فنی، حقوقی و مالی مندرج در آن قانون شامل انجام بازرسی که یک وظیفه حاکمیتی است، نمی گردد.»

استعلام حقوقی

با عنایت به ماده ۳ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور «سازمان می تواند برای انجام بازرسی و اظهار نظر کارشناسی از وجود قضات و اشخاص صاحب صلاحیت و متخصصان در هر رشته به طور دائم یا موقت استفاده نماید و در سایر موارد نسبت به تأمین کادر مورد نیاز از طریق انتقال یا مأموریت کارکنان دولت و در صورت عدم امکان از طریق استخدام اقدام نماید.»؛ آیا مفاد این ماده شامل کلیه کارکنان سازمان می گردد یا خیر؟

نظریه کمیسیون حقوقی مورخ ۱۴۰۴/۰۲/۰۹: «با توجه به اطلاق و عموم عبارات مصرح در ماده (۳) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، حکم این ماده شامل کلیه کارکنان و مشاغل سازمان بازرسی کل کشور می باشد.»

دولتی به سازمان به صورت مأمور و یا انتقال دائم بلامانع است.

تبصره ۲: (اصلاحی ۱۳۷۵/۵/۷) - مقررات اداری و استخدامی سازمان توسط قوه قضائیه تهیه و پس از تصویب مجلس به مرحله اجرا در می‌آید مگر مواردی که مشمول مفاد ماده ۱۴ این قانون است.

ماده ۴ (اصلاحی ۱۳۷۵/۵/۷) - رئیس سازمان توسط رئیس قوه قضائیه از میان قضات شرع و یا قضاتی که دارای رتبه ۱۰ یا ۱۱ قضایی باشند تعیین می‌شود. رئیس سازمان می‌تواند یک نفر قائم مقام برای خود از میان قضات با صلاحیت انتخاب کند که با پیشنهاد او و تصویب رئیس قوه قضائیه تعیین می‌گردد و همچنین می‌تواند به تعداد لازم معاون داشته باشد.

ماده ۵ - (اصلاحی ۱۳۷۵/۵/۷) - بازرسی توسط بازرس یا هیأت‌های بازرسی به عمل می‌آید، رئیس هیأت بازرسی توسط رئیس سازمان حسب مورد از بین قضات یا متخصصین و کارشناسان برجسته و مورد اعتماد انتخاب می‌گردد.

تبصره ۱: (الحاقی ۱۳۷۵/۵/۷) - آن قسمت از گزارش بازرسین غیرقضایی که حاکی از وقوع تخلف یا جرم می‌باشد، باید به تأیید بازرس قضایی برسد.^۱

۱ - نظریه مشورتی

نظریه شماره ۷/۱۴۰۰/۵۹۷ مورخ ۷/۴/۱۴۰۰: «مستفاد از بند «د» ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور اصلاحی ۱۳۹۳ مبنی بر این که اگر «... گزارش بازرس متضمن اعلام وقوع جرمی است... نسخه ای از گزارش با دلایل و مدارک مربوط برای تعقیب و مجازات مرتکب به مرجع قضایی ارسال ...» این است که وظیفه بازرس یا هیأت بازرسی صرفاً اعلام جرم و گزارش آن به مرجع قضایی است؛ بنابراین حکم موضوع تبصره

تبصره ۲: (الحاقی ۱۳۷۵/۵/۷) - رئیس هیأت بازرسی و یا بازرس در صورتی که دارای پایه قضایی و ابلاغ خاص از رئیس قوه قضائیه باشد چنانچه در ضمن بازرسی به اموری برخورد نماید که بیم تبانی یا فرار متهم و یا از بین بردن دلایل و مدارک برود می تواند تا پایان بازرسی برابر

۱ ماده ۵ قانون پیش گفته مشعر بر احراز ارکان تشکیل دهنده جرم از سوی بازرس یا هیأت بازرسی که متضمن رسیدگی قضایی است نمی باشد.))
نظریه شماره ۶۶/۹۹/۷ مورخ ۱۳۹۹/۰۲/۱۴: «مستفاد از بند «د» ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور اصلاحی ۱۳۹۳ مبنی بر این که اگر «... گزارش بازرس متضمن اعلام وقوع جرمی است... نسخه ای از گزارش با دلایل و مدارک مربوط برای تعقیب و مجازات مرتکب به مرجع قضایی ارسال ...» این است که وظیفه بازرس یا هیأت بازرسی صرفاً اعلام جرم و گزارش آن به مرجع قضایی است؛ بنابراین حکم موضوع تبصره ۱ ماده ۵ قانون پیش گفته مشعر بر احراز ارکان تشکیل دهنده جرم از سوی بازرس یا هیأت بازرسی که متضمن رسیدگی قضایی است نمی باشد.))

نظریه شماره ۷/۹۵/۲۷۶۰ مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۲۸: «(۱) آنچه باعث رد دادرس است اظهار نظر ماهوی است و این بدان معناست که قاضی، اعتقاد خود به مجرم بودن فردی را که در مظان اتهام است، اعلام نماید؛ بنابراین صرف تأیید گزارش بازرسین غیر قضایی سازمان بازرسی کل کشور در مورد اعلام وقوع تخلف یا جرم توسط بازرس قضایی، به معنای اظهار نظر ایشان در موضوع اتهام و احراز مجرمیت وی نمی باشد، بلکه صرفاً دلالت بر تشخیص بازرس قضایی در وجود جهات قانونی در قابلیت تعقیب متهم دارد و لذا تأیید یاد شده، اظهار نظر ماهوی موضوع بند ۲ ماده ۴۲۱ قانون فوق الذکر، که از جهات رد دادرس محسوب می گردد، نمی باشد. ۲) نظر به اینکه تشخیص عنوان اتهامی و تطبیق رفتار مجرمانه با مواد قانونی یا وقوع تخلف، حسب مورد از وظایف خاص مرجع صالح رسیدگی کننده به جرم یا تخلف است، بنابراین ذکر یا عدم ذکر مستند قانونی موارد تخلف یا وقوع جرم، مسقط حق و تکلیف قانونی مرجع صالح رسیدگی کننده، حسب مورد، نمی باشد.))

مقررات قانون آیین دادرسی نسبت به صدور قرار تأمین غیر از قرار بازداشت اتخاذ تصمیم نماید و چنانچه قرار بازداشت موقت را ضروری تشخیص دهد باید با پیشنهاد رئیس هیأت و موافقت رئیس دادگستری محل اقدام نماید. قرارهای تأمین صادره ظرف مدت ۲۰ روز از تاریخ ابلاغ قابل تجدیدنظر در دادگاه تجدیدنظر مرکز استان مربوط می‌باشد.^۱

۱ - ر.ک. مواد ۲۱۷ الی ۲۴۶ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲/۱۲/۴

نظریه مشورتی

نظریه شماره ۶۶/۹۹/۷ مورخ ۱۳۹۹/۲/۱۴: «۱- صدور قرار تأمین کیفری موضوع تبصره ۲ ماده ۵ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور (اصلاحی ۱۳۷۵/۵/۷) استثنایی است و نظر به عدم تصریح قانونگذار و ضرورت اکتفا به قدر متیقن، امکان صدور قرار نظارت قضایی از سوی رئیس هیأت بازرسی یا بازرس موضوع این تبصره وجود ندارد. ۲- اولاً، عبارت «(تا پایان بازرسی)» مذکور در تبصره ۲ ماده ۵ قانون یاد شده، نافی اعمال مقررات عام قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ از جمله مواد ۲۴۱ و ۲۴۲ این قانون مبنی بر فك، تخفیف و ابقاء قرار، ظرف مواعد قانونی نیست. ثانیاً، دیگر مقررات خاص مذکور در تبصره ۲ ماده ۵ قانون یادشده با توجه به اینکه نص خاص است، به قوت خود باقی است.»

نظریه شماره ۷/4266 مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۸: «رئیس هیأت بازرسی یا بازرس علی الاطلاق نمی‌تواند برای متهم قرار تأمین صادر نماید، زیرا هرچند دارای پایه قضایی باشند، مقام قضایی به شمار نمی‌آیند و منحصرأ بازرس از این اختیار برخوردار است که مطابق تبصره ۲ ماده ۵ قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور..... دارای ابلاغ خاصی از رئیس قوه قضاییه باشند که در این حالت نه به عنوان بازرس بلکه به عنوان قاضی مبادرت به اخذ تأمین و عندالاقضاء صدور دستور ممنوعیت خروج از کشور که از لوازم جلوگیری از فرار متهم یا بیم تبانی و..... به شمار می‌آید مبادرت می‌کند.»

استعلام حقوقی

احتراماً، در اجرای تبصره ۲ ماده ۵ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور ابهاماتی

در چگونگی اقدام وجود دارد که ذیلأً جهت اظهارنظر اعلام می‌گردد:

۱- آیا بازرسی قضایی حق دستور بازداشت به مدت ۲۴ ساعت قبل از تأمین را دارد یا خیر؟

۲- در مورد درجه داران سرتیپ به بالا، استانداران، فرمانداران و مدیران کل در صورت نیاز به اخذ تأمین چگونه عمل شود؟

۳- تبصره ۲ صرفأً صدور قرار تأمین را ذکر نموده که آیا بازرسی قضایی، حکم جلب، بازرسی منزل، شنود تلفنی، ممنوع الخروج کردن افراد را می‌تواند صادر کند یا خیر؟

۴- آیا صدور قرار تأمین مؤخر بر تفهیم اتهام است یا خیر؟

۵- پس از صدور قرار تأمین وثیقه و کفالت در صورت معرفی کفیل یا ابداع وثیقه، آیا بازرسی مواجه با تکلیفی است یا خیر؟

۶- در جایی که موضوع واجد جنبه جزائی باشد، صدور قرار تأمین موجه است، حال اگر سوء جریان ناشی از سوءمدیریت و یا ناشی از تخلفات اداری باشد و بیم آن باشد که آزادی مستخدم موجب از بین بردن ادله و مدارک شود آیا در چنین صورتی به توجه به اطلاع تبصره ۲ صدور قرار تأمین جایز است، یا مورد منحصر به مواردی است که موضوع جنبه کیفری داشته باشد؟

۷- در صورتی که مضمون از دارندگان پایه قضایی باشد، چه اقدامی در اجرای تبصره ۲ ماده ۵ توسط بازرسی متصور است؟ آیا پس از تعلیق امکان تعقیب از سوی بازرسی وجود دارد یا خیر؟

۸- دفاتری که حوزه صلاحیت آن‌ها بیش از یک استان است، دادگاه تجدیدنظر محل استقرار دفتر بازرسی صالح به رسیدگی اعتراض به قرار تأمین است یا دادگاه تجدیدنظر محل کار متهم؟

۹- دادگاه تجدیدنظر در مقام رسیدگی به اعتراض نسبت به قرار تأمین به صورت شکلی رسیدگی خواهد کرد یا ماهوی؟

۱۰- آیا استفاده از نیروهای اداره اطلاعات، حراست ادارات، حفاظت و اطلاعات نیروهای مسلح به صورت ضابط در اجرای تبصره ۲ ماده ۵، دارای وجهات قانونی است؟
نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۹/ک/ح مورخ ۱۳۷۶/۶/۳۱؛ «۱»- بازرسی قضایی دارای ابلاغ خاص، حق بازداشت جز به تصریح مذکور در تبصره ۲ ماده ۵ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور را ندارد؛ لذا نمی‌تواند نسبت به بازداشت ۲۴ ساعته

- قبل از صدور تأمین در مورد کارکنان دستگاه مشمول بازرسی اقدام نماید.
- ۲- با توجه به این که به موجب تبصره ۱ ذیل ماده ۸ قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی مصوب ۱۳۵۸ شورای انقلاب و اصلاحات بعدی آن رسیدگی به جرائم فرمانداران، استانداران، قضات، نمایندگان مجلس و فرماندهان نظامی و انتظامی از درجه سرتیپ به بالا در دادگاه مرکز (تهران) رسیدگی خواهد شد؛ لذا درخصوص این قبیل افراد صدور قرار تأمین هم در هر درجه که باشد، در صلاحیت دادگاه‌های مرکز است.
- ۳- با توجه به این که قرار تأمین مذکور در تبصره ۲ ماده ۵ قانون تشکیل سازمان فقط در انجام بازرسی تا پایان بازرسی مقدور است؛ لذا لازمه‌اش وجود و کسب دلایل کافی در حین انجام بازرسی است نه کسب دلیل از طرق دیگر قبل از بازرسی؛ بنابراین تقاضای مذکور در این بند جزء اختیارات بازرس قضایی دارای ابلاغ ویژه نمی‌باشد.
- ۴- تفهیم اتهام از خصائص دستگاه قضایی است و باید قاضی در محکمه مبادرت به این امر نماید و علل صدور قرار تأمین تفویضی به بازرس دارای ابلاغ خاص منحصر به موارد مذکور در زمانی است که بیم تبانی یا فرار متهم یا از بین بردن دلایل و مدارک مربوطه می‌باشد و قدر متیقن مقید به همین سه مورد بوده و تسری به موارد دیگر قابل استناد نیست.
- ۵- با وصف معرفی کفیل و احراز ملاتت وی و درخصوص ایداع وثیقه، قبولی کفالت و یا وثیقه، الزامی است.
- ۶- در پاسخ سؤال چهارم مستدل و مشروح بیان گردیده است و اساساً وصف جزائی یا تخلف اداری بودن عمل مراد نیست و از موجبات صدور قرار تأمین نمی‌باشد؛ بلکه تبانی در ازبین بردن اسناد و مدارک و یا بیم فرار علی‌الاطلاق از موجبات صدور قرار تأمین است.
- ۷- در پاسخ سؤال دوم بیان شده است و چون به موجب اصلاحیه اخیرالتصویب (قانون تشکیل سازمان) فقط می‌توان به امور اداری دستگاه قضایی ورود پیدا نمود، عملیات قضایی از شمول بازرسی خارج است.
- ۸- با توجه به ماده ۴۳ اصلاحی آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور که به صراحت در آن اعلام شده است که دادگاه تجدیدنظر مرکز استانی که جرم در حوزه آن وقوع یافته، صالح به رسیدگی است و باید مطابق این ماده عمل نمود.
- ۹- علی‌القاعده باید دادگاه تجدیدنظر نسبت به موضوع با توجه به این که قرار

شکلی است، رسیدگی نماید و حسب مورد دادگاه رسیدگی کننده خود مطابق وظیفه قانونی عمل می نماید.

۱۰- با توجه به ماده ۴۴ اصلاحی آیین نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان، کلیه ضابطین دادگستری و مأمورینی که در حکم ضابط هستند، مکلف به تبعیت از دستورات بازرس قضایی دارای ابلاغ ویژه می باشند؛ لذا استفاده از آنان در زمان بازرسی و به منظورهای مندرج در قانون، بلامانع است.

ضمناً از آنجاکه مطابق قانون و آیین نامه اجرایی آن تفویض این اختیار مشمول موارد خاصی بوده، اجرا و اعمال آن نیز حسب تبصره ذیل ماده ۴۵ آیین نامه اصلاحی قانون تشکیل سازمان بایستی با اطلاع و اذن سازمان مرکزی صورت پذیرد.»

استعلام حقوقی

مستند به ماده ۴۴ آیین نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، آیا می توان از ضابطین قوه قضائیه و یا مأمورینی که در حکم ضابط هستند و یا کارکنان سایر دستگاه های اداری تقاضای انجام تحقیقات مقدماتی و تکمیل تحقیقات و جمع آوری دلایل در خصوص شکایات واصله را نمود؟

نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۴۶/ک/ح مورخ ۱۳۷۸/۱/۳۱: «نظر به این که مواد ۳۹ الی ۴۵ آیین نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور معطوف به موارد مندرج در تبصره ۲ ماده ۵ قانون تشکیل این سازمان می باشد؛ لذا ضابطین قوه قضائیه و کلیه مأمورینی که در حکم ضابط هستند موظف به اجرای دستورات قضایی آن دسته از بازرسان قضایی دارای ابلاغ خاص از ریاست قوه قضائیه که از اختیارات ویژه برخوردار می باشند بوده و در سایر موارد منحصر به امر بازرسی، انجام بازرسی و تحقیقات مربوط جزء تکالیف بازرسان خواهد بود.»

استعلام حقوقی

با توجه به تبصره ۲ ماده ۵ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مبنی بر اختیارات بازرس قضایی دارای ابلاغ خاص در صدور قرار تأمین مناسب، بازرس موصوف حق صدور قرار عدم خروج متهم از کشور را نیز با استفاده از ماده ۱۳۳ قانون آیین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب در امور کیفری را دارد؟ و در پایان درخواست

نموده‌اند که موضوع در کمیسیون حقوقی مطرح شود.

نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۱۵۴/ک/ح مورخ سال ۱۳۸۵: «نظر به این که قانون‌گذار در ماده ۱۳۳ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری صراحتاً بیان داشته است: «با توجه به اهمیت و دلایل جرم دادگاه می‌تواند علاوه بر موارد مذکور در ماده قبل (ماده ۱۳۲)، راجع به تجویز صدور قرارهای تأمین مذکور در این ماده (قرار عدم خروج متهم را از کشور صادر نماید...)».

بنا به مراتب قرار عدم خروج از کشور جزء قرارهای تأمین محسوب می‌شود؛ لذا صدور آن از ناحیه بازرسی قضایی دارای ابلاغ خاص با حصول شرایط مذکور در تبصره ۲ ماده ۵ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور بلامانع است.»

استعلام حقوقی

در انجام برخی از بازرسی‌های موردی و یا مستمر هیئت‌های بازرسی در برخی از موارد به تخلفات و یا جرائم اولیه قابل پیگیری برخورد می‌نمایند که تا رسیدگی نهایی و سپس جمع‌بندی گزارش و ارسال به سازمان مرکزی مدت‌زمان طولانی سپری می‌شود که ضرورت برخی از اقدامات اجرایی و تأمینی برای حفظ ادله و یا جلوگیری از تبعات بعدی ضروری به نظر می‌رسد. خواهشمند است با لحاظ حوزه محدود اختیارات قضایی، موضوع تبصره ۲ ماده ۵ قانون سازمان بازرسی کل کشور و توجهاً به این که تا انتساب جرائم احتمالی به متهمین مربوطه و استفاده از این تبصره و جلوگیری از تبعات بعدی و به‌ویژه اقدامات لازم تأمینی اظهارنظر فرمایند، آیا می‌توان دستور جلوگیری به‌طور نمونه از نقل و انتقال پلاک‌های ثبتی املاکی دولت که ظاهراً به‌صورت غیرقانونی انتقال یافته است را صادر کرد یا خیر؟

نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۱۷۷/ک/ح مورخ ۱۳۸۶/۸/۲۶: «قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور در خصوص موارد احصاء‌شده در نامه مدیرکل بازرسی استان‌های فارس و... ساکت بوده، لیکن به استناد ماده ۴۵ آیین بازرسی سازمان، می‌توان موارد سوءجریانات مهم و حساب را از باب هشدار به دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط منعکس تا اقدامات لازم جهت جلوگیری از تبعات بعدی معمول گردد. همچنین می‌توان مراتب را به دادستان عمومی محل اعلام تا ایشان حسب وظیفه قانونی خود در حفظ منافع عمومی، اقدامات مقتضی به‌عمل آورد.»

استعلام حقوقی

هرگاه حین عملیات بازرسی ضرورت برخی از اقدامات اجرایی از قبیل جلوگیری از نقل و انتقال اسناد ثبتی و یا سایر اقدامات تأمینی لازم غیر از صدور قرار تأمین تبصره ۲ ماده ۵ قانون سازمان بازرسی کل کشور لازم به نظر برسد، آیا با وصف ابلاغ ویژه تبصره فوق‌الاشاره از طرف ریاست محترم قوه قضائیه، می‌توان دستورات لازم صادر کرد؟ در صورتی که پاسخ منفی باشد، ولی تا حصول نتیجه نهایی بررسی و این که امکان نقل و انتقال اسناد ثبتی و یا به نحوی از انحاء سایر اقدامات ضروری میسر نگردد از چه روش و یا طرق قانونی و یا تذکر دارای ضمانت اجرا بایستی عمل کرد تا پس از تهیه گزارش نهایی، اقدامات پیشگیرانه لازم به عمل آمده باشد؟

نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۱۷۸/ک/ح مورخ ۱۳۸۶/۸/۲۶: «با توجه به صراحت تبصره ۲ ماده ۵ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، اختیار بازرسی قضایی دارای ابلاغ خاص، صرفاً محدود به موارد مذکور در تبصره یاد شده می‌باشد و چنانچه در حین بازرسی انجام اقدامات دیگری از قبیل جلوگیری از نقل و انتقال اسناد ثبتی و غیره لازم باشد حسب مورد مراتب به دادستان عمومی و انقلاب ذیصلاح یا به عنوان هشدار در اجرای ماده ۴۵ آیین بازرسی به مقامات ذی ربط اعلام می‌گردد.»

استعلام حقوقی

با عنایت به این که ماده ۳۰۷ قانون آیین دادرسی کیفری، رسیدگی به اتهام نمایندگان مجلس شورای اسلامی را در صلاحیت دادگاه‌های کیفری تهران قرار داده و از طرفی بنا به تبصره ۲ ماده ۵ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، قرار بازداشت موقت در مورد متهمین گزارش‌های کیفری سازمان، منوط به موافقت دادگستری محل شده است؛ از این رو اخذ دفاع توسط سازمان و درخواست صدور قرار تأمین نظیر بازداشت موقت در صلاحیت کدام مرجع می‌باشد؟

نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۲۴۹/ک/ح مورخ ۱۳۹۵/۹/۲: «با توجه به مواد ۲۶ و ۳۰۷ قانون آیین دادرسی کیفری، به تبع صلاحیت دادگاه‌های کیفری تهران در خصوص مقامات موضوع ماده ۳۰۷ و از جمله نمایندگان مجلس شورای اسلامی، موضوع اتهام و اخذ توضیح می‌بایست به صورت متمرکز در سازمان بازرسی کل کشور در

ماده ۶- (اصلاحی ۱۳۹۳/۷/۱۵) - گزارش‌های سازمان در مراجع قضایی و هیأت‌های رسیدگی به تخلفات اداری، انضباطی و انتظامی، خارج از نوبت و حداکثر ظرف مدت سه ماه مورد رسیدگی قرار می‌گیرد. چنانچه رسیدگی به پرونده‌ها بیش از مدت معین نیاز به وقت داشته باشد، مراجع مذکور باید جهات و دلایل آن را در پرونده درج و تصریح نمایند.

آراء صادره مراجع قضایی با درخواست سازمان بازرسی کل کشور و موافقت دادستان ذی‌ربط و آراء صادره هیأت‌های رسیدگی به تخلفات اداری، انضباطی و انتظامی با درخواست سازمان مذکور در مراجع ذی‌صلاح ظرف بیست روز پس از ابلاغ قابل تجدیدنظر بوده و این رسیدگی نیز خارج از نوبت خواهد بود.^۱

مرکز پیگیری گردد. بنابراین درخواست صدور قرار تأمین نیز در صلاحیت دادگستری تهران می‌باشد.»

۱ - رویه قضایی

رای وحدت رویه شماره ۸۳۳ مورخ ۱۴۰۲/۴/۲۷ هیأت عمومی دیوان عالی کشور: «نظر به اینکه طبق بند (د) ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور اصلاحی ۱۳۹۳، در مواردی که گزارش سازمان بازرسی کل کشور متضمن اعلام وقوع جرمی است و آن جرم دارای حیثیت عمومی باشد، سازمان موضوع را تا حصول نتیجه نهایی پیگیری می‌نماید و برابر ماده ۶ همان قانون، عبارت «آرای صادره مراجع قضایی» علی‌الاطلاق قابل تجدیدنظر شناخته شده است و در ماده ۵۰ آیین‌نامه اجرایی قانون یادشده مصوب ۱۳۹۸، به اعتراض به آرای صادره اعم از حکم و قرار اشاره شده است، بنابراین واژه «تجدیدنظر» در ماده ۶ قانون مذکور، به معنای مطلق اعتراض به رای است و آرای صادره مراجع قضایی با لحاظ اطلاق واژگان یادشده، شامل قرارهای نهایی دادسرا نیز می‌گردد، در نتیجه قرارهای نهایی دادسرا با درخواست سازمان بازرسی کل کشور و

موافقت دادستان ذی ربط، قابل اعتراض در دادگاه کیفری صالح است. بنا به مراتب، رای شعبه ۱۰۵۹ دادگاه کیفری دو تهران که با این نظر مطابقت دارد، با اکثریت آرای صحیح و قانونی تشخیص داده می شود. این رای طبق ماده ۴۷۱ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ با اصلاحات و الحاقات بعدی در موارد مشابه برای شعب دیوان عالی کشور، دادگاه ها و سایر مراجع اعم از قضایی و غیر آن لازم الاتباع است.»

نظریه مشورتی

نظریه شماره ۱۰۶/۱۴۰۲/۷ مورخ ۱۴۰۲/۶/۱۹: «هرچند در فرض سؤال دادستان باید به قید فوریت نظر خود را در خصوص درخواست سازمان بازرسی کل کشور مبنی بر تجدیدنظرخواهی از آراء صادره از مراجع قضایی اعلام کند؛ اما چنانچه دادستان خارج از مهلت بیست روزه مقرر در ماده ۶ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۶۰ با اصلاحات بعدی راجع به درخواست تجدیدنظرخواهی آن سازمان نظر موافق خود را اعلام کند، موجب قانونی برای ترتیب اثر ندادن و عدم استماع این تجدیدنظرخواهی وجود ندارد؛ زیرا مفروض آن است که مهلت قانونی مذکور برای دستگاه ذی ربط یعنی سازمان بازرسی کل کشور مقرر شده است و تا آخرین روز این مهلت نیز سازمان یادشده چنین حقی را دارد.»

نظریه شماره ۷/۹۷/۳۱۹۳ مورخ ۱۳۹۸/۰۳/۲۹: «با عنایت به واژگان و عبارات "تجدیدنظر"، "موافقت دادستان ذیربط" و "مهلت بیست روزه تجدیدنظرخواهی" مذکور در ماده ۶ قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۹۳/۷/۱۵ و ماده ۵۷ آیین نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، مؤید این استنباط است که منظور از آراء مراجع قضایی، آرای دادگاه ها و شوراهای حل اختلاف است و از قرارهای منع و موقوفی تعقیب دادسرا که دادستان از جمله ی صادرکنندگان قرارهای مذکور می باشد، خروج موضوعی دارد.»

نظریه شماره ۷/۹۷/۳۸ مورخ ۱۳۹۷/۱/۲۰ و نظریه شماره ۷/۹۶/۱۱۸ مورخ ۱۳۹۶/۵/۲۵ و نظریه شماره ۱۳۷/۹۷/۷ مورخ ۱۳۹۷/۲/۲: «واژه "تجدیدنظر" مذکور در ماده ۶ قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۹۳/۷/۱۵ و ماده ۵۷ آیین نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور ناظر به آراء دادگاه ها است و در مورد تصمیمات دادسرا واژه "اعتراض" به کار می رود و بنابراین

موضوع اعتراض به قرارهای دادسرا از شمول مواد مذکور خارج است.»
نظریه شماره ۷/۹۶/۱۸۶۹ مورخ ۱۳۹۶/۸/۱۵؛ (۱-الف: در خصوص آرای صادره از سوی هیأت‌های رسیدگی به تخلفات اداری، انتظامی و انضباطی طبق قسمت اول ماده ۶ قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۹۲، سازمان مزبور صرفاً نسبت به پرونده‌هایی که در مورد آن گزارش داده است، حق تجدید نظرخواهی دارد و این حق صرفاً شامل آرائی است که غیرقطعی می‌باشد. ب: در خصوص آرای صادره از سوی مراجع قضائی، اولاً پیش‌بینی درخواست تجدیدنظر از سوی سازمان بازرسی کل کشور نسبت به آرای مراجع قضائی مذکور در ماده ۶ قانون موصوف از آنجا که باید به موافقت دادستان ذربط برسد، به معنای ایجاد حق تجدیدنظرخواهی برای سازمان یاد شده نیست و ثانیاً با توجه به اینکه تجدیدنظرخواهی اصولاً ناظر به آرای غیرقطعی است، بنابراین، منظور از آراء مذکور در ماده ۶ قانون فوق‌الذکر، آرای غیرقطعی است. ۲- با توجه به آنچه فوقاً بیان شد؛ در خصوص رسیدگی مرجع تجدیدنظر به تجدیدنظرخواهی سازمان بازرسی کل کشور نسبت به آرای هیأت رسیدگی به تخلفات اداری، انتظامی و انضباطی موافقت مراجع دیگری نیاز ندارد و به صرف درخواست سازمان بازرسی کل کشور، مرجع تجدید نظر مکلف به رسیدگی است.»

نظریه شماره ۷/۹۵/۹۲۴ مورخ ۱۳۹۵/۴/۲۲؛ (اولاً- آرای برائت نسبت به شاکی، قطعی است؛ لکن در خصوص آرای مذکور از ناحیه سازمان بازرسی کل کشور طبق نص قسمت اول ماده ۶ قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۹۳ صرفاً نسبت به پرونده‌هایی که سازمان مذکور در مورد آن، گزارش داده است، قابل تجدیدنظر می‌باشد. ثانیاً- در مورد آرای قطعی، سازمان بازرسی کل کشور طبق نص قسمت اول ماده ۶ قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۹۳ صرفاً نسبت به پرونده‌هایی که سازمان مذکور در مورد آن، گزارش داده است، قابل تجدیدنظر می‌باشد. ثالثاً- قطع نظر از اینکه رسیدگی به تخلفات اداری، اعم از قصور و تقصیر طبق قانون رسیدگی به تخلفات اداری مصوب ۱۳۷۲، با خود هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری است، در عین حال در صورت اثبات وقوع تخلف، موضوع از موارد برائت نیست؛ چنانچه تخلف ارتكابی، ناشی از قصور باشد، طبق ماده ۴۳ دستورالعمل رسیدگی به تخلفات اداری، از کیفیات مخفیه مجازات محسوب خواهد شد. النهایه ابهام در مورد ماده ۶ قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان

بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۹۳ باعث سؤالات متعددی از سوی ادارات کل بازرسی گردیده است؛ بنابراین پیشنهاد می‌گردد جهت رفع ابهام و ایجاد هماهنگی و برداشت صحیح از مفاد ماده قانونی مرقوم از مرجع تصویب آن (مجلس شورای اسلامی) استفسار شود.»

نظریه شماره ۵۳۳/۷/۹۵/۷ مورخ ۱۳۹۵/۰۳/۱۷؛ «۱- آرای برائت نسبت به شاکی، قطعی است؛ لکن در خصوص آرای مذکور از ناحیه سازمان بازرسی کل کشور طبق نص قسمت اول ماده ۶ قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۹۳ صرفاً نسبت به پرونده هایی که سازمان مذکور در مورد آن، گزارش داده است، قابل تجدیدنظر می باشد. ۲- در مورد آرای قطعی، سازمان بازرسی کل کشور طبق نص قسمت اول ماده ۶ قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۹۳ صرفاً نسبت به پرونده هایی که سازمان مذکور در مورد آن، گزارش داده است، قابل تجدیدنظر می باشد. ۳- قطع نظر از اینکه رسیدگی به تخلفات اداری، اعم از قصور و تقصیر طبق قانون رسیدگی به تخلفات اداری مصوب ۱۳۷۲، با خود هیئت های رسیدگی به تخلفات اداری است، در عین حال در صورت اثبات وقوع تخلف، موضوع از موارد برائت نیست؛ چنانچه تخلف ارتكابی، ناشی از قصور باشد، طبق ماده ۴۳ دستورالعمل رسیدگی به تخلفات اداری، از کیفیات مخففه مجازات محسوب خواهد شد.»

نظریه شماره 2512 / 7 مورخ ۱۳۸۳/۴/۱۴؛ «تجدیدنظرخواهی سازمان بازرسی کل کشور به شرح ماده ۶ (اصلاحی ۱۳۷۵) قانون تشکیل سازمان مذکور، منحصر به آراء صادر از دادگاه های بدوی - اعم از دادگاه نخست و دادگاه هم عرض - است و نظر به این که طبق بند ۴ ماده ۲۵۷ ق.آ.د.ك، ۱۳۷۸، احکام صادر از دادگاه تجدیدنظر قطعی است، اختیار مذکور در ماده ۶ اصلاحی مزبور شامل تجدیدنظرخواهی مجدد نمی شود زیرا اختیار درخواست رسیدگی مجدد نسبت به احکام قطعی کیفری وفق ماده ۱۸ اصلاحی ق.ت.د.ع، ا. منحصر به دادستان محل و محکوم علیه است و به غیر اشخاص نامبرده - از جمله سازمان بازرسی کل کشور- تسری ندارد. با عنایت به بند (د) الحاقی ۵/۷/۱۳۷۵ به ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۶۰/۷/۱۹ با اصلاحات بعدی، در صورتی که گزارش بازرسی کل حاکی از سوء جریان مالی یا اداری بوده و رییس سازمان يك نسخه از آن را برای تعقیب متهم به مرجع قضایی صالح ارسال داشته باشد، سازمان

می تواند تا حصول نتیجه نهایی و برای اطلاع از آن موضوع را پیگیری و عنداللزوم از آراء بدوی، تجدیدنظرخواهی کند نه برای تحصیل حکم محکومیت کیفری متهم، زیرا دادگاه مکلف نیست مطابق نظر سازمان بازرسی کل کشور رأی بدهد.

ثالثاً- قطع نظر از اینکه رسیدگی به تخلفات اداری، اعم از قصور و تقصیر طبق قانون رسیدگی به تخلفات اداری مصوب ۱۳۷۲، با خود هیئت های رسیدگی به تخلفات اداری است، در عین حال در صورت اثبات وقوع تخلف، موضوع از موارد برائت نیست؛ چنانچه تخلف ارتكایی، ناشی از قصور باشد، طبق ماده ۴۳ دستورالعمل رسیدگی به تخلفات اداری، از کیفیات مخففه مجازات محسوب خواهد شد. النهایه ابهام در مورد ماده ۶ قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۹۳ باعث سؤالات متعددی از سوی ادارات کل بازرسی گردیده است؛ بنابراین پیشنهاد می گردد جهت رفع ابهام و ایجاد هماهنگی و برداشت صحیح از مفاد ماده قانونی مرقوم از مرجع تصویب آن (مجلس شورای اسلامی) استفسار شود.)

استعلام حقوقی

در پرونده های عدیده ای که از ناحیه سازمان اعلام تخلف شده و به مسئولین هیئت های رسیدگی به تخلفات اداری احاله گردیده احکامی مبنی بر برائت متخلفین صادر و مراتب به این سازمان اعلام گردیده است. با توجه به ماده ۶ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و ماده ۳۸ آیین نامه اجرایی و مقررات اداری و استخدامی مصوب ۱۳۷۵/۵/۷ که اعتراض به آرای صادره هیئت های رسیدگی به تخلفات اداری و نتیجتاً تقاضای تجدیدنظرخواهی از احکام صادره را به سازمان محول نموده و از طرفی در ماده ۱۰ قانون تخلفات اداری مصوب سال ۱۳۷۲ موارد قابل تجدیدنظر در هیئت های تجدیدنظر احصاء گردیده است؛ خواهشمند است نظر مشورتی را نسبت به صدور حکم برائت از ناحیه مراجع یادشده و یا این که سازمان حق اعتراض و تجدیدنظرخواهی نسبت به آرای مذکور را دارد یا خیر، اعلام فرمایید.

نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۳/ک/ح مورخ ۱۳۷۷/۵/۱۹: «با توجه به این که موارد تجدیدنظر از آرای صادره هیئت های بدوی رسیدگی به تخلفات اداری در ماده ۱۰ قانون رسیدگی به تخلفات اداری احصاء گردیده است و اعطای اختیار تجدیدنظرخواهی

مطابق ماده ۶ قانون تشکیل سازمان نمی‌تواند علی‌الاطلاق اجازه تجدیدنظرخواهی احکامی که قابلیت تجدیدنظرخواهی ندارند را بدهد؛ لذا تجدیدنظرخواهی سازمان ناظر به مواردی خواهد بود که قانوناً قابلیت تجدیدنظرخواهی را داشته باشد و مرجعی برای اعمال تجدیدنظر احکام قطعی قانوناً وجود ندارد؛ بنابراین اختیارات سازمان بازرسی کل کشور از ماده ۶ قانون تشکیل سازمان و ماده ۳۸ آیین‌نامه اجرایی آن محدود به مواردی است که به استناد ماده ۱۰ قانون رسیدگی به تخلفات اداری قابلیت تجدیدنظرخواهی را دارد.»

استعلام حقوقی

با توجه به ماده ۶ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور که آرای صادره از مراجع قضایی را با درخواست سازمان بازرسی و موافقت دادستان کل کشور قابل تجدیدنظر دانسته است، آیا درخواست تجدیدنظر ظرف ۲۰ روز پس از ابلاغ می‌بایست به دفتر دادستانی کل کشور تسلیم شود یا دفتر دادگاه صادرکننده رأی؟

نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۶۹/ک/ح مورخ ۱۳۷۹/۲/۳: «با توجه به ماده ۶ قانون اصلاح قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور که مقرر داشته است: آرای صادره مراجع قضایی با درخواست سازمان... و موافقت دادستان کل کشور ظرف مدت ۲۰ روز پس از ابلاغ، قابل تجدیدنظر است و در ماده ۳۶ آیین‌نامه اجرایی طی قانون مذکور نیز تاریخ وصول رأی به دبیرخانه سازمان تاریخ ابلاغ محسوب گردیده و این که سازمان بازرسی کل کشور به عنوان مرجع تجدیدنظرخواهی تعیین شده است؛ لذا اعتراض به آرای صادره باید از طریق سازمان مرکزی با رعایت تشکیلات مصوب اعم از معاونت‌ها، گروه‌های بازرسی و دفاتر استان طبق مراتب فوق‌الذکر انجام گیرد.»

استعلام حقوقی

با توجه به ماده ۶ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور که مهلت اعتراض به آرای قضایی و آرای صادره از هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری و انضباطی را بیست روز پس از ابلاغ تعیین نموده و از طرفی این موارد، در قوانین دیگر مواعیدی متفاوت دارند؛ لذا سازمان در موارد مذکور چه تکلیفی داشته و کدام یک از مواعد معتبر است؟

نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۲۴۳/ک/ح مورخ ۱۳۹۵/۸/۱۱: «با عنایت به

این که قانون سازمان، خاص و مؤخر است و موعد مقرر در قانون رسیدگی به تخلفات اداری نیز برای اعتراض محکوم علیه تعیین شده است؛ لذا مهلت اعتراض برای سازمان بنا به ماده ۶ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور بیست روز می باشد).

استعلام حقوقی

با توجه به ماده ۶ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، مقام صالح جهت اعتراض به آرای صادره هیئت بدوی رسیدگی به تخلفات اداری نهاد ریاست جمهوری چه شخصی است؟

نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۲۴۴/ک/ح مورخ ۱۳۹۵/۸/۱۱: «مقام صالح جهت اعتراض به آرای صادره، هیئت های بدوی رسیدگی به تخلفات اداری نهاد ریاست جمهوری، رئیس سازمان و مقام مأذون از طرف ایشان که در حال حاضر معاونین سازمان هستند، می باشند.»

استعلام حقوقی

آیا سازمان بازرسی کل کشور می تواند نسبت به آرای صادره از دیوان محاسبات عمومی، اعتراض یا تجدیدنظرخواهی نماید؟
نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۲۶۱/ک/ح مورخ ۱۳۹۵/۱۱/۱۲: «با توجه به این که در ماده ۶ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، اختیاری به سازمان برای اعتراض به آرای صادره از دیوان محاسبات عمومی داده نشده است و دیوان محاسبات عمومی در زمره مراجع اداری مصرح در آن قانون محسوب نمی گردد؛ بنابراین پاسخ منفی است.»

استعلام حقوقی

با عنایت به این که مطابق ماده ۶ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، اعتراض سازمان نسبت به آرای صادره از مراجع قضایی نیازمند موافقت دادستان مربوط است، از طرفی به استناد ماده ۲۶۷ قانون آیین دادرسی کیفری، قرارهای صادره منع و یا موقوفی تعقیب با موافقت دادستان انجام می پذیرد، در این صورت و با فرض تعارض، آیا چنانچه سازمان نسبت به قرارهای مذکور اعتراضی داشته باشد، دادستان مطابق بند

(ت) ماده ۴۲۱ همان قانون (موارد رد دادرس) و به دلیل اظهارنظر ماهوی سابق (در مقام موافقت با قرار صادره)، با اعتراض سازمان مخالفت می‌نماید؟

نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۲۶۵/ک/ح مورخ ۱۳۹۵/۱۲/۱۰: «با توجه به این‌که قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور (ماده ۶) نسبت به قانون آیین دادرسی کیفری (ماده ۴۲۱) خاص بوده و آن را در مقام اعتراض سازمان نسبت به آرای مراجع قضایی تخصیص می‌زند؛ لذا اصولاً تعارضی در این خصوص متصور نخواهد بود و در این موارد دادستان بر اساس صلاحیت منبعث از ماده ۶ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و منصرف از ماده ۴۲۱ قانون آیین دادرسی کیفری (موارد رد دارس) نسبت به تجدیدنظرخواهی سازمان تصمیم‌گیری خواهد نمود.»

استعلام حقوقی

آیا آرای قطعی صادره از هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری توسط سازمان قابل اعتراض و رسیدگی در دیوان عدالت داری می‌باشد؟
نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۲۵۵/ک/ح مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۸: «با توجه به وظایف و اختیارات سازمان بازرسی کل کشور در نظارت بر اجرای قانون در دستگاه‌های اداری و به استناد ماده ۶ قانون تشکیل سازمان و همچنین بند (۲) ماده ۱۰ قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری، سازمان می‌تواند به آرای قطعی صادره از هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری که برخلاف قانون است، اعتراض نماید.»

استعلام حقوقی

با توجه به ماده ۶ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، آیا سازمان صلاحیت اعتراض نسبت به تصمیمات و قرارهای صادره از سوی دادسرا را دارد؟
نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۲۸۷/ک/ح مورخ ۱۳۹۶/۸/۱۶: «با عنایت به ماده ۶ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و اصطلاح «آراء صادره مراجع قضائی» در این ماده، مبرهن است الفاظ «آراء» و همین‌طور «مراجع قضائی» اطلاق داشته و مطابق مواد قانون آیین دادرسی کیفری، علی‌الخصوص تبصره ۱ ماده ۴۷۷ و تبصره ۲ ماده ۴۲۷ قانون مذکور، آرای مراجع قضائی شامل قرارهای صادره از سوی دادسرا نیز

می‌گردد. به عبارت دیگر، اصطلاح «آرا» اعم از احکام و قرارهای صادره و اصطلاح «مراجع قضائی» اعم از دادگاه‌ها و دادسراها است؛ بنابراین سازمان بازرسی کل کشور حسب ماده ۶ از صلاحیت اعتراض نسبت به تصمیمات و قرارهای صادره از سوی دادسرا برخوردار بوده که رویه قضائی نیز مؤید آن می‌باشد.

استعلام حقوقی

مطابق حکم مقرر در ماده (۶) قانون تشکیل سازمان بازرسی و همچنین منطوق ماده ۵۰ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان، برای اعتراض به آرای صادره از سوی مراجع قضایی می‌بایست دلایل و مستندات قبل از انقضای مهلت قانونی ۲۰ روزه به دادستان اعلام شود، لیکن بعضاً ملاحظه می‌گردد که علی‌رغم ارسال لوایح اعتراضی و تجدیدنظرخواهی در مهلت قانونی توسط سازمان به دادستانی، مراتب از سوی دادستانی با تأخیر (خارج از مهلت قانونی) به دادگاه تجدیدنظر ارسال می‌شود. بر این اساس مراجع مذکور تاریخ ارسال لایحه اعتراضی از سوی دادستان را ملاک مهلت قانونی محسوب نموده و به رد درخواست بازرسی کل استان اقدام و به قطعیت آرای صادره نظر می‌دهند. با این وصف، آیا رعایت مهلت مقرر در ماده (۶) مزبور منوط به موافقت و ارجاع تجدیدنظرخواهی از سوی دادستان به مرجع قضایی ذیصلاح است یا این که مهلت مقرر صرفاً معطوف به اقدام این سازمان در تجدیدنظرخواهی است؟

نظریه کمیسیون حقوقی مورخ ۱۴۰۳/۱۱/۲۹: «نظر به تصریح ماده ۶ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و با توجه به این که ماده (۵۰) آیین‌نامه اجرایی به نحو ضمنی، توضیح و تفسیر حکم ماده (۶) است و نظر به صراحت ذیل ماده (۵۰) که بیان داشته: «(سازمان) می‌تواند قبل از انقضای مهلت قانونی، دلایل و مستندات مخدوش بودن رأی را به دادستان اعلام تا در صورت موافقت وفق مقررات قانونی اقدام شود»، مهلت تجدیدنظرخواهی سازمان از آراء صادره قضایی صرفاً معطوف به مدت زمان ارسال دلایل و مستندات اعتراض و تجدیدنظرخواهی در ماده قانونی موصوف است و لذا منصرف از مدتی است که در فرایند موافقت دادستان قرار گرفته و احتمالاً به طول می‌انجامد. ضمن آن که از حیث منطقی نیز دادستان جزئی از ساختار مرجع قضایی محسوب می‌شود و مهلت اعتراض مقرر به عنوان یک حق برای سازمان بازرسی به عنوان

تبصره: (اصلاحی ۱۳۹۳/۷/۱۵) - هرگاه بازرس دارای پایه قضایی ضمن بازرسی در حدود مقررات قانونی، به حکمی برخورد کند که آن را خلاف بین شرع تشخیص دهد، گزارش مستدل آن را از طریق رئیس سازمان برای رئیس قوه قضائیه ارسال می‌کند تا رئیس قوه طبق قانون اقدام قانونی را به عمل آورد.^۱

ماده ۷- بازرس یا هیأت‌های بازرسی گزارش کار خود را مستقیماً به

یک مرجع نظارتی گزارش دهنده پیش‌بینی شده است.»

استعلام حقوقی

... خواهشمند است در خصوص پرسش‌های ذیل نظر کمیسیون حقوقی سازمان را اخذ فرمایید. ۱ - اعلام موافقت دادستان به اعتراض سازمان بازرسی به آراء صادره توسط مراجع قضایی مهلت قانونی ۲۰ روزه را شامل می‌شود یا خیر؟ ۲ - پذیرش اعتراض سازمان بازرسی به تصمیمات مراجع قضایی صرفاً منوط به موافقت دادستان بوده و یا مستلزم تهیه و ارسال اعتراض جداگانه‌ای از سوی دادستان نیز می‌باشد؟

نظریه کمیسیون حقوقی مورخ ۱۴۰۲/۱۲/۱۵: «مطابق قسمت اخیر ماده (۶) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۶۲ با اصلاحات و الحاقات بعدی، (آرای مراجع قضایی با درخواست سازمان بازرسی کل کشور و موافقت دادستان ذی ربط ظرف ۲۰ روز پس از ابلاغ قابل تجدیدنظر خواهی است) و با توجه به رای وحدت رویه شماره ۸۳۳ مورخ ۱۴۰۲ دیوان عالی کشور، اعتراض سازمان در مهلت قانونی بیست روزه کفایت می‌کند و دستوراداری دادستان برای ارسال پرونده به مرجع صالح مقید به زمان نیست، بنابراین در فرض سوال، اعتراض سازمان در مهلت قانونی انجام شده و اقدام دادستان موید موافقت ایشان بوده و نیازی به اعتراض مستقل از سوی ایشان نبوده است.»

۱ - رک. ماده ۴۷۷ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲/۱۲/۴ و ماده ۷۹ قانون دیوان عدالت اداری با آخرین اصلاحات مصوب ۱۴۰۲

سازمان تسلیم خواهد نمود.^۱

ماده ۸- کلیه مسئولان ذی‌ربط در وزارتخانه‌ها و ادارات و سازمان‌ها و مؤسسات و واحدهای مشمول این قانون مکلفاند اسناد و اطلاعات و مدارک مورد لزوم در تحقیقات را بدون هرگونه فوت‌وقت در اختیار بازرسی یا بازرسان اعزامی قرار داده و همکاری لازم را مبذول دارند.^۲

۱ - استعلام حقوقی

بعضاً شعب دادگاه‌های عمومی و تجدیدنظر استان به لحاظ استناد طرفین دعوی به نظریات و گزارشات ابرازی در پرونده‌های بازرسی استان، خواستار ملاحظه پرونده و بعضاً اخذ تصویر از مدارک مربوط می‌باشند؛ لذا به جهت این‌که به استناد ماده ۷ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور می‌بایست هیئت بازرسی گزارش خود را مستقیماً به سازمان تسلیم نماید؛ لذا وظیفه مقامی دفاتر بازرسی در زمینه پاسخ‌گویی موارد خواسته مبهم است، خواهشمند است نقطه‌نظرات ارشادی را اعلام دارید.

نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۲۹/ک/ح مورخ ۱۳۷۷/۴/۱۳: «مستفاد از منطق و مفهوم ماده ۷ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، پاسخ‌گویی به محاکم یا مراجع قانونی دیگر از ناحیه واحدهای اجرایی سازمان اعم از مرکز و استانی چنانچه در حد انعکاس گزارش و نتایج بازرسی باشد صرفاً در عهده سازمان و پس از ارائه گزارش بازرسی یا هیئت بازرسی به سازمان صورت می‌گیرد. بدیهی است اقدامات بعدی مسئولین در حدود قانون و حسب‌الارجاع و حسب مورد به‌ویژه پاسخ‌گویی به محاکم یا مراجع قانونی دیگر در حد مکاتبات اداری معمول و متعارف در اجرای ماده ۳۰۴ آیین دادرسی مدنی (غیر از انعکاس ابتدایی گزارش و نتایج بازرسی و بررسی) از ناحیه واحدهای مذکور مخالف ماده ۷ نمی‌باشد.»

۲ - استعلام حقوقی

در صورتی‌که بازرسی یا هیئت بازرسی به‌وسیله مکاتبه، اسناد و مدارکی را از مسئولین دستگاه‌ها مطالبه نمایند و مسئولین مربوط از ارائه اسناد و مدارک مورد درخواست امتناع ورزند، آیا مشمول مقررات ماده ۸ قانون سازمان خواهند بود یا خیر؟

نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۱۰۵/ک/ح مورخ ۱۳۸۱/۲/۹: «بر طبق ماده ۸ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، کلیه مسئولان ذی ربط دستگاه‌های مشمول این قانون مکلف‌اند اسناد و اطلاعات و مدارک مورد لزوم در تحقیقات را بدون فوت وقت در اختیار بازرسی یا بازرسان اعزامی قرار داده و با آنان همکاری نمایند و تخلف از تکلیف فوق بر حسب مقررات تبصره یک ذیل آن ماده جرم شناخته شده است. از سیاق عبارت مذکور و نیز بعضی عبارات مندرج در مواد قبلی، چنین استنباط می‌شود که برای تحقق بزه مورد نظر علاوه بر شرایط عمومی باید؛ اولاً؛ موضوع بازرسی یا تحقیقات، مشخص شده و مأموریت اجرای آن از طرف سازمان به بازرسی یا بازرسانی تفویض گردد. ثانیاً؛ بازرسی یا بازرسان اعزامی، اسناد، اطلاعات و مدارکی را مطالبه نمایند که در انجام تحقیقات مؤثر و مورد نیاز باشد؛ لذا با عدم حصول شرایط مزبور نمی‌توان قائل بر وقوع بزه موضوع ماده مذکور گردید. البته اگر عمل ارتكابی از مصادیق تخلف از مقررات ماده ۱۶ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان {تبصره ۳ ماده ۷ آیین‌نامه جاری} باشد، در این صورت فرد متخلف بر وفق تبصره ماده اخیرالذکر تحت تعقیب قانونی قرار خواهد گرفت.»

استعلام حقوقی

- ۱- نظر به این که اعضای کمیسیون مناقصه در ماده ۵ قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳ احصاء گردیده‌اند و ذکری از نماینده سازمان بازرسی نشده، آیا سازمان می‌تواند فردی را به عنوان ناظر به جلسه کمیسیون مناقصه اعزام نماید؟
- ۲- با عنایت به این که در ماده ۷ قانون برگزاری مناقصات به منظور رسیدگی به دعاوی بین مناقصه‌گر و مناقصه‌گزار هیئت رسیدگی به شکایات پیش‌بینی شده، آیا این امر نافذ صلاحیت سازمان بازرسی کل کشور در ورود به موضوع بر اساس ماده ۹ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور می‌باشد؟
- ۳- در صورت بروز اختلاف در صلاحیت بین هیئت رسیدگی به شکایات و سازمان بازرسی چه مرجعی حل اختلاف می‌نماید؟

نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۱۶۳/ک/ح مورخ سال ۱۳۸۶: «۱- راجع به قسمت اول سؤال یک، کمیسیون حقوقی در پاسخ به استعلامی مشابه در مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۱۷ اظهار نظر نموده است؛ بنابراین به همان نظریه اکتفا می‌شود، در پاسخ به بخش دوم سؤال مزبور، اکثریت اعضای حاضر در جلسه معتقدند که سازمان می‌تواند از ضمانت

اجرائی‌های عمومی مذکور در مقررات مختلف از جمله ماده ۸ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور حسب مورد استفاده نماید.

۲- مفاد ماده ۷ قانون برگزاری مناقصات مشعر بر تشکیل یک نهاد برای رسیدگی و حل و فصل دعاوی و اتخاذ تصمیم بین مناقصه‌گر و مناقصه‌گزار می‌باشد و وجود این نهاد نافی صلاحیت سازمان که نظارت بر اجرای صحیح قوانین و حسن جریان امور در دستگاه‌های اداری است، نبوده و سازمان می‌تواند به شکایات اشخاص در این زمینه رسیدگی و حسب مورد پیشنهاد مناسب به دستگاه‌های اداری و قضایی ارائه و حتی می‌تواند نسبت به نحوه عملکرد نهاد یاد شده نیز نظارت داشته و اعمال بازرسی نماید.

۳- با توجه به قسمت اخیر پاسخ سؤال دوم، اختلاف در صلاحیت قابل تصوّر نمی‌باشد.»

استعلام حقوقی

۱- پیشنهاد اصلاحی چه نوع پیشنهادی است؟ آیا می‌توان نسبت به ارایه پیشنهادهایی که تداعی امری می‌کند که در صلاحیت مراجع قضایی یا اداری است، اقدام نمود و اساساً این نوع پیشنهاد، را می‌توان در زمره پیشنهاد اصلاحی قلمداد کرد؟

۲- با توجه به تبصره ماده (۱۰) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور (که بیان می‌دارد: «در مواردی که پیشنهادهاى سازمان برای جلوگیری از وقوع جرم، تکرار تخلف یا سوء جریان امور باشد و عدم اجرای آنها موجب انجام عمل غیرقانونی شود و مسئول مربوطه از انجام آن استنکاف نماید یا رسیدگی و احراز در دادگاه صالح مشمول مجازات مقرر در تبصره (۱) ماده (۸) این قانون می‌باشد.») و این که بسیاری از پیشنهادهاى سازمان ناظر به عملی در گذشته است و در برگیرنده شروط سه گانه مصرح در تبصره مذکور نمی‌باشد لذا در مورد این پیشنهادها، آیا می‌توان اقدام به تهیه گزارش استنکاف نمود؟

نظریه کمیسیون حقوقی مورخ ۱۴۰۲/۶/۷: «با عنایت به مسئولیت‌های سازمان بازرسی کل کشور در اصل ۱۷۴ قانون اساسی و با توجه به حکم مقرر در بند (ب) ماده (۱۱) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۶۰ با اصلاحات بعدی، مبنی بر اختیار سازمان در بهره‌گیری از فناوری‌های روز برای انجام تکالیف قانونی و همچنین تصریح بند (ز) تبصره (۱۰) قانون بودجه سال ۱۴۰۲ به اعمال نظارت هوشمند سازمان و پیاده‌سازی

سامانه جامع نظارت الکترونیک و نیز تکلیف کلیه دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۲۹) قانون برنامه پنجساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران به فراهم کردن امکان دسترسی برخط به سامانه‌ها و بانک‌های اطلاعاتی دستگاه برای سازمان بازرسی کل کشور و این‌که انجام تکالیف و اختیارات مذکور مقید به اخذ جواز از مرجع خاصی نشده است و افزون بر آن، اختیارات مراجع ذکر شده در قانون مدیریت داده‌ها و اطلاعات ملی مصوب ۱۴۰۱ محدودیتی برای تکلیف دستگاه‌ها در فراهم کردن امکان دسترسی سازمان بازرسی به سامانه‌ها و بانک‌های اطلاعاتی آنها ایجاد نکرده است و اختیارات مراجع مذکور در سوال، ماهیتی متفاوت از تکالیف و اختیارات مصرح در بند (ز) تبصره (۱۰) قانون بودجه سال ۱۴۰۲ دارد، لذا دسترسی سازمان به سامانه‌ها و بانک‌های اطلاعاتی دستگاه‌های موضوع ماده (۲) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور در چارچوب وظایف و اختیارات قانونی، مستلزم اخذ مجوز از مرجعی از جمله شورای عالی فضای مجازی، مرکز ملی فضای مجازی و یا کارگروه تعامل پذیر دولت الکترونیکی نمی‌باشد».

استعلام حقوقی

آیا سازمان اوقاف و امور خیریه مکلف به برقراری دسترسی برخط سازمان بازرسی کل کشور به کلیه سامانه‌ها و بانک‌های اطلاعاتی سازمان اوقاف و امور خیریه می‌باشد؟
نظریه کمیسیون حقوقی مورخ ۱۴۰۲/۶/۲۸: «با توجه به ماده (۲) قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه، این سازمان در زمره دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری و ماده (۲۹) قانون برنامه پنجساله ششم توسعه است که به موجب بند (ز) تبصره (۱۰) قانون بودجه سال ۱۴۰۲ مکلفند امکان دسترسی برخط به سامانه‌ها و بانک‌های اطلاعاتی دستگاه را برای سازمان بازرسی کل کشور فراهم نمایند؛ این حکم قانونی، شامل هر نوع سامانه و بانک اطلاعاتی است که دستگاه‌های اجرایی به نحوی از انحاء ایجاد کرده و به آن دسترسی دارند و کلیه سامانه‌ها و بانک‌های اطلاعاتی تحت نظارت و دسترسی سازمان اوقاف و امور خیریه و بانک اطلاعاتی مرتبط با موقوفات و بقاع متبرکه را در بر می‌گیرد، بنابراین سازمان مذکور مکلف به ایجاد دسترسی برخط به کلیه سامانه‌ها از جمله سامانه جامع و بانک اطلاعاتی موقوفات و بقاع متبرکه برای سازمان بازرسی کل کشور است».

تبصره ۱: (اصلاحی ۱۳۹۳/۷/۱۵) - تخلف از تکلیف مندرج در این ماده درخصوص عدم همکاری در ارائه اسناد و مدارک مورد نیاز موجب حبس از سه ماه و یک روز تا شش ماه یا انفصال موقت از خدمات دولتی و عمومی از سه ماه تا یک سال خواهد بود.

تبصره ۲: (اصلاحی ۱۳۷۵/۵/۷) - اسناد سرّی دولتی از حکم این ماده مستثنی است مگر به درخواست رئیس سازمان بازرسی کل کشور و موافقت رئیس قوه قضائیه.

ماده ۹- (اصلاحی ۱۳۷۵/۵/۷) - در مواردی که بازرس یا هیأت‌های بازرسی به منظور حسن جریان امور تعلیق یک یا چند نفر از کارکنان واحدی را که مورد بازرسی قرار گرفته‌اند ضروری تشخیص دهند باید مراتب را فوراً و مستدل به وزیر یا رئیس دستگاه مربوط اطلاع داده و تعلیق کارمند یا کارمندان مورد نظر را تقاضا نمایند. وزیر یا رئیس دستگاه مربوط مکلف به اجرای تقاضای هیأت بازرسی است؛ و در غیر این صورت شخصاً مسئول عواقب امر خواهد بود و سازمان مراتب را جهت اتخاذ تصمیم لازم به قوه قضائیه گزارش خواهد نمود.^۱

۱ - استعلام حقوقی

- با توجه به ماده ۹ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور؛
۱. منظور از حُسن جریان امور و تعلیق مبتنی بر آن، آیا حُسن جریان امور بازرسی است؟ یا حُسن جریان امور دستگاه مشمول بازرسی است؟
 ۲. آیا تعلیق صرفاً مشروط به اشتغال کارمند در دستگاه مورد بازرسی می‌باشد یا خیر؟
 ۳. در صورت انتقال از دستگاه مورد بازرسی، می‌توان کارمند را تعلیق نمود؟
- نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۳/ک/ح مورخ ۱۳۷۵/۱۲/۶: «مستنبط از عموم و اطلاق ماده ۹ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۶۰ و اصلاحیه بعدی آن این است که بازرسین، هم به منظور حُسن جریان امر بازرسی و هم به منظور

ماده ۱۰- وزیر یا مسئول دستگاه مربوط موظف است از تاریخ دریافت گزارش هیأت بازرسی حداکثر ظرف ده روز عملیات اجرائی را جهت انجام پیشنهادهای مندرج در گزارش مزبور، شروع و مفاد جریان کار را مرتباً به اطلاع سازمان برساند. سازمان موظف است تا حصول نتیجه نهایی جریان امر را پیگیری نماید.^۱

حُسن جریان امور دستگاه مورد بازرسی، می‌تواند تقاضای تعلیق تفویضی ماده مذکور را بنمایند و این اختیار در کلیه مراحل تحقیق و بازرسی، تنظیم گزارش و ارسال آن و پس از اتمام بازرسی قابل اعمال است. حالت اشتغال کارمندی که برای وی تقاضای تعلیق شده است تأثیری در ماهیت تقاضای بازرسی برای تعلیق وی ندارد و اگر در دستگاه و شغل مورد بازرسی شاغل باشد یا تغییر شغل و یا به دستگاه دیگری مأمور و منتقل گردد، تقاضای تعلیق در مورد وی قابل اعمال است.»

۱ - نظریه تفسیری شماره ۴۲۰۹ مورخ ۱۳۶۰/۱۱/۵ شورای نگهبان

«بر حسب بند ۳ اصل ۱۵۶ قانون اساسی قوه قضائیه نظارت بر حسن اجراء قوانین دارد، بنابراین اصل می‌تواند در موارد تخلف از اجراء قوانین به مقامات مسئول اخطار کند و مقامات مسئول موظفند به اخطارات قوه قضائیه که به موجب اصل ۱۷۴ قانون اساسی انجام می‌شود توجه نمایند و در صورت عدم توجه، از قانون اساسی تخلف نموده‌اند و ترتیب و حدود این وظائف در قانون عادی نیز بیان شده است.»

استعلام حقوقی

همان گونه که مستحضر می‌باشید به موجب ماده (۱۰) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و ماده (۴۸) آیین نامه اجرائی آن، دستگاه اجرائی موظف به اجرای پیشنهادهای ارائه شده در خاتمه گزارش‌های بازرسی و سازمان نیز مکلف به پیگیری اجرای تکلیف معنون می‌باشد، لکن با عنایت به برخی ابهامات پیش آمده، خواهشمند است ارشاد فرمایید: در مواردی که پس از ابلاغ پیشنهادهای بازرسی به دستگاه، دستور قضایی، قرار و یا دادنامه مغایر با پیشنهادهای مذکور از سوی مراجع قضایی صادر می‌گردد، نحوه

تبصره: (الحاقی ۱۵/۷/۱۳۹۳) - در مواردی که پیشنهادهای سازمان برای جلوگیری از وقوع جرم، تکرار تخلف یا سوء جریان امور باشد و عدم اجرای آن‌ها موجب انجام عمل غیرقانونی شود و مسئول مربوطه از انجام آن استنکاف نماید با رسیدگی و احراز در دادگاه صالح مشمول مجازات مقرر در تبصره (۱) ماده (۸) این قانون می‌باشد.^۱

اقدام و پیگیری به چه نحو می‌باشد؟

نظریه کمیسیون حقوقی مورخ ۱۴۰۴/۰۲/۰۲: «چنانچه دستور مقام قضایی خارج از صلاحیت و برخلاف مقررات قانونی مرتبط با پیشنهادهای اصلاحی و قانونی صادر شده باشد، اقتضاء دارد؛ مراتب به طور مستند و مستدل برای لغو یا اصلاح دستور مذکور به مقام صادر کننده و یا مرجع صالح منعکس گردد. این موضوع مانع از پیگیری پیشنهادهای قانونی سازمان تا حصول نتیجه نهایی در اجرای تکلیف مقرر در بندهای (د) و (هـ) ماده (۲) و ماده (۱۰) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور نخواهد بود. در مورد آراء مراجع قضایی نیز که برخلاف قانون و شرع مقدس صادر شده باشد، مقتضی است؛ با رعایت تبصره ماده (۶) قانون مارالذکر، اقدام لازم معمول گردد.»

۱ - استعلام حقوقی

۱- پیشنهاد اصلاحی چه نوع پیشنهادی است؟ آیا می‌توان نسبت به ارایه پیشنهادهایی که تداعی امری می‌کند که در صلاحیت مراجع قضایی یا اداری است، اقدام نمود و اساساً این نوع پیشنهاد، را می‌توان در زمره پیشنهاد اصلاحی قلمداد کرد؟

۲- با توجه به تبصره ماده (۱۰) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور (که بیان می‌دارد: «در مواردی که پیشنهادهای سازمان برای جلوگیری از وقوع جرم، تکرار تخلف یا سوء جریان امور باشد و عدم اجرای آنها موجب انجام عمل غیرقانونی شود و مسئول مربوطه از انجام آن استنکاف نماید با رسیدگی و احراز در دادگاه صالح مشمول مجازات مقرر در تبصره (۱) ماده (۸) این قانون می‌باشد.») و این‌که بسیاری از پیشنهادهای سازمان ناظر به عملی در گذشته است و در برگیرنده شروط سه گانه مصرح در تبصره مذکور نمی‌باشد لذا در مورد این پیشنهادهای، آیا می‌توان اقدام به تهیه گزارش

ماده ۱۱- (اصلاحی ۱۳۹۳/۷/۱۵) - سازمان می‌تواند در موارد زیر نیز اقدام نماید:

- الف) (الحاقی ۱۳۹۳/۷/۱۵) - بهره‌گیری از توان تشکلهای غیردولتی و مردم‌نهاد و اشخاص واجد شرایط در بخش‌های علمی، تخصصی، صنفی و مردمی به‌منظور انجام وظایف محوله؛
- ب) (الحاقی ۱۳۹۳/۷/۱۵) - با بهره‌گیری از فناوری‌های روز و هرگونه ابزار

استنفاف نمود؟

نظریه کمیسیون حقوقی مورخ ۱۳/۰۹/۱۴۰۳: «۱۱- پیشنهاد اصلاحی ناظر به موضوعاتی است که با درنظر گرفتن موارد مصرح در ماده (۴۵) آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، برای اصلاح و رفع نارسایی‌ها، اشکالات و نواقص موجود در ساختار و رفتار حاکم در دستگاه‌های مشمول نظارت و بازرسی سازمان، در گزارش‌های اصلی ارایه می‌شود و می‌باید براساس ماده (۱۰) قانون موصوف مورد پیگیری قرار گیرد و مستنبط از قانون و مقررات و دستورالعمل‌های سازمان، در مواردی که پیشنهادها، واجد وصف حکم و تصمیم باشد، باید از ارایه آن خودداری شود.

۲- در تبصره ماده (۱۰) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و ماده (۴۸) آیین‌نامه اجرایی قانون مذکور، دو وضعیت پیش‌بینی شده است. اول- استنفاف از پیشنهادهاى سازمان در مواقعی که برای جلوگیری از وقوع جرم، تکرار تخلف یا سوءجریان امور ارایه می‌شود که قانون‌گذار برای آن وصف مجرمانه و ضمانت اجرایی کیفری در نظر گرفته است. دوم- سایر پیشنهادهاى قانونی سازمان که برای اصلاح امور به دستگاه‌ها مشمول نظارت و بازرسی ارایه می‌شود و مطابق قانون و مقررات حاکم بر سازمان، می‌باید تا حصول نتیجه نهایی مورد پیگیری قرار گیرد که در مورد هر دو نوع پیشنهاد، سازمان مکلف است در چارچوب ماده (۴۸) آیین‌نامه اجرایی قانون مذکور، پیگیری لازم معمول و در صورتی که از اجرای آنها بدون عذر موجه استنفاف شود، بر اساس اطلاق صدر بند (ب) ماده اخیر، گزارش استنفاف تهیه و حسب مورد به مرجع ذی‌صلاح قضایی، اداری، انتظامی و انضباطی منعکس گردد.»

مناسب دیگر بر عملکرد شوراها و کمیسیون‌های مالی، معاملاتی و اعتباری دستگاه‌های مشمول بازرسی و انجام مناقصات و مزایده‌ها نظارت کند.

تبصره: مسئولان ذی‌ربط موظفند زمان تشکیل جلسات مجامع و شوراها را به اطلاع سازمان برسانند.

ج) (الحاقی ۱۳۹۳/۷/۱۵) - ارائه گزارش‌های نظارتی هشداردهنده به‌هنگام به مقامات مسئول جهت پیشگیری از وقوع جرم، تخلف و سوءجریان‌ات احتمالی.

د) (الحاقی ۱۳۹۳/۷/۱۵) - اطلاع‌رسانی و آگاهی‌بخشی عمومی از طریق رسانه‌های عمومی به‌منظور ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، با رعایت قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲/۱۲/۴.^۱

ماده ۱۲ - (اصلاحی ۱۳۹۳/۷/۱۵) - چنانچه بازرسان قانونی مؤسسات و شرکت‌های مشمول بازرسی، مسئولان سازمان حسابرسی دولتی، حفاظت و اطلاعات و حراست و نظارت و بازرسی وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های مشمول بازرسی، به سوءجریانی در رسیدگی به عملکرد مالی و اداری دستگاه‌های اجرائی و شرکت‌های دولتی و وابسته به دولت برسند که مربوط به وظایف سازمان بازرسی است، باید مراتب را به اطلاع سازمان بازرسی کل کشور برسانند.^۲

۱ - رک. ماده ۳۵۳ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲/۱۲/۴ و ماده ۳۶ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱

۲ - استعلام حقوقی

با توجه به این‌که تاکنون نسبت به اجرای مفاد ماده ۱۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور از سوی واحدهای مذکور در آن ماده (بازرسان قانونی، حراست‌ها و...) عملاً

مستتکف به مجازات مقرر در ماده (۶۰۶) کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی «تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده» مصوب ۱۳۷۵/۳/۲ محکوم خواهد شد.^۱

ماده ۱۳- (اصلاحی ۱۳۷۵/۵/۷) - بودجه سازمان در بودجه کل کشور تحت ردیف مستقل ذیل ردیف دادگستری منظور و یک پنجم آن خارج از شمول قانون محاسبات عمومی و سایر مقررات مصرف خواهد شد.^۲

اقدامی صورت نگرفته و علت عمده آن، وجود ابهام در تعریف «سوءجریانی» است که به‌هنگام رسیدگی به عملکرد مالی و اداری دستگاه‌های اجرایی کشف می‌شود، نظر شورای حقوقی سازمان در خصوص «سوءجریانی» مورد بحث و مصادیق آن چیست؟ نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۵/۲۱۹/ک/ح مورخ ۱۳۹۳/۳/۲۸؛ «ماده ۶۳ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور در مقام تبیین مفاد ماده ۱۲ آن قانون صراحتاً تعیین تکلیف نموده و درخصوص تعریف مفهوم «سوءجریان» موضوع ماده مذکور جای ابهامی نگذاشته است. مسئولان و اشخاص مورد نظر مکلف‌اند وظیفه قانونی تعیین‌شده را با لحاظ دستورالعمل مقرر در ماده ۶۳ آیین‌نامه اجرایی فوق‌الاشعار به موقع اجرا بگذارند.»

۱- ماده ۶۶ قانون مجازات اسلامی - هر يك از روسا يا مديران يا مسوولين سازمانها و موسسات مذکور در ماده (۵۹۸) که از وقوع جرم ارتشاء يا اختلاس يا تصرف غيرقانوني يا کلاهبرداري يا جرايم موضوع مواد (۵۹۹) و (۶۰۳) در سازمان يا موسسات تحت اداره يا نظارت خود مطلع شده و مراتب را حسب مورد به مراجع صلاحيتدار قضائي يا اداري اعلام ننمايد علاوه بر حبس از ششماه تا دو سال به انفصال موقت از ششماه تا دو سال محکوم خواهد شد.

۲- استعلام حقوقی

با توجه به استعلام اداره کل بازرسی استان یزد دایر بر ایراد دیوان محاسبات نسبت به

ماده ۱۴- (اصلاحی ۱۳۹۳/۷/۱۵)- آیین‌نامه اجرائی این قانون توسط سازمان بازرسی کل کشور تهیه می‌شود و به تصویب رئیس قوه قضائیه می‌رسد.

مصرف یک‌پنجم اعتبارات هزینه‌ای استانی خارج از شمول قانون محاسبات عمومی کشور توسط اداره کل مزبور، آیا حکم ماده ۱۳ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور که مقرر داشته: «بودجه سازمان در بودجه کل کشور تحت ردیف مستقل ذیل ردیف دادگستری منظور و یک‌پنجم آن خارج از شمول محاسبات عمومی و سایر مقررات مصرف خواهد شد». بر بودجه ادارات کل بازرسی استان‌ها برای صرف یک‌پنجم اعتبارات هزینه‌ای آن‌ها به عنوان خارج از شمول حاکم می‌باشد؟

نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۲۱۵/ک/ح مورخ ۱۳۹۳/۳/۲۲: «اساساً غرض از وضع قسمت اخیر حکم ماده ۱۳ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مبنی بر اعطای جواز مصرف یک‌پنجم بودجه سازمان به صورت خارج از شمول قانون محاسبات عمومی کشور، اهداف خاصی است که در وظایف محوله و اختیارات اعطایی اعم از کارکرد سازمان و شیوه جذب نیروی آن مستتر و مقدر است. این تکالیف و اختیارات سازمانی در ادارات کل بازرسی مستقر در مرکز و استان‌ها یکسان بوده و تفاوت ندارد.

مضافاً این که از ابتدای تأسیس این سازمان تا سال ۱۳۸۴ بیش از دو دهه بودجه و هزینه‌های ادارات کل بازرسی استانی در بودجه سازمان متمرکز بوده که متعاقباً فقط محل تأمین آن به طور موقت به استانداری‌ها احاله گردیده و البته تاکنون نیز در هیچ استان دیگری این موضوع مورد ایراد واقع نشده است.

بنابراین، حکم قسمت اخیر ماده ۱۳ مذکور، به عنوان حکم خاص به بودجه ادارات کل بازرسی استان‌ها تعمیم و تسری داشته و ناشی از اهداف قانونی و از لوازم اجرای کامل وظایف، مسئولیت‌ها و اختیارات سازمان (مصرّح در اصل ۱۷۴ قانون اساسی و قانون تشکیل سازمان) می‌باشد، و تبعیت ادارات کل بازرسی استانی از مرکز در شیوه هزینه‌کرد بودجه آن‌ها در همین راستا بوده و لذا مصرف یک‌پنجم اعتبارات، خارج از شمول قانون محاسبات عمومی کشور و سایر مقررات توسط ادارات کل بازرسی استان‌ها ناشی از برداشت از قانون و فاقد اشکال قانونی است.»

ماده ۱۵- (اصلاحی ۱۳۷۵/۵/۷) - قوه قضائیه و وزارت امور اقتصادی و دارائی و سازمان امور اداری و استخدامی کشور در قسمت مربوط مأمور اجرای این قانون می باشد.

بخش دوم

آیین نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور

بخش دوم: آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان

بازرسی کل کشور^۱

در اجرای ماده ۱۴ قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، مصوب ۱۳۹۳/۷/۱۵ و بنا به پیشنهاد سازمان بازرسی کل کشور، آیین‌نامه اجرایی این قانون به شرح مواد آتی است.

◀ فصل اول: کلیات

ماده ۱- اصطلاحات مذکور در این آیین‌نامه در معانی زیر به‌کار می‌رود:

الف) قانون: قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب سال ۱۳۶۰ با آخرین اصلاحات و الحاقات بعدی؛

ب) آیین‌نامه: آیین‌نامه اجرایی قانون؛

پ) سازمان: سازمان بازرسی کل کشور؛

ت) دستگاه: وزارتخانه و سایر اشخاص حقوقی مذکور در ماده ۲ قانون؛

ث) نظارت و بازرسی برنامه‌ای: نظارت و بازرسی مستمر بر اساس برنامه‌های مدّون و منظم سالانه با تعیین قلمرو موضوعی، محیطی و زمانی؛

ج) نظارت و بازرسی فوق‌العاده: نظارت و بازرسی خارج از برنامه، حسب

۱. این آیین‌نامه در تاریخ ۱۳۹۸/۳/۲۱ به تصویب رئیس قوه قضائیه رسیده و در روزنامه رسمی به شماره ۲۱۶۲۸ مورخ ۱۳۹۸/۳/۲۸ منتشر شده است. با تصویب آیین‌نامه مذکور، آیین‌نامه‌های اجرایی قبلی تشکیل سازمان بازرسی کل کشور نسخ گردیده است.

دستور یا درخواست مقامات مذکور در بند «ب» ماده (۲) قانون در حدود موضوع؛

چ) نظارت و بازرسی موردی: بررسی شکایات و اعلانات مقرون به دلیل دایر بر وقوع جرم یا تخلف یا سوءجریان در حدود صلاحیت سازمان؛
ح) بازرسی قضایی: بازرس دارای پایه قضایی است که با پیشنهاد رئیس سازمان و صدور ابلاغ خاص رئیس قوه قضائیه از اختیارات مقرر در تبصره (۲) ماده (۵) قانون برخوردار می‌شود.

خ) قانون آیین دادرسی کیفری: قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ و اصلاحات و الحاقات بعدی.

ماده ۲- نظارت و بازرسی به یکی از صورت‌های زیر انجام می‌شود:

الف) برنامه‌ای؛

ب) فوق‌العاده؛

پ) موردی.

ماده ۳- اولویت‌های نظارت و بازرسی برنامه‌ای متناسب با منابع سازمان مانند نیروی انسانی، امکانات، اعتبارات، شرایط و مقتضیات زمانی خواهد بود که با توجه به موارد زیر تعیین می‌گردد:

الف) فرامین مقام معظم رهبری؛

ب) سند چشم‌انداز و سیاست‌های کلی نظام؛

پ) قانون برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور و سایر قوانین و مقررات مربوط؛

ت) برنامه‌های راهبردی سازمان مصوب رئیس قوه قضائیه؛

ث) مشکلات و انتظارات مردم و نیازهای عمومی در چارچوب قوانین و مقررات.

ماده ۴- برنامه نظارت و بازرسی، قبل از پایان هر سال برای سال بعد، با رعایت اولویت‌ها تهیه و تدوین و به استحضار رئیس قوه قضائیه می‌رسد. در تدوین برنامه و انجام نظارت و بازرسی برنامه‌ای، نکات زیر باید مورد توجه قرار گیرد:

الف) عملکرد دستگاه از حیث حُسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین، شامل تناسب ساختار با مأموریت و وظایف دستگاه، انجام برنامه‌ها، طرح‌ها و درجه رشد و ارتقاء و نیل به اهداف تعیین‌شده در سیاست‌ها و برنامه‌های مصوب، شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها و مفاسد اداری و مالی؛

ب) نحوه عملکرد و رفتار مسئولان از حیث اصول مدیریت، استفاده از منابع، ایجاد تحول و به‌کارگیری فناوری‌های نوین در جهت تسریع و تسهیل در امور و نیز صحت عمل، حُسن شهرت، انضباط، مسئولیت‌پذیری و پاسخ‌گویی، رعایت حقوق مردم، اخلاق حرفه‌ای و شئون اسلامی؛^۱

۱ - استعلام حقوقی

همان‌گونه که مطلعید بازرسی مستمر از ادارات و سازمان‌های دولتی به حکم قانون برعهده سازمان بازرسی کل کشور قرار گرفته است. هیئت‌های اعزامی به مراکز مصرّح در قانون، موظف به بررسی و اعمال تحقیقات همه‌جانبه و مستند به مدارک کافی در اظهارنظرهای قضایی و غیره می‌باشند. در جریان تحقیقات بعضاً به گزارشات خاصی برخورد می‌شود که متضمن مسائل خلاف اخلاق و مشکوک فی‌مابین پرسنل زن و مرد در سطوح مختلف مدیریتی می‌باشد. آیا بازرسین اعزامی مجاز به ورود و تحقیق در این‌گونه موضوعات می‌باشند یا خیر؟ در فرض جواز محدوده و میزان گسترش تحقیقات و بررسی تا چه مقدار خواهد بود؟

نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۳۷/ک/ح مورخ ۱۳۷۷/۷/۲۷: «با توجه به

این که بند (ب) ماده ۶ آیین نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان {ماده ۳ آیین نامه جاری} تکلیف بازرسان در رابطه با بررسی طرز رفتار کارمندان دستگاه های مشمول بازرسی از حیث اخلاق، ایمان، نحوه انجام وظیفه، صحت عمل و طرز رفتار با مردم، آگاهی و تخصص در رشته مربوط و غیره را روشن نموده است؛ مراد از این عناوین، بررسی رفتار سازمانی و تکلیف شغلی و اعتقاد به مبانی اسلامی می باشد و رسیدگی به عناوین مذکور در سؤال به ویژه تحقیق در احراز آن از حدود و شمول این بند خارج و در عهده سایر مراجع صالحه است؛ لذا بازرسان نمی توانند برای احراز مسائل خلاف عفت عمومی مبادرت به تحقیق نمایند ولی اگر اشتباه به فسادى نسبت به احدى از کارکنان اعلام و یا احراز گردد، می توانند در گزارشات خود منعکس نمایند.))

استعلام حقوقی

آیا سازمان بازرسی کل کشور در گزارش های ارسالی به مبادی ذی ربط می تواند پیشنهاد جابجایی، عزل یا برکناری مدیر یا مسئولی را از سمت و پست انتصابی ارائه نماید؟

نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۱۷۴/ک/ح مورخ ۱۳۸۶/۸/۲۲: «با توجه به مفاد بند (ب) ماده ۶ آیین نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور {ماده ۳ آیین نامه جاری}، یکی از وظایف بازرسان و هیئت های بازرسی «بررسی طرز رفتار رؤسا و کارمندان از حیث اخلاق و ایمان و روحیه و معلومات، نحوه انجام وظیفه، صحت عمل، استعداد، لیاقت و شجاعت در انجام وظیفه و طرز رفتار با مردم و آگاهی و تخصص در رشته مربوط و غیره» می باشد؛ بر این اساس چنانچه در گزارش بازرسی و در راستای مفاد بند فوق جابجایی یکی یا چند نفر از کارکنان دستگاه بازرسی شونده از پست و سمت آنان به مصلحت تشخیص داده شود، مراتب به رئیس یا مسئول دستگاه مربوط منعکس، و پیشنهاد می گردد که مشارالیه بنابر اختیارات قانونی خود نسبت به انجام این امر اقدام نماید (کما این که رؤسا و مسئولین دستگاه ها رأساً هم اختیار جابجایی کارکنان و مدیران زیرمجموعه را دارند) و در صورتی که پیشنهاد جابجایی کارمند به لحاظ ارتکاب تخلف باشد مراتب به هیئت های رسیدگی به تخلفات اداری اعلام می شود.»

پ) اوضاع عمومی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اعم از آنکه مربوط به تمام یا بخشی از کشور باشد، از قبیل پیشرفت اجرای برنامه‌های توسعه بخشی، استانی و ویژه، رشد اقتصاد ملی، اقتصاد مقاومتی، سرمایه‌گذاری، رقابت‌پذیری، اشتغال‌زایی، تراز تجاری، فاصله دهک‌های اجتماعی، فرهنگ گردشگری، آموزش و تربیت، بهداشت، سلامت و رفاه اجتماعی، امنیت اجتماعی، امور انتظامی، حقوق شهروندی و حفظ و حراست از منابع طبیعی و محیط زیست در حدود وظایف و مأموریت‌های دستگاه.

تبصره ۱: نظارت و بازرسی سازمان تنها در محدوده وظایف و اختیارات ذکر شده در ماده (۲) قانون انجام می‌گیرد.

تبصره ۲: در مأموریت‌های نظارت و بازرسی فوق‌العاده و موردی نیز متناسب با موضوع ویژگی‌های بندهای «الف» تا «پ» باید رعایت گردد.

ماده ۵- نظارت و بازرسی، حسب مورد توسط بازرسی یا هیئت بازرسی صورت می‌گیرد. بازرسی یا اعضای هیئت بازرسی از بین اشخاص واجد صلاحیت، توسط رئیس سازمان و یا مقامات مجاز از طرف وی تعیین می‌شوند. رئیس هیئت بازرسی با اولویت از بین دارندگان پایه قضایی و در صورت نبود ایشان از بین متخصصین و کارشناسان با تجربه و مورد اعتماد تعیین خواهد شد.

ماده ۶- سازمان می‌تواند در مرکز، به تعداد لازم معاونت و بازرسی امور داشته باشد و در خارج از مرکز نیز در صورت اقتضاء، منطقه و در مراکز استان‌ها، بازرسی کل و در شهرستان‌ها، نمایندگی به تشخیص

رئیس سازمان ایجاد نماید. در امور تخصصی، هماهنگی، نظارت و هدایت استان‌ها برعهده معاونان سازمان می‌باشد.

◀ فصل دوم: نظارت و بازرسی

ماده ۷- انجام هرگونه نظارت و بازرسی، مستلزم صدور حکم مأموریت از سوی رئیس سازمان یا مقام مجاز از طرف ایشان خواهد بود. بازرسی کل استان، در حوزه مأموریت خود می‌تواند در مورد برنامه‌های مصوب و موردی، نسبت به صدور احکام مأموریت نظارت و بازرسی، اقدام نماید.

تبصره ۱: در احکام مأموریت، موضوع بازرسی و مدت آن و نیز قلمرو محیطی و محدوده زمانی بازرسی باید به‌طور صریح مشخص باشد.

تبصره ۲: بازرسی از استانداری، دیوان محاسبات استان، اداره کل اطلاعات، واحدهای نظامی و انتظامی استان، با هماهنگی معاون ذی‌ربط و همکاری نیروهای آن معاونت، توسط بازرسی کل استان و با حکم رئیس یا معاون سازمان انجام خواهد شد.

تبصره ۳: نظارت و بازرسی برنامه‌ای، فوق‌العاده و موردی از دستگاه می‌تواند به شکل خوداظهاری صورت گیرد. در این روش، هیئت بازرسی یا بازرس تعیین‌شده سؤالات متناسب با موضوع را طرح و اطلاعات، اسناد و مدارک مورد نظر را مطالبه نموده و از طریق راستی‌آزمایی توسط بازرسان مزبور بررسی و گزارش بازرسی تهیه و به مبادی ذی‌ربط ارسال می‌شود.

تبصره ۴: بازرسی از امور اداری و مالی مراجع قضایی و سازمان‌ها و دستگاه‌های تابعه قوه قضائیه با اجازه و موافقت ریاست قوه

قضائیه انجام می‌گیرد.

ماده ۸- سازمان با تبیین موضوع و حدود مأموریت و تعلیمات لازم، بازرس یا هیئت بازرسی را به دستگاه بازرسی‌شونده اعزام می‌کند. تقسیم کار بین اعضاء هیئت بازرسی به عهده رئیس هیئت بوده و هر یک از اعضاء نتیجه کار خود را به‌طور مکتوب به وی ارائه داده تا گزارش نهایی تهیه گردد.

ماده ۹- بازرس یا هیئت بازرسی اعزامی مکلف است پس از ورود به حوزه مأموریت، مراتب را به سازمان اطلاع داده و بعد از انجام مأموریت نیز گزارش جامع آن را تهیه و تسلیم نماید. رئیس هیئت بازرسی نیز باید ارزیابی خود را نسبت به عملکرد و فعالیت هر یک از اعضاء هیئت بازرسی به بازرس کل مربوط به صورت مکتوب اعلام دارد.

تبصره: بازرس کل موظف است در انجام مأموریت‌های نظارت و بازرسی تحت تصدی خود و تهیه گزارش بازرسی، نظارت کامل داشته و به‌طور مرتب بازرسان را در انجام فعالیت‌های مذکور راهنمایی و ارشاد نماید.

ماده ۱۰- در بازرسی برنامه‌ای و همچنین در مواردی که برای بررسی اوضاع کلی یک منطقه هیئت بازرسی اعزام می‌گردد، هیئت موظف است پس از استقرار در محل به نحو مقتضی، ورود و آمادگی خود را برای دریافت اطلاعات، شکایات و جمع‌آوری اطلاعات در حدود صلاحیت سازمان، با تعیین نشانی محل استقرار خود اعلام دارد.

ماده ۱۱- سازمان می‌تواند به شکایات و اطلاعات اشخاص، در خصوص سوءجریان اداری و مالی و نقض قوانین و مقررات دستگاه‌های موضوع بند «الف» ماده (۲) قانون و کارکنان

آن‌ها رسیدگی نماید.^۱

ماده ۱۲- شکایت باید متضمن هویت، نشانی، شماره ملی و کدپستی و در صورت امکان نشانی پست الکترونیکی و شماره همراه شاکی و مقرون به دلایل و با امضاء وی باشد و در صورت امکان مستندات مربوط پیوست گردد. در صورتی که شکایت شفاهی اظهار شود، در صورت مجلس درج و به امضاء شاکی می‌رسد.

تبصره ۱: در مورد اشخاص حقوقی شکایت باید متضمن هویت شخص حقوقی، کدپستی، شناسه ملی و در صورت امکان نشانی پست الکترونیکی باشد.

تبصره ۲: شکایات اشخاص می‌تواند از طریق پست و یا وسایل الکترونیکی و مخابراتی صورت گیرد. در این صورت احراز هویت شاکی ضروری است.

۱- رویه قضایی

رای شماره ۱۸۵ مورخ ۱۳۷۶/۱۲/۲۳ هیات عمومی دیوان عدالت اداری (موضوع: لغو بخشنامه شماره ۱/۱۹۶۷۱ مورخ ۱۳۷۳/۱۲/۰۸ سازمان بازرسی کل کشور): «با عنایت به وظایف و مسئولیت‌های سازمان بازرسی کل کشور در جهت نظارت بر حسن جریان و امور و اجرای صحیح قوانین در دستگاه‌های اداری از طریق بازرسی‌های مستمر یا فوق العاده و اعلام موارد تخلف و شکایات به شرح مواد ۱ و ۲ و تبصره ماده ۲ قانون بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۶۰/۰۷/۱۹ و این که رسیدگی به شکایت اشخاص در سایر مراجع صالحه موجب زوال وظایف و تکالیف قانونی سازمان مذکور در امر رسیدگی به موارد تخلفات اعلامی نمی‌باشد، مفاد بند ۱ بخشنامه شماره ۱/۱۹۶۷۱ مورخ ۱۳۷۳/۱۲/۰۸ مغایر مصرحات قانون فوق‌الذکر تشخیص و به استناد قسمت دوم ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری ابطال می‌گردد.»

ماده ۱۳- نتیجه بازرسی به نحو مقتضی به شاکی اطلاع داده می‌شود و چنانچه بررسی موضوع خارج از وظیفه سازمان باشد، شاکی هدایت و شکواییه بایگانی می‌گردد. با تقاضای شاکی، ضامائم شکواییه با اخذ رسید به وی مسترد خواهد شد.

ماده ۱۴- اطلاعات اشخاص به نحو کتبی یا شفاهی و از طریق پست، تلفن، پایگاه اطلاع‌رسانی و رسانه‌ها یا از طرق دیگر قابل دریافت می‌باشد و به اطلاعاتی که هویت اعلام‌کننده معلوم نباشد، ترتیب اثر داده نمی‌شود؛ مگر اینکه به‌طور مدلل حاوی مسئله مهمی باشد و سازمان بازرسی آن را لازم تشخیص دهد.

ماده ۱۵- به‌منظور استفاده از ظرفیت دستگاه‌های اداری کشور و ارتقای کیفی گزارش‌ها، سازمان می‌تواند با توافق مسئولان دستگاه‌ها و بهره‌مندی از کارشناسان و متخصصان و امکانات آن‌ها، اقدام به نظارت و بازرسی نماید. رئیس هیئت بازرسی باید از میان بازرسان و کارشناسان سازمان انتخاب و اعضای هیئت بازرسی، تحت تعلیم و هدایت وی انجام وظیفه نمایند. گزارش بازرسی با رعایت ضوابط، به مبادی ذی‌ربط ارسال خواهد شد.

ماده ۱۶- سازمان می‌تواند در انجام نظارت و بازرسی با بهره‌گیری از فناوری‌های نوین و برقراری ارتباط الکترونیکی با دستگاه، اطلاعات لازم را از سامانه آن دریافت و سپس با رعایت اصول و قواعد علمی، آن‌ها را تجزیه و تحلیل نموده و گزارش خود را همراه با استنتاج و ارائه پیشنهادها برای مراجع مربوط ارسال دارد. مسئولان ذی‌ربط دستگاه مکلفاند زمینه ایجاد ارتباط بر خط با سامانه‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی خود را برای سازمان فراهم آورند.

ماده ۱۷- در اجرای بند «ب» ماده (۱۱) قانون و با توجه به تبصره ماده (۱۱) قانون مبنی بر اعمال نظارت سازمان در مراحل حین و بعد از اقدامات دستگاه و نیز جمع‌آوری اطلاعات لازم قبل از فعالیت آن‌ها، سازمان می‌تواند اقدامات زیر را انجام دهد:

الف) فهرست جامعی از مجامع، شوراها و نیز کمیسیون‌های مالی، معاملاتی و اعتباری دستگاه تهیه و به‌طور مستمر آن‌ها را به‌روز نماید. مراجع مذکور موظف‌اند زمان تشکیل جلسات مجامع، شوراها، کمیسیون‌های مالی، معاملاتی و اعتباری دستگاه را با کلیه تغییرات بعدی به‌طور مستمر به اطلاع سازمان برسانند به‌گونه‌ای که سازمان در هر مورد پانزده روز قبل از تشکیل جلسه از موضوع مطلع شده باشد.

ب) با بهره‌گیری از پایگاه اطلاع‌رسانی سازمان برنامه و بودجه، دستگاه، مجامع، شوراها و کمیسیون‌های مذکور در بند «الف» این ماده، بانک اطلاعات مربوط به مزایده‌ها، مناقصه‌ها، قراردادهای، معاملات و اعتبارات دستگاه‌های فوق‌الذکر را ایجاد و به‌طور مستمر از به‌روز بودن آن اطمینان حاصل کند و با تجزیه و تحلیل مناسب قراردادهای و معاملات مذکور اعم از مواردی که در آن‌ها رعایت تشریفات یا ترک تشریفات صورت گرفته و یا معاملات خاص از محل اعتبارات و وجوه در اختیار بالاترین مقام دستگاه مذکور، بر آن‌ها نظارت نماید.

ماده ۱۸- جهات رد بازرسی همان جهات رد دادرسی مقرر در قانون آیین دادرسی کیفری است. در مورد کارشناسی مطابق مقررات مربوط عمل می‌شود.^۱

۱ - ر.ک. ماده ۴۲۱ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲/۱۲/۰۴ و ماده ۱۸ قانون

تبصره ۱: چنانچه بازرسی موارد مذکور در این ماده را از رئیس سازمان یا مقام مأذون از طرف وی پنهان و مبادرت به بازرسی نماید، تخلف محسوب و حسب مورد مراتب به مراجع اداری و انتظامی اعلام می‌گردد. در این صورت، رئیس سازمان در مورد تأیید گزارش این بازرسی یا تجدید یا ابطال آن تصمیم مقتضی اتخاذ خواهد کرد.

تبصره ۲: مدیر یا مسئول دستگاه مورد بازرسی نیز در موارد فوق در صورت اطلاع مراتب را به سازمان اعلام می‌نماید.

ماده ۱۹- بازرسی یا هیئت بازرسی موظف است قبل از شروع بازرسی، اقدامات ذیل را به جا آورد:

الف) کسب آگاهی‌های لازم نسبت به مورد بازرسی و شناخت موضوع مأموریت؛

ب) توجه کامل به اهدافی که از اجرای مأموریت محوله مورد نظر است و بررسی طرق نیل به این اهداف و انتخاب روش‌های مناسب و مقتضی؛

پ) تدارک طرح بازرسی نظیر تهیه بازبین (چک‌لیست)، رجوع به سوابق و گزارش‌های موجود در سازمان، مطالعه مقررات حاکم بر دستگاه یا موضوع بازرسی، شناسایی و تعیین منابع موثق برای جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز، آشنایی با محیط مورد بازرسی و خصوصیات اقلیمی و اجتماعی آن، کسب اطلاعات اجمالی از وجود برنامه‌ها و طرح‌های اجرایی مرتبط با موضوع مأموریت.

ماده ۲۰- بازرس یا هیئت بازرسی می‌تواند اطلاعات موردنیاز را با رعایت قوانین جاری کشور به نحو مقتضی، ازجمله با استفاده از روش‌های زیر جمع‌آوری نماید:

(الف) مشاهدات؛

(ب) کسب اطلاع از شهود و مطلعان؛

(پ) مطالعه سوابق و پرونده‌های موجود و تهیه مدارک لازم از آن‌ها؛

(ت) کسب نظر کارشناسی؛

(ث) استعلام از مسئولان و کارکنان دستگاه مورد بازرسی؛

(ج) بررسی سامانه‌ها و بانک‌های اطلاعاتی دستگاه مورد بازرسی.

ماده ۲۱- بازرس یا هیئت بازرسی موظف است در چارچوب مأموریت مصوب با دقت نظر، وضعیت واحدهای مورد بازرسی را ملاحظه و یافته‌های خود را ثبت و مستندات را تنظیم و نتیجه را در گزارش منعکس نماید.

ماده ۲۲- بازرس با احراز هویت و مشخصات شهود و مطلعان، موضوع شهادت و اطلاع و نیز زمان و مکان استماع آن را در صورت مجلس قید کرده و به امضاء آنان می‌رساند. در صورت عدم تمایل ایشان به امضاء یا درج هویت در صورت مجلس، بازرس مراتب را گواهی و آن را امضاء می‌نماید.

تبصره: افشاء اطلاعات مربوط به مشخصات شهود و مطلعان و محل سکونت یا اشتغال آن‌ها ممنوع است مگر به درخواست مرجع قضایی و اعلام مراتب به آن مرجع.

ماده ۲۳- اخذ مدارک و اسناد، تهیه رونوشت یا تصویر از آن‌ها همچنین دریافت حامل‌های داده از قبیل دیسکت‌ها یا لوح‌های فشرده

یا کارت‌های حافظه، دسترسی به سیستم‌ها و سامانه‌های رایانه‌ای حاوی اطلاعات و داده‌های دستگاه مورد بازرسی توسط بازرس یا هیئت بازرسی باید مرتبط با موضوع مأموریت و قابل استفاده در تهیه گزارش باشد.

ماده ۲۴- اسناد و مدارک و دفاتر مورد لزوم برای انجام امر بازرسی با طبقه‌بندی محرمانه و خیلی محرمانه، توسط بازرس یا هیئت بازرسی در محل مأموریت ملاحظه و مطالعه و در صورت نیاز صورت‌مجلس و یا تصویربرداری می‌شود.

ماده ۲۵- از اسناد سری پس از رعایت تبصره (۲) ماده (۸) قانون، به طریق دست‌نویس رونوشت تهیه می‌گردد؛ مگر آنکه بنا به درخواست رئیس سازمان، تهیه تصویر آن ضروری باشد.

ماده ۲۶- طبقه‌بندی گزارش‌های سازمان تابع طبقه‌بندی بالاترین اسنادی است که در آن گزارش به آن‌ها استناد می‌شود و چنانچه نظر بر ارتقای طبقه‌بندی باشد با کسب نظر تأییدکننده نهایی گزارش یا رئیس سازمان اقدام خواهد شد.

ماده ۲۷- در صورت نیاز به طبقه‌بندی گزارش‌های سازمان که فاقد هرگونه اسناد دارای طبقه‌بندی می‌باشد با تشخیص تأییدکننده نهایی گزارش، طبقه‌بندی می‌شود و چنانچه نظر بر سرّی شناخته شدن آن باشد، باید موافقت رئیس سازمان یا مقام مآذون از طرف وی جلب گردد.

ماده ۲۸- دسترسی به حساب‌های اشخاصی که در مظان اتهام جرائم مالی - اقتصادی نظیر رشوه، اختلاس، کلاهبرداری، تبانی و تدلیس در معاملات، تحصیل مال نامشروع و اخذ پورسانت می‌باشند

که به نحوی مرتبط با دستگاه است، توسط بازرس قضایی سازمان با موافقت رئیس سازمان یا مقام مآدون از طرف او، امکان‌پذیر است. مسئولان بانک‌ها، مؤسسات مالی و اعتباری و صندوق‌ها، اعم از دولتی و غیردولتی موظف به اجرای دستور بازرس قضایی خواهند بود.

ماده ۲۹- سازمان می‌تواند اطلاعات و مدارک لازم را برای اعمال نظارت و بازرسی مطالبه کند و همچنین از اماکنی که در آن‌ها فعالیت‌هایی با حیطه طبقه‌بندی صورت می‌گیرد، نظارت و بازرسی نماید. مسئولان ذی‌ربط دستگاه مکلف‌اند به مکاتبات، استعلامات شفاهی و کتبی و مطالبه حامل‌های داده از قبیل لوح‌های فشرده یا کارت‌های حافظه و فایل‌های الکترونیکی حسب درخواست، با فوریت پاسخ دهند و نمی‌توانند به عذر اینکه درخواست خارج از اختیارات بازرسی است یا به بهانه عدم صدور دستور مقام مافوق و یا لزوم هماهنگی با او از همکاری خودداری نمایند.

تبصره ۱: نظارت و بازرسی از فعالیت‌هایی که دارای طبقه‌بندی سری است، با پیشنهاد رئیس سازمان و موافقت رئیس قوه قضائیه صورت می‌گیرد.

تبصره ۲: تخلف از مقررات این ماده، به درخواست سازمان موجب پیگرد قانونی است.

ماده ۳۰- افشای اطلاعات به‌دست‌آمده یا هویت اشخاص و ارائه هرگونه اسناد، مدارک و اخبار از محتوای پرونده‌ها در تمامی مراحل بازرسی توسط بازرس یا بازرسان و سایر کارکنان، جز به مسئولان مربوط در سازمان ممنوع بوده و با مرتکب برخورد قانونی صورت خواهد گرفت.

ماده ۳۱- بازرس یا هیئت بازرسی می‌تواند حسب مورد از کارشناسان

سازمان و یا خارج از سازمان اعم از کارشناسان دستگاه‌های اداری کشور، رسمی و غیررسمی که دارای صفات امانت و صداقت بوده و از حسن شهرت نیز برخوردار باشند، استفاده نماید.

ماده ۳۲- هرگاه برای روشن شدن موضوع و رفع ابهام یا در جهت تکمیل اطلاعات، نیاز به اخذ توضیح از مسئولان و کارکنان دستگاه باشد، آنان موظف‌اند به سؤالات کتبی یا شفاهی بازرس پاسخ داده و اظهارات آنان صورت‌مجلس خواهد شد و همچنین در صورت نیاز می‌توان اشخاص مزبور و سایر افراد مرتبط با موضوع را جهت اخذ توضیح به سازمان دعوت نمود.^۱

تبصره: اخذ توضیح الزاماً مقدمه‌ای برای تفهیم اتهام و اخذ دفاع تلقی نمی‌شود.

ماده ۳۳- هرگاه در فرایند انجام نظارت و بازرسی دلایل و مدارکی به‌دست آید که فرد یا افرادی را در مظان ارتکاب جرم و یا تخلف قرار

۱ - نظریه مشورتی

نظریه شماره ۷/۱۴۰۳/۱۰۵۸ مورخ ۱۴/۰۲/۱۴۰۴؛ (اولاً، سیاق ماده ۳۲ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۹۸ و عموم و اطلاق عبارت «سایر افراد مرتبط با موضوع» در قسمت اخیر ماده پیش‌گفته مفهوم این معناست که دعوت از افراد مرتبط جهت اخذ توضیح برای روشن شدن موضوع و رفع ابهام اعم از این است که فرد دعوت شده از کارکنان دستگاه‌ها و اشخاص مذکور مشمول نظارت سازمان مذکور در ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور یا غیر از کارکنان دستگاه‌های اجرایی باشد. ثانیاً، با عنایت به مراتب مذکور در بند اولاً و مستفاد از بند «ج» ماده یک و مواد ۱۱ و ۲۸ و تبصره ماده ۳۲، صدر ماده ۳۳، ۳۵، تبصره ۳ ماده ۴۷ و ماده ۵۲ آیین‌نامه اجرایی قانون پیش‌گفته در مثال مذکور در فرض سؤال، دعوت از فرد مورد اشاره در چارچوب قوانین ذی‌ربط جهت اخذ توضیح بلامانع است.)

دهد، موضوع، با ذکر دلایل و مدارک توسط بازرس قضایی به فرد یا افراد مذکور تفهیم و دفاعیات آنان به نحو حضوری اخذ می‌شود و در صورتی که اخذ دفاعیات به نحو حضوری امکان‌پذیر نباشد، به صورت مکاتبه‌ای به شرح زیر اقدام می‌شود:

الف) در استماع و اخذ دفاعیات، لازم است مشخصات کامل فرد و مسئولیت‌های قبلی و فعلی و نشانی محل اقامت وی مشخص گردد؛ سپس موضوع و دلایل اتهام یا سوء جریان و به‌طور کلی مسائل مرتبط با هر یک از آن‌ها از قبیل ورود خسارت به اموال و میزان آن تفهیم و از فرد خواسته شود پاسخ‌های خود را بنویسد؛ در صورتی که نخواهد اظهاراتش را مکتوب نماید، بازرس پاسخ او را در صورتجلسه درج و به امضاء او رسانده، خود نیز آن را امضاء می‌کند و چنانچه از امضاء صورتجلسه و یا دادن پاسخ امتناع کند، بازرس مراتب را گواهی خواهد نمود.

ب) بازرس در جریان اخذ دفاع می‌تواند پرسش‌های مرتبط و مؤثر را طرح نماید.

پ) در اخذ دفاعیات به طریق مکاتبه‌ای، موضوع با ذکر دلایل آن به صورت مکتوب تهیه و با تعیین مهلت مناسب با رعایت طبقه‌بندی اسناد، به صورت مستقیم برای فرد مورد نظر ارسال می‌گردد.

ت) چنانچه فرد برای تدارک دفاع استمهال نماید، بازرس با تعیین مهلت مناسب مراتب را صورتجلسه می‌کند.

ث) در صورت استتکاف فرد از دادن پاسخ به بازرس و یا عدم وصول پاسخ کتبی در مهلت تعیین‌شده و یا عدم گواهی و امضاء ذیل پاسخ‌ها، مراتب توسط بازرس گواهی و در گزارش منعکس می‌شود.

تبصره ۱: در صورتی که اخذ و استماع دفاعیات موجب بیم تباری، مواضعه یا امحاء دلایل و مدارک و یا اختلال در امور گردد حسب مورد با پیشنهاد معاون مربوط یا بازرس کل استان، به تشخیص بازرس قضایی به طور موقت اقدامات فوق متوقف می‌شود و گزارش مربوط به مراجع ذیصلاح منعکس می‌گردد.

تبصره ۲: در اخذ و استماع دفاعیات و جمع‌آوری اطلاعات، رعایت شئون افراد و نیز کلیه مقررات مربوط و اصول اخلاقی و حرفه‌ای سازمان الزامی است و طرح سوالات تلقینی و نیز اکراه و اجبار و اغفال افراد ممنوع است و در صورتی که دفاعیات وارد نباشد، بازرس باید نسبت به دلایل و جهات رد آن در گزارش مستدلاً اظهار نظر نماید.

تبصره ۳: چنانچه درج توضیحات و دفاعیات در گزارش سازمان لازم باشد، باید عین مطالب یا مفاد آن با رعایت امانت‌داری منعکس شود.

ماده ۳۴- در صورتی که دفاعیات یا توضیحات فرد، بررسی‌های بیشتری را اقتضاء نماید، مانند تحقیق از شهود، ملاحظه اسناد و مدارک و کسب نظر کارشناس، بازرس اقدام لازم را مطابق مواد قبل به عمل خواهد آورد.

ماده ۳۵- بازرس قضایی در صورت وجود دلایل کافی بر توجه اتهام به متهم با رعایت مقررات قانون آیین دادرسی کیفری ابتدا عنوان اتهام را تفهیم خواهد نمود و سپس قرار تأمین مقتضی صادر می‌کند. اعتراض به قرار صادرشده تابع مقررات قانون آیین دادرسی کیفری خواهد بود.

ماده ۳۶- بازرس قضایی فقط تا پایان مدت بازرسی مندرج در حکم مأموریت مجاز به صدور قرار تأمین می‌باشد و موظف است تصمیم

خود در این خصوص را با رعایت سلسله مراتب به اطلاع سازمان برساند.
ماده ۳۷- در صورت فراهم شدن موجبات تخفیف یا تشدید تأمین یا رفع اتهام از متهم، بازرس قضایی مطابق قانون آیین دادرسی کیفری اقدام می نماید.

ماده ۳۸- بازرس در اجرای مأموریت خود، از هرگونه پیش داوری و القاء نظر ممنوع است، استنتاج و اظهارنظر بازرس منوط به اتمام بازرسی است.

ماده ۳۹- هرگاه بازرس یا هیئت بازرسی، ضمن انجام مأموریت با موضوعاتی برخورد کند که واجد اهمیت و یا حاکی از سوء جریان و یا وقوع جرم در دستگاه مورد بازرسی است و رسیدگی به آن خارج از مأموریت او باشد، موضوع را با رعایت سلسله مراتب به سازمان اعلام و کسب تکلیف می نماید.

ماده ۴۰- عملکرد و رفتار بازرسان در محیط بازرسی، باید مبتنی بر اخلاق حرفه ای و در چارچوب قانون باشد و نباید در امور خصوصی کارکنان مداخله نمایند.

ماده ۴۱- اعمال نظارت و بازرسی، تحقیقات، کسب اطلاعات و تهیه مدارک و اسناد باید به گونه ای باشد که در روند امور جاری دستگاه بازرسی شونده ایجاد وقفه یا خلل ننماید و انگیزه اقدام و فعالیت را از مدیران سلب نکند.

تبصره: منظور از ایجاد وقفه و خلل، اقداماتی است که موجب تعطیلی یا کند شدن امور جاری دستگاه مورد بازرسی گردد یا فعالیت های آن را دچار اشکال نماید. تشخیص حسن اجرای این ماده با سازمان می باشد.

ماده ۴۲- مدیران نظارت و بازرسی موظفاند با کسب اطلاعات لازم و به‌هنگام از دستگاه، به‌منظور پیشگیری از بحران اجتماعی، سوءجریان‌ات مهم، وقوع جرم و نقض قوانین، با اطلاع سازمان و بدون رعایت تشریفات مربوط به تهیه گزارش‌های بازرسی، سریعاً هشدار لازم را برای اتخاذ تصمیم مناسب به دستگاه بدهند. گزارش تکمیلی در صورت لزوم پس از طی مراحل مربوط، به مبادی ذی‌ربط ارسال خواهد شد. همچنین، سازمان می‌تواند در صورت لزوم علل بروز وقایع مهم مملکتی را به طرق مقتضی بررسی کرده و مراتب را به رئیس قوه قضائیه و مقامات مسئول گزارش نماید.

◀ فصل سوم: تهیه گزارش و پیگیری آن

ماده ۴۳- تنظیم گزارش بازرسی از حیث شکلی، به‌ترتیب زیر است:

الف) صفحه عنوان: عنوان گزارش، تاریخ تنظیم گزارش، نام بازرس یا بازرسان یا تهیه‌کنندگان گزارش؛

ب) فهرست مطالب؛

پ) مقدمه: خلاصه‌ای از موضوع که خواننده گزارش را برای مطالعه و پذیرش مطالب گزارش آماده می‌کند؛

ت) متن یا قسمت اصلی گزارش: بخش اصلی که متضمن معرفی و بیان محتوا و موضوعی است که بازرسی برای آن انجام شده و نتایج حاصل از بررسی‌ها را نشان می‌دهد، شامل:

۱- تعریف موضوع و تشریح اهمیت و اهداف بازرسی؛

۲- قلمرو مکانی و زمانی بازرسی؛

۳- روش و چگونگی جمع‌آوری اطلاعات، تجزیه و تحلیل اطلاعات

جمع‌آوری شده؛

۴- استنتاج و ارائه نظرها؛

۵- پیشنهادها؛

ث) مستندات و مدارک مربوط.

تبصره: در تحریر گزارش باید از عبارات صریح، کوتاه، ساده با رعایت قواعد آیین نگارش و دستور زبان استفاده شود و از به‌کارگیری عبارات یا کلمات غیرمتعارف، مبالغه‌آمیز، احساسی و عاطفی، وصفی، تکراری و نامأنوس خودداری گردد.

ماده ۴۴- طرح گزارش با استفاده از ماحصل بررسی‌ها، اطلاعات و دلایل جمع‌آوری شده در جریان بازرسی، تهیه و با ایجاد ارتباط منطقی بین مطالب، به تحریر متن گزارش به‌صورت مستند و مستدل اقدام می‌گردد. در تدوین گزارش بازرسی نکات زیر باید رعایت شود:

الف) تنظیم مطالب و نتیجه تحقیقات و اطلاعات به‌دست‌آمده و طبقه‌بندی آن‌ها بر مبنای درجه اهمیت دلایل و مستندات و تعیین جایگاه آن‌ها در گزارش؛

ب) تجزیه و تحلیل عملکرد دستگاه یا موضوع مورد بازرسی؛

پ) ارزیابی وضعیت موجود با لحاظ قوانین و مقررات مربوط و اهداف دستگاه مورد بازرسی و موضوع بازرسی؛

ت) اعلام نظر نسبت به حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین و یا تعیین موارد اختلاف بین آنچه انجام گرفته و آنچه باید انجام می‌گرفت و بیان اشکالات، معایب، نقایص، وقوع تخلف و جرم؛^۱

۱ - استعلام حقوقی

مستنبط از تبصره ۱ ماده (۴۷) آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، چون گزارش اختصاصی قسمتی از گزارش اصلی است، ضرورت دارد تا تمام مدارک و مستندات گزارش اختصاصی (شامل تفهیم اتهام و متن دفاعیات) در گزارش اصلی هم منعکس و به دستگاه اجرایی ارسال شود. از سوی دیگر، مستند به مواد ۹۱ و ۹۶ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ که اشعار داشته: «تحقیقات مقدماتی مجرمانه بوده و انتشار تصاویر و مشخصات متهم در کلیه مراحل تحقیقات مقدماتی ممنوع است؛ لذا هرچند گزارش مجرمانه است، لیکن انعکاس اطلاعات و مدارک متهم به دستگاه قبل از رسیدگی قطعی موجب انتشار و افشای مشخصات متهم و اتهام انتسابی حداقل میان کارکنان دستگاه اجرایی می‌شود و چه بسا بعداً هم درخصوص متهم قرار منع پیگرد و یا حکم قطعی بر بی‌گناهی صادر شود». علی‌هذا خواهشمند است در مورد ضرورت یا عدم لزوم ارسال چنین مدارک و مستنداتی و یا منع آن ارائه طریق و راهنمایی فرمایید.

نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۳۸۲/ک/ح مورخ ۱۳۹۹/۴/۱۱: «۱- حسب بندهای (ت) و (ث) ماده (۴۴) آیین‌نامه اجرائی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، تهیه گزارش اصلی مستلزم استفاده از اطلاعات و دلایل جمع‌آوری‌شده به صورت مستند و مستدل و بیان وقوع تخلف و جرم و همچنین درج گزیده دفاعیات متهم یا متخلف در گزارش اصلی می‌باشد؛ لذا ضرورت دارد؛ دلایل و مستندات مربوط به جرم یا تخلف و دفاعیات متهم در گزارش اصلی درج گردد.

۲- مضافاً؛ وفق تصریح تبصره (۱) ماده (۴۷) آیین‌نامه اجرائی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، گزارش اختصاصی قسمتی از گزارش اصلی است، به این مفهوم که منشأ و اعتبار گزارشی اختصاصی منوط به درج مفاد آن در گزارش اصلی بوده و در غیر آن، گزارش تهیه شده خارج از مصداق تبصره مذکور خواهد بود.

۳- تهیه گزارش و ارسال آن به دستگاه‌های اجرائی از زمره اختیارات و وظایف سازمان بازرسی کل کشور بوده و با توجه به ماده (۹۰) قانون آیین دادرسی کیفری، اقدامات مذکور خارج از مصادیق «تحقیقات مقدماتی» است که توسط مقامات قضائی صورت می‌گیرد.

با توجه به موارد مذکور، درج مطالب مربوط به متهمین در گزارش اصلی اشکالی نداشته، بلکه ضرورت دارد.»

ث) درج گزیده دفاعیات متهم یا متخلف و نظریات مسئول دستگاه موردبازرسی در بازرسی‌های برنامه‌ای و مهم به صورت مکتوب درباره اشکالات و تخلفات و جرائم در موارد لزوم؛

ج) استنتاج از مجموعه بررسی‌ها و اعلام نظر نهایی با توجه به شرایط و اوضاع و احوال مؤثر و ارائه پیشنهادهاى مناسب و اصلاحی و قابل اجرا؛

چ) تعیین روش پیگیری و نظارت بر تحقق نظریات و پیشنهادهاى ارائه شده.

ماده ۴۵- در ارائه پیشنهادهاى مندرج در گزارش بازرسی باید نکات زیر رعایت شود:^۱

الف) مستقیماً با موضوع مأموریت محوله مرتبط و برگرفته از استنتاج و نظریه گزارش باشد.

ب) صریح، روشن و قابل اجرا باشد و از بیان مطالب کلی، مبهم و مجمل خودداری شود.

پ) شرایط، اوضاع و احوال، امکانات، توان اجرایی و مقررات حاکم بر دستگاه بازرسی شونده مورد توجه قرار گیرد.

ت) موضوع با اصول و قواعد علمی و فنی و نیز روش‌های منطقی و مقررات جاری کشور تطبیق داده شود.

ث) در هر امر تخصصی به نظریه کارشناس مربوط استناد شود.

ج) تشویق، ارتقاء، اعطای نشان و درجه و یا نظایر آن و همچنین

۱- ر. ک. ارجاعات تبصره ماده ۱۰ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور

اعمال سیاست‌های تنبیهی در محدوده اختیارات قانونی مسئولان بوده و نیز طرح موضوعات در مراجع رسیدگی به تخلفات اداری و انتظامی و مراجع قضایی، باید مستند و مستدل باشد. (چ) درخواست ابطال آیین‌نامه، تصویب‌نامه، بخشنامه و دستورالعمل دستگاه از طریق دیوان عدالت اداری باید متضمن تشخیص موارد نقض قانون و یا مغایرت شرعی با تأیید کمیسیون تطبیق مصوبات سازمان باشد.

ح) چنانچه بازررس قضایی ضمن بازرسی در حدود مقررات قانونی به رأیی برخورد کند که آن را خلاف بین شرع تشخیص دهد، باید گزارش مستدل آن را به رئیس سازمان اعلام نماید و رئیس سازمان می‌تواند با ذکر مستندات مراتب را جهت اقدام قانونی به رئیس قوه قضائیه اعلام نماید.

خ) چنانچه سوءجریان یا نارسایی‌های موجود در دستگاه بازرسی‌شونده، ناشی از فقدان ضوابط و مقررات متناسب باشد و یا ایجاد وضعیت مطلوب در آن دستگاه مستلزم تدوین مقرراتی است، با تشریح موضوع و تعیین محورهای اساسی و کلی، حسب مورد، تذکرات لازم مبنی بر ضرورت تدوین آیین‌نامه، تصویب‌نامه، بخشنامه، دستورالعمل و لایحه قانونی و یا اصلاح مقررات به دستگاه ذی‌ربط داده می‌شود.

ماده ۴۶- گزارش‌های نظارت و بازرسی پس از بررسی و تأیید نهایی، با امضای رئیس سازمان و یا مقامات مأذون، به مراجع قانونی مربوط ارسال می‌شود.

تبصره: نحوه تهیه گزارش مطابق مواد فصل سوم این آیین‌نامه

بوده و بررسی، تنقیح و ارزیابی گزارش مستند به آن نیز در قالب اوراق متحدالشکل که به این منظور تهیه و به تأیید رئیس سازمان می‌رسد، انجام می‌گیرد.^۱

ماده ۴۷- چنانچه در مأموریت نظارت و بازرسی، وقوع تخلف یا جرمی که دارای حیثیت عمومی است کشف گردد باید ضمن تهیه گزارش اختصاصی، در گزارش اصلی درج و به تأیید بازرس قضایی برسد. گزارش اختصاصی باید مشتمل بر بررسی جزئیات امر و تطبیق تخلف یا جرم با مقررات قانونی و احراز صحت آن باشد. همچنین بازرس مذکور موظف به جمع‌آوری و حفظ دلایل و مدارک مربوط است و چنانچه ضرورتی به ابطال مصوبات خلاف قانون باشد در گزارش اختصاصی قید می‌کند. گزارش اختصاصی تهیه شده پس از بررسی و تنقیح، با تأیید نهایی رئیس سازمان یا مقام مجاز از طرف وی به مراجع مربوط منعکس خواهد شد.

تبصره ۱: منظور از گزارش اختصاصی آن قسمت از گزارش اصلی است که برای اقدام قانونی به مراجع صالح قضایی یا اداری، انضباطی و انتظامی یا دیوان عدالت اداری توسط رئیس سازمان یا مقام مأذون از طرف وی ارسال می‌شود.^۲

تبصره ۲: چنانچه در جریان بازرسی و تهیه گزارش، جرائم دیگری که مستلزم اقدامات فوری و دستورات قضایی ویژه که خارج از اختیارات

۱ - ر.ک. دستورالعمل بررسی، تنقیح و ارزیابی گزارش‌ها به شماره ۲۳۳۸۴۲ مورخ

۱۴۰۴/۶/۱۵ مصوب رئیس سازمان بازرسی کل کشور

۲ - ر.ک. ماده ۴۴ آیین نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور

بازرس قضایی است اعلام یا احراز گردد مراتب از ناحیه رئیس سازمان یا مقام مأذون، با تأکید بر فوریت و نوع درخواست به مرجع قضایی صالح منعکس می‌گردد.

تبصره ۳: چنانچه امکان شناسایی متهم اصلی، شرکاء و معاونان جرم و یا میزان ضرر و زیان وارد شده علی‌رغم تلاش لازم امکان‌پذیر نباشد گزارش با تصریح این موضوع به مراجع قضایی مربوط منعکس می‌شود.

ماده ۴۸- سازمان موظف است اجرای پیشنهادهای مندرج در گزارش‌های خود را تا حصول نتیجه نهایی از طریق مکاتبه، دعوت از مسئولان ذی‌ربط، انجام بازرسی پیگیری (اعزام بازرس یا هیئت بازرسی) و یا هر طریق قانونی دیگر پیگیری نماید و در صورت عدم اجرای آن‌ها بدون عذر موجه، اقدامات زیر را انجام دهد:

الف) تذکر و تأکید بر اجرای پیشنهاد به مسئول مربوط در مهلت مقرر، با توجه به تبصره ماده (۱۰) قانون؛

ب) تهیه گزارش استنکاف از اجرای پیشنهادهای قانونی سازمان و ارسال آن به مرجع قضایی پس از طی تشریفات مربوط به ارسال گزارش.^۱

تبصره: پیگیری اجرای پیشنهادهای مندرج در گزارش از مراجع مختلف باید هم‌زمان، موازی و مؤثر باشد، به‌طوری‌که پیگیری یک مورد موجب غفلت از سایر پیشنهادها نگردد.

۱ - ر.ک. ارجاعات ماده ۱۰ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور

ماده ۴۹- مراجع قضایی و اداری رسیدگی‌کننده به جرائم و تخلفات، مکلف‌اند وقت رسیدگی و موضوع آن را به اطلاع سازمان رسانده و در همه مراحل تحقیق و محاکمه به گزارش‌های سازمان خارج از نوبت و در مهلت تعیین شده به شرح ماده (۶) قانون رسیدگی نمایند. سازمان حسب مورد با تقدیم لایحه یا اعزام نماینده برای حضور در جلسه تحقیق یا محاکمه، توضیحات لازم را ارائه خواهد کرد. نماینده سازمان قبلاً پرونده را مطالعه کرده و در صورت لزوم، از اوراق مربوط تصویر یا رونوشت تهیه می‌نماید.

تبصره: مراجع قضایی، اداری، انضباطی و انتظامی رسیدگی‌کننده به جرائم و تخلفات مکلف‌اند نسخه‌ای از قرار و یا حکم صادر شده را به سازمان ارسال و ابلاغ نمایند.

ماده ۵۰- در مواردی که سازمان به آراء صادرشده از مراجع قضایی، اعم از قرار و حکم معترض باشد در اجرای تکلیف مقرر در بند «د» ماده (۲) و ماده (۶) قانون و در جهت پیگیری گزارش‌ها تا حصول نتیجه، می‌تواند قبل از انقضای مهلت قانونی، دلایل و مستندات مخدوش بودن رأی را به دادستان اعلام تا در صورت موافقت وفق مقررات قانونی اقدام شود.^۱

ماده ۵۱- در مواردی که گزارش بازرسی راجع به وقوع جرم و ورود خسارت به اموال دولتی و حقوق عمومی و تضییع آن‌هاست، دادستان ضمن تعقیب کیفری، صدور حکم به جبران خسارت و زیان وارد شده را

۱ - ر.ک. به ارجاعات ماده ۶ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور

نیز از دادگاه درخواست می‌نماید. درخواست دادستان مستلزم پرداخت هزینه دادرسی نیست. این مقررات نافی وظیفه دستگاه‌های مربوط برای احقاق حقوق خود نمی‌باشد.

تبصره: در مواردی که مراجع رسیدگی‌کننده، قرار ارجاع امر را به کارشناس یا هیئت کارشناسی ضروری تشخیص دهند، هزینه‌های کارشناسی حسب مورد باید توسط معترض به گزارش سازمان و یا دستگاه ذی‌ربط و یا از محل اعتبارات قوه قضائیه پرداخت شود.

ماده ۵۲- در صورتی که بعد از انجام بازرسی و ارسال گزارش به مبادی ذی‌ربط، دلایل و مدارک جدیدی تحصیل شود که ضرورت بازنگری، اصلاح و تکمیل گزارش را اقتضاء نماید، سازمان موظف است به ترتیبی که گزارش بازرسی تهیه شده، موضوع را در فرایند بررسی مجدد قرار دهد و حسب مورد نسبت به اصلاح، تکمیل و یا عدول از تمام یا بخشی از گزارش اقدام نماید. چنانچه عدول از گزارش مربوط به تخلف و یا جرم باشد، باید مراتب بدون فوت وقت به مراجع ذی‌صلاح اعلام گردد.^۱

۱ - استعلام حقوقی

آیا اصلاح و یا عدول از گزارش‌های ارسالی سازمان بازرسی کل کشور به مبادی ذی‌ربط، موضوع ماده ۶۱ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور {ماده ۵۲ آیین‌نامه جاری}، پس از صدور رأی توسط مراجع رسیدگی‌کننده، قابل اعمال است؟ به طور کلی، تکلیف ماده مذکور ناظر به چه مراحل از رسیدگی می‌باشد؟
نظریه کمیسیون حقوقی به شماره ۳/۱۵/ک/ح مورخ ۱۳۹۷/۷/۳: «حسب اطلاق ماده ۶۱ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، اصلاح و یا عدول از گزارش‌های ارسالی سازمان به مبادی ذی‌ربط، پس از تحصیل دلایل و مدارک جدیدی که ضرورت آن را اقتضا نماید، ناظر به تمامی مراحل رسیدگی و همچنین پس از صدور رأی و قطعیت آن می‌باشد».

◀ فصل چهارم: دستگاه‌های نظارتی

ماده ۵۳- چنانچه مسئولان و اشخاص موضوع ماده ۱۲ قانون در انجام وظایف نظارتی خویش به مواردی از سوءجریان مالی و اداری از قبیل عدم رعایت مقررات در مناقصه‌ها، وجود بسترهای فسادزا، عدم رعایت قوانین مالی و محاسباتی، در دستگاه اجرایی که بررسی آن‌ها مربوط به وظایف سازمان است برخورد نمایند، موظف‌اند مراتب را به اطلاع سازمان برسانند.

تبصره: اعلام مراتب مذکور به سازمان، مانع از سایر تکالیف قانونی نظیر اعلام جرم به مراجع قضایی و هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری و انتظامی نیست.

ماده ۵۴- سازمان پس از وصول شکایات و اطلاعات ضمن تشکیل پرونده و بررسی اولیه می‌تواند موضوع سوء جریان اداری و مالی یا تخلف از قانون و مقررات را حسب مورد از مرجع نظارتی دستگاه استعلام و سپس رسیدگی و اظهار نظر نماید.

◀ فصل پنجم: نظارت همگانی

ماده ۵۵- در اجرای بند «الف» ماده (۱۱) قانون، سازمان می‌تواند از ظرفیت تشکل‌های غیردولتی و مردم‌نهاد و اشخاص واجد شرایط، در حدود اختیارات قانونی به‌صورت کسب اخبار و اطلاعات، گزارش آسیب‌شناسی و موضوع‌یابی استفاده نماید.

در این راستا سازمان می‌تواند اقدامات زیر را انجام دهد و پس از بررسی و ارزیابی آن‌ها در حوزه‌های مربوط تصمیم مقتضی اتخاذ کند:
الف) ایجاد سامانه‌های مناسب که زمینه ارائه و دریافت اطلاعات و

اخبار را فراهم نماید؛

ب) ایجاد واحدی به‌منظور شناسایی و به‌کارگیری اشخاص و سازمان‌های مردم‌نهاد و تشکلهای غیردولتی واجد شرایط در بخش‌های علمی، تخصصی، صنفی و مردمی و نیز بانک اطلاعاتی مربوط؛

پ) اخذ نظرات تخصصی در بخش‌های علمی، فنی، صنعتی و مردمی.
ماده ۵۶- به‌منظور اطلاع‌رسانی عمومی، با رعایت بند «د» ماده (۱۱) قانون، رئیس سازمان یا مقام مأذون از طرف وی در موارد زیر با رعایت دستورالعمل اطلاع‌رسانی و ارتباطات رسانه‌ای قوه قضائیه، مصوب ۱۳۹۷/۸/۷ اتخاذ تصمیم می‌نماید:

الف) پاسخ‌گویی مناسب و به موقع به افکار عمومی در مورد موضوعات و مسائل مطرح در جامعه در صورت ارتباط با وظایف سازمان؛

ب) اطلاع‌رسانی نسبت به اقدامات اثربخش سازمان درخصوص مسائل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی؛
پ) پاسخ‌گویی به مقالات و ایرادات احتمالی بر اقدامات و یا گزارش‌های سازمان؛

ت) تعیین موضوعات و اطلاعات قابل ارائه در نشریات و پایگاه‌های اطلاع‌رسانی بین‌المللی و منطقه‌ای نظیر انجمن آمبودزمان آسیایی، مؤسسه آمبودزمان جهانی و انجمن بین‌المللی مسئولان مبارزه با فساد.

تبصره: انجام هرگونه مصاحبه و اطلاع‌رسانی درخصوص مراحل نظارت و بازرسی و بررسی پرونده‌ها و گزارش‌ها، با مجوز ریاست سازمان

یا مقام مأذون از جانب وی امکان‌پذیر می‌باشد.^۱

◀ فصل ششم: به‌کارگیری نیروهای بازنشسته نظامی، انتظامی و امنیتی

ماده ۵۷- در اجرای بند «و» ماده (۲) قانون و رعایت قانون اصلاح قانون ممنوعیت به‌کارگیری بازنشستگان مصوب ۱۳۹۷/۶/۶ مجلس شورای اسلامی، سازمان می‌تواند از نیروهای نظامی، انتظامی و امنیتی رسمی بازنشسته وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، ارتش جمهوری اسلامی ایران، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، وزارت اطلاعات و وزارت کشور در امر نظارت و بازرسی این مراجع و شرکت‌ها و مؤسسات تابعه استفاده نماید.

ماده ۵۸- تشخیص تخصص و توان و به‌روز بودن دانش این بازنشستگان در امر نظارت و بازرسی برعهده رئیس سازمان یا مقام مأذون از طرف وی خواهد بود.

ماده ۵۹- بازنشستگان مذکور در مواد قبلی باید حداقل دارای مدرک کارشناسی باشند. بازنشستگان نیروهای نظامی و انتظامی نیز علاوه بر آن باید حداقل با درجه سرهنگی یا هم‌تراز آن بازنشسته شده باشند.

ماده ۶۰- سازمان می‌تواند از تخصص و تجارب بازنشستگان مزبور حسب مورد در انجام بازرسی از وزارت اطلاعات، وزارت دفاع و پشتیبانی، ارتش، سپاه، نیروی انتظامی و شرکت‌ها و مؤسسات و صنایع و

۱- ر.ک. دستورالعمل تشکیل شورای اطلاع‌رسانی سازمان بازرسی کل کشور
مصوب ۱۴۰۳/۳/۱۳

بنگاه‌های اقتصادی و بنیادهای تعاون وابسته آن‌ها و یگان‌های انتظامی و حراست و حفاظت اطلاعات وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها و شرکت‌های دولتی و شهرداری‌ها استفاده کند.

فصل هفتم: سایر مقررات

ماده ۶۱- کلیه تشکلهای و اشخاص موضوع بند «الف» ماده (۱۱) قانون، گزارش‌دهندگان به سازمان و شهود و مطلعان که در جهت وظایف سازمان، همکاری‌های لازم را معمول دارند، مشمول حمایت‌های قانونی خواهند بود.

ماده ۶۲- کلیه بازرسان غیرقضایی و کارشناسان سازمان باید در حضور رئیس سازمان یا مقام مأذون از جانب وی و عندالاجتضاء در مراسم عمومی سازمان به شرح ذیل سوگند یاد کنند.

«بسم الله الرحمن الرحيم - من در پیشگاه قرآن کریم به خداوند قادر متعال، سوگند یاد می‌کنم که همواره حدود الهی و موازین اسلامی را محترم شمارم و نسبت به نظام جمهوری اسلامی ایران، قانون اساسی، ولایت فقیه و اجرای صحیح قانون، وفادار، متعهد و ملتزم باشم و اهتمام خود را جهت انجام مأموریت‌های سازمان بازرسی کل کشور معمول دارم و به راستی و درستی نظر خود را اظهار نمایم و اغراض شخصی خود را در آن دخالت ندهم و نظر خود را نسبت به موضوع بازرسی اظهار نمایم و هیچ چیز را مکتوم ندارم و برخلاف واقع چیزی نگویم و ننویسم و رازدار و امین باشم و از آلودگی به هر امر منافی پرهیزکاری، شرافت و اخلاق حرفه‌ای، اجتناب ورزم».

ماده ۶۳- در اجرای بند «الف» ماده (۲) قانون، دایر بر نظارت و

بازرسی در امور اداری و مالی دادگستری، به نحو زیر اقدام می‌گردد:
(الف) امور اداری:

۱- بررسی عملکرد واحدهای مورد بازرسی از حیث انجام وظایف قانونی، تناسب تشکیلات با مأموریت‌ها و اختیارات و میزان تأثیر در تأمین انتظارات اهالی حوزه فعالیت و رفع مشکلات قضایی مردم؛

۲- بررسی نحوه تنظیم و نگهداری دفاتر، پرونده‌ها، اسناد و مدارک اعم از روش‌های دستی یا الکترونیکی، کیفیت ارجاع و تعیین اوقات رسیدگی و دادرسی و فواصل تجدید جلسات و جهات آن، بررسی آمار عملکرد تطبیق اقدامات با آمار مربوط و بررسی‌های مقایسه‌ای؛

۳- بررسی چگونگی اعمال مدیریت و نظارت بر واحدهای تحت تصدی و حسب مورد بررسی طرز رفتار رؤسا و متصدیان شعب و کارمندان دفاتر شعب از حیث انجام وظیفه محوله، رعایت نظم و ترتیب، صحت عمل و حسن سلوک با همکاران و مراجعان، حُسن شهرت و معلومات و دانش شغلی؛

۴- پیگیری موارد ارجاعی رئیس قوه قضائیه و بررسی اطلاعات و شکایات واصله از تخلفات اداری و مالی.

(ب) امور مالی:

بررسی وضعیت و نحوه عملکرد بخش‌های مالی و حسابداری، کیفیت وصول درآمدهای مراجع قضایی و واحدهای مختلف دادگستری اعم از وجوه حاصل از فروش تمبر و پرداخت جزای نقدی و سپرده‌ها و واریز آن‌ها به حساب‌های مخصوص و چگونگی صرف اعتبارات، امور مربوط به معاملات، اموال و تجهیزات و طرز نگهداری آن‌ها.

ماده ۶۴- تشخیص دستگاه مشمول نظارت و بازرسی با سازمان

است و مؤسسه و دستگاه نمی‌تواند مانع انجام بازرسی شود و چنانچه ادعایی در این خصوص دارند باید کتباً به سازمان اعلام و نظر نهایی رئیس سازمان یا مقام مأذون از جانب وی لازم‌الاتباع خواهد بود. **ماده ۶۵-** با تصویب این آیین‌نامه، آیین‌نامه اجرایی سابق با اصلاحات بعدی آن، نسخ و کلیه دستورالعمل‌ها و بخشنامه‌های مغایر، لغو می‌شود.

ماده ۶۶- این آیین‌نامه در ۶۶ ماده و ۲۹ تبصره جایگزین آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، مصوب ۱۳۸۸/۱/۱۵ است و در تاریخ ۱۳۹۸/۳/۲۱ به تصویب رئیس قوه قضائیه رسید و از تاریخ تصویب لازم‌الاجرا است.

بخش سوم

دستور العمل ماده ۵۷ آیین نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور

بخش سوم: دستورالعمل ماده ۶۵ آیین نامه اجرایی

قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور^۱

به منظور تحقق مفاد بند «الف» ماده ۱۱ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و ماده ۶۵ آیین نامه اجرایی قانون مزبور^۲ {ماده ۵۵ آیین نامه جاری}، و در راستای گسترش فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر و ایجاد زمینه مشارکت مردمی در امر نظارت همگانی و پیشگیری از تخلف و جرم، ارتقای سلامت نظام اداری، مقابله با فساد و توسعه فرهنگ قانون مداری و بهره گیری از توان علمی، تخصصی و اطلاعاتی تشکلهای غیردولتی و مردم نهاد و اشخاص حقیقی واجد شرایط، دستورالعمل ماده ۶۵ آیین نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان به شرح زیر ابلاغ می گردد.

◀ فصل اول: بازرسان افتخاری

ماده ۱- اشخاص حقیقی واجد شرایط موضوع ماده ۶۵ آیین نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان «بازرس افتخاری» نامیده می شوند که به صورت داوطلب و بدون برقراری رابطه استخدامی با سازمان همکاری می نمایند و عمدتاً از میان روحانیون، اعضای هیئت علمی، قضات،

۱. این دستورالعمل در تاریخ ۱۳۹۰/۸/۱ به شماره ۱۳۶۸۸۹ توسط رئیس قوه قضائیه ابلاغ شده است.

۲. منظور، آیین نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۸۸/۱/۱۵ است.

مدیران و کارشناسان دستگاه‌های اجرایی، خبرنگاران، اعضای تخصصی
تشکل‌های غیردولتی و مردم‌نهاد و بازنشستگان انتخاب می‌گردند.

ماده ۲- حدود اختیارات و تکالیف

الف) حدود اختیارات

۱. جمع‌آوری اطلاعات و اخبار از دستگاه‌های مشمول نظارت و بازرسی
و اعلام به سازمان؛

۲. انجام نظارت نامحسوس در محدوده تعیین شده؛

۳. انجام نظارت و بازرسی با صدور حکم مأموریت؛

۴. توجه دادن کارکنان و مدیران دستگاه‌های اجرایی به وظایف آنان
به صورت کتبی؛

۵. سازمان می‌تواند با توجه به ویژگی برنامه‌های نظارت و بازرسی از
بازرسان افتخاری علاوه بر امور فوق در موارد زیر استفاده نماید.

۶. ارائه پیشنهاد موضوعات نظارت و بازرسی؛

۷. انجام مطالعات و بررسی‌های کارشناسی حسب مورد؛

۸. انجام مشاوره‌های تخصصی.

تبصره: اعطای هر یک از اختیارات فوق در چارچوب سطح‌بندی
بازرسان افتخاری که توسط سازمان انجام می‌پذیرد، خواهد بود.

ب) تکالیف: رعایت شئون اسلامی و التزام به منشور اخلاقی و
حرفه‌ای سازمان؛

۹. رعایت قوانین و مقررات کشور و سازمان؛

۱۰. حفظ اطلاعات، مدارک و اسناد به‌دست‌آمده و فقط ارائه آن به
مسئول ذی‌ربط در سازمان؛

۱۱. ارائه گزارش عملکرد به‌صورت منظم.

**| بخش سوم؛ دستورالعمل ماده ۶۵ آیین نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان
بازرسی کل کشور**

تبصره: در صورتی که بازرس افتخاری مشمول هر یک از موارد مندرج در ماده ۲۰ آیین نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان {ماده ۱۸ آیین نامه جاری} باشد، قبل از هرگونه اقدامی باید مراتب را به سازمان اطلاع دهد.

ماده ۳- شرایط جذب و به کارگیری

۱. اعتقاد به دین مبین اسلام یا یکی از ادیان مذکور در اصل ۱۳ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران؛
 ۲. التزام به قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران؛
 ۳. برخورداری از حسن خلق و شهرت؛
 ۴. داشتن حداقل ۴۰ سال؛
 ۵. نداشتن پیشینه محکومیت کیفری عمدی؛
 ۶. نداشتن محکومیت اداری، انتظامی و انضباطی به تنبیهات موضوع بند «د» ماده (۹) قانون رسیدگی به تخلفات اداری و بالاتر؛
 ۷. نداشتن وابستگی به گروهک های ضدانقلاب و غیرقانونی؛
 ۸. داشتن مدرک تحصیلی حداقل کارشناسی و یا معادل آن؛
 ۹. دارای تجارب مناسب اجرایی و اجتماعی.
- تبصره:** همکاری افراد کمتر از ۴۰ سال یا بدون مدرک کارشناسی حسب ضرورت با تشخیص سازمان بلامانع است.
- ماده ۴- فرایند انتخاب و همکاری**
- الف) دریافت مدارک داوطلب؛
- ب) استعلام از حفاظت و اطلاعات سازمان؛
- ج) بررسی شرایط داوطلب و احراز صلاحیت از طریق مصاحبه و غیره؛

د) تعیین سطح همکاری؛

ه) گذراندن دوره‌های آموزشی موردنیاز.

ماده ۵- موضوع همکاری

سازمان از همکاری بازرسان افتخاری در تمامی موارد مذکور در ماده ۶۵ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان پس از تعیین حدود اختیارات و قلمرو موضوعی و محیطی و مشخص نمودن سطح همکاری آنان از جمله در موارد زیر استفاده نماید:

- نارسایی‌ها، مشکلات، دغدغه‌ها و انتظارات قانونی مردم؛
- نحوه پاسخ‌گویی دستگاه‌ها به ارباب‌رجوع؛
- تضييع منابع ملی ازجمله اموال عمومی و دولتی، منابع طبیعی و محیط‌زیست؛
- گزارش فساد و سوءجریان اداری، مالی و اقتصادی؛
- سایر موارد به تشخیص سازمان.

◀ فصل دوم: تشکلهای غیردولتی مردم‌نهاد

ماده ۶- سازمان می‌تواند از بین تشکلهای غیردولتی و مردم‌نهاد رسمی موضوع ماده ۶۵ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان با تعیین قلمرو موضوعی و محیطی و مشخص کردن سطح همکاری برای انجام امور محوله در این دستورالعمل انتخاب نماید.

ماده ۷- حدود اختیارات

۱. اختیارات بازرسان افتخاری موضوع ماده ۲ این دستورالعمل؛

۲. پیگیری گزارش‌های سازمان؛

۳. اظهارنظر تخصصی در فرایند تهیه گزارش‌های سازمان؛

بخش سوم؛ دستورالعمل ماده ۶۵ آیین نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور

۴. عضویت در کارگروه های تخصصی.

ماده ۸- تکالیف

تشکل های غیردولتی مردم نهاد و اعضای آن علاوه بر تکالیف مندرج در ماده ۲ این دستورالعمل حق افشاء و انتشار نتایج همکاری با سازمان و استفاده از اطلاعات گزارش های سازمان در سایر فعالیت های خود را ندارند.

ماده ۹- شرایط انتخاب

۱. دارای مجوز (پروانه) فعالیت از مراجع قانونی ذی ربط؛

۲. دارای حداقل دو سال سابقه از تاریخ صدور پروانه فعالیت؛

۳. برخورداری از حسن سابقه فعالیت؛

۴. دارای محل فعالیت مشخص و منابع مالی قانونی؛

۵. نداشتن وابستگی به بیگانگان و گروه های غیرقانونی.

فصل سوم: سایر موارد

ماده ۱۰- «دفتر امور بازرسان افتخاری و تشکل های غیردولتی و مردم نهاد» در ستاد سازمان تشکیل می شود و عهده دار تدوین معیارها و شاخص های انتخاب، جذب، به کارگیری، ارزیابی و تعریف سطوح بازرسان افتخاری و تشکل های غیردولتی و مردم نهاد و حدود اختیارات هریک از سطوح، تدوین دوره های آموزشی، ایجاد بانک های اطلاعاتی مورد نیاز و زمینه های ارتباط الکترونیکی آنان و مدیریت، هدایت، نظارت و هماهنگی آنان می باشد.

تبصره: در هر اداره کل استان حسب مورد کارشناس یا کارشناسانی وظایف اجرایی مربوط در سطح استان را عهده دار خواهند بود.

ماده ۱۱- مشخصات بازرسان افتخاری و تشکلهای غیردولتی و مردم‌نهاد و اطلاعات دریافتی از آنها محرمانه بوده و سازمان متعهد به حفظ و عدم افشای آن است.

ماده ۱۲- در خصوص اخبار و گزارش‌های بازرسان افتخاری و تشکلهای غیردولتی و مردم‌نهاد پس از بررسی و در صورت احراز، مطابق رویه‌های سازمان عمل خواهد شد. گزارش دریافتی و نتیجه آن محرمانه بوده و هرگونه اطلاع‌رسانی در این مورد در چارچوب مقررات سازمان انجام خواهد شد.

ماده ۱۳- سازمان از بازرسان افتخاری و تشکلهای غیردولتی و مردم‌نهاد در انجام مأموریت‌های محوله برابر مقررات حمایت مادی و معنوی خواهد کرد.

ماده ۱۴- در صورت بروز تخلف یا جرم از سوی بازرسان افتخاری و تشکلهای غیردولتی و مردم‌نهاد در انجام مأموریت محوله و یا استفاده غیرمجاز از همکاری با سازمان، وفق قوانین و مقررات جاری با وی رفتار خواهد شد.

ماده ۱۵- گزارش عملکرد بازرسان افتخاری و تشکلهای غیردولتی و مردم‌نهاد در بانک‌های اطلاعاتی ثبت و در فعالیتهای نظارت و بازرسی مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد.

ماده ۱۶- سازمان بازرسی کل کشور موظف است با بهره‌گیری از ظرفیت رسانه‌ای و تبلیغی کشور زمینه اعزام و اراده ملی را در این خصوص فراهم نماید.

ماده ۱۷- این دستورالعمل در ۳ بخش، ۱۷ ماده و ۴ تبصره در تاریخ ۱۳۹۰/۰۸/۰۱ به تصویب رئیس قوه قضائیه رسید.

بخش چهارم

قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد

بخش چهارم: قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد^۱

◀ فصل اول: تعاریف و اشخاص مشمول

ماده ۱- (اصلاحی ۱۳۹۹/۱۱/۶) - تعاریف:

الف) فساد در این قانون هرگونه فعل یا ترک فعلی است که توسط هر شخص حقیقی یا حقوقی به صورت فردی، جمعی یا سازمانی که عمداً و با هدف کسب هرگونه منفعت یا امتیاز مستقیم یا غیرمستقیم برای خود یا دیگری، با نقض قوانین و مقررات کشوری انجام پذیرد یا ضرر و زبانی را به اموال، منافع، منابع یا سلامت و امنیت عمومی و یا جمعی از مردم وارد نماید؛ نظیر رشاء، ارتشاء، اختلاس، تبانی، سوءاستفاده از مقام یا موقعیت اداری، سیاسی، امکانات یا اطلاعات، دریافت و پرداخت‌های غیرقانونی از منابع عمومی و انحراف از این منابع به سمت تخصیص‌های غیرقانونی، جعل، تخریب یا اختفاء اسناد و سوابق اداری و مالی.

ب) مؤسسات خصوصی حرفه‌ای عهده‌دار خدمات عمومی، اشخاص حقوقی غیر از دستگاه‌های اجرائی هستند که طبق قانون عهده‌دار یک

۱. این قانون در ۳۵ ماده و ۲۸ تبصره در تاریخ ۱۳۸۷/۲/۲۹ اجرای آزمایشی آن به مدت سه سال به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و در تاریخ ۱۳۹۰/۸/۷ از سوی مجمع تشخیص مصلحت نظام موافق با مصلحت نظام تشخیص داده شد و در روزنامه رسمی به شماره ۱۹۴۶۲ مورخ ۱۳۹۰/۱۰/۵ منتشر گردید. در تاریخ ۱۳۹۹/۱۱/۶ برخی مواد این قانون توسط مجلس شورای اسلامی اصلاح و به صورت قانون دائمی مورد تصویب قرار گرفت.

یا چند امر عمومی می‌باشند، نظیر سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران، سازمان‌های نظام مهندسی، اتاق‌های بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، اصناف و تعاون، مراکز و کانون‌های استانی و کلا و کارشناسان رسمی دادگستری.^۱

ج) تحصیل مال نامشروع، موضوع ماده (۲) قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری مصوب ۱۳۶۷/۹/۱۵ مجمع تشخیص مصلحت نظام.^۲

۱ - نظریه مشورتی

نظریه شماره 7/1403/152 مورخ ۱۴۰۳/۰۳/۰۷: «ماده ۳ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء، اختلاس و کلاهبرداری مصوب ۱۳۶۷ از مأموران به خدمات عمومی (رسمی یا غیر رسمی) نام برده است و مستفاد از بند «ب» ماده یک و بند «ج» ماده ۲ قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب ۱۳۸۷، منظور از مأمورین به خدمات عمومی کسانی هستند که در مؤسسات تحت نظارت دولت که عهده‌دار یک یا چند امر عمومی بوده و خدمات آنها جنبه عام‌المنفعه دارد، مشغول خدمت می‌باشند؛ همچنین به موجب ماده ۷ قانون نظام صنفی کشور مصوب ۱۳۸۲، «اتحادیه شخصیتی حقوقی است که از افراد یک یا چند صنف که دارای فعالیت یکسان یا مشابه‌اند برای انجام دادن وظایف و مسؤولیت‌های مقرر در این قانون تشکیل می‌گردد»؛ بنا به مراتب فوق و با لحاظ وظایف و اختیارات احصاء شده در ماده ۳۰ قانون اخیرالذکر برای اتحادیه‌ها، اتحادیه‌های موضوع استعمال در مقام ارائه خدمات عمومی بوده و اعضای هیأت مدیره و کارکنان آنها جزو مأمورین به خدمات عمومی محسوب می‌شوند. لازم به ذکر است تطبیق موضوع با قانون و وظیفه قاضی رسیدگی کننده است.»

۲ - نظریه مشورتی

نظریه شماره 7/1400/1138 مورخ ۱۴۰۰/۱۱/۲۰: «در قانون تعریفی از جرایم مرتبط با مفاسد اقتصادی وجود ندارد؛ اما با توجه به ذکر جرایم اقتصادی در مواد ۱ و ۳ قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب ۱۳۹۰ با اصلاحات و الحاقات بعدی و

ماده ۲- (اصلاحی ۱۳۹۹/۱۱/۶) - اشخاص مشمول این قانون عبارت‌اند از:

الف) افراد مذکور در مواد (۱) تا (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸

ب) واحدهای زیر نظر مقام رهبری اعم از نظامی و غیرنظامی و تولیت آستان‌های مقدس با موافقت ایشان

ج) شوراهای اسلامی شهر و روستا و مؤسسات خصوصی حرفه‌ای عهده‌دار خدمات عمومی^۱

بند «ب» ماده ۱۰۹ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، جرایمی که مقدمه یا لازمه ارتکاب جرایم اقتصادی هستند؛ از قبیل جعل و استفاده از سند مجعول در کلاهبرداری و اختلاس توأم با جعل یا جرایمی که موضوع آن اقتصادی است؛ مانند جرایم مرتبط با بورس و غیر مواردی که قانون‌گذار به طور صریح آن‌ها را در زمره جرایم مرتبط با جرایم اقتصادی قلمداد کرده است؛ مانند جرایم مندرج در فصل ششم قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲/۱۰/۳ با اصلاحات و الحاقات بعدی، از جمله جرایم مرتبط با مفاصد اقتصادی محسوب می‌شوند.»

۱ - ر.ک. بند پ ماده ۱

- نظریه مشورتی

نظریه شماره 7/95/2774 مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۱۲: «هرچند با عنایت به اصل ۱۰۰ قانون اساسی، شوراهای اسلامی جزء دستگاه‌های اداری موضوع اصل ۱۷۴ قانون اساسی محسوب نمی‌گردند و همچنین مشمول عناوین مصرح در بند الف ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۶۰/۷/۱۹ با اصلاحات و الحاقات بعدی نمی‌شوند و حکمی دایر بر نظارت و بازرسی سازمان بازرسی کل کشور در مورد شوراهای اسلامی در بند الف ماده قانونی اخیرالذکر پیش‌بینی نشده است و به عبارت دیگر شوراهای اسلامی مشمول نظارت و بازرسی سازمان بازرسی کل کشور موضوع ماده ۲ قانون پیش‌گفته نمی‌شوند و موضوع بند پ ماده ۱۱ قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی

(د) کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی غیردولتی موضوع این قانون.

◀ فصل دوم: تکالیف دستگاه‌ها در پیشگیری از مفاسد اداری

ماده ۳- دستگاه‌های مشمول بندهای (الف)، (ب) و (ج) ماده (۲) این قانون و مدیران و مسئولان آن‌ها مکلف‌اند:

(الف) کلیه قوانین و مقررات اعم از تصویب‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها، بخشنامه‌ها، رویه‌ها، تصمیمات مرتبط با حقوق شهروندی نظیر فرایندهای کاری و زمان‌بندی انجام کارها، استانداردها، معیار و شاخص‌های مورد عمل، مأموریت‌ها، شرح وظایف دستگاه‌ها و واحدهای مربوط، همچنین مراحل مختلف اخذ مجوزها، موافقت‌های اصولی، مفادحساب‌ها، تسهیلات اعطائی، نقشه‌های تفصیلی شهرها و جداول میزان تراکم و سطح اشغال در پروانه‌های ساختمانی و

کل کشور مصوب ۱۳۹۳/۷/۱۵ ناظر به تصمیمات شوراهای تصمیم‌گیر در معاملات دستگاه‌های دولتی و عمومی غیردولتی و دستگاه‌های مشمول بازرسی می‌باشد، نه شوراهای اسلامی، لکن به موجب بند ج ماده ۲ قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد و تبصره ۳ ماده ۶ قانون مذکور مصوب ۱۳۹۰/۸/۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام و قانون تمدید مهلت اجرای آزمایشی قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب ۱۳۹۴/۸/۲۳ مجمع تشخیص مصلحت نظام و اینکه سازمان بازرسی کل کشور جزء دستگاه‌های نظارتی موضوع تبصره ۳ ماده ۶ قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد محسوب می‌گردد، لذا سازمان مرقوم حق اعمال نظارت و بازرسی بر شوراهای اسلامی شهر و روستا در محدوده قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد و در مدت زمان اعتبار آن با توجه به آزمایشی بودن قانون اخیرالذکر را دارد.»

محاسبات مربوط به مالیات‌ها، عوارض و حقوق دولت، مراحل مربوط به واردات و صادرات کالا را باید در دیدارگاه‌های الکترونیک به اطلاع عموم برسانند.

ایجاد دیدارگاه‌های الکترونیک مانع از بهره‌برداری روش‌های مناسب دیگر برای اطلاع‌رسانی به‌هنگام و ضروری مراجعین نیست.

ب) متن قراردادهای مربوط به معاملات متوسط و بالاتر موضوع قانون برگزاری مناقصات که به روش مناقصه، مزایده، ترک تشریفات و غیره توسط دستگاه‌های مشمول بندهای (الف)، (ب) و (ج) ماده (۲) این قانون منعقد می‌گردد و همچنین اسناد و ضامائم آن‌ها و هرگونه الحاق، اصلاح، فسخ، ابطال و خاتمه قرارداد پیش‌ازموعود و تغییر آن و نیز کلیه پرداخت‌ها، باید به پایگاه اطلاعات قراردادهای وارد گردد.

معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور موظف است حداکثر ظرف سه ماه پس از ابلاغ این قانون آیین‌نامه اجرائی آن شامل ضوابط و موارد استثناء، نحوه و میزان دسترسی عموم مردم به اطلاعات قراردادهای را تهیه کند و به تصویب هیئت‌وزیران برساند و ظرف یک سال پایگاه اطلاعات قراردادهای را ایجاد نماید.^۱

۱ - نظریه مشورتی

نظریه شماره 7/1400/914 مورخ ۱۴۰۰/۰۹/۳: «برابر بند (ب)» ماده ۳ قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب ۱۳۹۰ با اصلاحات و الحاقات بعدی، متن قراردادهای مربوط به معاملات متوسط و بالاتر موضوع قانون برگزاری مناقصات که به روش مناقصه، مزایده، ترک تشریفات و غیره توسط دستگاه‌های مشمول بندهای (الف)، (ب) و (ج) ماده ۲ این قانون منعقد می‌گردد، باید در پایگاه اطلاعات قراردادهای وارد شود. به موجب مواد ۲ و ۳ آیین‌نامه اجرایی پایگاه اطلاعات قراردادهای کشور

تبصره ۱: قراردادهایی که ماهیت نظامی یا امنیتی دارد و نیز مواردی که به موجب قوانین، افشاء اطلاعات آن‌ها ممنوع می‌باشد و یا قراردادهای محرمانه از شمول این حکم مستثنی است. تشخیص محرمانه بودن قراردادهای مذکور برعهده کارگروهی مرکب از معاونین وزرای اطلاعات و امور اقتصادی و دارایی و معاون برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور و معاون دستگاه مربوط حسب مورد است.

تبصره ۲: تأخیر در ورود اطلاعات مذکور در بندهای فوق یا ورود ناقص اطلاعات یا ورود اطلاعات برخلاف واقع در پایگاه‌های مذکور تخلف محسوب می‌شود و متخلف به شش ماه تا سه سال انفصال موقت از

مصوب ۱۳۹۲ هیأت وزیران، کلیه وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی مشمول آیین‌نامه بوده و باید قراردادهای فوق را در پایگاه ثبت نمایند. تبصره ماده ۳ آیین‌نامه مزبور، قراردادهایی که مشمول این الزام نیستند را احصاء کرده است؛ بنابراین به نظر می‌رسد به جز قراردادهای مستثنی شده در تبصره ماده ۳ آیین‌نامه یادشده و قراردادهای موضوع قوانین خاص از جمله اسناد محرمانه و سری، دیگر قراردادهای مشمول بند «ب» ماده ۳ قانون صدرالذکر و ماده ۳ آیین‌نامه یادشده هستند و قوه قضاییه نیز به عنوان یکی از قوای سه‌گانه حاکمیتی و دستگاه اجرایی مشمول این حکم قانونی است و دلیلی بر استثنا کردن قراردادهای مالی قوه قضاییه وجود ندارد، الزام دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده ۵ قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶ با اصلاحات بعدی و ماده ۲۹ قانون برنامه پنج ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۹۵ به ثبت معاملات و قراردادهای پیمانکاری در سامانه مؤدیان برابر تبصره ۳ ماده ۴ و مواد ۱۵ و ۱۸ قانون مالیات برارزش افزوده مصوب ۱۴۰۰/۳/۲ که از تاریخ ۱۴۰۰/۱۰/۱۲ لازم‌الاجرا خواهد شد، مؤید این برداشت است. برابر مقررات یادشده، رویکرد مقنن در انضباط بخشیدن و شفاف کردن قراردادهای مالی توسط دستگاه‌های اجرایی جهت جلوگیری از فساد و ارتقاء سلامت اداری کشور است و مشمول بودن کلیه دستگاه‌های اجرایی از جمله قوه قضاییه در راستای تحقق این رویکرد است.»

خدمت در دستگاه‌های موضوع بندهای (الف)، (ب) و (ج) ماده (۲) این قانون محکوم می‌گردد.^۱

ماده ۴- به منظور پیشگیری از شکل‌گیری فساد طبق تعریف ماده (۱) این قانون، وزارت اطلاعات موظف است نقاط مهم و آسیب‌پذیر در فعالیت‌های کلان اقتصادی دولتی و عمومی مانند معاملات و قراردادهای بزرگ خارجی، سرمایه‌گذاری‌های بزرگ، طرح‌های ملی و نیز مراکز مهم تصمیم‌گیری اقتصادی و پولی کشور در دستگاه‌های اجرائی را در صورت وجود گزارش موثق و یا قرائن معتبر مبنی بر تخلف یا سوءعملکرد، با کسب مجوز قضایی لازم پوشش اطلاعاتی کافی و مناسب بدهد.

تبصره ۱: وزارت اطلاعات نیز در پرونده‌های فساد مالی کلان ضابطه قوه قضائیه محسوب می‌شود.^۲

۱ - رک. ماده ۱

۲ - **نظریه مشورتی**

نظریه شماره ۱۵۱۲/۱۴۰۰/۱۸۷/۱۴۰۱/۲؛ «۱- مطابق بند «ب» ماده ۲۹ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲، مأموران وزارت اطلاعات از جمله ضابطان خاص بوده و به موجب قوانین خاص در حدود وظایف محول شده ضابط دادگستری محسوب می‌شوند و چون در تبصره يك ماده ۴ قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب ۱۳۹۰/۸/۷ (که پس از انقضای مهلت اجرای آزمایشی آن طی ماده واحده قانون دائمی نمودن قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب ۱۳۹۸/۱۱/۶ به قانون دائمی تبدیل شد)، وزارت اطلاعات در جرایم فساد مالی کلان ضابط دادگستری محسوب شده است که با عنایت به اطلاق این تبصره، وزارت اطلاعات در کلیه جرایم فساد مالی کلان؛ از جمله جرایم فساد مالی کلان ارتكابی از سوی اشخاص خصوصی و غیر دولتی که در استعلام اشاره شده است، ضابط دادگستری محسوب می‌شوند و شخصیت مرتکب

تبصره ۲: وزارت اطلاعات موظف به پشتیبانی از بانک اطلاعاتی موجود در دبیرخانه است.

ماده ۵- محرومیت‌های موضوع این قانون و اشخاص مشمول محرومیت، اعم از حقیقی و یا حقوقی به قرار زیر است:
(الف) محرومیت‌ها:

۱- شرکت در مناقصه‌ها و مزایده‌ها یا انجام معامله یا انعقاد قرارداد با دستگاه‌های موضوع بندهای (الف)، (ب) و (ج) ماده (۲) این قانون با نصاب معاملات بزرگ مذکور در قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳/۱/۲۵.

۲- دریافت تسهیلات مالی و اعتباری از دستگاه‌های موضوع بندهای (الف)، (ب) و (ج) ماده (۲) این قانون.

۳- تأسیس شرکت تجاری، مؤسسه غیرتجاری و عضویت در هیئت‌مدیره و مدیریت و بازرسی هر نوع شرکت یا مؤسسه.

۴- دریافت و یا استفاده از کارت بازرگانی.

جرم مؤثر در مقام نیست؛ ولی در جرایم فساد مالی غیر کلان (خرد) وزارت اطلاعات ضابط محسوب نمی‌شود. ۲ و ۳- فساد در ماده یک قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد تعریف شده است؛ اما ضابطه تشخیص «فساد مالی کلان» در این قانون و دیگر قوانین بیان نشده است، لذا در این خصوص پس از کسب نظر متخصصین (کارشناسان اقتصادی) تشخیص امر بر عهده قاضی رسیدگی کننده است. ۴- مطابق ماده ۴۴ الحاقی به قانون مبارزه با مواد مخدر و روانگردان، وزارت اطلاعات مکلف است در زمینه شناسایی و تعقیب شبکه‌های اصلی منطقه ای و بین المللی قاچاق سازمان یافته مرتبط با جرایم موضوع این قانون به دستور دادستان کل کشور یا قاضی که ایشان تعیین می‌کند، اقدام کند؛ بنابراین صرفاً در قلمرو ماده یادشده، قانون‌گذار وظایف ضابطان را بر عهده وزارت اطلاعات نهاده است و در غیر از آن، مأموران وزارت اطلاعات اختیاری ندارند.»

- ۵- اخذ موافقت‌نامه اصولی و یا مجوز واردات و صادرات.
- ۶- عضویت در ارکان مدیریتی و نظارتی در تشکلهای حرفه‌ای، صنفی و شوراها.
- ۷- عضویت در هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری، انتظامی و انتصاب به مشاغل مدیریتی.
- ب) اشخاص مشمول محرومیت و میزان محرومیت آنان:
- ۱- اشخاصی که به قصد فرار از پرداخت حقوق عمومی و یا دولتی مرتکب اعمال زیر می‌گردند، متناسب با نوع تخلف عمدی به دو تا پنج سال محرومیت به شرح زیر محکوم می‌شوند:
- ۱-۱- ارائه متقلبانه اسناد، صورت‌های مالی، اظهارنامه‌های مالی و مالیاتی به مراجع رسمی ذی‌ربط، به یکی از محرومیت‌های مندرج در جزءهای (۱)، (۲) و (۳) بند (الف) این ماده و یا هر سه آنها.
- ۱-۲- ثبت نکردن معاملاتی که ثبت آنها در دفاتر قانونی بنگاه اقتصادی، براساس مقررات، الزامی است یا ثبت معاملات غیرواقعی، به یکی از محرومیت‌های مندرج در جزءهای (۱)، (۲) و (۶) بند (الف) این ماده یا جمع دو و یا هر سه آنها.
- ۱-۳- ثبت هزینه‌ها و دیون واهی، یا ثبت هزینه‌ها و دیون با شناسه‌های اشخاص غیرمرتبط یا غیرواقعی در دفاتر قانونی بنگاه، به یکی از محرومیت‌های مذکور در جزءهای (۱)، (۲) و (۵) بند (الف) این ماده و یا جمع دو و یا هر سه آنها.
- ۱-۴- ارائه نکردن اسناد حسابداری به مراجع قانونی یا امحاء آنها قبل از زمان پیش‌بینی‌شده در مقررات، به یکی از محرومیت‌های مندرج در جزءهای (۳) و (۶) بند (الف) این ماده یا هر دو آنها.

۵-۱- استفاده از تسهیلات بانکی و امتیازات دولتی در غیرمحل مجاز مربوط، به یکی از محرومیت‌های مندرج در جزءهای (۱)، (۲)، (۴) و (۶) بند (الف) این ماده یا جمع دو یا بیشتر آن‌ها.

۶-۱- استنکاف از پرداخت بدهی معوق مالیاتی یا عوارض قطعی قانونی در صورت تمکن مالی و نداشتن عذر موجه، به یکی از محرومیت‌های مندرج در جزءهای (۱)، (۲)، (۳) و (۴) بند (الف) این ماده یا جمع دو یا بیشتر آن‌ها.

تبصره ۱: اگر مرتکب، از کارکنان دستگاه‌های موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری باشد، به محرومیت مندرج در جزء (۷) بند (الف) نیز محکوم می‌شود.

تبصره ۲: حد نصاب مالی موارد مذکور برای اعمال محرومیت به‌تنهایی یا مجموعاً، معادل ده برابر نصاب معاملات بزرگ یا بیشتر موضوع قانون برگزاری مناقصات در هر سال مالی است.

۲- محکومان به مجازات‌های قطعی زیر، در جرائم مالی عمدی تصریح شده در این قانون، به مدت سه سال از تاریخ قطعیت رأی، مشمول کلیه محرومیت‌های مندرج در بند (الف) این ماده می‌شوند، مشروط بر اینکه در حکم قطعی دادگاه به محرومیت‌های موضوع این قانون محکوم نشده باشند:

۲-۱- دو سال حبس و بیشتر.

۲-۲- جای نقدی به میزان ده برابر نصاب معاملات بزرگ و یا بیشتر، موضوع قانون برگزاری مناقصات.

۲-۳- محکومان به مجازات قطعی دو بار یا بیشتر که مجموع مجازات آنان از جزءهای (۲.۱) و یا (۲.۲) بیشتر باشد.

ماده ۶ (اصلاحی ۱۳۹۹/۱۱/۶) - هیئتی مرکب از یک نفر قاضی به انتخاب رئیس قوه قضائیه، نماینده وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت اطلاعات، سازمان بازرسی کل کشور، دیوان محاسبات کشور، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران و اتاق تعاون ایران تشکیل می‌شود تا پس از رسیدگی و تشخیص موارد مطروحه درباره افراد مشمول ماده (۵) این قانون، گزارش مستدل و مستند خود را از طریق دبیرخانه برای رسیدگی به قوه قضائیه پیشنهاد و در غیر این صورت پرونده را بایگانی نماید که این امر نافی صلاحیت سایر مراجع قانونی نمی‌باشد. قوه قضائیه موظف است در شعبه‌ای مرکب از سه نفر قاضی که توسط رئیس قوه قضائیه انتخاب می‌شوند با رعایت اصول آیین دادرسی به گزارش‌های هیئت مذکور رسیدگی کند. حکم صادره از این دادگاه قطعی است.

تبصره ۱: اگر متخلف برای تأمین حقوق دولتی یا عمومی یا حُسن جریان امور، اقدامات مؤثری کرده باشد، دادگاه چه درباره موضوع تصمیم‌گیری کرده باشد و یا پرونده مفتوح باشد، می‌تواند مدت محرومیت را به حداقل یک سال کاهش دهد. اگر متهم از مراجع قضایی حکم برائت یا منع تعقیب دریافت کند، دبیرخانه برای رفع محرومیت اقدام می‌کند.

تبصره ۲: اگر شخص، مرتکب چند مورد از تخلفات موضوع ماده (۵) شده باشد، با توجه به نوع تخلفات، شخصیت مرتکب و اوضاع و احوال قضیه، به دو یا چند مجازات مذکور در بند (الف) ماده (۵) محکوم می‌شود و در هر صورت، مجازات، بیش از پنج سال محرومیت نیست.

تبصره ۳: دستگاه‌های نظارتی، بازرسان قانونی شرکت‌ها و

مؤسسات و وزارت امور اقتصادی و دارایی، موظفانند تخلفات را به هیئت مذکور در صدر ماده اعلام کنند.^۱

تبصره ۴: هیئت می‌تواند شعب متعدد با ترکیب مشابه صدر این ماده داشته باشد، تعداد، محل تشکیل هیئت، طرز تشکیل، اجرای تصمیمات مربوط به درج نام اشخاص در فهرست محرومیت و یا خروج نام آنان و نیز نحوه دسترسی و سایر امور اجرائی، به موجب آیین‌نامه‌ای است که ظرف سه ماه توسط سازمان بازرسی کل کشور با همکاری سایر دستگاه‌های مذکور در این ماده تهیه می‌شود و به تصویب رئیس قوه قضائیه می‌رسد.

تبصره ۵: اعمال محرومیت‌های مذکور در ماده (۵) این قانون مانع رسیدگی به تخلفات اداری و جرائم ارتكابی مرتکبین در مراجع ذی‌صلاح نیست و دستگاه‌های ذی‌ربط نیز موظفانند طبق مقررات، موضوعات مربوط به تأمین حقوق دستگاه خود را به نحو مؤثر و بدون وقفه پیگیری کنند.

تبصره ۶: دبیرخانه و بانک اطلاعات مربوط، موضوع پایگاه اطلاعاتی فهرست محرومیت در محل سازمان بازرسی کل کشور تشکیل می‌شود.

ماده ۷- دولت موظف است با همکاری سایر قوا به منظور فرهنگ‌سازی و ارتقاء سلامت نظام اداری بر اساس منابع اسلامی و متناسب با توسعه علوم و تجربیات روز دنیا ظرف شش ماه پس از تصویب این قانون «منشور اخلاق حرفه‌ای کارگزاران نظام» را تدوین نماید.

۱ - ر.ک. ارجاعات بند ج ماده ۲ این قانون

تبصره: کلیه دستگاه‌های موضوع بندهای (الف)، (ب) و (ج) ماده (۲) این قانون مکلف‌اند بر اساس وظایف و مأموریت‌های خود در چارچوب «منشور اخلاق حرفه‌ای کارگزاران نظام» به تدوین «رفتار حرفه‌ای و اخلاقی مقامات موضوع ماده (۷۱) قانون مدیریت خدمات کشوری و سایر مدیران و کارکنان» خود اقدام نمایند.

ماده ۸- به منظور پیشگیری از شکل‌گیری فساد، تکالیف ذیل حسب مورد برعهده معاونت‌های برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی و توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس‌جمهور است:

الف) به تدوین سیاست‌ها و راهکارهای شفاف‌سازی اطلاعات و استقرار و تقویت نظام‌های اطلاعاتی و استانداردسازی امور و مستند نمودن فعالیت‌های دستگاه‌های اجرائی برای ثبت و ضبط شفاف و جامع تمامی عملیات، اطلاع‌رسانی لازم به عموم مردم و همچنین تأمین نیازهای اطلاعاتی دستگاه‌های نظارتی و اطلاعاتی کشور اقدام نماید.

ب) درباره آن دسته از فرایندهای اداری از جمله نقل و انتقال اموال غیرمنقول، ثبت شرکت‌ها و واحدهای تولیدی، اخذ مجوز مراحل مختلف صادرات و واردات و امور مربوط به اتباع بیگانه که انجام آن به چند سازمان مربوط می‌گردد، به ایجاد و راه‌اندازی فرایندهای مرتبط و مکانیزه به گونه‌ای که نیاز به مراجعه اشخاص به ادارات مزبور به حداقل کاهش یابد، اقدام نماید.

ج) ترتیباتی را اتخاذ نماید که ظرف یک سال پس از تصویب این قانون کلیه معاملات بزرگ مندرج در قانون مناقصات اشخاص مشمول بندهای (الف)، (ب) و (ج) ماده (۲) تنها با گشایش اعتبار ریالی از طریق نظام بانکی صورت گیرد.

ماده ۹. وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است:

(الف) در اجرای وظایف قانونی خود به اعمال نظارت بر فعالیتهای اقتصادی اشخاص حقیقی و حقوقی اقدام و هرگونه سوء جریان را به همراه پیشنهادهای اصلاحی به مراجع ذی ربط منعکس نماید.

(ب) ظرف حداکثر دو سال پس از تصویب این قانون نظام جامع اطلاعات مالیاتی و پایگاه اطلاعات چکهای بلامحل و سفتههای واخواستی و بدهیهای معوق به اشخاص مذکور در بندهای (الف)، (ب) و (ج) ماده (۲) این قانون را راه اندازی نماید.

(ج) پایگاه اطلاعاتی رتبه بندی اعتباری اشخاص حقوقی و نیز تجار مذکور در قانون تجارت را راه اندازی نماید و آن را در دسترس مؤسسات اعتباری و اشخاص قرار دهد.

تبصره: آیین نامه مربوط به نحوه رتبه بندی حدود دسترسی اشخاص و مؤسسات اعتباری و نحوه همکاری دستگاهها برای تحلیل اطلاعات پایگاه مذکور در بندهای (ب) و (ج) توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی و اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران و اتاق تعاون ایران تهیه می شود و به تصویب هیئت وزیران می رسد.

(د) ظرف یک سال پس از تصویب این قانون برنامه راهبردی مشخص در مورد بازارچه های مرزی، مناطق آزاد و ویژه تجاری و اقتصادی و اسکله های خاص تدوین نماید و به تصویب هیئت وزیران برساند.

(ه) ظرف سه سال از تصویب این قانون قراردادهای تبادل اطلاعات مالیاتی، گمرکی و بورس را از طریق سازمان مالیاتی، گمرک جمهوری اسلامی ایران و سازمان بورس اوراق بهادار با سازمان های متناظر در کشورهای دیگر منعقد نماید و اقدامات قانونی لازم را برای تصویب در

مجلس شورای اسلامی به عمل آورد.

ماده ۱۰- وزارت کشور موظف است تمهیدات لازم را درباره توسعه و تقویت سازمان‌های مردم‌نهاد در زمینه پیشگیری و مبارزه با فساد و سنجش شاخص‌های فساد با رعایت مصالح نظام و در چارچوب قوانین و مقررات مربوط فراهم آورد و گزارش سالانه آن را به مجلس شورای اسلامی ارائه نماید.

ماده ۱۱- قوه قضائیه موظف است:

الف) ظرف یک سال ضمن بازنگری قوانین جزائی مرتبط با جرائم موضوع این قانون و بررسی خلأهای موجود، لایحه‌ای جامع با هدف پیشگیری مؤثر از وقوع جرم از طریق تناسب مجازات‌ها با جرائم، تدوین نماید و در اختیار دولت قرار دهد تا دولت با رعایت ترتیبات قانونی اقدام لازم را به عمل آورد.

ب) ظرف یک سال لایحه جامعی به منظور رسیدگی به جرائم مربوط به مفاسد اقتصادی و مالی مدیران و کارکنان دستگاه‌های دولتی و عمومی که به سبب شغل و یا وظیفه مرتکب می‌شوند شامل تشکیلات، صلاحیت‌ها، آیین دادرسی و سایر موضوعات مربوط تهیه کند و به دولت ارائه دهد تا اقدامات قانونی را معمول دارد.

تبصره ۱: تا زمان ایجاد تشکیلات مذکور در هر حوزه قضایی با توجه به حجم جرائم اقتصادی و مالی موضوع این قانون، شعبه یا شعبی در دادسراها و دادگاه‌ها با رعایت صلاحیت‌های قانونی برای رسیدگی به جرائم مذکور اختصاص دهد. قضات این شعب باید دوره‌های مصوب آموزش‌های تخصصی را گذرانده باشند.

تبصره ۲: شرایط قضات دادسرا و دادگاه و همچنین دوره‌های

آموزشی تخصصی به موجب آیین‌نامه‌ای است که ظرف سه ماه توسط وزیر دادگستری تهیه می‌شود و به تصویب رئیس قوه قضائیه می‌رسد. (ج) پایگاه اطلاعات مدیریت پرونده‌های مطروحه در دستگاه قضایی را ظرف دو سال راه‌اندازی نماید به گونه‌ای که:

۱- نسخه الکترونیکی از اطلاعات، اسناد و پرونده‌های مطروحه حداکثر بیست و چهار ساعت پس از تولید یا دریافت در سامانه (سیستم) ثبت گردد.

۲- نوبت‌دهی رسیدگی به پرونده‌ها توسط سامانه تولید شود و فرایند رسیدگی به پرونده‌ها قابل ردیابی و پیگیری باشد.

۳- ثبت کلیه نامه‌های وارده و لوایح ارسالی به مراجع قضایی با احراز هویت اشخاص به صورت متمرکز در هر واحد قضایی امکان‌پذیر گردد.

۴- امکان ارسال یا تحویل نسخه الکترونیک کلیه اوراق پرونده که مطالعه آن برای اصحاب دعوا مطابق قوانین، مجاز شناخته شده است میسر گردد.

۵- پایگاه اطلاعات آراء صادره قضایی را راه‌اندازی نماید.

۶- خلاصه اطلاعات کلیه پرونده‌های مطروحه در محلی مشخص در قوه قضائیه متمرکز و سرویس‌دهی اطلاعات لازم به کلیه دستگاه‌های نظارتی امکان‌پذیر گردد.

تبصره: آیین‌نامه این سامانه و زمان‌بندی اجرای آن و نیز موارد استثناء شامل موارد امنیتی، مصادیق خلاف اخلاق، عفت و نظم عمومی و اختلافات خانوادگی و نحوه دسترسی اشخاص و دستگاه‌های نظارتی و سایر موضوعات مرتبط، حداکثر ظرف سه ماه توسط وزیر دادگستری تهیه می‌شود و به تصویب رئیس قوه قضائیه

می‌رسد.

د) ظرف سه سال لوایح معاضدت قضایی با اولویت کشورهای مهم طرف قرارداد تجاری با جمهوری اسلامی ایران را تهیه و جهت اقدام لازم قانونی به دولت ارسال نماید. قراردادهای دو جانبه باید حسب مورد حداقل یکی از موارد زیر را دربرگیرد:

۱- استرداد متهمان و مجرمان مفاسد مالی؛

۲- استرداد اموال و دارایی‌های نامشروع و حاصل از اقدامات مجرمانه؛

۳- تبادل اطلاعات درباره موارد اثبات شده یا در حال پیگیری در مورد مفاسد مالی.

ماده ۱۲- سازمان ثبت اسناد و املاک کشور موظف است:

الف) ظرف دو سال نسبت به تکمیل و اجرای طرح حدنگاری (کاداستر) و سایر ترتیبات قانونی لازم اقدام و اطلاعات لازم را در پایگاه اطلاعاتی مربوط وارد نماید. حدود دسترسی اشخاص به این پایگاه را آیین‌نامه اجرائی مشخص می‌کند.

آیین‌نامه اجرائی توسط وزارت دادگستری و با همکاری سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و وزارتخانه‌های اطلاعات و دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح تهیه می‌شود و به تصویب رئیس قوه قضائیه می‌رسد.

ب) ظرف یک سال پایگاه اطلاعات اشخاص حقوقی را ایجاد نماید.

تبصره ۱: ورود اطلاعات پایگاه اطلاعاتی مذکور در بند (ب) راجع به آن دسته از اشخاص حقوقی که در سایر مراجع به ثبت رسیده یا می‌رسند حسب مورد برعهده دستگاه ثبت‌کننده است.

تبصره ۲: آیین‌نامه اجرائی بند (ب) و تبصره (۱) آن توسط وزارت

دادگستری و با همکاری سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و وزارت کشور تهیه می‌شود و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

ج) ظرف یک سال شبکه و پایگاه اطلاعاتی مشترک بین دفاتر اسناد رسمی و سازمان ثبت اسناد و املاک کشور را راه‌اندازی نماید، به نحوی که ثبت و تبادل کلیه وقایع دفاتر اسناد رسمی و سازمان ثبت اسناد و املاک کشور از طریق نظام متمرکز مذکور تسهیل گردد.

◀ فصل سوم: تکالیف عمومی

ماده ۱۳- کلیه مسئولان دستگاه‌های مشمول این قانون موظف‌اند بدون فوت وقت از شروع یا وقوع جرائم مربوط به ارتشاء، اختلاس، کلاهبرداری، تبانی در معاملات دولتی، اخذ درصد (پورسانت) در معاملات داخلی یا خارجی، اعمال نفوذ برخلاف حق و مقررات قانونی، دخالت در معاملات دولتی در مواردی که ممنوعیت قانونی دارد، تحصیل مال نامشروع، استفاده غیرمجاز یا تصرف غیرقانونی در وجوه یا اموال دولتی یا عمومی و یا تضییع آن‌ها، تدلیس در معاملات دولتی، اخذ وجه یا مال غیرقانونی یا امر به اخذ آن، منظور نمودن نفعی برای خود یا دیگری تحت هر عنوان اعم از کمیسیون، پاداش، حق الزحمه یا حق العمل در معامله یا مزایده یا مناقصه و سایر جرائم مرتبط با مفاسد اقتصادی در حوزه مأموریت خود بلافاصله باید مراتب را به مقامات قضایی و اداری رسیدگی‌کننده به جرائم و تخلفات گزارش نمایند، در غیر این صورت مشمول مجازات مقرر در ماده (۶۰۶) قانون مجازات اسلامی می‌شوند.

تبصره: هر یک از کارکنان دستگاه‌های موضوع این قانون که در حیطه

وظایف خود از وقوع جرائم مذکور در دستگاه متبوع خود مطلع شود مکلف است بدون اطلاع سایرین مراتب را به صورت مکتوب و فوری به مسئول بالاتر خود و یا واحد نظارتی گزارش نماید در غیر این صورت مشمول مجازات فوق می شود.

ماده ۱۴- بازرسان، کارشناسان رسمی، حسابرسان و حسابداران، ممیزین، ذی حساب ها، ناظرین و سایر اشخاصی که مسئول ثبت یا رسیدگی به اسناد، دفاتر و فعالیت های اشخاص حقیقی و حقوقی در حیطه وظایف خود می باشند؛ موظف اند در صورت مشاهده هرگونه فساد موضوع این قانون، چنانچه ترتیباتی در قوانین دیگر نباشد، مراتب را به مرجع نظارتی یا قضایی ذی صلاح اعلام نمایند. متخلفین به سه سال محرومیت یا انفصال از خدمت در دستگاه های مشمول این قانون و یا جزای نقدی به میزان دو تا ده برابر مبلغ معاملات بزرگ مذکور در قانون برگزاری مناقصات و نیز لغو عضویت در انجمن ها، مؤسسات و اتحادیه های صنفی و حرفه ای و یا هر دو مجازات محکوم می شوند.

ماده ۱۵- مقامات، مدیران و سرپرستان مستقیم هر واحد در سازمان های دولتی بند (الف) ماده (۲) این قانون به تناسب مسئولیت و سرپرستی خود موظف به نظارت بر واحدهای تحت سرپرستی، پیشگیری و مقابله با فساد اداری، شناسایی موارد آن و اعلام مراتب حسب مورد به مراجع ذی صلاح می باشند. واحدهای حقوقی، بازرسی و حراست و حفاظت پرسنل دستگاه های مربوط موظف به پیگیری موضوع تا حصول نتیجه می باشند.

ماده ۱۶- پس از راه اندازی هر یک از پایگاه های اطلاعات مذکور در این

قانون چنانچه افرادی که مسئول ارائه و ثبت اطلاعات می‌باشند در انجام وظایف خود قصور نمایند با آنان طبق قوانین و مقررات مربوط رفتار می‌شود.

ماده ۱۷- (اصلاحی ۱۳۹۹/۱۱/۶) - دولت مکلف است طبق مقررات این قانون نسبت به حمایت قانونی و تأمین امنیت و جبران خسارت اشخاصی که تحت عنوان مخبر یا گزارش‌دهنده، اطلاعات خود را اعم از اینکه اطلاعات مزبور قابل اثبات باشد یا نباشد برای پیشگیری، کشف یا اثبات جرم و همچنین شناسایی مرتکب، در اختیار مراجع ذی‌صلاح قرار می‌دهند و به این دلیل در معرض تهدید و اقدامات انتقام‌جویانه قرار می‌گیرند، اقدام نماید. اقدامات حمایتی عبارت‌اند از:

الف) عدم افشاء اطلاعات مربوط به هویت و مشخصات خانوادگی و محل سکونت یا فعالیت اشخاص مذکور، مگر در مواردی که قاضی رسیدگی‌کننده به لحاظ ضرورت شرعی یا محاکمه عادلانه و تأمین حق دفاع متهم افشاء هویت آنان را لازم بداند. چگونگی عدم افشاء هویت اشخاص یادشده و همچنین دسترسی اشخاص ذی‌نفع، در آیین‌نامه اجرائی این قانون مشخص می‌شود.

ب) فراهم آوردن موجبات انتقال افراد مذکور با درخواست آنان به محل مناسب دیگر در صورتی که در دستگاه‌های اجرائی موضوع بندهای (الف)، (ب) و (ج) ماده (۲) این قانون شاغل باشند، دستگاه مربوط موظف به انجام این امر است و این انتقال نباید به هیچ‌وجه موجب تقلیل حقوق، مزایا، گروه شغلی و حقوق مکاتبه مستخدم گردد.

ج) جبران صدمات و خسارات جسمی یا مالی در مواردی که امکان جبران فوری آن از ناحیه واردکننده صدمه یا خسارت ممکن نباشد. در

این صورت دولت جانشین زیان دیده محسوب می شود و می تواند خسارت پرداخت شده را مطالبه نماید.

(د) هرگونه رفتار تبعیض آمیز از جمله اخراج، بازخرید کردن، بازنشسته نمودن پیش از موعد، تغییر وضعیت، جابجایی، ارزشیابی غیرمنصفانه، لغو قرارداد، قطع یا کاهش حقوق و مزایای مخبر، گزارش دهنده و منبعی که اطلاعات صحیحی را به مقامات ذیصلاح قانونی منعکس می نمایند ممنوع است.

تبصره (اصلاحی ۱۳۹۹/۱۱/۶) - اشخاصی که اثبات شود با سوءنیت اقدام به ارائه اطلاعات خلاف واقع نمایند، مشمول مقررات این قانون نمی گردند.

ماده ۱۸ - هر نوع فعالیت اقتصادی به صورت مستقیم و غیرمستقیم برای کلیه دستگاه های مندرج در بندهای (الف)، (ب) و (ج) ماده (۲) این قانون که در وظایف و اختیارات قانونی آن ها فعالیت های اقتصادی پیش بینی نشده، ممنوع است.

ماده ۱۹ - نسخه ای از پژوهش ها و تحقیقات غیرمحرمانه که به طور کل از محل بودجه عمومی تأمین اعتبار شده است باید به نحو مناسب در دسترس اشخاص قرار گیرد.

ماده ۲۰ - کلیه اشخاص مشمول بندهای (الف)، (ب) و (ج) ماده (۲) این قانون مکلف اند ظرف دو سال پس از تصویب این قانون فرایند امور مالی و مکاتبات اداری خود را مکانیزه نمایند.

ماده ۲۱ - کلیه اشخاص مشمول بندهای (الف)، (ب) و (ج) ماده (۲) این قانون موظف اند فقط از نرم افزارهای مالی و اداری که در شورای عالی انفورماتیک به ثبت رسیده است استفاده نمایند.

تبصره ۱: خرید نرم افزارهای خارجی اعلامی از سوی شورای مزبور از شمول این ماده مستثنی است.

تبصره ۲: شورای عالی انفورماتیک باید قبل از ثبت هر نرم افزار از رعایت معیارها و استانداردهای مصوب اطمینان حاصل نماید.

تبصره ۳: کلیه اشخاص مشمول موظفاند ظرف یک سال از تصویب این قانون نرم افزارهای مورد استفاده فعلی خود را با شرایط مزبور سازگار نمایند.

ماده ۲۲- کلیه ذی حسابها، حسابداران و بازرسان قانونی اعم از اشخاص مذکور بندهای (الف)، (ب) و (ج) ماده (۲) این قانون و یا بخش خصوصی باید بر اساس نظر شورای عالی انفورماتیک از اصالت نرم افزارهای مورد استفاده در مجموعه خود اطمینان حاصل نمایند.

ماده ۲۳- در صورتی که شرکت های تولیدکننده نرم افزار برخلاف استانداردهای مصوب به تغییر در نرم افزار اقدام نمایند، رتبه بندی آن شرکت به مدت سه سال لغو می شود و کلیه مسئولان ذی ربط به مدت پنج سال حق ثبت حقوق مادی و معنوی هیچ نرم افزاری را ندارند. هرگونه تغییر برخلاف استانداردها در نرم افزارهای مذکور، ممنوع و مسئولیت متوجه استفاده کننده است.

ماده ۲۴- هرگونه اظهار خلاف واقع و نیز ارائه اسناد و مدارک غیرواقعی به دستگاه های مشمول این قانون که موجب تضییع حقوق قانونی دولت یا شخص ثالث و یا فرار از پرداخت عوارض یا کسب امتیاز ناروا گردد، جرم محسوب می شود. چنانچه برای عمل ارتكابی در سایر قوانین مجازاتی تعیین شده باشد، به همان مجازات محکوم می شود. در غیر این صورت علاوه بر لغو امتیاز، مرتکب به جرایم نقدی

معدل حقوق تضییع شده و نیز جبران زیان وارده با مطالبه ذی‌نفع محکوم می‌گردد.

هر یک از کارکنان دستگاه‌ها که حسب وظیفه با موارد مذکور مواجه شوند مکلف‌اند موضوع را به مقام بالاتر گزارش نمایند، مقام مسئول در صورتی که گزارش را مقرون به صحت تشخیص دهد، مراتب را به مرجع قضایی اعلام می‌نماید. متخلفین از این تکلیف به مجازات یک تا سه سال انفصال موقت از خدمات دولتی و عمومی محکوم می‌شوند.

ماده ۲۵- دستگاه‌های مذکور در بندهای (الف)، (ب) و (ج) ماده (۲) این قانون موظف به بازنگری و مهندسی مجدد سامانه پاسخ‌گویی به شکایات و همچنین مکانیزه نمودن آن هستند و می‌بایست به نحوی اقدام نمایند که دریافت شکایات به‌طور غیرحضورى توسط واحدهایی که مسئولیت پاسخ‌گویی و رسیدگی به شکایات مردم را دارند به واحد مربوطه در دستگاه منعکس گردد.

واحد مزبور موظف است براساس زمان‌بندی تعیین شده به ارائه پاسخ به متقاضی یا شاکی اقدام نماید و در صورت عدم پاسخ‌گویی در مهلت معین، موضوع در سلسله مراتب اداری تا بالاترین مقام دستگاه منعکس شود. واحدهای مزبور موظف‌اند در صورت وارد نبودن شکایت، موضوع را به‌صورت مکتوب و با ذکر علت به شاکی اعلام نمایند.

تمامی مراحل فوق باید حداکثر ظرف یک ماه از تاریخ وصول شکایت خاتمه یابد. عدم رسیدگی به شکایت یا عدم انعکاس موضوع به مراجع ذی‌صلاح یا عدم پاسخ مکتوب به شاکی در مهلت مذکور، تخلف محسوب و با مرتکبین طبق قوانین مربوطه برخورد می‌شود.

تبصره ۱: سازمان بازرسی کل کشور مسئول نظارت بر حسن اجراء این ماده است.

تبصره ۲: دستگاه‌های زیر نظر مقام رهبری و نیز دستگاه‌هایی که در قانون اساسی برای آنان حکم خاص وجود دارد از شمول این ماده مستثنی می‌باشند.

ماده ۲۶- در موارد زیر اشخاص تشویق می‌گردند:

(الف) مدیران، سرپرستان، کارکنان و یا اشخاصی که موفق به شناسایی، کشف و معرفی افراد متخلف مذکور در این قانون گردند، مشروط بر آنکه تخلف یا جرم آنان در مراجع صالح اثبات شود.

(ب) مدیران و کارکنان و اشخاص مشمول این قانون که در راه‌اندازی کامل پایگاه اطلاعاتی مکانیزه تلاش فوق‌العاده داشته باشند.

(ج) هریک از اشخاص مشمول این قانون که موفق شوند در طول یک سال میزان سلامت اداری را براساس شاخص‌های موضوع بند (الف) ماده (۲۸) این قانون واحد تحت سرپرستی خود ارتقاء دهند.

(د) آیین‌نامه اجرائی این ماده حداکثر ظرف سه ماه از تاریخ تصویب این قانون توسط معاونت‌های برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی و توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس‌جمهور تهیه می‌شود و به تصویب هیئت‌وزیران می‌رسد.^۱

۱- رویه قضایی

رای شماره ۳۹۱ مورخ ۱۴۰۱/۳/۳ هیات عمومی دیوان عدالت اداری: «اولاً؛ براساس ماده ۲۶ قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب ۱۳۹۰/۸/۷: «در موارد زیر اشخاص تشویق می‌گردند: الف) مدیران، سرپرستان، کارکنان و یا اشخاصی که موفق به شناسایی، کشف و معرفی افراد متخلف مذکور در این قانون گردند، مشروط بر

تبصره: چنانچه اشخاص مشمول بند (د) ماده (۲) این قانون در جهت تحقق بندهای فوق‌الذکر اقدام نمایند، بر اساس آیین‌نامه اجرایی این ماده مشمول تشویقات معنوی و مادی می‌شوند.

آن که تخلف یا جرم در مراجع صالح اثبات شود. ب) مدیران و کارکنان و اشخاص مشمول این قانون که در راه اندازی کامل پایگاه اطلاعاتی مکانیزه تلاش فوق‌العاده داشته باشند. ج) هریک از اشخاص مشمول این قانون که موفق شوند در طول یک سال میزان سلامت اداری را براساس شاخصهای موضوع بند (الف) ماده (۲۸) این قانون در واحد تحت سرپرستی خود ارتقاء دهند...» ثانیاً: به موجب بند «د» ماده ۲۶ قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب سال ۱۳۹۰ مقرر شده است که: «آیین‌نامه اجرایی این ماده حداکثر ظرف سه ماه از تاریخ تصویب این قانون توسط معاونتهای برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی و توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رییس‌جمهور تهیه می‌شود و به تصویب هیات وزیران می‌رسد» و در راستای اجرای حکم مقرر در بند مزبور، آیین‌نامه اجرایی موضوع این بند با عنوان «آیین‌نامه اجرایی ماده (۲۶) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد» در تاریخ ۱۳۹۳/۴/۱۵ به تصویب هیات وزیران رسیده و براساس ماده ۲ آن مقرر شده است که: «اشخاص حقیقی و حقوقی موضوع ماده (۲) قانون، مشمول این آیین‌نامه می‌باشند» و بر مبنای بند «د» ماده ۲ قانون نیز کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی غیردولتی موضوع قانون یکی از مشمولین قانون فوق هستند و در عین حال به موجب تبصره ۳ ماده ۳ آیین‌نامه اجرایی ماده ۲۶ قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مقرر شده است که: «تشخیص افرادی که در جهت تحقق بندهای ماده (۲۶) قانون اقدام نموده‌اند و تشویقهای موضوع ماده (۳) به پیشنهاد مدیر ذیربط و یا کمیته و تایید بالاترین مقام اجرایی شخص حقوقی می‌باشد» و عبارت «اشخاص» در این تبصره اعم از اشخاص حقوقی حقوق عمومی و اشخاص حقیقی و حقوقی حقوق خصوصی است. بنا به مراتب فوق، حکم مقرر در ماده ۳ آیین‌نامه اجرایی ماده ۲۶ قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد که متضمن تعیین تشویقهای موضوع آیین‌نامه مزبور است، از جهت آنکه به صراحت متن آن شامل اشخاص حقوقی حقوق عمومی می‌شود و در ارتباط با سایر اشخاص نیز در تبصره ۳ ماده ۳ آیین‌نامه مزبور تعیین تکلیف شده است، در حدود اختیارات و قانون وضع شده و ابطال نشد.»

ماده ۲۷- وظایف و تکالیف مقرر در این قانون نافذ فعالیت‌های ستاد مبارزه با مفاسد مالی که در اجراء فرمان مقام رهبری تشکیل شده است، نمی‌باشد.

ماده ۲۸- (اصلاحی ۱۳۹۹/۱۱/۶) - به منظور ایجاد هماهنگی برای کارآمد نمودن نظام نظارت و ارتقای بهره‌وری و برای تقویت مدیریت کشور، شورای هماهنگی دستگاه‌های نظارتی متشکل از: رؤسای دیوان محاسبات کل کشور، کمیسیون اصل نود مجلس شورای اسلامی، دیوان عدالت اداری، سازمان بازرسی کل کشور، وزارت اطلاعات، سازمان برنامه و بودجه کشور و سازمان اطلاعات سپاه پاسداران انقلاب اسلامی تشکیل می‌گردد تا در حدود وظایف مقرر هر دستگاه در قانون اساسی به شرح ذیل انجام وظیفه نماید:

الف) ایجاد هماهنگی در اعمال نظارت قانونی دستگاه‌های نظارتی برای جلوگیری از تداخل در وظایف یکدیگر و انجام کارهای موازی؛
ب) هماهنگی در تهیه شاخص‌های اندازه‌گیری میزان سلامت اداری در دستگاه‌های موضوع بندهای «الف»، «ج» و «د» ماده (۲) این قانون و اعلام عمومی آن‌ها؛

ج) اندازه‌گیری میزان سلامت اداری و هماهنگی در تهیه گزارش کل کشور و اعلام نتایج آن؛

د) هماهنگی اقدامات دستگاه‌های مشمول قانون درباره عملکرد و اجرای برنامه‌های پیشگیرانه و مقابله با فساد، اعلام قوت‌ها و ضعف‌ها و ارائه پیشنهاد به دستگاه‌های مسئول.^۱

^۱ - رویه قضایی

رای شماره ۱۴۱۸ مورخ ۱۴۰۷/۸/۱۷ هیات عمومی دیوان عدالت اداری: «اولاً به موجب تبصره ۶ ماده ۵۷ قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور مصوب ۱۳۹۴/۲/۱ که مفاد آن در تبصره ۶ ماده ۷ قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی (اصلاحی مصوب ۱۳۹۹/۱۱/۱۵) نیز مورد تأکید قرار گرفته، مقرر شده است که: «در مورد آن دسته از فعالیت‌های اقتصادی که نیازمند اخذ مجوز از دستگاه‌های متعدد می‌باشند، دستگاه اصلی موضوع فعالیت، وظیفه مدیریت یکپارچه، هماهنگی و اداره امور اخذ و تکمیل و صدور مجوز را برعهده خواهد داشت و از طریق ایجاد پنجره واحد به صورت حقیقی یا در فضای مجازی با مشارکت سایر دستگاه‌های مرتبط به گونه‌ای اقدام می‌نماید که ضمن رعایت اصل همزمانی صدور مجوزها، سقف زمانی مورد نظر برای صدور مجوز از زمان پیش‌بینی شده توسط هیات مقررات‌زدایی و تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار تجاوز ننماید. در ایجاد فرآیند پنجره واحد، دستگاه‌های فرعی صدور مجوز موظفند نسبت به ارائه خدمات از طریق استقرار نماینده تام‌الاختیار در محل پنجره‌های واحد و یا در فضای مجازی اقدام و همکاری لازم را به عمل آورند. دستورالعمل‌های مربوطه شامل رویه‌ها و ضوابط و نحوه برخورد با متخلفان (براساس قوانین و مقررات) که به تأیید هیات وزیران رسیده است و همچنین فهرست دستگاه‌های اصلی در صدور مجوز در فعالیت‌های مختلف متناسب با شرایط توسط هیات مقررات‌زدایی و تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار موضوع ماده (۳) قانون اصلاح مواد (۱)، (۶) و (۷) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی تهیه و ابلاغ می‌شود...» ثانیاً بر مبنای ماده ۲۸ قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد (اصلاحی مصوب ۱۳۹۹/۱۱/۶)، شورای هماهنگی دستگاه‌های نظارتی صرفاً موظف به انجام اقداماتی چون تهیه شاخص‌های اندازه‌گیری میزان سلامت اداری، اندازه‌گیری میزان سلامت اداری، بررسی اقدامات دستگاه‌های مشمول قانون از راه تهیه گزارش درباره عملکرد و اجرای برنامه‌های پیشگیرانه و مقابله با فساد، اعلام قوت‌ها و ضعف‌ها و ارائه پیشنهاد به دستگاه‌های مسئول است. بنا به مراتب فوق و با توجه به اینکه حکم مقرر در قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور مصوب سال ۱۳۹۴ صرفاً ناظر به ایجاد پنجره واحد است و اساساً دستورالعمل‌های مربوطه شامل رویه‌ها و ضوابط و نحوه برخورد با متخلفان (براساس قوانین و مقررات) مستلزم تصویب هیات وزیران بوده، بنابراین تصویب شیوه‌نامه تشخیص و ارزیابی اهلیت اعتباری

تبصره (اصلاحی ۱۳۹۹/۱۱/۶) - نحوه هماهنگی فعالیت‌ها و پیگیری مصوبات دستگاه‌های نظارتی عضو شورا با توجه به حدود وظایف و اختیارات قانونی هر یک از دستگاه‌های مذکور در قانون اساسی به موجب شیوه‌نامه‌ای است که ظرف مدت سه ماه از تاریخ ابلاغ این قانون تهیه و به تصویب رؤسای شورا می‌رسد.

ماده ۲۹ - دولت موظف است در بودجه سالانه کل کشور، اعتبارات موردنیاز برای اجراء مقررات این قانون و اعتبارات لازم برای هزینه‌های قانونی طرح دعاوی جرائم موضوع این قانون و پیگیری آن‌ها از قبیل هزینه دادرسی، کارشناسی و اجراء احکام را در دستگاه‌های اجرائی پیش‌بینی نماید. سایر دستگاه‌هایی که از بودجه سالانه کل کشور استفاده نمی‌نمایند موظف‌اند هزینه مزبور را از محل بودجه خود تأمین نمایند.

ماده ۳۰ - شکایات و دعاوی مربوط به مبارزه با فساد مالی باید در مراجع قضایی و اداری خارج از نوبت رسیدگی شود.

ماده ۳۱ - سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، وزارتخانه‌های فرهنگ و ارشاد اسلامی، آموزش و پرورش، علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سایر نهادهای آموزشی و فرهنگی و تبلیغی موظف‌اند در راستای اجراء برنامه‌های

و فنی متقاضی سرمایه‌گذاری که در تاریخ ۱۳۹۵/۵/۴ صورت گرفته، خارج از حدود اختیارات مقرر برای شورای هماهنگی دستگاه‌های نظارتی مذکور در ماده ۲۸ قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب سال ۱۳۹۰ و خلاف قانون است و مستند به بند ۱ ماده ۱۲ و ماده ۸۸ قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری مصوب سال ۱۳۹۲ ابطال می‌شود.»

آموزش عمومی و اطلاع‌رسانی این قانون که از طریق ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی ابلاغ می‌گردد، اقدامات لازم را به عمل آورند.

ماده ۳۲- مسئولیت اجرای این قانون و مصوبات ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی در دستگاه‌های مشمول با وزیر و بالاترین مقام دستگاه ذی‌ربط است و افراد یادشده مکلف‌اند با اتخاذ تدابیر و سازوکارهای مناسب، از حداکثر ظرفیت واحدها و بخش‌های نظارتی و سایر بخش‌های مربوط به کنترل اجرای این قانون استفاده نمایند.

ماده ۳۳- آیین‌نامه اجرائی این قانون، در غیر مواردی که تعیین تکلیف شده است، ظرف شش ماه توسط معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور با همکاری معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس‌جمهور و وزارتخانه‌های اطلاعات، دادگستری و امور اقتصادی و دارایی تهیه می‌شود و به تصویب هیئت‌وزیران می‌رسد.

ماده ۳۴- هرگونه افشاء اطلاعات پایگاه‌های اطلاعاتی دستگاه‌های مذکور برخلاف قوانین و مقررات، ممنوع است و متخلف به مجازات مندرج در قانون مجازات انتشار و افشاء اسناد محرمانه و سری دولتی مصوب ۱۳۵۳/۱۱/۲۹ محکوم می‌گردد.

ماده ۳۵- هرگونه دسترسی غیرمجاز به پایگاه‌های اطلاعاتی موضوع این قانون ممنوع است و متخلف حسب مورد به مجازات حبس از شش ماه تا یک سال محکوم می‌شود. شروع به جرم مزبور نیز مشمول مجازات حبس از نود و یک روز تا شش ماه است.

بخش پنجم

آیین نامه اجرایی تبصره (۴) ماده (۶) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد

بخش پنجم: آیین نامه اجرایی تبصره (۴) ماده (۶) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد

بخش پنجم: آیین نامه اجرایی تبصره (۴) ماده (۶) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد^۱

فصل اول: کلیات و تعاریف

ماده ۱- واژه و عبارات اختصاری مندرج در این آیین نامه در معانی و مقاصد زیر به کار می رود:

(الف) قانون: قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب ۲۹ اردیبهشت ماه ۱۳۸۷ مجلس شورای اسلامی که در تاریخ ۱۳۹۰/۸/۷ به تأیید مجمع تشخیص مصلحت نظام رسید.

(ب) دادگاه: شعبه رسیدگی کننده به تخلف، موضوع مواد ۵ و ۶ قانون می باشد.

(ج) هیئت تشخیص: هیئت مذکور در ماده ۶ قانون می باشد.

(د) دبیرخانه: واحد اداری است که در رابطه با انجام وظایف هیئت های تشخیص، شعب دادگاه و سایر امور مرتبط فعالیت می نماید.

(ه) بانک اطلاعات: یکی از واحدهای زیرمجموعه دبیرخانه می باشد که مسئولیت جمع آوری و به روز نگهداشتن اطلاعات مربوط به پایگاه فهرست محرومیت ها را به عهده دارد.

فصل دوم: تشکیلات و وظایف هیئت تشخیص

ماده ۲- هیئت تشخیص موضوع ماده ۶ قانون در محل سازمان

۱. این آیین نامه در تاریخ ۱۳۹۲/۴/۲۴ به تصویب رئیس قوه قضائیه رسیده و در روزنامه رسمی به شماره ۱۹۹۱۶ مورخ ۱۳۹۲/۴/۲۹ منتشر شده است.

بازرسی کل کشور (تهران) تشکیل می‌شود.

تبصره: بالاترین مقام دستگاه‌های مذکور در ماده ۶ قانون موظف به معرفی به موقع نمایندگان خود برای تشکیل هیئت‌های تشخیص می‌باشند.

ماده ۳- هیئت تشخیص از میان خود یک نفر را به عنوان رئیس و یک نفر را به عنوان نایب رئیس برای مدت یکسال انتخاب می‌نماید. انتخاب مجدد آنان بلامانع است. نماینده سازمان بازرسی کل کشور دبیر هیئت می‌باشد.

ماده ۴- در صورت اقتضاء و با توجه به حجم پرونده‌ها، دبیرخانه با موافقت هیئت تشخیص اول پیشنهاد افزایش هیئت‌های تشخیص در مرکز (تهران) و استان‌ها را به رئیس قوه قضائیه ارائه می‌کند تا در صورت موافقت، با ترکیب مشابه مذکور در ماده ۲ این آیین‌نامه و شرایط مندرج در آن تشکیل شود.

ماده ۵- هیئت تشخیص با وصول گزارش‌های مراجع مذکور در تبصره ۳ ماده ۶ قانون یا اطلاع از تخلفات موضوع قانون، شروع به رسیدگی می‌نماید.

ماده ۶- هیئت تشخیص برای رسیدگی به گزارش‌ها می‌تواند اقدامات زیر را انجام دهد:

(الف) تحقیق از شاکی و یا اعلام‌کننده؛

(ب) تحقیق از شهود و مطلعین؛

(ج) بررسی سوابق اشخاصی که در مظان ارتکاب اعمال مذکور در ماده ۵ قانون هستند؛

بخش پنجم: آیین نامه اجرایی تبصره (۴) ماده (۶) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد

- (د) بررسی پرونده‌ها و سوابق مربوط به موضوع و مورد اعلام شده؛
- (ه) رسیدگی به اسناد و مدارک؛
- (و) ارجاع امر به کارشناسی؛
- (ز) استعلام نظر از مسئولان و کارکنان دستگاه ذی ربط؛
- (ح) اخذ توضیح از مشتکی عنه؛
- (ط) هرگونه تحقیق و جمع‌آوری اطلاعات له یا علیه اشخاصی که در مظان ارتکاب اعمال مذکور در ماده ۵ قانون هستند.
- ماده ۷-** هیئت تشخیص حسب مورد و در صورت نیاز می‌تواند از میان اعضاء خود یا خارج از هیئت یک یا چند گروه تحقیق با نظارت قاضی هیئت به منظور بررسی موضوعات و ارائه گزارش تشکیل دهد.
- تبصره:** احکام گروه تحقیق با درج مهلت و محورهای بررسی توسط رئیس هیئت تشخیص صادر می‌شود.
- ماده ۸-** در صورتی که هیئت تشخیص دلایل و مدارک ارتکاب اعمال مذکور در ماده ۵ قانون را کافی تشخیص دهد، مکلف است متهم را جهت اخذ توضیح برای جلسه رسیدگی دعوت کند. متهم می‌تواند شخصاً حاضر و یا نماینده قانونی خود را به هیئت معرفی و یا از طریق ارسال لایحه از خود دفاع نماید. عدم دفاع شخص مذکور از خود مانع رسیدگی هیئت نخواهد بود.
- ماده ۹-** جلسه هیئت تشخیص با حضور حداقل ۵ نفر رسمیت می‌یابد. تصمیمات هیئت در چارچوب وظایف مقرر در قانون با حداقل چهار رأی موافق معتبر است.
- تبصره ۱:** در صورت تساوی آراء، نظری که قاضی - عضو هیئت - با آن

موافق است مناط اعتبار می باشد.

تبصره ۲: موارد رد اعضای هیئت تشخیص همان است که در ماده ۹۱ قانون آیین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب در امور مدنی تصریح شده است.

ماده ۱۰- هیئت تشخیص در صورتی که دلایل را جهت طرح در دادگاه کافی تشخیص دهد، نتیجه اقدامات را طی گزارشی از طریق دبیرخانه به دادگاه ارسال می نماید. در غیر این صورت نسبت به مختومه نمودن پرونده اقدام می نماید. این امر مانع رسیدگی سایر مراجع در صورت وقوع جرم و یا تخلف نخواهد بود.

ماده ۱۱- گزارش هیئت تشخیص برای ارسال به دادگاه باید حاوی مشخصات اعلام کننده و شخص مرتکب اعمال در ماده ۵ قانون، اعم از حقیقی یا حقوقی، نوع تخلف، زمان و مکان وقوع تخلف، دلایل توجه اتهام و مستندات قانونی آن باشد.

ماده ۱۲- دستگاه های نظارتی شامل: سازمان بازرسی کل کشور، دیوان محاسبات کشور، سازمان حسابرسی، دیوان عدالت اداری و وزارت اطلاعات، بازرسان قانونی شرکت ها و مؤسسات اعم از دولتی و غیردولتی و همچنین بانک مرکزی و بیمه مرکزی جمهوری اسلامی و وزارت امور اقتصادی و دارایی و کلیه سازمان های تابعه از جمله: گمرک جمهوری اسلامی ایران، سازمان خصوصی سازی، سازمان امور مالیاتی کشور، سازمان بورس و اوراق بهادار ایران موظف اند در صورت مشاهده موارد مذکور در بند ب ماده ۵ قانون، مراتب را به هیئت تشخیص اعلام دارند.

◀ فصل سوم: تشکیلات و وظایف دادگاه

ماده ۱۳- برای رسیدگی به گزارشات مذکور در ماده ۶ قانون دادگاه با حضور سه قاضی تشکیل و رأی اکثریت منوط اعتبار است.

تبصره: رئیس قوه قضائیه یکی از شعب دادگاه‌های عمومی جزائی تهران را جهت رسیدگی به این امر اختصاص داده و نسبت به تعیین و صدور ابلاغ برای رئیس و همچنین دادرسان مجرب استان به تعداد لازم جهت تکمیل ترکیب شعبه اقدام می‌کند.

ماده ۱۴- دادگاه با رعایت اصول آیین دادرسی به پرونده‌های واصله از هیئت‌های تشخیص رسیدگی و مبادرت به انشاء رأی می‌کند. رأی دادگاه قطعی است. یک نسخه از رأی صادره جهت درج در بانک اطلاعاتی به دبیرخانه ارسال می‌گردد.

◀ فصل چهارم: تشکیلات و وظایف دبیرخانه

ماده ۱۵- دبیرخانه دارای یک نفر رئیس و تعداد مورد نیاز کارشناس است. رئیس دبیرخانه، دبیر هیئت تشخیص است که از بین بازرسان سازمان بازرسی کل کشور به تشخیص رئیس سازمان و پس از تأیید رئیس قوه قضائیه منصوب می‌شود.

ماده ۱۶- اعتبارات مورد نیاز برای تشکیل و اداره هیئت تشخیص، بانک اطلاعات و دبیرخانه در بودجه سالانه سازمان بازرسی کل کشور پیش‌بینی، تأمین و پرداخت می‌شود.

ماده ۱۷- دبیرخانه وظایف زیر را به عهده دارد:

- الف) انجام امور اداری هیئت تشخیص و بانک اطلاعات.
- ب) ابلاغ احکام و تصمیمات دادگاه و هیئت تشخیص.

ج) اعلام محرومیت‌های مقرر در بند ۲ ماده ۵ قانون به مراجع و دستگاه‌های ذی‌ربط.

د) اعلام رفع محرومیت پس از احراز صدور رأی مرجع قضایی مبنی بر منع تعقیب یا برائت در حدود مفاد رأی به دستگاه یا مرجع ذی‌ربط.

ه) تشکیل بانک اطلاعات و به روز نگهداشتن پایگاه فهرست محرومیت‌ها.

ماده ۱۸- دبیرخانه اطلاعات زیر را به صورت الکترونیکی در بانک اطلاعات نگهداری می‌نماید.

- مشخصات کامل سجلی متخلف و در صورتی که شخصیت حقوقی است مشخصات ثبتی آن؛

- دستگاه یا اشخاص اعلام‌کننده اتهام و تخلف؛

- دستگاه محل خدمت متخلف (در صورت کارمند بودن)؛

- نوع تخلف؛

- زمان و مکان وقوع تخلف؛

- حجم ریالی یا ارزی تخلف (در صورتی که موضوع جنبه مالی داشته باشد)؛

- نظر هیئت تشخیص و تاریخ آن؛

- آراء دادگاه‌های موضوع این قانون و سایر مراجع قضایی؛

- نوع محرومیت‌های تعیین شده؛

- کاهش یا رفع محرومیت؛

- شروع و پایان مدت محرومیت؛

- توضیحات و سایر موارد مرتبط.

| بخش پنجم: آیین نامه اجرایی تبصره (۴) ماده (۶) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد

ماده ۱۹- در اجرای بند ۲ قسمت ب ماده ۵ قانون، دادستان‌ها و سایر مراجع قضایی سراسر کشور موظف‌اند تصویری از کلیه احکام قطعی لازم‌الاجراء مشمول قانون را به دبیرخانه ارسال نمایند.

ماده ۲۰- دبیرخانه موظف است محرومیت اشخاص را به نحو مقتضی به اطلاع دستگاه‌ها و یا مراجع ذی‌ربط برساند. ارائه هرگونه تسهیلات مالی و اعتباری، خدمات بازرگانی، انتصاب به مشاغل مدیریتی و نظارتی و تشکلهای حرفه‌ای، صنفی و شوراهای از جانب اشخاص موضوع ماده ۲ قانون به اشخاص حقیقی و حقوقی منوط به عدم محکومیت آنان به محرومیت می‌باشد.

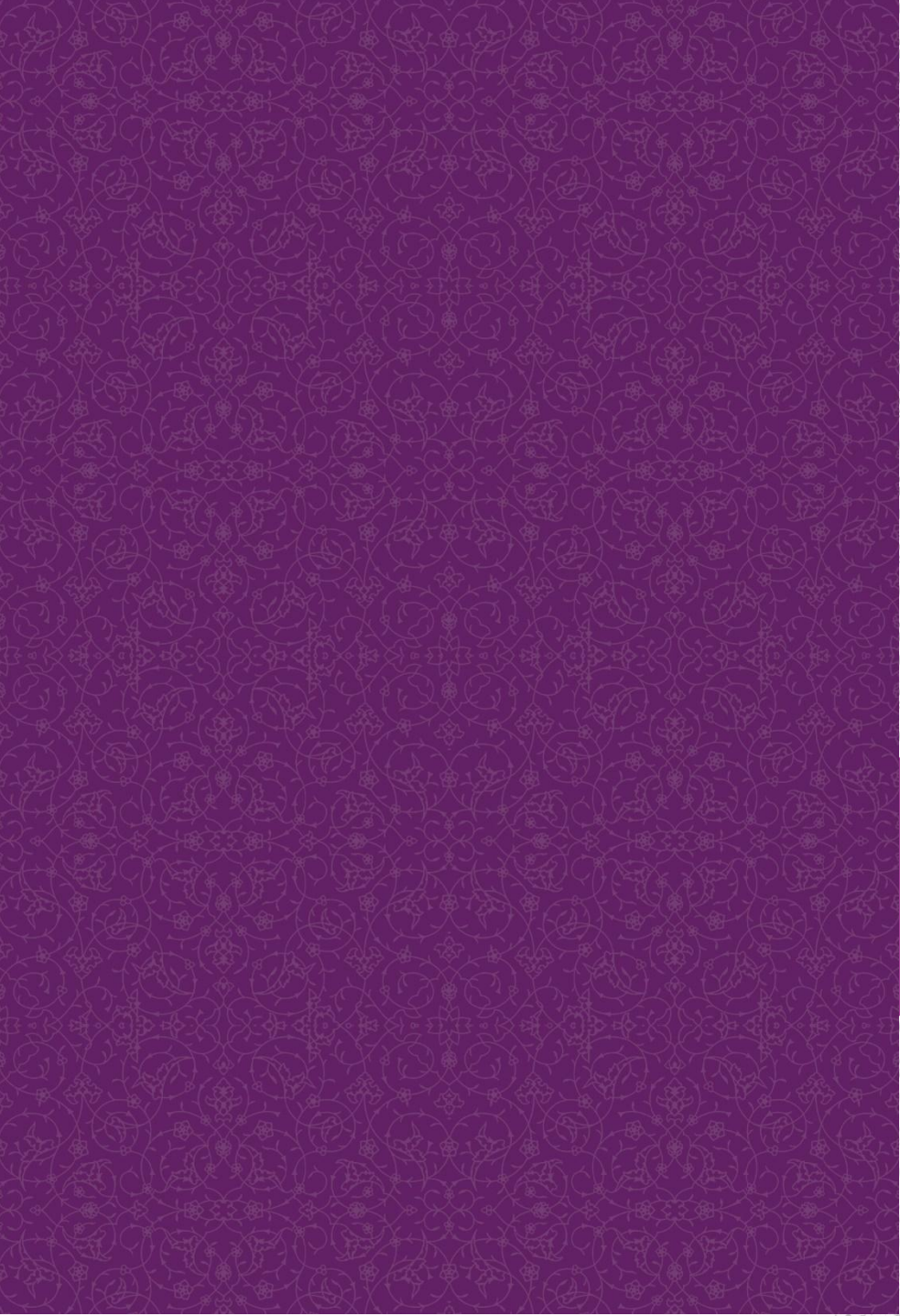
تبصره: دبیرخانه می‌تواند برای تسهیل امور، کدکاری و رمز عبور پایگاه فهرست محرومان در بانک اطلاعات را با سطح دسترسی معین در اختیار نمایندگان دستگاه‌ها و مراجع مشمول قرار دهد.

ماده ۲۱- کلیه دستگاه‌ها و اشخاص مذکور در قانون، در چارچوب وظایفی که در قانون مقرر گردیده، موظف‌اند به استعلامات هیئت تشخیص و دادگاه پاسخ داده و هرگونه اسناد و مدارک (چاپی، الکترونیکی و ...) و توضیحات لازم را ارائه و کارشناسان ذی‌ربط را معرفی نمایند.

ماده ۲۲- این آیین‌نامه در ۲۲ ماده و ۶ تبصره در اجرای تبصره ۴ ماده ۶ قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد توسط سازمان بازرسی کل کشور و با همکاری دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده ۶ قانون مذکور تهیه و در تاریخ ۱۳۹۲/۴/۲۴ به تصویب رئیس قوه قضائیه رسید.

بخش هشتم

قانون احق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد

| بخش ششم: قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد

بخش ششم: قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد^۱

ماده واحد- به دولت جمهوری اسلامی ایران اجازه داده می شود با رعایت اصل یکصد و سی و نهم (۱۳۹) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و تبصره زیر به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد مصوب ۱۳۸۲/۸/۹ برابر با ۳۱ اکتبر ۲۰۰۳ مجمع عمومی سازمان ملل متحد مشتمل بر هفتاد و یک ماده به شرح پیوست ملحق شود و سند الحاق را نزد امین اسناد کنوانسیون (دبیرکل سازمان ملل متحد) تودیع نماید.

تبصره: جمهوری اسلامی ایران خود را ملتزم به ترتیبات موضوع بند (۲) ماده (۶۶) کنوانسیون درخصوص ارجاع هرگونه اختلاف ناشی از تفسیر یا اجراء آن که از طریق مذاکره حل و فصل نشود، به داوری یا دیوان بین المللی دادگستری نمی داند. ارجاع اختلاف به داوری یا دیوان بین المللی دادگستری صرفاً در صورت رضایت کلیه طرف های اختلاف ممکن می باشد.

بسم الله الرحمن الرحيم

کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد
(مصوب ۱۳۸۲/۸/۹ هجری شمسی برابر با ۳۱ اکتبر ۲۰۰۳ میلادی)

مقدمه

کشورهای عضو این کنوانسیون، با ابراز نگرانی از وخامت، مشکلات و

^۱ این قانون در تاریخ ۱۳۸۵/۳/۲۱ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده و در روزنامه رسمی به شماره ۱۸۵۶۳ مورخ ۱۳۸۷/۸/۲۹ منتشر شده است.

تهدیدات ناشی از فساد نسبت به ثبات و امنیت جوامع که به سنت‌ها و ارزش‌های دموکراسی، ارزش‌های اخلاقی و عدالت لطمه می‌زند و توسعه پایدار و حاکمیت قانون را به خطر می‌اندازد؛ همچنین با ابراز نگرانی درخصوص ارتباط بین فساد و سایر اشکال جرائم به‌ویژه جرائم سازمان‌یافته و جرائم اقتصادی ازجمله پول‌شویی؛ همچنین با ابراز نگرانی بیشتر در باره موارد فساد که مقدار زیادی از ذخایر مالی را دربرمی‌گیرد و سهم اساسی منابع کشورها را تشکیل می‌دهد و ثبات سیاسی و توسعه پایدار آن کشورها را تهدید می‌کند؛ با اعتقاد به اینکه فساد، دیگر یک موضوع داخلی نیست بلکه پدیده‌ای فراملی است که بر تمامی جوامع و اقتصادها تأثیر می‌گذارد و همکاری بین‌المللی را جهت جلوگیری و کنترل آن با اهمیت می‌نماید؛ همچنین با اعتقاد به اینکه نگرش جامع و چند زمینه‌ای جهت جلوگیری و مبارزه با فساد به نحو مؤثری ضروری می‌باشد؛ همچنین با اعتقاد به اینکه وجود کمک فنی می‌تواند نقش مهمی را در ارتقاء قابلیت کشورها ازجمله از طریق تحکیم ظرفیت و ایجاد روش متداول جهت جلوگیری و مبارزه مؤثر با فساد، ایفا کند؛ با اعتقاد به اینکه کسب غیرقانونی ثروت فردی به‌ویژه می‌تواند به نهادهای مردم‌سالار، اقتصادهای ملی و حاکمیت قانون ضربه بزند؛ با عزم جلوگیری، کشف و ممانعت مؤثر از نقل‌وانتقال بین‌المللی دارایی‌هایی که به‌صورت غیرقانونی به‌دست آمده است و تحکیم همکاری‌های بین‌المللی در جهت بازگرداندن دارایی‌ها؛ با اذعان به اصول اساسی فرایند قانونی مقتضی در جریانات رسیدگی کیفری و رسیدگی‌های مدنی و اداری جهت داوری درخصوص

حقوق مربوط به اموال؛

با در نظر داشتن این موضوع که پیشگیری و ریشه‌کنی فساد مسئولیت تمامی کشورهاست و اینکه آن‌ها باید با یکدیگر و با حمایت و دخالت افراد و گروه‌های خارج از بخش دولتی مثل جامعه مدنی، سازمان‌های غیردولتی و سازمان‌های جامعه‌مدار همکاری کنند، البته در صورتی که قرار باشد تلاش‌های آن‌ها در این زمینه مؤثر باشد؛ با در نظر داشتن اصول مدیریت مناسب امور عمومی و اموال دولتی، عدالت، مسئولیت و برابری در برابر قانون و ضرورت حفاظت از یکپارچگی و شکوفا کردن فرهنگ رد فساد؛

با تقدیر از کار کمیسیون پیشگیری از جرم و عدالت کیفری و دفتر جرم و مواد مخدر سازمان ملل متحد در زمینه پیشگیری و مبارزه با فساد؛ با یادآوری کارهای انجام‌شده به وسیله سایر سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی در این زمینه، از جمله فعالیت‌های اتحادیه آفریقا، شورای اروپا، شورای همکاری گمرکی (که به سازمان جهانی گمرک نیز معروف است)، اتحادیه اروپا، اتحادیه کشورهای عربی، سازمان توسعه و همکاری اقتصادی و سازمان کشورهای آمریکایی؛

با در نظر داشتن همراه با قدردانی از اسناد چندجانبه برای جلوگیری و مبارزه با فساد از جمله و به‌ویژه کنوانسیون مبارزه با فساد میان کشورهای آمریکایی مصوب ۲۹ مارس (۱۹۹۶) میلادی ۱۳۷۴/۱/۹ هجری شمسی سازمان کشورهای آمریکایی، کنوانسیون مبارزه با فساد مقام‌های جوامع اروپایی یا مقام‌های کشورهای عضو اتحادیه اروپا مصوب ۲۶ مه (۱۹۹۷) میلادی ۱۳۷۶/۳/۵ هجری شمسی شورای اتحادیه اروپا، کنوانسیون مبارزه با رشوه‌خواری

مقام‌های دولتی خارجی در معاملات تجاری بین‌المللی مصوب ۲۷ نوامبر (۱۹۹۷) میلادی ۱۳۷۵/۹/۶ هجری شمسی، سازمان توسعه و همکاری اقتصادی، کنوانسیون حقوق کیفری در مورد فساد مصوب ۲۷ ژانویه (۱۹۹۹) میلادی ۱۳۷۷/۱۱/۷ هجری شمسی کارگروه وزیران شورای اروپا، کنوانسیون حقوق مدنی در مورد فساد مصوب ۴ نوامبر (۱۹۹۹) میلادی ۱۳۷۸/۸/۱۳ هجری شمسی، کارگروه وزیران شورای اروپا و کنوانسیون اتحادیه آفریقا در مورد جلوگیری و مبارزه با فساد مصوب ۱۲ ژوئیه (۲۰۰۳) میلادی ۱۳۸۲/۴/۳۱ هجری شمسی، اجلاس سران دولت‌ها و کشورهای عضو اتحادیه آفریقا؛ با استقبال از لازم‌الاجراء شدن کنوانسیون سازمان ملل متحد در مورد مبارزه با جرائم سازمان‌یافته فراملی در تاریخ ۲۹ سپتامبر (۲۰۰۳) میلادی ۱۳۸۲/۷/۷ هجری شمسی، به شرح زیر توافق نموده‌اند:

◀ فصل اول: مقررات عمومی

ماده ۱- بیان اهداف

اهداف این کنوانسیون عبارت‌اند از:

الف) ارتقاء و تحکیم اقدامات جهت پیشگیری و مبارزه مؤثرتر و کاراتر با فساد.

ب) ارتقاء، تسهیل و حمایت از همکاری‌های بین‌المللی و کمک‌های فنی در زمینه پیشگیری و مبارزه با فساد از جمله بازگرداندن دارایی‌ها.

پ) ترغیب امانتداری، پاسخ‌گویی و مدیریت مناسب امور عمومی و اموال دولتی.

ماده ۲- کاربرد اصطلاحات

از نظر این کنوانسیون:

الف) «مقام دولتی» اطلاق می‌شود به:

- ۱- هر شخصی که دارای شغل قانون‌گذاری، اجرایی، اداری یا قضایی در کشور عضو اعم از انتصابی یا انتخابی و دائم یا موقت باشد و حقوق دریافت کند یا نکند، صرف‌نظر از ارشدیت وی.
- ۲- هر شخص دیگری که کار دولتی را انجام می‌دهد از جمله برای نهاد یا مؤسسات دولتی یا همان‌طور که در قانون داخلی کشور عضو تعریف شده است و همان‌گونه که در زمینه قانون کشور عضو به‌کار رفته است، خدمات دولتی ارائه می‌دهد.

۳- هر شخص دیگری که به‌عنوان «مقام دولتی» در قانون کشور عضو تعریف شده باشد، در هر حال از نظر بعضی از اقدامات مندرج در فصل (۲) این کنوانسیون، مقام دولتی به معنی شخصی است که یک کار دولتی را انجام می‌دهد یا همان‌طور که در قانون داخلی کشور عضو تعریف شده است و همان‌گونه که در زمینه مربوط قانون کشور عضو به‌کار رفته است، خدمات دولتی ارائه می‌دهد.

ب) «مقام دولتی خارجی» به هر شخصی اطلاق می‌شود که شغل قانون‌گذاری، اجرایی، اداری یا قضایی یک کشور خارجی را اعم از انتصابی یا انتخابی برعهده دارد و هر شخصی که یک شغل دولتی را برای یک کشور خارجی از جمله یک نهاد یا مؤسسه دولتی انجام می‌دهد.

پ) «مقام یک سازمان عمومی بین‌المللی» به کارمند بین‌المللی یا هر شخصی اطلاق می‌شود که توسط چنین سازمانی مجاز می‌باشد از طرف آن سازمان اقدام نماید.

ت) «اموال» به دارایی‌ها از هر نوع اعم از مادی یا غیرمادی، منقول یا

غیرمنقول، ملموس یا غیرملموس و اسناد قانونی یا اسناد مبین حق یا منافع در دارایی‌های مزبور اطلاق می‌شود.

ث) «عواید ناشی از جرم» به هر مالی اطلاق می‌شود که به صورت مستقیم یا غیرمستقیم از طریق ارتکاب جرم به دست آید.

ج) «مسدود کردن» یا «ضبط»، به جلوگیری موقت از انتقال، تبدیل، فروش یا جابجایی یا برعهده گرفتن موقت مسئولیت اداره یا کنترل اموال بر اساس دستور صادره توسط دادگاه یا مرجع صلاحیت‌دار دیگر اطلاق می‌شود.

چ) «مصادره» که در موارد قابل اعمال شامل زیان و ازدست‌دادن است؛ همچنین به محرومیت دائم از اموال با حکم دادگاه یا مرجع صلاحیت‌دار دیگر اطلاق می‌شود.

ح) «جرم اصلی» به هر جرمی اطلاق می‌شود که در نتیجه آن، عوایدی حاصل شده است که ممکن است همان‌طور که در ماده (۲۳) این کنوانسیون تعریف شده است، به صورت موضوع یک جرم درآید.

خ) «تحويل کنترل‌شده محموله» به فن تجویز ورود، گذر و خروج محموله‌های غیرقانونی یا مظنون، از قلمرو یک یا چند کشور با آگاهی و تحت نظارت مقامات صلاحیت‌دار آن‌ها با هدف تحقیق و تفحص درباره یک جرم و شناسایی افراد دخیل در ارتکاب جرم اطلاق می‌شود.

ماده ۳- دامنه شمول

۱- این کنوانسیون طبق شرایط آن جهت پیشگیری، بررسی و پیگرد فساد و مسدود کردن، ضبط، مصادره و بازگرداندن عواید ناشی از جرائم موضوع این کنوانسیون به کار خواهد رفت.

۲- از نظر اجراء این کنوانسیون، در رابطه با جرائم احرازشده در آن،

بخش ششم: قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد

ضرورتی ندارد که حتماً منجر به خسارت یا لطمه به اموال دولتی شوند، مگر اینکه به صورت دیگری در آن بیان شده باشد.

ماده ۴- حفظ حاکمیت

۱- کشورهای عضو، تعهدات خود بر اساس این کنوانسیون را طبق اصول حاکمیت برابر و تمامیت ارضی کشورها و عدم دخالت در امور داخلی سایر کشورها انجام خواهند داد.

۲- هیچ چیز در این کنوانسیون، یک کشور عضو را محق نمی‌نماید تا در قلمرو کشور دیگری اعمال صلاحیت و اجراء اموری را بنماید که منحصراً طبق قانون داخلی آن کشور برای مراجع آن کشور در نظر گرفته شده است.

فصل دوم: اقدامات پیشگیرانه

ماده ۵- سیاست‌ها و اقدامات پیشگیری از فساد

۱- هر کشور عضو، طبق اصول اساسی نظام حقوقی خود، سیاست‌های مؤثر و هماهنگ ضد فساد را که مشارکت جامعه را ارتقاء می‌دهد و اصول حاکمیت قانون، مدیریت مناسب امور عمومی و اموال دولتی، یکپارچگی، شفافیت و مسئولیت‌پذیری را منعکس می‌کند، توسعه داده و اجراء خواهد کرد یا به آن‌ها ادامه خواهد داد.

۲- هر کشور عضو، تلاش خواهد نمود تا اقدامات مؤثری را با هدف پیشگیری از فساد به عمل آورده و آن‌ها را ترغیب کند.

۳- هر کشور عضو، تلاش خواهد نمود تا به صورت متناوب اسناد قانونی مربوط و اقدامات اداری را از نظر تعیین کفایت آن‌ها برای پیشگیری و مبارزه با فساد ارزیابی نماید.

۴- کشورهای عضو، به نحو مقتضی و طبق اصول اساسی نظام حقوقی خود با یکدیگر و سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی مربوط در جهت ارتقاء و توسعه اقدامات موضوع این ماده همکاری خواهند نمود. این همکاری ممکن است مشارکت در پروژه‌ها و برنامه‌های بین‌المللی با هدف پیشگیری از فساد را دربرگیرد.

ماده ۶- نهاد یا نهادهای مسئول پیشگیری از فساد

۱- هر کشور عضو، براساس اصول اساسی نظام حقوقی یا در صورت اقتضاء، وجود نهاد یا نهادهایی را که به‌وسیله روش‌هایی مانند موارد زیر از فساد جلوگیری می‌کنند، تضمین خواهد کرد:

الف) اجراء سیاست‌های موضوع ماده (۵) این کنوانسیون و در صورت اقتضاء نظارت و هماهنگی اجراء آن سیاست‌ها.
ب) افزایش و نشر آگاهی درباره پیشگیری از فساد.

۲- هر کشور عضو، طبق اصول اساسی نظام حقوقی خود، به نهاد یا نهادهای موضوع بند (۱) این ماده استقلال لازم را اعطاء خواهد نمود تا این نهاد یا نهادها را قادر سازد وظایف خود را فارغ از نفوذ غیرضروری به نحو مؤثری انجام دهند و منابع مادی لازم و کارکنان متخصص و آموزشی که چنین کارکنانی ممکن است نیاز داشته باشند تا وظایف خود را انجام دهند، تأمین خواهد نمود.

۳- هر کشور عضو، نام و نشانی مرجع یا مراجعی را که ممکن است در توسعه و اجراء اقدامات ویژه جهت جلوگیری از فساد، سایر کشورهای عضو را یاری دهند، به دبیرکل سازمان ملل متحد اطلاع خواهد داد.

ماده ۷- بخش دولتی

۱- هر کشور عضو، در صورت اقتضاء، براساس اصول اساسی نظام حقوقی خود تلاش خواهد نمود تا نظام‌هایی را با ویژگی‌های زیر جهت استخدام، به‌کارگیری، حفظ، ارتقاء و بازنشستگی کارمندان و در صورت اقتضاء سایر مقامات دولتی غیرمنتخب اتخاذ و حفظ کند و تحکیم بخشد:

الف) براساس اصول کارایی، شفافیت و معیارهای هدفمند مثل شایستگی، برابری و استعداد باشند.

ب) شامل مراحل کافی جهت گزینش و آموزش افراد برای مقام‌های دولتی که به‌ویژه در برابر فساد آسیب‌پذیر هستند و در صورت اقتضاء چرخش کاری چنین افرادی برای مشاغل دیگر باشند.

پ) با در نظر گرفتن سطح توسعه اقتصادی کشور عضو، معیارهای پرداخت برابر و پاداش را ارتقاء دهد.

ت) برنامه‌های آموزشی و پرورشی را ارتقاء دهند تا آن‌ها را قادر نمایند که الزامات اجراء مناسب، صحیح و آبرومند وظایف عمومی را برآورده نمایند و آموزش تخصصی و مناسب را ارائه دهند تا آگاهی‌های آن‌ها را نسبت به خطرات فساد ذاتی در اجراء وظایفشان ارتقاء دهد. برنامه‌های مزبور ممکن است در موارد قابل اعمال، اشاره به استانداردها یا ضوابط رفتاری داشته باشد.

۲- هر کشور عضو، مطابق با اهداف این کنوانسیون و طبق اصول اساسی قانون داخلی خود اتخاذ اقدامات قانونی و اداری مناسب را مدنظر قرار خواهد داد تا معیارهای مربوط به نامزدی و انتخاب جهت مشاغل دولتی را ارائه دهد.

۳- هر کشور عضو، همچنین مطابق با اهداف این کنوانسیون و

براساس اصول اساسی قانون داخلی خود اتخاذ اقدامات اداری و قانونی مقتضی را مدنظر قرار می‌دهد تا شفافیت در تأمین مالی نامزدها را برای مشاغل منتخب دولتی و درجایی که صدق کند تأمین مالی احزاب سیاسی را نیز ارتقاء دهد.

۴- هر کشور عضو، براساس اصول قانون داخلی خود تلاش خواهد کرد تا نظام‌هایی که شفافیت را ارتقاء می‌دهد و از تنازع منافع جلوگیری می‌نماید، اتخاذ و حفظ کرده و تحکیم بخشد.

ماده ۸- ضوابط مربوط به رفتار مقامات دولتی

۱- هر کشور عضو، به منظور مبارزه با فساد، طبق اصول اساسی نظام حقوقی خود یکپارچگی، صداقت و مسئولیت را در بین مقامات دولتی خود ارتقاء خواهد داد.

۲- هر کشور عضو، به‌ویژه تلاش خواهد نمود تا در چارچوب نظام حقوقی و سازمانی خود مقررات یا استانداردهای رفتاری را جهت اجراء صحیح، آبرومندانه و مناسب عملکردهای دولتی به‌کار برد.

۳- هر کشور عضو، به منظور اجراء مفاد این ماده، در صورت اقتضاء براساس اصول اساسی نظام حقوقی خود، ابتکارات مربوط به سازمان‌های منطقه‌ای، بین منطقه‌ای و چندجانبه مثل ضوابط بین‌المللی نحوه رفتار مقامات دولتی مندرج در ضمیمه قطعنامه شماره ۵۱/۵۹ مورخ دوازده دسامبر (۱۹۹۶) میلادی ۱۳۷۵/۹/۲۱ هجری شمسی مجمع عمومی را مدنظر قرار می‌دهد.

۴- هر کشور عضو، طبق اصول اساسی قانون داخلی خود، برقراری اقدامات و نظام‌هایی را جهت تسهیل گزارش‌دهی فساد به مراجع مربوط توسط مقامات دولتی در موقعی که به چنین اعمالی در اجراء

وظایف خود برخورد می‌نمایند، مورد بررسی قرار خواهد داد.

۵- هر کشور عضو، در صورت اقتضاء و طبق اصول اساسی قانون داخلی خود تلاش خواهد نمود تا اقدامات و نظام‌های موردنیاز مقامات دولتی را ایجاد نماید تا در رابطه با فعالیت‌های بیرونی خود، استخدام، سرمایه‌گذاری، ذخایر مالی و هدایای کلان یا منافعی که ممکن است از آن، تضاد منافع در رابطه با وظایف آن‌ها به‌عنوان مقامات دولتی بروز کند، اظهاریه‌هایی را برای مراجع مربوط تهیه نماید.

۶- هر کشور عضو، طبق اصول اساسی قانون داخلی خود، اتخاذ اقدامات انضباطی و غیره را نسبت به مقامات دولتی که ضوابط یا مقررات برقرار شده براساس این ماده را نقض می‌کنند، مدنظر قرار خواهد داد.

ماده ۹- کارپردازی دولتی و مدیریت منابع مالی دولتی

۱- هر کشور عضو، طبق اصول اساسی نظام حقوقی خود، اقدامات مقتضی را اتخاذ خواهد نمود تا نظام‌های کارپردازی مناسب را براساس شفافیت، رقابت و معیارهای عینی در تصمیم‌گیری که ازجمله در رابطه با جلوگیری از فساد مؤثر هستند برقرار نماید. چنین نظام‌هایی که ممکن است آستانه ارزش‌های مقتضی را در اجراء، مورد توجه قرار دهد، ازجمله موارد زیر را مدنظر قرار خواهند داد:

الف) توزیع عمومی اطلاعات مربوط به تشریفات کارپردازی و قراردادهای ازجمله اطلاعات مربوط به دعوت برای مناقصه و اطلاعات مربوط درباره اعطاء قراردادهای که برای مناقصه‌گذاران بالقوه وقت کافی را فراهم می‌آورد تا پیشنهادهای مناقصه خود را تهیه و ارائه دهند.

ب) برقراری شرایط مشارکت ازجمله گزینش و معیار اعطاء و مقررات

مناقصه و انتشار آن‌ها از قبل.

پ) استفاده از اهداف و معیارهای از پیش تعیین شده جهت تصمیمات مربوط به کارپردازی دولتی به منظور تسهیل تأیید بعدی اجراء درست مقررات یا تشریفات.

ت) نظام مؤثر بررسی داخلی شامل نظام استیناف به منظور حصول اطمینان از وجود چاره‌جویی‌ها و راه‌چاره‌های قانونی در صورتی‌که قواعد یا تشریفات ایجاد شده به موجب این بند به اجراء در نیاید.

ث) در صورت اقتضاء اقداماتی جهت تنظیم مسائل مربوط به فرد مسئول کارپردازی مثل اعلام سود در کارپردازی‌های دولتی ویژه، بررسی مراحل کاری و نیازهای آموزشی.

۲- هر کشور عضو، طبق اصول اساسی نظام حقوقی خود، اقدامات مقتضی را اتخاذ خواهد نمود تا شفافیت و مسئولیت‌پذیری در مدیریت منابع مالی دولتی ارتقاء یابد. چنین اقداماتی از جمله موارد زیر را دربر خواهد گرفت:

الف) تشریفات تصویب بودجه داخلی؛

ب) گزارش به موقع درآمدها و هزینه‌ها؛

پ) نظام حسابداری و ممیزی استاندارد و نظارت مربوط؛

ت) نظام‌های مؤثر و کارای مدیریت خطر و کنترل داخلی، و

ث) در صورت اقتضاء اقدام اصلاحی، در صورت عدم رعایت الزامات مقرر به موجب این بند.

۳- هر کشور عضو، اقدامات اداری و مدنی را بر حسب ضرورت طبق اصول اساسی قانون داخلی خود اتخاذ خواهد نمود تا یکپارچگی دفتر حسابرسی، سوابق، صورت حساب‌های مالی یا سایر اسناد مربوط به

درآمدها و هزینه‌های عمومی حفظ و از مخدوش شدن چنین اسنادی جلوگیری شود.

ماده ۱۰- گزارش‌دهی عمومی

هر کشور عضو، با مدنظر قرار دادن نیاز به مبارزه با فساد، طبق اصول اساسی قانون داخلی خود، برحسب ضرورت اقدامات لازم را اتخاذ خواهد نمود تا شفافیت در بخش دولتی و با توجه به تشکیلات، عملکرد و فرایندهای تصمیم‌گیری آن، ارتقاء یابد. چنین اقداماتی ممکن است موارد زیر را شامل شود:

الف) اتخاذ مراحل یا مقرراتی که به اعضاء جامعه امکان می‌دهد در صورت اقتضاء اطلاعاتی را در مورد تشکیلات، عملکرد و فرایندهای تصمیم‌گیری مدیریت دولتی آن و با درنظر گرفتن حراست از زندگی خصوصی و داده‌های شخصی، اطلاعاتی را در مورد تصمیم‌گیری‌ها و اعمال قانونی که به کلیه اعضاء جامعه مربوط می‌شود، به دست آورند.

ب) در صورت اقتضاء تسهیل تشریفات اداری به منظور تسهیل دسترسی عموم به نهادهای تصمیم‌گیر صلاحیت‌دار.
پ) انتشار اطلاعاتی که ممکن است گزارش‌های دوره‌ای درخصوص خطرات فساد در مدیریت دولتی آن را دربرگیرد.

ماده ۱۱- تدابیر مربوط به قوه قضائیه و واحدهای دادستانی

۱- با درنظر گرفتن استقلال قضایی و نقش مهم آن در مبارزه با فساد، هر کشور عضو طبق اصول اساسی نظام حقوقی خود و بدون خدشه وارد آمدن به استقلال قضایی، اقداماتی را اتخاذ خواهد نمود تا یکپارچگی تقویت شود و از فرصت‌های فساد در بین اعضاء قوه

قضائیه ممانعت به عمل آید. چنین اقداماتی ممکن است شامل قواعد درخصوص رفتار اعضای قوه قضائیه شود.

۲- اقداماتی در همان راستا مثل مواردی که طبق بند (۱) این ماده اتخاذ شده است، ممکن است در واحد دادستانی در آن دسته از کشورهای عضو که در آنجا بخشی از قوه قضائیه را تشکیل نمی‌دهد، اما از استقلال شبیه قوه قضائیه برخوردار است، معرفی و به اجراء درآید.

ماده ۱۲- بخش خصوصی

۱- هر کشور عضو، طبق اصول اساسی قوانین داخلی خود، اقداماتی را اتخاذ خواهد نمود تا از فساد بخش خصوصی جلوگیری کند، استانداردهای حسابرسی و ممیزی را در بخش خصوصی ارتقاء دهد و در صورت اقتضاء مجازات‌های مؤثر، بازدارنده مدنی، اداری یا کیفری مناسب را به‌خاطر قصور در پیروی از چنین اقداماتی، درنظر بگیرد.

۲- اقدامات جهت دستیابی به این اهداف، ممکن است ازجمله شامل موارد زیر شود:

الف) ارتقاء همکاری بین نهادهای مجری قانون و واحدهای خصوصی مربوط.

ب) ترغیب توسعه استانداردها و تشریفات طراحی شده جهت حفظ یکپارچگی واحدهای خصوصی مربوط ازجمله نحوه رفتار جهت اجراء درست، آبرومندانه و مناسب فعالیت‌های شغلی و کلیه حرف مربوط و جلوگیری از تنازع منافع و جهت ارتقاء استفاده از رویه‌های تجاری مناسب در بین مشاغل و در روابط قراردادی مشاغل با دولت.

پ) ارتقاء شفافیت در بین واحدهای خصوصی ازجمله در صورت

اقتضاء اقداماتی درخصوص هویت اشخاص حقیقی و حقوقی دخیل در ایجاد و مدیریت شخصیت حقوقی شرکت‌ها.

ت) پیشگیری از سوءاستفاده از تشریفات مربوط به واحدهای خصوصی ازجمله تشریفات مربوط به یارانه‌ها و پروانه‌های اعطاءشده توسط مراجع دولتی جهت فعالیت‌های بازرگانی.

ث) جلوگیری از تعارض منافع از طریق وضع محدودیت‌ها به‌نحو مقتضی و برای مدت معقولی بر فعالیت‌های حرفه‌ای مقامات دولتی قبلی یا استخدام مقامات دولتی توسط بخش خصوصی بعد از استعفاء یا بازنشستگی در صورتی‌که چنین فعالیت‌ها یا استخدام‌ها به‌طور مستقیم به وظایفی مربوط شود که این‌گونه مقامات دولتی در زمان تصدی برعهده یا بر آن‌ها نظارت داشته‌اند.

ج) تضمین اینکه مؤسسات خصوصی با مدنظر قراردادن ساختار و اندازه خود، کنترل‌های ممیزی داخلی کافی جهت کمک به جلوگیری و کشف فساد را دارند و اینکه حساب‌ها و صورت حساب‌های مالی لازم چنین مؤسسات خصوصی مشمول ممیزی مناسب و تشریفات تأیید قرار گیرد.

۳- هر کشور عضو، جهت پیشگیری از فساد، طبق قوانین و مقررات خود که مربوط به حفظ دفاتر و سوابق، اعلام کتبی وضع مالی و استانداردهای ممیزی و حسابرسی است، اقدامات مقتضی را جهت ممنوع کردن اعمال زیر که با هدف ارتکاب هر یک از جرائم احراز شده براساس این کنوانسیون انجام شده است، اتخاذ خواهد نمود؛

الف) دایر کردن حساب‌های خارج از دفاتر؛

ب) دایر کردن معاملات مخفی یا معاملاتی که به اندازه کافی

مشخص نیستند؛

پ) ثبت هزینه‌هایی که وجود خارجی ندارد؛

ت) ثبت دیون همراه با شناسایی نادرست اهداف آن‌ها؛

ث) استفاده از اسناد جعلی؛ و

ج) نابودی عمدی اسناد حسابداری قبل از موعدی که قانون پیش‌بینی کرده است.

۴- هر کشور عضو، اجازه کسر مالیات هزینه‌های تشکیل دهنده رشوه‌خواری را که یکی از عناصر تشکیل دهنده جرائم احراز شده براساس مواد (۱۵) و (۱۶) این کنوانسیون می‌باشد و در صورت اقتضاء سایر هزینه‌های متحمل شده در پیشبرد رفتار فسادآور را نخواهد داد.

ماده ۱۳- مشارکت جامعه

۱- هر کشور عضو، در چارچوب امکانات خود و طبق اصول اساسی قانون داخلی خود، اقدامات مقتضی را به عمل خواهد آورد تا شرکت فعالانه افراد و گروه‌های خارج از بخش دولتی مثل جامعه مدنی، سازمان‌های غیردولتی و سازمان‌های جامعه‌مدار را جهت جلوگیری و مبارزه با فساد، ارتقاء دهد و آگاهی عمومی را در رابطه با وجود، علل و شدت و تهدید فساد ارتقاء دهد. مشارکت باید با انجام اقداماتی مانند موارد زیر تقویت شود:

الف) ارتقاء شفافیت و مشارکت مردم در فرایند تصمیم‌گیری.

ب) تضمین این امر که مردم دسترسی مؤثر به اطلاعات دارند.

پ) انجام فعالیت‌های مربوط به اطلاع‌رسانی همگانی که به عدم تحمل فساد و نیز برنامه‌های آموزشی مردمی از جمله برنامه‌های درسی مدارس و دانشگاه‌ها کمک می‌کند.

ت) ارج نهادن، ارتقاء و حمایت از آزادی جهت یافتن، دریافت، نشر و توزیع اطلاعات مربوط به فساد.

این آزادی ممکن است منوط به بعضی محدودیت‌ها باشد اما این‌ها فقط همان‌هایی خواهند بود که قانون تعیین کرده و برای موارد زیر لازم هستند:

الف) احترام به حقوق یا حیثیت دیگران.

ب) حفظ امنیت ملی یا نظم عمومی یا بهداشت یا اخلاق عمومی.

۲- هر کشور عضو اقدامات مقتضی را اتخاذ خواهد نمود تا تضمین کند که نهادهای ضد فساد مربوط موضوع این کنوانسیون برای مردم شناخته شده‌اند و در صورت اقتضاء دسترسی به این نهادها را جهت گزارش دهی، ازجمله به صورت ناشناس از هر حادثه‌ای که ممکن است طبق این کنوانسیون جرم تلقی شود، فراهم خواهد آورد.

ماده ۱۴- اقداماتی جهت پیشگیری از پول‌شویی

۱- هر کشور عضو، موارد زیر را انجام خواهد داد:

الف) تشکیل نظام جامع نظارتی و کنترلی داخلی برای بانک‌ها و سازمان‌های مالی غیربانکی ازجمله اشخاص حقیقی یا حقوقی که خدمات رسمی یا غیررسمی جهت انتقال پول یا اشیاء ارزشمند ارائه می‌دهند و در صورت اقتضاء سایر نهادها به‌ویژه آن‌هایی که مستعد پول‌شویی هستند، در چارچوب صلاحیت خود به‌منظور جلوگیری و کشف تمامی اشکال پول‌شویی. این نظام بر شرایطی که مشتری باید داشته باشد و در صورت اقتضاء شناسایی مالک منافع، حفظ سوابق و گزارش نمودن معاملات مشکوک تأکید خواهد کرد.

ب) بدون خدشه وارد آمدن به ماده (۴۶) این کنوانسیون، تضمین

اینکه مراجع اداری، نظارتی، مجری قانون و سایر مراجع متعهد به مبارزه با پول شویی (در صورت اقتضاء به موجب قانون داخلی، مراجع قضایی) این توانایی را دارند تا در سطوح ملی و بین‌المللی در چارچوب شرایطی که قانون داخلی آن تعیین کرده است، همکاری و تبادل اطلاعات نمایند و بدین منظور ایجاد واحدهای اطلاعاتی مالی را مدنظر قرار خواهد داد تا به عنوان مرکز ملی جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل و نشر اطلاعات مربوط به پول شویی بالقوه خدمت کند.

۲- کشورهای عضو، اجراء اقدامات امکان‌پذیر را جهت شناسایی و نظارت بر نقل و انتقال پول و اسناد قابل انتقال در طول مرزهای خود را با رعایت تضمین‌هایی به منظور حصول اطمینان از استفاده مناسب از اطلاعات، بدون اینکه مانع نقل و انتقال سرمایه قانونی شود، مدنظر قرار خواهند داد. چنین اقداماتی ممکن است شامل الزام افراد و جَرَف به گزارش انتقال مقادیر معتنابه وجه و اسناد قابل انتقال شود.

۳- کشورهای عضو، اجراء اقدامات مقتضی و امکان‌پذیر را مدنظر قرار خواهند داد تا مؤسسات مالی از جمله فرستندگان و جوه را ملزم به موارد زیر نمایند:

الف) جهت انتقال الکترونیکی وجوه و پیام‌های مربوط، اطلاعات دقیق و معنی‌دار را در رابطه با شخص بانی بر روی فرم درج کنند.

ب) چنین اطلاعاتی را در سراسر زنجیره پرداخت حفظ کنند؛ و
پ) اجراء اقدامات امنیتی دقیق، جهت انتقال وجوهی که حاوی اطلاعات کامل درخصوص شخص بانی نیست.

۴- در راستای ایجاد نظام نظارتی و کنترلی طبق این ماده و بدون خدشه وارد آمدن به هر ماده دیگر این کنوانسیون، از کشورهای عضو

| بخش ششم؛ قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد

درخواست می‌شود تا از ابتکارات مربوط به سازمان‌های منطقه‌ای، بین‌المللی و چندجانبه علیه پول‌شویی استفاده کنند.

۵- کشورهای عضو، تلاش خواهند نمود تا همکاری‌های جهانی، منطقه‌ای، زیرمنطقه‌ای و دوجانبه را در بین مراجع نظارتی قضایی، مجری قانون و مالی به منظور مبارزه با پول‌شویی گسترش دهند.

◀ فصل سوم: جرم‌انگاری و اجراء قانون

ماده ۱۵- ارتشاء مقامات دولتی داخلی

هر کشور عضو، اقدامات قانونی و سایر اقدامات لازم را اتخاذ خواهد نمود تا موارد زیر زمانی که به صورت عمدی ارتکاب یافته باشند، به عنوان جرائم کیفری به حساب آیند:

الف) وعده، ارائه یا دادن امتیاز بی‌مورد به یک مقام دولتی به صورت مستقیم یا غیرمستقیم برای خود آن مقام یا هر شخص یا واحد دیگر برای اینکه آن مقام در انجام وظایف رسمی خود عملی را انجام دهد یا از انجام آن اجتناب ورزد.

ب) درخواست یا قبول امتیاز بی‌مورد از طرف یک مقام دولتی به صورت مستقیم یا غیرمستقیم برای خود آن مقام یا هر شخص یا واحد دیگر برای اینکه آن مقام در انجام وظایف رسمی خود عملی را انجام دهد یا از انجام آن اجتناب ورزد.

ماده ۱۶- ارتشاء مقام‌های دولتی خارجی و مقام‌های سازمان‌های عمومی بین‌المللی

۱- هر کشور عضو، قوانین و سایر اقدامات ضروری را اتخاذ خواهد نمود تا وعده، ارائه یا دادن یک امتیاز بی‌مورد به یک مقام دولتی

خارجی یا مقام سازمان عمومی بین‌المللی برای خود آن مقام یا هر شخص یا واحد دیگر برای اینکه آن مقام در انجام وظایف رسمی خود عملی را انجام دهد یا از انجام آن اجتناب ورزد یا برای اینکه کسب و کاری را به دست آورد یا حفظ کند یا سایر امتیازهای بی‌مورد در ارتباط با رفتار تجارت بین‌الملل، در صورتی که به صورت عمدی ارتکاب یابد، جرم تلقی گردد.

۲- هر کشور عضو، اتخاذ قوانین و سایر اقدامات ضروری را مورد بررسی قرار خواهد داد تا درخواست یا قبول امتیاز بی‌مورد توسط یک مقام دولتی خارجی یا مقام سازمان عمومی بین‌المللی به صورت مستقیم یا غیرمستقیم برای خود آن مقام یا هر شخص یا واحد دیگر برای اینکه آن مقام در انجام وظایف رسمی خود عملی را انجام دهد یا از انجام آن اجتناب ورزد، در صورتی که به صورت عمدی ارتکاب یابد، جرم تلقی گردد.

ماده ۱۷- حیف و میل، اختلاس و استفاده غیرمجاز از اموال توسط مقام‌های دولتی.

هر کشور عضو، قوانین و سایر اقدامات ضروری را اتخاذ خواهد نمود تا حیف و میل، اختلاس و دیگر استفاده‌های غیرمجاز از هر مال یا وجوه دولتی یا شخصی یا اوراق بهادار یا هر چیز دیگر با ارزش توسط مقام دولتی در جهت منافع خود یا هر شخص یا واحد دیگر که بنا به موقعیت شغلی او به وی واگذار شده است، در صورتی که به صورت عمدی ارتکاب یابد، جرم تلقی گردد.

ماده ۱۸- اعمال نفوذ در معاملات

هر کشور عضو، قوانین و سایر اقدامات ضروری را اتخاذ خواهد نمود

تا موارد زیر، زمانی که به صورت عمدی ارتکاب یابد، جرم تلقی گردد:

الف) وعده، ارائه یا دادن امتیاز بی مورد به یک مقام دولتی یا هر شخص دیگر به صورت مستقیم یا غیرمستقیم برای اینکه آن مقام دولتی یا شخص از نفوذ واقعی یا فرضی خود با هدف کسب امتیاز بی مورد از اداره یا مرجع دولتی کشور عضو برای شخص برانگیزنده این عمل یا هر شخص دیگر سوءاستفاده کند.

ب) درخواست یا قبول مستقیم یا غیرمستقیم امتیاز بی مورد از طرف مقام دولتی یا هر شخص دیگر برای خود آن مقام یا شخص دیگر برای اینکه آن مقام دولتی یا آن شخص از نفوذ واقعی یا فرضی خود با هدف کسب امتیاز بی مورد از اداره یا مرجع دولتی کشور عضو سوءاستفاده نماید.

ماده ۱۹- سوءاستفاده از وظایف

هر کشور عضو، اتخاذ قوانین و سایر اقدامات مقتضی را مدنظر قرار خواهد داد تا سوءاستفاده از وظایف یا جایگاه یعنی اجراء یا قصور در اجراء عملی برخلاف قوانین توسط مقام دولتی در حین انجام وظایف خود به منظور کسب امتیاز بی مورد برای خود یا شخص یا واحد دیگر، موقعی که به صورت عمدی ارتکاب یابد، به عنوان جرم کیفری تلقی شود.

ماده ۲۰- دارا شدن من غیرحق

هر کشور عضو، با توجه به قانون اساسی و اصول اساسی نظام حقوقی خود، اتخاذ قوانین و سایر اقدامات لازم را مدنظر قرار می دهد تا دارا شدن من غیرحق یعنی افزایش چشمگیر دارایی های یک مقام دولتی را که به صورت معقول نمی تواند در ارتباط با درآمد قانونی خود

توضیح دهد، موقعی که به صورت عمدی ارتکاب یابد، جرم کیفری تلقی شود.

ماده ۲۱- ارتشاء در بخش خصوصی

هر کشور عضو، اتخاذ قوانین و سایر اقدامات مقتضی را مدنظر قرار خواهد داد تا موارد زیر در صورتی که به صورت عمدی در خلال فعالیت‌های اقتصادی، مالی یا بازرگانی ارتکاب یافته باشد، جرم کیفری تلقی شود:

الف) وعده، ارائه یا دادن مستقیم یا غیرمستقیم امتیاز بی‌مورد به هر شخص، که در هر جایگاهی برای بخش خصوصی فعالیت یا آن را اداره می‌کند برای خود آن شخص یا شخص دیگر برای اینکه وی با زیرپا گذاشتن وظایف خود، عملی را انجام دهد یا از انجام آن خودداری نماید.

ب) درخواست یا قبول مستقیم یا غیرمستقیم امتیاز بی‌مورد توسط هر شخص که در هر جایگاهی برای بخش خصوصی فعالیت یا آن را اداره می‌کند برای خود آن شخص یا شخص دیگر برای اینکه وی با زیرپا گذاشتن وظایف خود، عملی را انجام دهد یا از انجام آن اجتناب ورزد.

ماده ۲۲- اختلاس اموال در بخش خصوصی

هر کشور عضو، اتخاذ قوانین و سایر اقدامات مقتضی را مدنظر قرار خواهد داد تا ارتکاب اختلاس در حین فعالیت‌های اقتصادی، مالی یا بازرگانی، توسط شخصی که در هر جایگاهی در بخش خصوصی فعالیت می‌کند یا آن را اداره می‌کند، از هر مالی، وجوه خصوصی یا اوراق بهادار یا هر چیز با ارزشی که به موجب جایگاه شغلی وی، به او واگذار شده

است، در صورتی که به صورت عمدی ارتکاب یافته باشد، به عنوان جرم کیفری تلقی گردد.

ماده ۲۳- تطهیر عواید ناشی از جرم

۱- هر کشور عضو، طبق اصول اساسی قوانین داخلی خود، قوانین و اقداماتی ضروری را اتخاذ خواهد نمود تا موارد زیر در صورتی که به صورت عمدی ارتکاب یابد، جرم کیفری تلقی گردد:

الف:

(۱) تبدیل یا انتقال اموالی که مشخص است از عواید جرم به دست آمده است، با هدف تغییر دادن یا مخفی کردن منشاء غیرقانونی اموال یا کمک به هر شخصی که در ارتکاب جرم منتسب، دخیل بوده است، به منظور گریز از عواقب قانونی عمل خود.

(۲) تغییر دادن یا مخفی کردن ماهیت واقعی، منبع، موقعیت، انتقال، جابجایی یا مالکیت یا حقوق در رابطه با اموالی که مشخص است از عواید جرم به دست آمده است.

ب) با رعایت مفاهیم بنیادی نظام حقوقی خود:

استملاک، مالکیت یا استفاده از اموالی که در زمان دریافت، مشخص است که از عواید جرم به دست آمده است.

مشارکت، همکاری یا تبانی در توطئه جهت ارتکاب، تلاش برای ارتکاب و کمک، برانگیختن، تسهیل و مشاوره در ارتکاب هر جرمی که طبق این **ماده** احراز شده است.

۲- از نظر اجراء یا به کارگیری بند (۱) این ماده:

الف) هر کشور عضو، درصدد خواهد بود تا بند (۱) این **ماده** را تا گسترده ترین حد جرائم منتسب به کار گیرد.

ب) هر کشور عضو، حداقل حد جامعی از تخلفات کیفری احراز شده طبق این کنوانسیون را به عنوان جرائم انتسابی به حساب خواهد آورد. پ) از نظر ردیف (ب) فوق، جرائم انتسابی، شامل جرائم ارتکاب یافته هم در داخل و هم خارج از حوزه صلاحیت کشور عضو مورد بحث خواهد بود. به هر حال جرائم ارتکابی در خارج از حوزه صلاحیت یک کشور عضو تنها زمانی جرم کیفری تلقی خواهد شد که رفتار مربوط، طبق قانون داخلی کشوری که جرم در آن ارتکاب یافته است، جرم کیفری تلقی شود و طبق قانون داخلی کشور عضوی که این ماده را اعمال یا اجراء می‌نماید در صورت ارتکاب در آنجا نیز، جرم کیفری تلقی شود.

ت) هر کشور عضو، نسخی از قوانینی که این ماده را قابل اجراء می‌سازد و هر تغییر بعدی چنین قوانینی یا شرح مربوط به آن را به دبیرکل سازمان ملل متحد ارائه خواهد داد.

ث) چنانچه اصول اساسی قوانین داخلی یک کشور عضو مقرر کند، آن کشور می‌تواند تصریح کند که جرائم درج شده در بند (۱) این ماده در رابطه با افرادی که جرم انتسابی را مرتکب شده‌اند، اعمال نمی‌شود.

ماده ۲۴ - اختفاء

هر کشور عضو، بدون خدشه وارد آمدن به مفاد ماده (۲۳) این کنوانسیون، اتخاذ قوانین و سایر اقدامات مقتضی را مدنظر قرار خواهد داد تا بعد از ارتکاب هر یک از جرائم احراز شده براساس این کنوانسیون و بدون اینکه شخص در چنین جرائمی شرکت داشته باشد، مخفی نمودن یا ادامه نگهداری اموالی که شخص دخیل می‌داند که چنین اموالی حاصل از جرائم احراز شده براساس این کنوانسیون می‌باشد، [در صورتی که این امر عمداً صورت گرفته باشد]، جرم کیفری

تلقى می‌شود.

ماده ۲۵- ممانعت از اجراء عدالت

هر کشور عضو، قوانین و سایر اقدامات مقتضی را اتخاذ خواهد نمود تا موارد زیر در صورتی که به صورت عمدی صورت گیرد، جرم کیفری تلقی گردد:

الف) استفاده از زور، تهدید یا ارباب یا وعده، ارائه یا دادن امتیاز بی‌مورد برای برانگیختن شهادت دروغ یا دخالت در شهادت دادن یا ارائه مدارک و شواهد در دادرسی مربوط به ارتکاب جرائم احراز شده براساس این کنوانسیون.

ب) استفاده از زور، تهدید یا ارباب برای مداخله در اجراء وظایف رسمی یک مقام قضایی یا مجری قانون در ارتباط با ارتکاب جرائم احراز شده براساس این کنوانسیون، هیچ چیز در این بند خدشه‌ای به حق کشورهای عضو برای وضع قوانینی که سایر طبقات مقام‌های دولتی را مورد محافظت قرار می‌دهد، وارد نمی‌آورد.

ماده ۲۶- مسئولیت اشخاص حقوقی

۱- هر کشور عضو، طبق اصول حقوقی خود اقدامات مقتضی را اتخاذ خواهد نمود تا در رابطه با شرکت در جرائم احراز شده براساس این کنوانسیون، مسئولیت اشخاص حقوقی را مشخص نماید.

۲- با توجه به اصول حقوقی کشور عضو، مسئولیت اشخاص حقوقی ممکن است کیفری، مدنی یا اداری باشد.

۳- چنین مسئولیتی بدون خدشه وارد آوردن به مسئولیت کیفری اشخاص حقیقی که جرائم را مرتکب شده‌اند، خواهد بود.

۴- هر کشور عضو، به‌ویژه تضمین خواهد نمود که اشخاص حقوقی

که طبق این ماده مسئول شناخته می‌شوند مشمول مجازات‌های مؤثر، متناسب و کیفری یا غیر کیفری بازدارنده می‌شوند.

ماده ۲۷- مشارکت در جرم و شروع به جرم

۱- هر کشور عضو، قوانین و اقدامات لازم دیگر را اتخاذ خواهد نمود تا طبق قانون داخلی خود، مشارکت در هر سمتی مثل شراکت، معاونت یا تحریک جرمی که طبق این کنوانسیون احراز شده، جرم کیفری تلقی شود.

۲- هر کشور عضو، می‌تواند قوانین و سایر اقدامات ضروری را اتخاذ نماید تا طبق قوانین داخلی خود، هر تلاشی جهت ارتکاب جرمی که طبق این کنوانسیون احراز شده، جرم کیفری تلقی شود.

۳- هر کشور عضو، می‌تواند قوانین و سایر اقدامات لازم را اتخاذ نماید تا طبق قانون داخلی خود، آمادگی جهت جرم احراز شده براساس این کنوانسیون به‌عنوان جرم کیفری تلقی شود.

ماده ۲۸- آگاهی، قصد و نیت به‌عنوان عناصر جرم

آگاهی، قصد یا نیت لازم به‌عنوان عنصر جرم احراز شده براساس این کنوانسیون ممکن است از وضعیت واقعی عینی استنتاج شود.

ماده ۲۹- قاعده مرور زمان

هر کشور عضو، در صورت اقتضاء طبق قانون داخلی خود، قاعده مرور زمان طولانی را برقرار خواهد نمود که در آن دادرسی‌های هر جرم احراز شده طبق این کنوانسیون را آغاز نماید و در صورتی که مجرم مورد ادعا از اجراء عدالت گریخته باشد، قاعده مرور زمان طولانی‌تر را برقرار یا تعلیق قاعده مرور زمان را پیش‌بینی خواهد کرد.

ماده ۳۰- پیگرد، رسیدگی قضایی و مجازات

۱- کشور عضو، ارتکاب جرم احراز شده طبق این کنوانسیون را منوط به مجازات‌هایی خواهد نمود که سنگینی جرم را مدنظر قرار می‌دهند.

۲- کشور عضو، طبق نظام قانونی و اصول قانون اساسی خود، اقدامات ضروری را اتخاذ خواهد نمود تا توازن مناسب بین هر مصونیت یا مزایای قضایی اعطاء شده به مقامات دولتی خود برای انجام وظایف آن‌ها و در صورت لزوم امکان رسیدگی، پیگرد و رسیدگی قضایی مؤثر جرائم احراز شده براساس این کنوانسیون ایجاد و حفظ شود.

۳- کشور عضو، تلاش خواهد نمود تا تضمین کند که هرگونه صلاح دید حق اعمال قضاوت شخصی به موجب قانون داخلی آن در مورد پیگرد افراد به خاطر جرائم احراز شده براساس این کنوانسیون به منظور به حداکثر رساندن کارایی اقدامات مربوط به اجراء قانون در رابطه با این جرائم و با توجه به ضرورت ممانعت از ارتکاب چنین جرائمی اعمال می‌شود.

۴- هر کشور عضو، در مورد جرائم احراز شده بر اساس این کنوانسیون، طبق قانون داخلی خود و با توجه مقتضی به حق دفاع، اقدامات مقتضی را اتخاذ خواهد نمود تا خواستار تضمین این امر شود که شرایط برقرار شده در رابطه با تصمیمات مربوط به آزادی تا زمان محاکمه یا استیناف، ضرورت تضمین حضور متهم در دادرسی‌های کیفری بعدی را مدنظر قرار می‌دهد.

۵- هر کشور عضو در زمان رسیدگی به موضوع آزادی زودرس یا آزادی مشروط اشخاصی که به خاطر چنین جرائمی محکوم شده‌اند، سنگینی جرائم مربوط را مدنظر قرار خواهد داد.

۶- هر کشور عضو تا حدی که با اصول اساسی نظام حقوقی آن

مطابقت داشته باشد، برقراری رویه‌هایی را مدنظر قرار می‌دهد تا از طریق آن‌ها مقام دولتی متهم به جرم، برکنار، معلق یا با درنظر داشتن احترام به اصل فرض بر بیگناهی، مجدداً توسط مرجع صلاحیت‌دار به‌کارگمارده شود.

۷- هر کشور عضو در صورتی که سنگینی جرم ایجاب کند تا حدی که مطابق با اصول اساسی نظام حقوقی آن باشد با حکم دادگاه یا هر وسیله مناسب دیگری برای مدتی که قانون داخلی آن تعیین کرده است، برقراری رویه‌هایی را جهت عدم صلاحیت اشخاصی که محکوم به جرائم احراز شده براساس این کنوانسیون هستند، در موارد زیر مدنظر قرار خواهد داد:

الف) تصدی سمت دولتی؛

ب) تصدی سمت در مؤسسه‌ای که دولت مالک تمامی یا بخشی از آن باشد.

۸- بند (۱) این ماده خدشه‌ای به حق اعمال اختیارات انضباطی توسط مقامات صلاحیت‌دار نسبت به کارکنان وارد نخواهد کرد.

۹- هیچ چیز در این کنوانسیون بر اصل توصیف جرائم احرازشده براساس این کنوانسیون و دفاعیات قانونی قابل‌اجراء یا سایر اصول حقوقی حاکم بر قانونی بودن رفتاری که برای قانون داخلی کشور عضو در نظر گرفته شده است، تأثیر نخواهد گذاشت و چنین جرائمی طبق قانون مزبور مورد پیگرد و مجازات قرار خواهد گرفت.

۱۰- کشورهای عضو تلاش خواهند نمود تا افرادی که به جرائم احرازشده بر اساس این کنوانسیون محکوم شده‌اند را مجدداً وارد جامعه کنند.

ماده ۳۱- مسدود کردن، ضبط و مصادره

- ۱- هر کشور عضو تا سرحد امکان در چارچوب نظام حقوقی خود اقدامات لازم را اتخاذ خواهد نمود تا مصادره موارد زیر را مقدور سازد:
الف) عواید حاصل از جرائمی که براساس این کنوانسیون احراز شده یا اموالی که ارزش آن برابر با چنین عوایدی باشد.
ب) اموال، تجهیزات یا سایر وسایلی که در جرائم احراز شده براساس این کنوانسیون به کار رفته یا تصمیم بر این بوده که در آن‌ها به کار رود.
- ۲- هر کشور عضو اقدامات مقتضی را اتخاذ خواهد نمود تا جهت مصادره نهایی، شناسایی، ردیابی، مسدود کردن یا ضبط هر مورد موضوع بند (۱) این ماده را میسر سازد.
- ۳- هر کشور عضو طبق قانون داخلی خود اقدامات قانونی و سایر اقدامات ضروری را اتخاذ خواهد نمود تا امور مربوط به اموال مسدود، ضبط و مصادره شده مشمول بندهای (۱) و (۲) این ماده را توسط مقام‌های صلاحیت‌دار اداره کند.
- ۴- چنانچه بخشی یا کل چنین عواید حاصل از جرم به اموال دیگر تبدیل یا تغییر شکل داده شده باشد، چنین اموالی مشمول اقدامات موضوع این ماده به جای آن عواید خواهد بود.
- ۵- چنانچه چنین عواید حاصل از جرم با اموال به دست آمده از منابع قانونی مخلوط شده باشد، بدون خدشه وارد آوردن به هرگونه اختیار مربوط به مسدود یا ضبط کردن، چنین اموالی تا حد ارزش برآورده شده عواید مخلوط شده مشمول مصادره خواهد بود.
- ۶- درآمد یا منافع حاصل از عواید جرم، از اموالی که چنین عواید حاصل از جرم به آن تغییر شکل داده یا تبدیل شده باشد یا از اموالی که

چنین عواید حاصل از جرم با آن مخلوط شده باشد نیز مشمول اقدامات موضوع این ماده، به همان روش و همان میزان عواید حاصل از جرم خواهد بود.

۷- از نظر این ماده و ماده (۵۵) این کنوانسیون، هر کشور عضو به دادگاه‌ها و سایر مقامات صلاحیت‌دار خود این اختیار را خواهد داد تا دستور دهند که سوابق بانکی، مالی یا بازرگانی در دسترس قرار گیرد یا ضبط شود. یک کشور عضو به موجب مفاد این بند به دلیل مجرمانه بودن امور بانکی، از انجام اقدامات خودداری نخواهد کرد.

۸- کشورهای عضو می‌توانند امکان ملزم بودن اینکه مجرم، منشاء قانونی بودن چنین عواید مورد ادعای ناشی از جرم یا سایر اموال مشمول مصادره را نشان دهد تا حدی که چنین الزامی مطابق با اصول اساسی قانون داخلی آن و ماهیت دادرسی‌های قضایی یا سایر دادرسی‌ها باشد، مورد بررسی قرار دهند.

۹- مفاد این ماده به نحوی تفسیر نخواهد شد که به حقوق شخص ثالث با حسن نیت، لطمه وارد آورد.

۱۰- هیچ چیز در این ماده بر این اصل که اقداماتی که به آن مستند هستند طبق آن و با رعایت مفاد قانون داخلی کشور عضو تعریف شده و به اجراء درخواهند آمد، تأثیر نخواهد داشت.

ماده ۳۲- حمایت از شهود، کارشناسان و قربانیان

۱- هر کشور عضو، براساس نظام حقوقی داخلی خود و درچارچوب امکانات خود اقدامات مقتضی را اتخاذ خواهد نمود تا از شهود و کارشناسانی که درخصوص جرائم احراز شده براساس این کنوانسیون شهادت می‌دهند و در صورت اقتضاء اقارب و سایر اشخاص نزدیک به

آن‌ها در مقابل تلافی یا تهدید بالقوه، حمایت مؤثر به عمل آورد.
۲- اقداماتی که در بند (۱) این ماده پیش‌بینی شده است، ممکن است بدون خدشه وارد آوردن به حقوق متهم از جمله رعایت تشریفات قانونی، شامل موارد زیر شود:

الف) برقراری رویه‌هایی جهت حمایت فیزیکی از چنین افرادی، از جمله تا حدی که ممکن و شدنی باشد، جابه‌جایی آن‌ها و در صورت اقتضاء عدم افشاء یا محدودیت افشای اطلاعات مربوط به هویت و اینکه چنین افرادی کجا هستند.

ب) تأمین قواعد مستند که به شهود و کارشناسان این امکان را بدهد تا به روشی شهادت دهند تا سلامت چنین افرادی تضمین شود، مانند فراهم آوردن امکان ادای شهادت از طریق استفاده از فناوری ارتباطی مثل ویدئو و سایر وسایل مناسب.

۳- کشورهای عضو، انعقاد موافقت‌نامه یا ترتیباتی با سایر کشورها را جهت تغییر محل زندگی افراد موضوع بند (۱) این ماده، مدنظر قرار خواهند داد.

۴- مفاد این ماده در مورد قربانیان، تا حدی که به عنوان شهود هستند، اعمال خواهد شد.

۵- هر کشور عضو، با توجه به قانون داخلی خود به گونه‌ای عمل خواهد کرد که نظرات و نگرانی‌های قربانیان در مراحل مناسب دادرسی‌های کیفری علیه مجرمان به روشی که به حق دفاع لطمه وارد نیاورد، ارائه گردد و مدنظر قرار گیرد.

ماده ۳۳- حمایت از افراد گزارش‌دهنده
هر کشور عضو، گنجاندن اقدامات مقتضی را به منظور تأمین حمایت

از هر کسی که با حُسن نیت و بنا به دلایل معقول، هر واقعیت مربوط به جرائم احراز شده براساس این کنوانسیون را به مقامات صلاحیت‌دار گزارش دهد در برابر هر رفتار غیرقابل توجیه، در نظام حقوقی داخلی خود مورد بررسی قرار خواهد داد.^۱

ماده ۳۴- عواقب فساد

هر کشور عضو، با توجه مقتضی به حقوق افراد ثالث که با حُسن نیت حاصل شده است، طبق اصول اساسی قانون داخلی خود اقداماتی را اتخاذ خواهد نمود تا با پیامدهای فساد مقابله نماید. در این چارچوب، کشورهای عضو می‌توانند فساد را عامل مربوط در جریان‌ات رسیدگی حقوقی برای لغو یا فسخ قرارداد، پس گرفتن امتیاز یا سایر اسناد مشابه تلقی نمایند یا هر عمل جبرانی دیگری را انجام دهند.

ماده ۳۵- جبران زیان

هر کشور عضو، اقدامات ضروری را طبق اصل قانون داخلی خود اتخاذ خواهد نمود تا تضمین کند افراد یا واحدهایی که در اثر فساد متحمل زیان شده‌اند، حق دارند تا علیه اشخاصی که مسئول آن زیان هستند به منظور دریافت خسارت، اقامه دعوی نمایند.

ماده ۳۶- مراجع تخصصی

هر کشور عضو، طبق اصول اساسی نظام حقوقی خود، وجود نهاد یا نهادها یا افراد متخصص در مبارزه با فساد از طریق اجراء قانون را تضمین خواهد نمود. طبق اصول اساسی نظام کشور به عضو چنین

۱ - قانون حمایت از گزارشگران فساد در تاریخ ۱۴۰۲/۹/۱۴ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده است.

نهادهای یا افرادی، استقلال لازم اعطاء خواهد شد تا بتوانند به نحو مؤثر و بدون نفوذ نامعقول، وظایف خود را انجام دهند. چنین افراد یا کارکنان چنین نهاد یا نهادهایی باید از آموزش و منابع مناسب برخوردار باشند تا بتوانند وظایف خود را انجام دهند.

ماده ۳۷- همکاری با مراجع مجری قانون

۱- هر کشور عضو، اقدامات مقتضی را اتخاذ خواهد نمود تا افرادی را که در ارتکاب جرم احراز شده برطبق این کنوانسیون شرکت می‌کنند یا کرده‌اند، ترغیب نماید تا اطلاعات مفید را به مراجع صلاحیت‌دار برای اهداف تحقیقاتی و استنادی ارائه دهند و کمک واقعی ویژه به مراجع صلاحیت‌دار بنمایند تا به محروم کردن مجرمان از عواید جرم و پس گرفتن چنین عوایدی کمک شود.

۲- هر کشور عضو، در موارد مقتضی، امکان تخفیف مجازات متهمی را که همکاری اساسی در رابطه با رسیدگی یا پیگرد جرم احراز شده طبق این کنوانسیون بنماید، مدنظر قرار خواهد داد.

۳- هر کشور عضو، طبق اصول اساسی قانون داخلی خود، امکان اعطاء مصونیت از پیگرد نسبت به فردی که همکاری اساسی را در جریان رسیدگی یا پیگرد جرم احراز شده براساس این کنوانسیون نموده است، مدنظر قرار خواهد داد.

۴- حمایت از چنین افرادی همان‌طور که در ماده (۳۲) این کنوانسیون پیش‌بینی شده است، با اعمال تغییرات لازم، انجام خواهد شد.

۵- چنانچه شخص موضوع بند (۱) این ماده که در کشور عضو می‌باشد، بتواند کمک اساسی را به مراجع صلاحیت‌دار کشور عضو دیگر

ارائه دهد، کشورهای عضو مربوط طبق قانون داخلی خود درخصوص این ارائه بالقوه رفتار مندرج در بندهای (۲) و (۳) این ماده توسط کشور عضو دیگر می‌توانند انعقاد موافقت‌نامه یا ترتیباتی را مورد بررسی قرار دهند.

ماده ۳۸- همکاری بین مراجع ملی

هر کشور عضو، اقداماتی که ممکن است ضروری باشد را طبق قانون داخلی اتخاذ خواهد نمود تا از یک طرف همکاری بین مراجع دولتی و نیز مقامات دولتی و از طرف دیگر مراجع مسئول تحقیقات و پیگرد جرائم کیفری را تشویق نماید. این همکاری‌ها ممکن است شامل موارد زیر شود:

الف) مطلع نمودن مراجع اخیر از ابتکارات خود، چنانچه زمینه‌های معقول برای اعتقاد به ارتکاب هر یک از جرائم احراز شده براساس مواد (۱۵)، (۲۱) و (۲۳) این کنوانسیون وجود داشته باشد؛ یا

ب) ارائه تمامی اطلاعات به مراجع اخیر، بنا به درخواست.

ماده ۳۹- همکاری بین مراجع ملی و بخش خصوص

۱- هر کشور عضو، اقداماتی که ممکن است لازم باشد را اتخاذ خواهد نمود تا طبق قانون داخلی خود، همکاری بین مراجع ملی تحقیق و پیگرد و واحدهای بخش خصوصی به‌ویژه مؤسسات مالی مربوط به مسائل دخیل در ارتکاب جرائم احراز شده براساس این کنوانسیون را ترغیب نماید.

۲- هر کشور عضو، تشویق اتباع خود و سایر افراد مقیم در قلمرو خود برای گزارش نمودن ارتکاب جرائم احراز شده براساس این کنوانسیون به مراجع ملی تحقیق و پیگرد را مورد بررسی

قرار خواهد داد.

ماده ۴۰ - رازداری بانکی

هر کشور عضو، تضمین خواهد نمود که در مورد تحقیقات کیفری داخلی مربوط به جرائم احراز شده براساس این کنوانسیون، راهکارهای مناسبی در نظام حقوقی داخلی آن وجود دارد تا بر موانعی که ممکن است از اجراء قوانین رازداری بانکی ناشی می‌شود، فائق آید.

ماده ۴۱ - سابقه کیفری

هر کشور عضو، قوانین و سایر اقدامات ضروری را اتخاذ خواهد نمود تا تحت شرایط و به منظوری که مناسب باشد، هر نوع محکومیت قبلی متهم مورد ادعا در کشور دیگر را به جهت استفاده از این اطلاعات [در جریان رسیدگی کیفری به جرم احراز شده] را طبق این کنوانسیون مدنظر قرار دهد.

ماده ۴۲ - صلاحیت قضایی

هر کشور عضو، اقدامات مقتضی را اتخاذ خواهد نمود تا صلاحیت قضایی خود را بر جرائم احراز شده براساس این کنوانسیون، در مواقع زیر اعمال نماید:

الف) جرم در قلمرو آن کشور عضو صورت گرفته باشد؛ یا
ب) جرم بر روی کشتی‌ای که پرچم آن کشور عضو را برافراشته است یا هواپیمایی که طبق قوانین آن کشور عضو در زمان ارتکاب جرم ثبت شده، صورت گرفته باشد.

۱- با توجه به ماده (۴) این کنوانسیون، یک کشور عضو می‌تواند صلاحیت قضایی خود را بر چنین جرائمی در موارد زیر نیز اعمال کند:
الف) جرم علیه تبعه آن کشور عضو ارتکاب یافته باشد؛

ب) جرم توسط تبعه آن کشور یا فرد بدون تابعیت که محل اقامت او در قلمرو آن است، ارتکاب یافته باشد؛

پ) جرم یکی از مواردی باشد که طبق ردیف (۲) جزء (ب) بند (۱) ماده (۲۳) این کنوانسیون احراز شده و خارج از قلمرو آن کشور و با هدف ارتکاب جرم احراز شده طبق ردیف‌های (۱) و (۲) جزء (ب) بند (۱) ماده (۲۳) این کنوانسیون در داخل قلمرو آن کشور ارتکاب یافته باشد؛

ت) جرم علیه کشور عضو ارتکاب یافته باشد.

۲- از نظر ماده (۴۴) این کنوانسیون، هر کشور عضو اقدامات مقتضی را اتخاذ خواهد نمود تا موقعی که متهم مورد ادعا در قلمرو آن کشور حضور دارد و چنین فردی را فقط به این دلیل که وی یکی از اتباع آن کشور است مسترد نمی‌نماید، صلاحیت قضایی خود را بر جرائم احراز شده براساس این کنوانسیون احراز نماید.

۳- هر کشور عضو، اقداماتی که ممکن است ضروری باشد را نیز می‌تواند اتخاذ نماید تا صلاحیت قضایی خود را بر جرائم احراز شده براساس این کنوانسیون و در زمانی که متهم مورد ادعا در قلمرو آن حضور دارد و او را مسترد نمی‌نماید، احراز کند.

۴- چنانچه کشور عضو، صلاحیت قضایی خود را به موجب بندهای (۱) و (۲) این ماده احراز می‌کند، مطلع یا به صورت دیگری متوجه شده باشد که کشورهای عضو دیگری، تحقیق، پیگرد یا دادرسی قضایی را در رابطه با همان رفتار صورت می‌دهند، مقامات صلاحیت‌دار آن کشورهای عضو در صورت اقتضاء با هدف هماهنگ کردن اقدامات خود با یکدیگر، مشورت خواهند نمود.

۵- بدون خدشه وارد آمدن به معیارهای حقوق بین‌الملل عمومی،

این کنوانسیون مانع اعمال هرگونه صلاحیت کیفری احرازشده توسط یک کشور عضو طبق قانون داخلی نخواهد شد.

◀ فصل چهارم: همکاری‌های بین‌المللی

ماده ۴۳- همکاری‌های بین‌المللی

۱- کشورهای عضو، طبق مواد (۴۴) تا (۵۰) این کنوانسیون در زمینه مسائل کیفری همکاری خواهند نمود. کشورهای عضو در صورت اقتضاء و مطابق نظام حقوقی داخلی خود کمک به یکدیگر در تحقیقات و جریان‌ات رسیدگی مربوط به امور مدنی و اداری مربوط به فساد را مدنظر قرار خواهند داد.

۲- در زمینه همکاری‌های بین‌المللی، هر زمان که جرم مضاعف یک ضرورت تلقی شود، چنانچه رفتاری که تأکید بر جرمی دارد که کمک به خاطر آن درخواست شده طبق قانون هر دو کشور عضو جرم کیفری می‌باشد، صرف‌نظر از اینکه آیا قوانین کشور عضو درخواست‌شونده جرم را در همان مقوله جرم قرار می‌دهد یا جرم را با همان واژه کشور درخواست‌کننده بنامد، اجراشده تلقی می‌شود.

ماده ۴۴- استرداد

۱- چنانچه شخصی که موضوع درخواست استرداد است در قلمرو کشور عضو درخواست‌شونده باشد، به شرط آنکه جرمی که استرداد به خاطر آن درخواست‌شده طبق قانون داخلی هر دو کشور عضو درخواست‌کننده و درخواست‌شونده قابل مجازات باشد، این ماده در رابطه با جرائم احرازشده براساس این کنوانسیون به‌کار خواهد رفت.

۲- با وجود مفاد بند (۱) این ماده، کشور عضوی که قانون آن اجازه

می‌دهد، می‌تواند استرداد فرد را به‌خاطر هر جرم مشمول این کنوانسیون که طبق قانون داخلی آن قابل مجازات نیست، امکان‌پذیر سازد.

۳- چنانچه درخواست استرداد شامل چندین جرم مختلف باشد و حداقل یکی از آن‌ها طبق این ماده قابل استرداد باشد و تعدادی از آن‌ها به‌دلیل مدت زندانی بودن آن‌ها قابل استرداد نباشد، اما مربوط به جرائمی باشد که طبق این کنوانسیون احراز شده است، کشور عضو درخواست‌شونده می‌تواند این ماده را در رابطه با آن جرائم اعمال نماید.

۴- هر یک از جرائمی که این ماده در مورد آن‌ها اعمال می‌شود، به‌عنوان جرم قابل استرداد در هر معاهده استرداد موجود بین کشورهای عضو گنجانده شده تلقی می‌شود. کشورهای عضو متعهد هستند تا چنین جرائمی را به‌عنوان جرائم قابل استرداد در هر معاهده استردادی که بین آن‌ها منعقد می‌شود بگنجانند. کشور عضوی که قانون آن اجازه می‌دهد در صورتی که از این کنوانسیون به‌عنوان مبنای استرداد استفاده کند، هر جرمی را که طبق این کنوانسیون احراز شده است، جرم سیاسی تلقی نخواهد کرد.

۵- چنانچه کشور عضوی که استرداد را منوط به وجود معاهده‌ای نماید و درخواستی را جهت استرداد از کشور عضو دیگری دریافت کند که با آن معاهده استرداد ندارد، می‌تواند این کنوانسیون را اساس قانونی استرداد در رابطه با هر جرمی که این ماده نسبت به آن اعمال می‌شود، قرار دهد.

۶- کشور عضوی که استرداد را منوط به وجود معاهده‌ای بنماید،

موارد زیر را در نظر خواهد گرفت:

الف) در هنگام سپردن سند تنفیذ، پذیرش یا تصویب یا الحاق به این کنوانسیون، به دبیرکل سازمان ملل متحد اطلاع خواهد داد که آیا این کنوانسیون را به عنوان اساس حقوقی جهت همکاری در خصوص استرداد با سایر کشورهای عضو این کنوانسیون قرار خواهد داد یا خیر؟
ب) چنانچه این کنوانسیون را به عنوان اساس حقوقی جهت همکاری در خصوص استرداد قرار ندهد، در صورت اقتضاء به منظور اجراء این ماده درصد خواهد بود تا معاهدات استرداد را با سایر کشورهای عضو این کنوانسیون منعقد نماید.

۷- کشورهای عضو که استرداد را مشروط به وجود معاهده‌ای نمی‌دانند، جرائمی را که این ماده در رابطه با آن‌ها اعمال می‌شود، به عنوان جرائمی قابل استرداد بین خود خواهند شناخت.

۸- استرداد منوط به شرایط مقرر شده توسط قانون داخلی کشور عضو درخواست‌شونده یا معاهدات استرداد حاکم از جمله شرایط مربوط به ضرورت حداقل جرمه برای استرداد و زمینه‌هایی که به موجب آن کشور عضو درخواست‌شونده ممکن است استرداد را رد کند، خواهد بود.

۹- کشورهای عضو با رعایت قانون داخلی خود تلاش خواهند نمود تا تشریفات استرداد را تسریع نموده و الزامات استنادی مربوط به هر جرمی را که این ماده در رابطه با آن اعمال می‌شود، تسهیل نمایند.

۱۰- کشور عضو درخواست‌شونده با رعایت مفاد قانون داخلی و معاهدات استرداد خود، به محض اینکه قانع شود که شرایط اضطراری است و ایجاب می‌کند، می‌تواند بنا به درخواست کشور عضو

درخواست‌کننده شخصی را که استرداد او درخواست شده و در قلمرو آن است، بازداشت کند یا اقدامات مقتضی دیگری را اتخاذ نماید تا حضور او در تشریفات استرداد تضمین شود.

۱۱- کشور عضو که در قلمرو آن متهم مورد ادعا پیدا شده است، چنانچه چنین فردی را در رابطه با جرمی که این ماده در مورد آن اعمال می‌شود تنها به دلیل اینکه او تبعه آن است مسترد ننماید، بنا به درخواست کشور عضو که در پی استرداد او است، موظف است تا مورد را بدون تأخیر غیرضروری به مقامات صلاحیت‌دار جهت پیگرد تحویل دهد. مقامات مزبور به همان شیوه‌ای که در مورد هر جرم دیگری با همان سنگینی به موجب قانون داخلی آن کشور عضو عمل می‌کنند، تصمیمات خود را اتخاذ نموده و مراحل رسیدگی را انجام خواهند داد. کشورهای عضو مربوط به منظور حصول اطمینان از کارایی پیگرد مزبور، با یکدیگر به‌ویژه در مورد جنبه‌های شکلی و استنادی همکاری خواهند کرد.

۱۲- هرگاه یک کشور عضو به موجب قانون داخلی خود مجاز باشد یکی از اتباع خود را مسترد یا به‌گونه دیگری تحویل دهد، تنها به این شرط که این شخص به آن کشور عضو بازگردانده خواهد شد تا محکومیتی را که در نتیجه محاکمه یا دادرسی به آن محکوم شده است و به‌خاطر آن استرداد یا تحویل این فرد درخواست شده بود را بگذراند و آن کشور عضو و کشور عضو که استرداد او را درخواست می‌کند با این شرط و سایر شروطی که ممکن است مناسب باشد توافق کنند، شرایط استرداد یا تحویل مزبور جهت انجام تعهدات مندرج در بند (۱۱) این ماده کافی خواهد بود.

۱۳- چنانچه استردادی که به منظور اجراء محکومیت درخواست می شود به این دلیل که شخص درخواست شده تبعه کشور درخواست شده است، رد شود، کشور عضو درخواست شونده چنانچه قانون داخلی آن این طور اجازه دهد و مطابق با شرایط قانون مزبور بنا به درخواست کشور عضو درخواست کننده، اجراء محکومیت وضع شده طبق قانون داخلی کشور درخواست کننده را مدنظر قرار می دهد.

۱۴- در مورد هر فردی که در رابطه با او، دادرسی هایی در مورد هر یک از جرائمی که این ماده در مورد آن ها اعمال می شود صورت می گیرد، رفتار منصفانه در تمامی مراحل دادرسی از جمله برخورداری از کلیه حقوق و تضمین های پیش بینی شده در قانون داخلی کشور عضوی که شخص مزبور در آن حضور دارد، تضمین خواهد شد.

۱۵- چنانچه کشور عضو درخواست شونده زمینه های اساسی برای اعتقاد به این امر دارد که درخواست استرداد، به منظور مجازات یا پیگرد فرد به دلیل جنسیت، نژاد، مذهب، ملیت، منشاء قومی یا نظرات سیاسی آن فرد به عمل آمده است یا اینکه اجابت درخواست باعث خدشه وارد آمدن به موقعیت فرد بنا به هر یک از دلایل مزبور می شود، هیچ چیز در این کنوانسیون به گونه ای تفسیر نخواهد شد که باعث ایجاد تعهد جهت استرداد شود.

۱۶- کشورهای عضو نمی توانند تنها به این دلیل که جرم، مسائل مالی را نیز دربرمی گیرد، درخواست استرداد را رد کنند.

۱۷- قبل از رد استرداد، کشور عضو درخواست شونده در صورت اقتضاء با کشور عضو درخواست کننده مشورت خواهد نمود تا فرصت های زیادی را برای آن کشور فراهم آورد تا نظرات خود را ارائه

داده و اطلاعات مربوط به ادعای خود را ارائه دهد.

۱۸- کشورهای عضو تلاش خواهند کرد تا ترتیبات یا موافقت‌نامه‌های دوجانبه و چندجانبه را برای اجراء یا ارتقاء کارایی استرداد منعقد نمایند.

ماده ۴۵- انتقال محکومین

کشورهای عضو می‌توانند انعقاد ترتیبات یا موافقت‌نامه‌های دوجانبه یا چندجانبه انتقال محکومین به حبس یا سایر اشکال سلب آزادی به علت جرائم احرازشده براساس این کنوانسیون به سرزمین خود را مدنظر قرار دهند تا آن‌ها محکومیت خود را در آنجا به اتمام برسانند.

ماده ۴۶- معاضدت قضایی متقابل

۱- کشورهای عضو، گسترده‌ترین اقدامات معاضدت قضایی متقابل را درخصوص تحقیقات، پیگرد و دادرسی‌های قضایی مربوط به جرائم مشمول این کنوانسیون در مورد یکدیگر به عمل خواهند آورد.

۲- معاضدت متقابل طبق قوانین مربوط، معاهدات، موافقت‌نامه‌ها و ترتیبات کشور درخواست‌شونده و باتوجه به تحقیقات، پیگرد و دادرسی‌های قضایی مربوط به جرائمی که ممکن است شخص حقوقی طبق ماده (۲۶) این کنوانسیون در کشور عضو درخواست‌کننده در مورد آن‌ها مسئول شناخته شود به کامل‌ترین وجه ممکن صورت خواهد گرفت.

۳- معاضدت متقابل که طبق این ماده ارائه می‌شود ممکن است بنا به دلایل زیر درخواست شود:

الف) گرفتن مدرک یا اظهارات از افراد؛

- (ب) ابلاغ اسناد قضایی؛
(پ) اجراء بازرسی‌ها، ضبط و مسدود نمودن؛
(ت) معاینه اشیاء و محل‌ها؛
(ث) ارائه اطلاعات، ارقام استنادی و ارزیابی‌های کارشناسی؛
(ج) ارائه نسخ تأییدشده یا اصلی اسناد و سوابق مربوط از جمله سوابق دولتی، بانکی، شرکتی یا کسب‌وکار؛
(چ) شناسایی یا رهگیری عواید ناشی از جرم، اموال، وسایل یا سایر اشیاء به‌منظورهای استنادی؛
(ح) تسهیل حضور داوطلبانه اشخاص در کشور عضو درخواست‌کننده؛
(خ) هر نوع کمک دیگری که مغایر قانون داخلی کشور عضو درخواست‌شونده نباشد.
(د) شناسایی، مسدود کردن و رهگیری عواید ناشی از جرم طبق مفاد فصل پنج این کنوانسیون.

(ذ) به‌دست‌آوردن ذخایر مالی طبق مفاد فصل پنج این کنوانسیون.
۴- مراجع صلاحیت‌دار یک کشور عضو بدون خدشه وارد آمدن به قانون داخلی، می‌توانند بدون درخواست قبلی، اطلاعات مربوط به مسائل کیفی را در صورتی‌که بر این باور باشند که اطلاعات مزبور می‌تواند به مرجع مزبور در به عهده گرفتن یا انجام موفقیت‌آمیز استعلامات یا جریانات دادرسی کیفی کمک کند یا می‌تواند به درخواستی منجر شود که توسط کشور عضو اخیر تنظیم گردیده است، به مرجع صلاحیت‌دار کشور عضو دیگر انتقال دهند.

۵- انتقال اطلاعات به‌موجب بند (۴) این ماده، بدون خدشه وارد آمدن به استعلامات و جریانات دادرسی کیفی در کشوری که مراجع

صلاحیت‌دار آن اطلاعات را ارائه می‌دهند، انجام خواهد شد. مراجع صلاحیت‌داری که این اطلاعات را دریافت می‌کنند، درخواست مبنی بر اینکه اطلاعات فوق‌الذکر حتی به‌صورت موقت، محرمانه باقی بماند یا با اعمال محدودیت‌هایی استفاده شود را اجابت خواهند نمود. در هر حال این امر، کشور عضو دریافت‌کننده در جریان‌ات دادرسی را از افشاء اطلاعات مزبور که موجب تبرئه متهم می‌شود را باز نمی‌دارد. در چنین موردی، کشور عضو دریافت‌کننده قبل از افشاء، مراتب را به کشور عضو انتقال‌دهنده اطلاع خواهد داد و چنانچه در مورد استثنائی، اطلاع قبلی امکان‌پذیر نباشد، کشور عضو دریافت‌کننده بدون تأخیر، کشور عضو انتقال‌دهنده را از افشاء مطلع خواهد نمود.

۶- مفاد این ماده بر تعهدات ایجادشده به‌موجب هر معاهده دو یا چندجانبه دیگر را که بر کل یا بخشی از معاضدت قضایی متقابل حاکم بوده یا خواهد بود، تأثیر نخواهد گذاشت.

۷- چنانچه کشورهای عضو مورد نظر، ملزم به معاهده معاضدت قضایی متقابل نباشند؛ بندهای (۹) تا (۲۹) این ماده در رابطه با درخواست‌های به‌عمل‌آمده به‌موجب این ماده اعمال خواهد شد. چنانچه کشورهای عضو مزبور ملزم به چنین معاهده‌ای باشند، مفاد مربوط به آن معاهده اعمال خواهد شد مگر اینکه کشورهای عضو توافق کنند بندهای (۹) تا (۲۹) این ماده را به‌جای آن‌ها به‌کار گیرند. کشورهای عضو قویاً ترغیب می‌شوند تا آن بندهای مزبور را چنانچه همکاری‌ها را تسهیل می‌نماید، اعمال کنند.

۸- کشورهای عضو بنا به دلایل رازداری بانکی از ارائه معاضدت قضایی متقابل به‌موجب این ماده طفره نخواهند رفت.

- ۹- الف) کشور عضو درخواست‌شونده در پاسخ به درخواست کمک به موجب این ماده، در صورت فقدان جرم مضاعف، اهداف این کنوانسیون را که در ماده (۱) درج گردیده است مدنظر قرار خواهد داد.
- ب) کشورهای عضو می‌توانند به دلیل فقدان جرم مضاعف، از ارائه معاضدت به موجب این ماده طفره روند. در هر حال کشور عضو درخواست‌شونده معاضدت می‌تواند آن را که دربرگیرنده فشار و زور نباشد، چنانچه با اساس نظام حقوقی آن مطابقت داشته باشد، ارائه خواهد کرد. چنانچه درخواست‌ها حاوی مسائل دارای ماهیت کم‌ارزش یا مسائلی باشد که همکاری یا معاضدت درخواست شده طبق سایر مفاد این کنوانسیون موجود باشد، چنین معاضدت می‌مکن است رد شود.
- پ) هر کشور عضو می‌تواند اتخاذ اقداماتی را که ممکن است ضروری باشد مدنظر قرار دهد تا آن را قادر سازد در صورت فقدان جرم مضاعف، میزان معاضدت گسترده‌تری به موجب این ماده را ارائه دهد.
- ۱۰- شخصی که بازداشت می‌شود یا محکومیت خود را در قلمرو کشور عضوی می‌گذراند و حضور او در کشور عضو دیگری جهت شناسایی، شهادت یا ارائه کمک به‌گونه دیگری برای کسب مدارک برای تحقیقات، پیگرد یا دادرسی‌های قضایی در ارتباط با جرائم مشمول این کنوانسیون درخواست می‌شود را می‌توان در صورت برآورده شدن شرایط زیر منتقل کرد:
- الف) شخص آزادانه رضایت آگاهانه خود را اعلام کند.
- ب) مراجع صلاحیت‌دار هر دو کشور عضو با رعایت شرایطی که آن کشورهای عضو ممکن است آن‌ها را مناسب بدانند موافقت نمایند.
- ۱۱- از نظر بند (۱۰) این ماده:

الف) کشور عضوی که فرد به آنجا منتقل شده است اجازه و تعهد دارد تا شخص انتقال یافته را در بازداشت نگه دارد، مگر اینکه کشور عضوی که شخص از آنجا انتقال یافته طور دیگری درخواست کند یا اجازه دهد.

ب) کشور عضوی که فرد به آنجا منتقل شده است، بدون درنگ تعهد خود را جهت بازگرداندن فرد مزبور جهت بازداشت در کشور عضوی که شخص از آنجا منتقل شده، طبق توافق قبلی یا به طریق دیگری که مراجع صلاحیت دار دو کشور عضو توافق کرده اند، اجراء خواهد کرد.

پ) کشور عضوی که فرد به آنجا منتقل شده است، کشور عضوی را که شخص از آنجا منتقل شده ملزم نخواهد نمود تا تشریفات استرداد را جهت بازگرداندن فرد آغاز کند.

ت) مدت زمان بازداشت فرد منتقل شده در کشوری که به آن منتقل شده است، از مدت زمان محکومیت وی در کشوری که از آنجا منتقل شده کسر خواهد شد.

۱۲- در صورتی که کشور عضوی که شخص از آنجا انتقال می یابد طبق بندهای (۱۰) و (۱۱) این ماده توافق کند، فرد مزبور صرف نظر از ملیت اش در رابطه با فعل یا ترک فعل یا محکومیت های قبل از ترک قلمرو کشوری که از آنجا منتقل شده است تحت پیگرد، بازداشت یا مجازات قرار نخواهد گرفت یا محکوم به محدودیت آزادی شخصی در قلمرو کشوری که به آن منتقل شده است، نخواهد شد.

۱۳- هر کشور عضو، یک مرجع مرکزی را تعیین خواهد نمود که مسئولیت و اختیار خواهد داشت تا درخواست های معاضدت قضایی متقابل را دریافت نماید و آن ها را به اجراء درآورد یا جهت اجراء به

مراجع صلاحیت‌دار منتقل نماید. چنانچه کشور عضوی دارای یک منطقه ویژه یا سرزمینی با نظام جداگانه معاضدت قضایی جداگانه باشد، می‌تواند مرجع مرکزی مشخصی را تعیین کند که از همان عملکرد، برای آن منطقه یا سرزمین برخوردار باشد. مراجع صلاحیت‌دار، انتقال یا اجراء سریع و مناسب درخواست‌های دریافتی را تضمین خواهند نمود. چنانچه مرجع مرکزی درخواست را جهت اجراء به مرجع صلاحیت‌دار تحویل دهد، اجراء سریع و مناسب درخواست توسط مرجع صلاحیت‌دار را ترغیب خواهد نمود. هر کشور عضو در زمان تودیع سند تنفیذ، پذیرش یا تصویب یا الحاق به این کنوانسیون، دبیرکل سازمان ملل متحد را از وجود مرجع مرکزی تعیین شده برای این منظور مطلع خواهد نمود. درخواست‌های معاضدت قضایی متقابل و هر نوع مکاتبه مربوط به آن، به مرجع مرکزی تعیین شده توسط کشورهای عضو انتقال خواهد یافت. این الزام خدش‌های به حق کشور عضو برای مقرر کردن این امر که درخواست‌ها و مکاتبات از طریق مجاری دیپلماتیک و در شرایط اضطراری چنانچه کشورهای عضو توافق نمایند و در صورت امکان از طریق سازمان پلیس جنایی بین‌المللی به آن منتقل شود، وارد نخواهد کرد.

۱۴- درخواست‌ها به صورت کتبی یا در صورت امکان با هروسیله‌ای که بتواند سابقه کتبی ایجاد کند، به زبان قابل قبول کشور عضو درخواست‌شونده به موجب شرایطی که به آن کشور عضو امکان دهد تا صحت آن را احراز نماید انجام خواهد شد. هر کشور عضو در زمان سپردن سند تنفیذ، پذیرش، تصویب یا الحاق به این کنوانسیون، دبیرکل سازمان ملل متحد را از زبان یا زبان‌های قابل قبول آن کشور

عضو آگاه خواهد کرد. در شرایط اضطراری و چنانچه کشورهای عضو توافق نمایند درخواست‌ها می‌تواند به صورت شفاهی صورت گیرد اما باید فوری به صورت کتبی تأیید شود.

۱۵- درخواست معاضدت قضایی متقابل شامل موارد زیر خواهد بود:

(الف) هویت مرجع درخواست‌کننده.

(ب) موضوع و ماهیت تحقیقات، پیگرد یا جریان دادرسی قضایی که درخواست‌ها مربوط به آن می‌شود و نام و وظایف مرجعی که کار تحقیق، پیگرد یا جریان دادرسی را انجام می‌دهد.

(پ) خلاصه‌ای از واقعیت‌های مربوط، به غیر از موارد مربوط به درخواست‌های ابلاغ اوراق قضایی.

(ت) توصیفی از معاضدت درخواست‌شده و جزئیات هر مرحله خاصی که کشور عضو درخواست‌کننده مایل است دنبال شود.

(ث) در صورت امکان، هویت محل و ملیت هر فرد مربوط، و

(ج) هدفی که برای آن مدارک، اطلاعات یا اقدام درخواست شود.

۱۶- کشور عضو درخواست‌شونده می‌تواند اطلاعات بیشتری را در صورتی که جهت اجراء درخواست طبق قانون داخلی آن ضروری به نظر برسد یا موقعی که بتواند اجراء آن را تسهیل نماید، درخواست نماید.

۱۷- درخواست براساس قانون داخلی کشور عضو درخواست‌شونده و تاحدی که با قانون داخلی کشور عضو درخواست‌شده مغایر نباشد و در صورت امکان براساس تشریفات مشخص‌شده در درخواست، اجراء خواهد شد.

۱۸- در صورت امکان و طبق اصول اساسی قانون داخلی، موقعی که شخصی در قلمرو یک کشور عضو است و باید به عنوان شاهد یا کارشناس توسط مراجع قضایی کشور عضو دیگر مورد استماع قرار گیرد، کشور عضو نخست، بنا به درخواست کشور دیگر می‌تواند در صورتی که این امر امکان‌پذیر نباشد یا شخص مورد نظر نخواهد شخصاً در قلمرو کشور عضو درخواست‌کننده حضور به هم‌رساند، اجازه دهد تا استماع از طریق ویدئوکنفرانس صورت گیرد. کشورهای عضو می‌توانند توافق نمایند استماع توسط مرجع قضایی کشور درخواست‌کننده و با حضور مرجع قضایی کشور عضو درخواست‌شونده صورت گیرد.

۱۹- کشور عضو درخواست‌کننده بدون رضایت قبلی کشور عضو درخواست‌شونده اطلاعات یا شواهد ارائه‌شده توسط کشور عضو درخواست‌شونده به منظور تحقیقات، پیگرد یا رسیدگی قضایی را به غیر از موارد اظهارشده در درخواست، منتقل یا استفاده نخواهد کرد. هیچ چیز در این بند، کشور عضو درخواست‌کننده را از افشاء اطلاعات، جریانات دادرسی‌های خود یا شواهدی که مربوط به تئیه شخص متهم است، باز نخواهد داشت. در مورد اخیر، کشور عضو درخواست‌کننده قبل از افشاء، کشور عضو درخواست‌شونده را مطلع خواهد نمود و در صورت درخواست، با کشور عضو درخواست‌شونده مشورت خواهد نمود. چنانچه در مورد استثنائی، اطلاع‌دهی قبلی امکان‌پذیر نباشد، کشور عضو درخواست‌کننده بدون درنگ کشور عضو درخواست‌شونده را از این افشاء مطلع خواهد نمود.

۲۰- کشور عضو درخواست‌کننده می‌تواند مقرر کند که کشور عضو

درخواست‌شونده واقعیت و محتوای درخواست را تاحدی که برای
اجراء درخواست لازم است محرمانه نگه دارد. چنانچه کشور عضو
درخواست‌شونده نتواند الزام محرمانه نگه داشتن را رعایت کند،
بلادرنگ کشور عضو درخواست‌کننده را مطلع خواهد نمود.

۲۱- معاضدت قضایی متقابل ممکن است در موارد زیر رد شود:

الف) چنانچه درخواست، طبق مفاد این ماده به عمل نیامده باشد.
ب) چنانچه به نظر کشور عضو درخواست‌شونده، اجراء درخواست
احتمالاً به حاکمیت، امنیت، نظم عمومی یا سایر منافع اساسی آن
لطمه بزند.

پ) چنانچه مراجع کشور عضو درخواست‌شونده به موجب قانون
داخلی خود از اجراء اقدام درخواست‌شده در رابطه با هر جرم مشابه که
منوط به تحقیق، پیگرد یا دادرسی قضایی در قلمرو قضایی آن‌هاست
منع شده باشند.

ت) چنانچه کمکی که قرار است ارائه شود با نظام حقوقی کشور عضو
درخواست‌شونده در رابطه با معاضدت قضایی متقابل مغایرت
داشته باشد.

۲۲- کشورهای عضو، تنها به این دلیل که جرم امور مالی را نیز
دربرمی‌گیرد نمی‌توانند درخواست معاضدت قضایی متقابل را رد کنند.

۲۳- دلایل رد معاضدت قضایی متقابل ارائه خواهد شد.

۲۴- کشور عضو درخواست‌شونده، درخواست معاضدت قضایی
متقابل را در اسرع وقت به اجراء درخواهد آورد و هر مهلتی را که توسط
کشور عضو درخواست‌کننده پیشنهاد شده و ترجیحاً در درخواست،
دلایل آن ارائه شده است، کاملاً در نظر خواهد گرفت. کشور عضو

درخواست‌کننده می‌تواند جهت کسب اطلاعات درباره وضعیت و پیشرفت اقدامات اتخاذشده توسط کشور درخواست‌شونده درخصوص اجابت درخواست خود، درخواست‌های معقولی را به عمل آورد. کشور عضو درخواست‌شونده به درخواست‌های معقول کشور عضو درخواست‌کننده در مورد وضعیت و پیشرفت در انجام درخواست، پاسخ خواهد داد. چنانچه معاضدت درخواست‌شده دیگر مورد نیاز نباشد، کشور عضو درخواست‌کننده بلادرنگ کشور عضو درخواست‌شونده را مطلع خواهد نمود.

۲۵- معاضدت قضایی متقابل به این دلیل که در تحقیقات، پیگرد یا دادرسی قضایی جاری اختلال ایجاد می‌کند، ممکن است توسط کشور عضو درخواست‌شونده به تعویق افتد.

۲۶- قبل از رد درخواست به موجب بند (۲۱) این ماده یا به تعویق انداختن اجراء آن به موجب بند (۲۵) این ماده، کشور عضو درخواست‌شونده با کشور عضو درخواست‌کننده مشورت خواهد نمود تا امکان ارائه معاضدت را با رعایت شرایطی که لازم می‌داند، مورد بررسی قرار دهد. چنانچه کشور عضو درخواست‌کننده معاضدت را با رعایت آن شرایط بپذیرد، آن شرایط را رعایت خواهد کرد.

۲۷- بدون خدشه وارد آمدن به اجراء بند (۱۲) این ماده، شاهد، کارشناس یا شخص دیگری که بنا به درخواست کشور عضو درخواست‌کننده رضایت می‌دهد تا در دادرسی ارائه مدرک کند یا در تحقیق، پیگرد یا جریان دادرسی قضایی در قلمرو کشور عضو درخواست‌کننده کمک کند، در رابطه با فعل، ترک فعل یا محکومیت‌های قبل از ترک قلمرو کشور عضو درخواست‌شونده تعقیب، بازداشت یا

مجازات نخواهد شد یا مشمول محدودیت دیگری نسبت به آزادی فردی در قلمرو مزبور نخواهد شد. چنانچه شاهد، کارشناس یا سایر افرادی که ظرف مدت پانزده روز متوالی یا دوره زمانی مورد توافق کشورهای عضو از تاریخی که توسط مراجع قضایی به طور رسمی به آن‌ها اطلاع داده شده است که حضور آن‌ها دیگر ضرورت ندارد، علی‌رغم اینکه فرصت ترک قلمرو کشور عضو درخواست‌کننده را داشته است ولی با این وجود به طور داوطلبانه در قلمرو مزبور بماند یا پس از ترک آن، با اراده آزاد خود به آن بازگردد، پروانه عبور مزبور خاتمه خواهد یافت.

۲۸- هزینه‌های عادی اجراء درخواست توسط کشور عضو درخواست‌شونده تقبل خواهد شد، مگر اینکه کشورهای عضو مربوط طور دیگری توافق کرده باشند. چنانچه برای اجراء درخواست هزینه‌های اساسی یا فوق‌العاده مورد نیاز بوده یا باشد، کشورهای عضو برای تعیین شرایطی که به موجب آن درخواست به اجراء درخواهد آمد و نیز شیوه‌ای که براساس آن هزینه‌ها تقبل خواهد شد، مشورت خواهند کرد.

۲۹- کشور عضو درخواست‌شونده:

الف) نسخه‌هایی از سوابق، اسناد یا اطلاعات دولتی را که در اختیار دارد و طبق قانون داخلی خود در دسترس عموم قرار داده است برای کشور عضو درخواست‌کننده فراهم خواهد نمود.

ب) می‌تواند نسخی از هر نوع سوابق، اسناد یا اطلاعات دولتی را که در اختیار دارد و طبق قانون داخلی در دسترس عموم قرار ندارد به تشخیص خود به صورت کلی یا جزئی یا با رعایت شرایطی که مقتضی می‌داند، برای کشور عضو درخواست‌کننده فراهم کند.

۳۰- کشورهای عضو در صورت لزوم، امکان انعقاد ترتیبات یا موافقت‌نامه‌های دوجانبه یا چندجانبه را که به اهداف مفاد این ماده کمک کند یا اثر عملی به آن دهد یا مفاد آن را ارتقاء دهد، مورد بررسی قرار خواهند داد.

ماده ۴۷- انتقال سوابق کیفری

کشورهای عضو، امکان انتقال سوابق کیفری جرمی را که طبق این کنوانسیون احراز شده است، در مواردی که چنین انتقالی به نفع اجراء مناسب عدالت تلقی شود، به‌ویژه در مواردی که چندین حوزه صلاحیت قضایی دخیل هستند، از نظر تمرکز جریان دادرسی مدنظر قرار خواهند داد.

ماده ۴۸- همکاری در رابطه با اجراء قانون

۱- کشورهای عضو طبق نظام‌های اداری و حقوقی داخلی مربوط خود، به‌منظور ارتقاء کارایی اقدامات مربوط به اجراء قانون مبارزه با جرائم مشمول این کنوانسیون، به‌طور نزدیک با یکدیگر همکاری خواهند کرد. کشورهای عضو به‌ویژه اقدامات مؤثری را در موارد زیر اتخاذ خواهند نمود:

الف) ارتقاء و در صورت لزوم برقراری مجاری ارتباطاتی بین مراجع صلاحیت‌دار، ادارات و نهادها جهت تسهیل مبادله مطمئن و سریع اطلاعات مربوط به تمامی جنبه‌های جرائم مشمول این کنوانسیون ازجمله در صورتی‌که کشورهای عضو مربوط لازم بدانند، ارتباط با سایر فعالیت‌های جنایی.

ب) همکاری با دیگر کشورهای عضو در انجام استعلام‌های راجع به جرائم مشمول این کنوانسیون و مربوط به موارد زیر:

(۱) هویت، محل و فعالیت‌های افراد مظنون به دست داشتن در چنین جرائمی یا مکان سایر افراد مربوط.

(۲) انتقال عواید ناشی از جرم یا مالی که از ارتکاب چنین جرائمی به دست آمده است.

(۳) انتقال اموال، تجهیزات یا سایر وسائلی که در ارتکاب چنین جرائمی مورد استفاده قرار گرفته‌اند یا استفاده از آن‌ها در نظر بوده است.

پ) در صورت اقتضاء فراهم کردن اقلام ضروری یا مقداری از مواد جهت اهداف تجزیه و تحلیلی یا تحقیقی.

ت) در صورت اقتضاء مبادله اطلاعات با دیگر کشورهای عضو در رابطه با وسایل و روش‌های ویژه مورد استفاده جهت ارتکاب جرائم مشمول این کنوانسیون از جمله استفاده از هویت‌های دروغین، اسناد دستکاری شده، جعلی یا دروغین و وسایل دیگر مخفی کردن فعالیت‌ها. ث) تسهیل هماهنگی مؤثر بین مراجع صلاحیت‌دار ادارات و نهادهای آن‌ها و ترغیب مبادله کارکنان و کارشناسان از جمله گماردن مأموران رابط با رعایت ترتیبات یا موافقت‌نامه‌های دوجانبه بین کشورهای عضو. ج) مبادله اطلاعات و هماهنگ کردن اقدامات اداری و غیره که در صورت اقتضاء جهت شناسایی زود هنگام جرائم مشمول این کنوانسیون اتخاذ شده است.

۲- به منظور اجراء این کنوانسیون، کشورهای عضو انعقاد ترتیبات یا موافقت‌نامه‌های دوجانبه یا چندجانبه در خصوص همکاری مستقیم بین واحدهای مجری قانون خود را مدنظر قرار خواهند داد و چنانچه ترتیبات یا موافقت‌نامه‌های مزبور وجود داشته باشد، آن‌ها را اصلاح

خواهند کرد. در صورت فقدان چنین ترتیبات یا موافقت‌نامه‌هایی بین کشورهای عضو مربوط، کشورهای عضو می‌توانند این کنوانسیون را به عنوان مبنایی برای همکاری‌های متقابل مربوط به اجراء قانون راجع به جرائم مشمول این کنوانسیون تلقی نمایند. کشورهای عضو در صورت اقتضاء از ترتیبات یا موافقت‌نامه‌ها از جمله سازمان‌های منطقه‌ای یا بین‌المللی استفاده کامل به عمل خواهند آورد تا همکاری بین واحدهای مجری قانون خود را ارتقاء دهند.

۳- کشورهای عضو تلاش خواهند نمود تا در چارچوب امکانات خود برای واکنش نسبت به جرائم مشمول این کنوانسیون که از طریق استفاده از فناوری جدید ارتکاب یافته‌اند، همکاری کنند.

ماده ۴۹- تحقیقات مشترک

کشورهای عضو انعقاد ترتیبات یا موافقت‌نامه‌های دوجانبه یا چندجانبه را مدنظر قرار خواهند داد تا به موجب آن در رابطه با مسائلی که موضوع تحقیقات، پیگردها یا جریان‌ات قضایی در یک یا چند کشور است مراجع صلاحیت‌دار مربوط بتوانند هیئت‌های تحقیقاتی مشترک را تشکیل دهند. در صورت فقدان چنین ترتیبات یا موافقت‌نامه‌هایی، ممکن است تحقیقات مشترک از طریق توافق براساس مورد به مورد انجام شود. کشورهای عضو دخیل تضمین خواهند نمود که حاکمیت کشور عضو که در قلمرو آن چنین تحقیقی قرار است صورت گیرد، به صورت کامل محترم شمرده شود.

ماده ۵۰- فنون تحقیقاتی ویژه

۱- هر کشور عضو جهت مبارزه مؤثر با فساد، تا حدی که اصول اساسی نظام حقوقی داخلی آن اجازه می‌دهد و براساس شرایط

تجویز شده به وسیله قانون داخلی آن، اقدامات ضروری را در چارچوب امکانات خود اتخاذ خواهد نمود تا مراجع صلاحیت دار آن بتوانند در قلمرو آن از تحویل کنترل شده محموله و در جایی که مقتضی به نظر برسد از سایر فنون تحقیقاتی ویژه مثل فنون نظارت الکترونیکی یا سایر اشکال عملیات مراقبتی و مخفی استفاده مناسب کنند و قابل پذیرش بودن شواهد حاصله از آن در دادگاه امکان پذیر شود.

۲- به منظور بررسی جرائم مشمول این کنوانسیون، کشورهای عضو ترغیب می شوند تا در صورت لزوم ترتیبات یا موافقت نامه های دوجانبه یا چند جانبه را برای استفاده از فنون تحقیقاتی ویژه مزبور در چارچوب همکاری های بین المللی منعقد نمایند. ترتیبات یا موافقت نامه های مزبور با رعایت کامل اصل برابری حاکمیت کشورها منعقد و اجراء خواهند شد و کاملاً طبق شرایط آن ترتیبات یا موافقت نامه ها به اجراء در خواهند آمد.

۳- در صورت فقدان ترتیبات یا موافقت نامه مندرج در بند (۲) این ماده، اتخاذ تصمیمات جهت استفاده از فنون تحقیقاتی ویژه مزبور در سطح بین المللی براساس مورد به مورد خواهد بود و در صورت لزوم ممکن است تفاهمات و ترتیبات مالی با توجه به اعمال صلاحیت قضایی کشورهای عضو مربوط در نظر گرفته شود.

۴- تصمیمات راجع به استفاده از تحویل کنترل شده محموله در سطح بین المللی می تواند با رضایت کشورهای عضو مربوط، شامل روش هایی مثل رهگیری و تجویز ادامه مسیر کالا یا وجوه به صورت دست نخورده یا جایگزینی یا برداشتن بخشی یا همه آن باشد.

◀ فصل پنجم: استرداد دارایی‌ها

ماده ۵۱- مقررات عمومی

استرداد دارایی‌ها طبق این فصل، اصل اساسی این کنوانسیون محسوب می‌شود و کشورهای عضو گسترده‌ترین همکاری‌ها و معاضدت‌ها را در این رابطه با یکدیگر به عمل خواهند آورد.

ماده ۵۲- پیشگیری و کشف انتقال عواید ناشی از جرم

۱- هر کشور عضو بدون خدشه وارد آمدن به ماده (۱۴) این کنوانسیون، طبق قانون داخلی خود، اقداماتی را که ممکن است ضروری باشد اتخاذ خواهد نمود تا مؤسسات مالی را در چارچوب صلاحیت قضایی خود ملزم نماید هویت مشتریان خود را تأیید کنند و اقدامات معقولی را اتخاذ کنند تا هویت صاحبان منافع و جوه سپرده شده در حساب‌های با ارزش بالا را مشخص کنند و موشکافی دقیقی از حساب‌های مطالبه یا نگهداری‌شده به وسیله یا از طرف افرادی که مشاغل دولتی عالی دارند یا داشته‌اند و اعضاء خانواده و نزدیکان آن‌ها به عمل آورند. چنین موشکافی دقیقی به صورت معقولی طراحی خواهد شد تا معاملات مظنون را برای گزارش‌دهی به مراجع صلاحیت‌دار کشف کند و نباید به صورتی باشد که مؤسسات مالی را از انجام دادوستد با هر مشتری قانونی مأیوس یا برحذر نماید.

۲- هر کشور عضو به منظور تسهیل اجراء اقدامات پیش‌بینی‌شده در بند (۱) این ماده، براساس قانون داخلی خود و با الهام از ابتکارات مربوط سازمان‌های منطقه‌ای، بین منطقه‌ای و چندجانبه در برابر پول‌شویی اقدامات زیر را به عمل خواهد آورد:

الف) مشورت‌دهی درخصوص انواع اشخاص حقیقی یا حقوقی که از

مؤسسات مالی در حوزه صلاحیت آن انتظار می‌رود که موشکافی دقیق از حساب‌های آن‌ها به عمل آورند، انواع حساب‌ها و معاملاتی که باید به آن‌ها توجه خاص مبذول شود و همچنین اتخاذ اقدامات مناسب در مورد افتتاح، نگهداری و حفظ سوابق حساب‌های مزبور.

ب) در صورت اقتضاء بنا به درخواست کشور عضو دیگر یا به ابتکار خود در چارچوب صلاحیت خود، هویت اشخاص حقیقی یا حقوقی خاصی را که از مؤسسات مزبور انتظار می‌رود موشکافی دقیقی از حساب‌های آن‌ها به عمل آورند را علاوه بر اشخاصی که مؤسسات مالی ممکن است به‌گونه دیگری شناسایی کنند، به مؤسسات مالی اطلاع خواهد داد.

۳- در چارچوب جزء (الف) بند (۲) این ماده، هر کشور عضو اقداماتی را به اجراء در خواهد آورد تا تضمین کند که مؤسسات مالی آن، سوابق کافی را در مدت‌زمان مقتضی در مورد حساب‌ها یا معاملات مربوط به افراد مذکور در بند (۱) این ماده که حداقل باید شامل اطلاعات مربوط به هویت مشتری و نیز تا حدی که مالک منافع باشد، حفظ می‌کند.

۴- هر کشور عضو با هدف پیشگیری و کشف انتقال عواید ناشی از جرائم احرازشده براساس این کنوانسیون، اقدامات مقتضی و مؤثری را به اجراء در خواهد آورد تا با کمک نهادهای نظارتی خود از ایجاد بانک‌هایی که حضور فیزیکی ندارند و به گروه مالی منظم وابسته نیستند ممانعت به عمل آورد. کشورهای عضو می‌توانند ملزم نمودن مؤسسات مالی خود را جهت پذیرفتن ورود یا ادامه ارتباط بانکی با چنین مؤسساتی و اجتناب از ایجاد رابطه با مؤسسات مالی خارجی که اجازه می‌دهند حساب‌های آن‌ها توسط بانک‌هایی که حضور فیزیکی

ندارند و به گروه مالی منظمی وابسته نیستند مورد استفاده قرار گیرند
نیز مورد بررسی قرار دهند.

۵- هر کشور عضو طبق قانون داخلی خود، ایجاد نظام‌های مؤثر
افشای مالی را در رابطه با مقامات دولتی خاص و مجازات‌های مناسب
به‌خاطر عدم رعایت آن مدنظر قرار خواهد داد. هر کشور عضو همچنین
اتخاذ اقداماتی که ممکن است ضروری باشد را مدنظر قرار خواهد داد
تا چنانچه تحقیق، طرح دعوی و استرداد عواید ناشی از جرائم احراز شده
براساس این کنوانسیون ضروری باشد به مراجع صلاحیت‌دار خود
امکان دهد تا آن اطلاعات را با مراجع صلاحیت‌دار در سایر کشورهای
عضو مبادله نمایند.

۶- هر کشور عضو، اتخاذ اقداماتی که ممکن است ضروری باشد را
براساس قانون داخلی خود مدنظر قرار خواهد داد تا مقامات دولتی
خاص را که در مورد حساب مالی در یک کشور خارجی ذی‌نفع می‌باشند
یا دارای حق امضاء یا اختیار دیگر بر آن حساب هستند ملزم نماید تا آن
ارتباط را به مراجع صلاحیت‌دار گزارش دهند و سوابق مقتضی مربوط
به چنین حساب‌هایی را حفظ کنند. چنین اقداماتی مجازات‌های
مناسب برای عدم رعایت موارد مزبور را پیش‌بینی خواهد کرد.

ماده ۵۳- اقداماتی برای استرداد مستقیم اموال

هر کشور عضو، براساس قانون داخلی خود؛

الف) اقدامات ضروری را به‌عمل خواهد آورد تا به کشور عضو دیگر
امکان دهد دعوای مدنی را در دادگاه‌های خود مطرح نماید تا سند یا
مالکیت اموال حاصل از طریق ارتکاب جرم احراز شده براساس این
کنوانسیون را احراز نماید.

ب) اقدامات لازم را اتخاذ خواهد نمود تا به دادگاه‌های خود امکان دهد به کسانی که جرائم احراز شده براساس این کنوانسیون را مرتکب شده‌اند حکم کند غرامت یا خسارت به کشور عضو دیگری که در اثر چنین جرائمی متضرر شده است را بپردازد.

پ) اقدامات ضروری را اتخاذ خواهد نمود تا به دادگاه‌های خود یا مراجع صلاحیت‌دار امکان دهد در زمان تصمیم‌گیری، ادعای کشور عضو دیگر به عنوان مالک قانونی اموال حاصل از طریق ارتکاب جرم احراز شده براساس این کنوانسیون را به رسمیت بشناسند.

ماده ۵۴- راهکارهای استرداد اموال از طریق همکاری بین‌المللی در زمینه مصادره

۱- هر کشور عضو، به منظور ارائه معاضدت قضایی متقابل و به موجب ماده (۵۵) این کنوانسیون در رابطه با اموال حاصل از طریق ارتکاب یا دخالت در جرم احراز شده طبق این کنوانسیون، براساس قانون داخلی خود:

الف) اقدامات ضروری را اتخاذ خواهد نمود تا به مراجع صلاحیت‌دار خود امکان دهد تا حکم مصادره صادره توسط دادگاه کشور عضو دیگر را به اجراء درآورند؛

ب) اقدامات ضروری را اتخاذ خواهد نمود تا به مراجع صلاحیت‌دار خود امکان دهد در جایی که صلاحیت قضایی دارند، نسبت به صدور دستور مصادره مال با منشاء خارجی از طریق قضاوت در مورد جرم مربوط به پول‌شویی یا سایر جرائم دیگر که ممکن است در چارچوب صلاحیت قضایی آن باشد یا از طریق سایر تشریفات که قانون داخلی آن اجازه می‌دهد اقدام کنند؛ و

پ) در مواردی که مجرم را نتوان به دلیل مرگ، فرار یا فقدان یا موارد خاص دیگر مورد پیگرد قرار داد، اتخاذ اقدامات لازم را مدنظر قرار خواهد داد تا مصادره چنین مالی را بدون محکومیت کیفری امکان پذیر سازد.

۲- هر کشور عضو براساس درخواست به عمل آمده به موجب بند (۲) **ماده (۵۵)** این کنوانسیون جهت ارائه معاضدت قضایی متقابل، مطابق قانون داخلی خود به صورت زیر عمل خواهد نمود:

الف) اقدامات لازم را به عمل خواهد آورد تا امکان مسدود کردن یا مصادره اموال را برای مراجع صلاحیت دار خود براساس دستور مسدود کردن یا ضبط اموال صادره توسط دادگاه یا مرجع صلاحیت دار کشور عضو درخواست کننده که اساس معقولی را برای کشور عضو درخواست شونده فراهم می آورد تا باور کند که زمینه های کافی برای اتخاذ چنین اعمالی وجود دارد و در نهایت این اموال از نظر جزء (الف) بند (۱) این ماده مشمول دستور مصادره خواهد بود، فراهم کند.

ب) اقدامات مقتضی را اتخاذ خواهد نمود تا امکان مسدود کردن یا مصادره اموال را برای مراجع صلاحیت دار خود براساس درخواستی که اساس معقولی را برای کشور عضو درخواست شونده فراهم می آورد تا باور کند که زمینه های کافی برای اتخاذ چنین اعمالی وجود دارد و در نهایت این اموال از نظر جزء (الف) بند (۱) این ماده مشمول دستور مصادره خواهد بود، فراهم کند و

پ) اتخاذ اقدامات بیشتری را مدنظر قرار خواهد داد تا به مراجع صلاحیت دار خود امکان دهد تا اموال را جهت مصادره براساس مواردی مانند دستگیری خارجی یا اتهام کیفری مربوط به تملک اموال مزبور

حفظ نمایند.

ماده ۵۵- همکاری‌های بین‌المللی جهت مصادره

۱- کشور عضوی که درخواستی را از کشور عضو دیگر دارای صلاحیت قضایی در مورد جرم احراز شده براساس این کنوانسیون برای مصادره عواید ناشی از جرائم، اموال، تجهیزات یا سایر وسایل موضوع بند (۱) **ماده (۳۱)** این کنوانسیون که در قلمرو آن قرار دارد، دریافت کرده است، تا بالاترین حد ممکن در چارچوب نظام حقوقی داخلی خود به‌صورت زیر عمل خواهد نمود:

الف) درخواست را جهت دریافت دستور مصادره و در صورتی که دستور مصادره، صادر شده باشد، جهت اجراء آن به مراجع صلاحیت‌دار ارائه خواهد داد؛ یا

ب) با هدف به اجراء درآوردن آن و تاحدی که درخواست شده، دستور مصادره صادر شده توسط دادگاه کشور درخواست‌کننده را طبق بند (۱) ماده (۳۱) و جزء (۱) بند (الف) ماده (۵۴) این کنوانسیون تا جایی که به عواید جرم، اموال، تجهیزات یا سایر وسایل موضوع بند (۱) ماده (۳۱) مربوط می‌شود و در قلمرو کشور عضو درخواست‌شونده واقع شده است به مقامات صلاحیت‌دار تحویل دهد.

۲- به‌دنبال درخواست به‌عمل‌آمده توسط کشور عضو دیگر که صلاحیت قضایی بر جرم احراز شده براساس این کنوانسیون را دارد، کشور عضو درخواست‌شونده اقداماتی را اتخاذ خواهد نمود تا عواید ناشی از جرم، اموال، تجهیزات یا سایر وسایل موضوع بند (۱) ماده (۳۱) این کنوانسیون را جهت مصادره نهایی که توسط کشور عضو درخواست‌کننده یا به‌دنبال درخواست کشور عضو درخواست‌شونده

به موجب بند (۱) این ماده دستور داده خواهد شد را شناسایی، رهگیری و مسدود یا ضبط نماید.

۳- مفاد ماده (۴۶) این کنوانسیون با اعمال اصلاحات لازم در مورد این ماده اعمال خواهد شد. علاوه بر اطلاعات مشخص شده در بند (۱۵) ماده (۴۶)، درخواست‌های به عمل آمده به موجب این ماده شامل موارد زیر خواهد بود:

الف) در صورتی که درخواست مربوط به جزء (الف) بند (۱) این ماده باشد، توصیفی از اموالی که قرار است مصادره شود، از جمله تا حدی که ممکن باشد محل و مکان و در صورتی که ربط داشته باشد، ارزش تخمینی اموال و صورت حقایق که کشور درخواست کننده به آن اتکاء نموده است و به منظور توانمندسازی کشور عضو درخواست شونده برای به دست آوردن دستور براساس قانون داخلی آن کافی است؛

ب) در موردی که درخواست مربوط به جزء (ب) بند (۱) این ماده باشد، یک نسخه قانونی قابل قبول از دستور مصادره که درخواست بر مبنای آن انجام می شود توسط کشور عضو درخواست کننده صادر خواهد شد؛ همچنین بیان حقایق و اطلاعات راجع به حدودی که اجراء دستور درخواست شده است، بیانیه ای که اقدامات اتخاذ شده توسط کشور عضو درخواست کننده را مشخص می کند تا اطلاعات لازم را به اشخاص ثالث با حُسن نیت بدهد و فرایند لازم را تضمین نماید و بیانیه ای مبنی بر اینکه حکم مصادره، نهایی است، صادر نماید؛

پ) در موردی که درخواست مربوط به بند (۲) این ماده باشد، بیان حقایق که کشور عضو درخواست کننده بر آن اتکاء دارد و توصیفی از اقدامات درخواست شده و در صورت وجود، نسخه قانونی قابل قبول

دستوری که مبنای درخواست می‌باشد.

۴- تصمیمات یا اقدامات پیش‌بینی‌شده در بندهای (۱) و (۲) این ماده توسط کشور عضو درخواست‌کننده با رعایت مفاد قانون داخلی و آیین دادرسی آن یا هر ترتیبات یا موافقت‌نامه دوجانبه یا چندجانبه که در ارتباط با کشور عضو درخواست‌کننده ممکن است به آن ملزم باشد، اتخاذ خواهد شد.

۵- هر کشور عضو، نسخی از قوانین و مقرراتی که این ماده را قابل‌اجراء می‌نمایند و هرگونه تغییرات بعدی چنین قوانین و مقرراتی یا توصیف مربوط به آن را به دبیرکل سازمان ملل متحد ارائه خواهد داد.

۶- چنانچه کشور عضو مشروط کردن اتخاذ اقدامات موضوع بندهای (۱) و (۲) این ماده به وجود معاهده مربوط را انتخاب نماید، آن کشور عضو، این کنوانسیون را به‌عنوان اساس لازم و کافی معاهده تلقی خواهد نمود.

۷- چنانچه کشور عضو درخواست‌شونده شواهد کافی و به‌موقع را دریافت نکند یا ارزش اموال مزبور ناچیز باشد، همکاری براساس این ماده ممکن است رد شود یا اقدامات موقت حذف شود.

۸- قبل از حذف هرگونه اقدام موقت اتخاذشده به‌موجب این ماده، کشور عضو درخواست‌شونده در صورت امکان به کشور عضو درخواست‌کننده فرصت خواهد داد تا دلایل خود را در موافقت با ادامه این اقدامات ارائه دهد.

۹- مفاد این ماده به‌عنوان مخدوش‌کننده حق شخص ثالث یا حُسن نیت، تعبیر نخواهد شد.

ماده ۵۶- همکاری‌های ویژه

هر کشور عضو تلاش خواهد کرد بدون خدشه وارد آمدن به قانون داخلی، آن اقداماتی را اتخاذ کند تا بدون آسیب به تحقیقات، پیگرد یا دادرسی‌های قضایی مربوط به خود، مجاز باشد اطلاعات مربوط به عواید ناشی از جرائم احراز شده براساس این کنوانسیون را چنانچه اعتقاد داشته باشد که افشاء چنین اطلاعاتی ممکن است به کشور دریافت‌کننده در زمینه آغاز یا انجام تحقیقات، پیگرد یا دادرسی‌های قضایی کمک کند یا منجر به درخواست آن کشور عضو به موجب این فصل کنوانسیون شود، بدون درخواست قبلی به کشور عضو دیگر ارائه دهد.

ماده ۵۷- بازگرداندن و تعیین تکلیف دارایی‌ها

۱- مالی که توسط کشور عضوی به موجب ماده (۳۱) یا ماده (۵۵) این کنوانسیون مصادره شده است به موجب بند (۳) این ماده توسط آن کشور عضو براساس مفاد این کنوانسیون و قانون داخلی آن در اختیار مالکان قانونی قبلی از طریق بازگرداندن، قرار خواهد گرفت.

۲- هر کشور عضو، اقدامات ضروری قانونی و غیره را براساس اصول اساسی قانون داخلی خود اتخاذ خواهد نمود تا مراجع صلاحیت‌دار خود را قادر سازد که اموال مصادره شده را در زمانی که براساس درخواست کشور عضو دیگر و براساس این کنوانسیون عمل می‌کند با در نظر گرفتن حقوق اشخاص ثالث با حسن نیت، بازگرداند.

۳- کشور عضو درخواست‌شونده، براساس مواد (۴۶) و (۵۵) این کنوانسیون و بندهای (۱) و (۲) این ماده اقدامات زیر را به عمل خواهد آورد:

الف) در مورد اختلاس وجوه دولتی یا پول‌شویی وجوه دولتی اختلاس‌شده موضوع مواد (۱۷) و (۲۳) این کنوانسیون، چنانچه مصادره براساس ماده (۵۵) این کنوانسیون و طبق رأی نهایی در کشور عضو درخواست‌کننده صورت گرفته باشد، الزامی که کشور درخواست‌شونده می‌تواند از آن چشم‌پوشی کند، بازگرداندن اموال مصادره‌شده به کشور عضو درخواست‌کننده است.

ب) در مورد عواید ناشی از هر جرم دیگر مشمول این کنوانسیون چنانچه مصادره طبق ماده (۵۵) این کنوانسیون و بر اساس رأی نهایی در کشور عضو درخواست‌کننده صورت گرفته باشد، الزامی که کشور درخواست‌کننده می‌تواند از آن چشم‌پوشی کند بازگرداندن مال مصادره‌شده به کشور عضو درخواست‌کننده در صورتی است که کشور عضو درخواست‌کننده به صورت معقول مالکیت قبلی چنین مال مصادره‌شده‌ای را به کشور درخواست‌شونده، اثبات کند یا در صورتی که کشور عضو درخواست‌شونده زیان وارده به کشور عضو درخواست‌کننده را به عنوان مبنای بازگرداندن مال مصادره‌شده به رسمیت بشناسد.

پ) در سایر موارد، اولویت رسیدگی به بازگشت اموال مصادره‌شده به کشور عضو درخواست‌کننده است و بازگشت چنین مالی به مالکان قانونی قبلی آن یا پرداخت غرامت به قربانیان جرم در اولویت خواهد بود.

۴- در صورت اقتضاء کشور درخواست‌شونده می‌تواند هزینه‌های معقول تقبل‌شده در زمان تحقیق، پیگرد یا دادرسی قضایی منجر به بازگشت یا تعیین تکلیف اموال را کسر نماید، مگر اینکه کشورهای عضو

به صورت دیگری تصمیم بگیرند.

۵- در صورت اقتضاء، کشورهای عضو می‌توانند توجه ویژه‌ای را نیز به انعقاد موافقت‌نامه‌ها یا ترتیبات مورد قبول متقابل جهت تعیین تکلیف نهایی اموال مصادره‌شده براساس مورد به مورد مبذول نمایند.

ماده ۵۸- واحد اطلاعات مالی

کشورهای عضو جهت جلوگیری و مبارزه با انتقال عواید ناشی از جرائم احرازشده براساس این کنوانسیون و ارتقاء راه‌ها و روش‌های بازگرداندن چنین عوایدی با یکدیگر همکاری خواهند نمود و بدین‌منظور ایجاد واحد اطلاعات مالی را به‌عنوان مسئول دریافت، تجزیه و تحلیل و نشر گزارشات مربوط به معاملات مالی مظنون، به مقامات صلاحیت‌دار مورد بررسی قرار خواهند داد.

ماده ۵۹- ترتیبات یا موافقت‌نامه‌های دوجانبه یا چندجانبه
کشورهای عضو انعقاد ترتیبات یا موافقت‌نامه‌های دوجانبه یا چندجانبه را مدنظر قرار خواهند داد تا کارایی همکاری‌های بین‌المللی تعهدشده به موجب این فصل کنوانسیون را ارتقاء دهند.

فصل ششم: کمک فنی و تبادل اطلاعات

ماده ۶۰- کمک فنی و آموزش

۱- هر کشور عضو تا حدی که لازم باشد برنامه‌های آموزشی ویژه‌ای را برای کارکنان مسئول پیشگیری و مبارزه با فساد شروع خواهد کرد یا آن‌ها را توسعه یا ارتقاء خواهد داد. چنین برنامه‌های آموزشی ازجمله می‌تواند به زمینه‌های زیر بپردازد:

الف) اقدامات مؤثر جهت جلوگیری، کشف، تحقیقات، مجازات و کنترل

- فساد از جمله استفاده از روش‌های جمع‌آوری شواهد و تحقیق.
- ب) ظرفیت‌سازی در گسترش و برنامه‌ریزی سیاست راهبردی مبارزه با فساد.
- پ) آموزش مراجع صلاحیت‌دار جهت آمادگی پرداختن به درخواست‌های معاضدت متقابلی که نیازهای این کنوانسیون را برآورده نماید.
- ت) ارزیابی و تقویت مؤسسات، مدیریت خدمات عمومی و مدیریت دارایی‌های عمومی از جمله کارپردازی دولتی و بخش خصوصی.
- ث) پیشگیری و مبارزه با انتقال عواید ناشی از جرائم احرازشده براساس این کنوانسیون و بازگرداندن چنین عوایدی.
- ج) کشف و مسدود کردن انتقال عواید ناشی از جرائم احرازشده براساس این کنوانسیون.
- چ) مراقبت از انتقال عواید ناشی از جرائم احرازشده براساس این کنوانسیون و روش‌های مورد استفاده جهت انتقال، مخفی کردن و استتار چنین عوایدی.
- ح) روش‌ها و راهکارهای اداری و حقوقی مؤثر و مناسب جهت تسهیل بازگرداندن عواید ناشی از جرائم احرازشده براساس این کنوانسیون.
- خ) روش‌های مورد استفاده جهت حمایت از قربانیان و شهودی که با مراجع قضایی همکاری می‌کنند، و
- د) آموزش مقررات داخلی و بین‌المللی و زبان‌ها.
- ۲- کشورهای عضو براساس ظرفیت خود و در زمینه فراهم آوردن گسترده‌ترین اقدامات مربوط به کمک‌های فنی برای یکدیگر به‌ویژه به نفع کشورهای در حال توسعه در طرح‌ها و برنامه مربوط به مبارزه با

فساد خود از جمله حمایت مادی و آموزش در زمینه‌های موضوع بند (۱) این ماده و آموزش و کمک و مبادله متقابل تجربیات مربوط و دانش تخصصی که همکاری‌های بین‌المللی بین کشورهای عضو در زمینه‌های استرداد و معاضدت قضایی متقابل را تسهیل می‌کند، مورد بررسی قرار خواهند داد.

۳- کشورهای عضو تاحدی که ضرورت داشته باشد تلاش‌هایی را در جهت به حداکثر رساندن فعالیت‌های عملیاتی و آموزش در سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی و در چارچوب ترتیبات یا موافقت‌نامه‌های دوجانبه و چندجانبه مربوط را تقویت خواهند نمود.

۴- کشورهای عضو براساس درخواست، کمک به یکدیگر را در زمینه اجراء ارزیابی‌ها، مطالعات و تحقیقات مربوط به انواع، علت‌ها، تأثیرات و هزینه‌های فساد در کشورهای متبوع خود با هدف توسعه راهبردها و برنامه‌های عملی مبارزه با فساد با مشارکت مراجع صلاحیت‌دار و جامعه، مدنظر قرار خواهند داد.

۵- کشورهای عضو می‌توانند به‌منظور تسهیل بازگرداندن عواید ناشی از جرائم احرازشده براساس این کنوانسیون، در رابطه با ارائه اسامی کارشناسانی که می‌توانند به دستیابی این هدف کمک کنند با یکدیگر همکاری نمایند.

۶- کشورهای عضو استفاده از فراهمی‌ها و هم‌اندیشی‌های منطقه‌ای، زیر منطقه‌ای و بین‌المللی را مدنظر قرار خواهند داد تا همکاری و کمک فنی را ارتقاء دهند و بحث و بررسی مشکلات مربوط به نگرانی دوجانبه ازجمله نیازها و مشکلات ویژه کشورهای در حال توسعه و کشورهای با اقتصادهای در حال گذر را برانگیزانند.

۷- کشورهای عضو برقراری راهکارهای داوطلبانه را با هدف کمک مالی به تلاش‌های کشورهای در حال توسعه و کشورهای با اقتصادهای در حال گذار برای اعمال این کنوانسیون از طریق پروژه‌ها و برنامه‌های کمک فنی مورد بررسی قرار خواهند داد.

۸- کشورهای عضو، اعطاء کمک‌های داوطلبانه به دفتر مواد مخدر و جرائم سازمان ملل متحد را جهت شکوفا نمودن برنامه‌ها و پروژه‌ها از طریق دفتر مزبور در کشورهای در حال توسعه با هدف اجراء این کنوانسیون، مدنظر قرار خواهند داد.

ماده ۶۱- جمع‌آوری، مبادله و تجزیه و تحلیل اطلاعات مربوط به فساد
۱- هر کشور عضو با مشورت کارشناسان، گرایش به فساد در قلمرو خود و نیز اوضاع و احوالی که در آنها جرائم مربوط به فساد ارتکاب می‌یابد را مدنظر قرار خواهد داد.

۲- کشورهای عضو، توسعه و استفاده مشترک از آمارها و اظهارنظرهای کارشناسی تحلیلی در رابطه با فساد و اطلاعات را با هدف توسعه و تا جایی که ممکن باشد تعاریف، استانداردها و روش‌های مشترک و نیز اطلاعات مربوط به بهترین رویه‌ها جهت پیشگیری و مبارزه با فساد را از طریق سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای مدنظر قرار خواهند داد.

۳- هر کشور عضو، نظارت بر سیاست‌ها و اقدامات عملی را جهت مبارزه با فساد و ارزیابی کارایی و اثربخشی آن‌ها، مدنظر قرار خواهد داد.

ماده ۶۲- سایر اقدامات: اجراء این کنوانسیون از طریق توسعه اقتصادی و کمک فنی

۱- کشورهای عضو اقداماتی که منجر به اجراء مطلوب این کنوانسیون شود را تا حد امکان از طریق همکاری‌های بین‌المللی با در نظر گرفتن تأثیرات منفی فساد بر جامعه به‌طور اعم و بر توسعه پایدار به‌طور اخص، اتخاذ خواهند نمود.

۲- کشورهای عضو تاحدی که ممکن باشد و با هماهنگی با یکدیگر و نیز سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای تلاش‌های ملموسی را در موارد زیر به عمل خواهند آورد:

الف) ارتقاء همکاری‌های خود در سطوح مختلف با کشورهای در حال توسعه با هدف تحکیم ظرفیت کشورهای اخیرالذکر برای پیشگیری و مبارزه با فساد.

ب) ارتقاء کمک‌های مادی و مالی جهت حمایت از تلاش‌های کشورهای در حال توسعه برای پیشگیری و مبارزه با فساد و کمک به آن‌ها برای اجراء موفقیت‌آمیز این کنوانسیون.

پ) ارائه کمک فنی به کشورهای در حال توسعه و کشورهای با اقتصاد در حال گذار جهت کمک به آن‌ها برای برآوردن نیازهای آن‌ها به‌منظور اجراء این کنوانسیون. بدین منظور کشورهای عضو تلاش خواهند نمود تا کمک‌های داوطلبانه منظم و کافی به حسابی که به‌طور خاص بدین منظور در سازوکار مالی سازمان ملل متحد در نظر گرفته شده است، بنمایند. کشورهای عضو براساس قانون داخلی و مفاد این کنوانسیون می‌توانند توجه ویژه‌ای را نیز به اختصاص درصدی پول یا معادل ارزش عواید ناشی از جرم یا اموال مصادره‌شده طبق مفاد این کنوانسیون جهت کمک به آن حساب، معمول دارند.

ت) ترغیب و تشویق سایر کشورها و مؤسسات مالی در صورت

مقتضی برای ملحق شدن آن‌ها به تلاش‌هایی که طبق این ماده انجام می‌شود، به‌ویژه از طریق ارائه برنامه‌های آموزشی بیشتر و تجهیزات جدیدتر به کشورهای در حال توسعه جهت کمک به آن‌ها در دستیابی به اهداف این کنوانسیون.

۳- این اقدامات تا جایی که ممکن باشد، بدون خدشه‌وارد آوردن به تعهدات کمک خارجی موجود یا سایر ترتیبات مربوط به همکاری‌های مالی در سطوح بین‌المللی، منطقه‌ای یا دوجانبه خواهد بود.

۴- کشورهای عضو با در نظر گرفتن ترتیبات مالی لازم برای مؤثر نمودن روش‌های همکاری‌های بین‌المللی پیش‌بینی‌شده توسط این کنوانسیون و جهت پیشگیری، کشف و کنترل فساد می‌توانند ترتیبات یا موافقت‌نامه‌های دوجانبه یا چندجانبه در مورد کمک مادی و تدارکاتی منعقد نمایند.

◀ فصل هفتم: راهکارهای اجرایی

ماده ۶۳- فراهمایی کشورهای عضو این کنوانسیون

۱- بدین وسیله فراهمایی (کنفرانس) کشورهای عضو این کنوانسیون به منظور بهبود ظرفیت کشورهای عضو و همکاری بین آن‌ها برای نیل به اهداف مندرج در این کنوانسیون و ترغیب و تجدیدنظر در اجراء آن تشکیل می‌شود.

۲- دبیرکل سازمان ملل متحد، فراهمایی کشورهای عضو را حداکثر یک سال پس از لازم‌الاجراء شدن این کنوانسیون برگزار خواهد کرد. پس از آن نشست‌های عادی فراهمایی کشورهای عضو براساس آیین کار مصوب فراهمایی برگزار خواهد شد.

۳- فراهمایی کشورهای عضو، آیین کار و مقررات حاکم بر اجراء فعالیت‌های مندرج در این ماده ازجمله قواعد مربوط به پذیرش و شرکت ناظران و پرداخت هزینه‌های تقبل‌شده برای اجراء این فعالیت‌ها را تصویب خواهد نمود.

۴- فراهمایی کشورهای عضو در مورد فعالیت‌ها، تشریفات و روش‌های کاری برای نیل به اهداف مندرج در بند (۱) این ماده در موارد زیر توافق خواهد کرد:

الف) تسهیل فعالیت‌های کشورهای عضو به موجب مواد (۶۰) و (۶۲) و فصل‌های دوم تا پنجم این کنوانسیون ازجمله ترغیب و بسیج کمک‌های داوطلبانه.

ب) تسهیل مبادله اطلاعات در بین کشورهای عضو درخصوص گرایش‌ها و الگوهای فساد و رویه‌های موفقیت‌آمیز جهت پیشگیری و مبارزه با آن و بازگرداندن عواید ناشی از جرم، از طریق نشر اطلاعات مربوط به گونه‌ای که در این ماده ذکر شده است.

پ) همکاری با سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی مربوط و سازوکارها و سازمان‌های غیردولتی.

ت) استفاده مناسب از اطلاعات تهیه‌شده درخصوص راهکارهای منطقه‌ای و بین‌المللی جهت مبارزه و پیشگیری از فساد به منظور اجتناب از دوباره‌کاری غیرضروری.

ث) بررسی دوره‌ای اجراء این کنوانسیون توسط کشورهای عضو.

ج) ارائه پیشنهادهایی برای بهبود این کنوانسیون و اجراء آن.

چ) موردتوجه قرار دادن الزامات کمک فنی کشورهای عضو درخصوص اجراء این کنوانسیون و پیشنهاد هر اقدامی که ممکن است

در این رابطه ضروری به نظر برسد.

۵- از نظر بند (۴) این ماده، فراهمایی کشورهای عضو، آگاهی لازم در مورد اقدامات متخذه توسط کشورهای عضو در اجراء این کنوانسیون و مشکلاتی که در این راه به آن‌ها برخورد نموده‌اند را از طریق اطلاعات ارائه شده توسط آن‌ها و راهکارهای بررسی تکمیلی که ممکن است توسط فراهمایی کشورهای عضو برقرار شود، به دست خواهد آورد.

۶- هر کشور عضو، اطلاعات مربوط به برنامه‌ها، طرح‌ها، رویه‌ها و اقدامات اداری و قانون‌گذاری خود برای اجراء این کنوانسیون را به گونه‌ای که فراهمایی کشورهای عضو مقرر کرده است، برای فراهمایی کشورهای عضو فراهم خواهد نمود. فراهمایی کشورهای عضو مؤثرترین راه دریافت و اقدام براساس اطلاعات دریافتی از کشورهای عضو و سازمان‌های صلاحیت‌دار بین‌المللی خواهد بود. داده‌های دریافتی از سازمان‌های غیردولتی مربوط که طبق تشریفات که فراهمایی کشورهای عضو در مورد آن تصمیم‌گیری خواهد کرد، به طور مقتضی معتبر شناخته شده‌اند نیز ممکن است مورد توجه قرار گیرد.

۷- فراهمایی کشورهای عضو به موجب بندهای (۴) تا (۶) این ماده، در صورت لزوم هر نهاد یا سازوکار مناسبی را برای کمک به اجراء مؤثر این کنوانسیون تشکیل خواهد داد.

ماده ۶۴- دبیرخانه

۱- دبیرکل سازمان ملل متحد خدمات دبیرخانه‌ای لازم را برای فراهمایی کشورهای عضو این کنوانسیون فراهم خواهد نمود.

۲- دبیرخانه اقدامات زیر را به عمل خواهد آورد:

الف) کمک به فراهمایی کشورهای عضو در انجام فعالیت‌های مندرج در ماده (۶۳) این کنوانسیون و به عمل آوردن ترتیبات و فراهم کردن خدمات لازم برای جلسات فراهمایی کشورهای عضو؛
ب) براساس درخواست، کمک به کشورهای عضو برای ارائه اطلاعات به فراهمایی کشورهای عضو به صورتی که در بندهای (۵) و (۶) ماده (۶۳) این کنوانسیون پیش‌بینی شده است؛
پ) تضمین هماهنگی‌های لازم با دبیرخانه سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی مربوط.

◀ فصل هشتم: مفاد نهایی

ماده ۶۵- اجراء این کنوانسیون

۱- هر کشور عضو براساس اصول اساسی قانون داخلی خود، اقدامات لازم قانونی و اداری را اتخاذ خواهد نمود تا اجراء تعهدات خود به موجب این کنوانسیون را تضمین نماید.
۲- هر کشور عضو می‌تواند جهت پیشگیری و مبارزه با فساد، اقدامات جدی‌تر یا شدیدتری نسبت به موارد پیش‌بینی‌شده در این کنوانسیون را اتخاذ نماید.

ماده ۶۶- حل و فصل اختلاف‌ها

۱- کشورهای عضو تلاش خواهند نمود تا اختلافات مربوط به تفسیر یا اجراء این کنوانسیون را از طریق مذاکره حل و فصل نمایند.
۲- هر اختلاف بین دو یا چند کشور عضو در رابطه با تفسیر یا اجراء این کنوانسیون را که نتوان از طریق مذاکره ظرف مدت معقول حل و فصل نمود، بنا به درخواست یکی از کشورهای عضو به داوری

ارجاع خواهد شد. چنانچه شش ماه بعد از تاریخ درخواست داوری، کشورهای عضو مزبور نتوانند درخصوص برگزاری داوری با هم توافق نمایند، هر یک از کشورهای عضو مزبور می‌تواند اختلاف را براساس درخواست، طبق اساسنامه دیوان بین‌المللی دادگستری به آن دیوان ارجاع دهد.

۳- هر کشور عضو می‌تواند در هنگام امضاء تنفیذ، پذیرش یا تصویب یا الحاق به این کنوانسیون اعلام کند که خود را ملزم به رعایت بند (۲) این ماده نمی‌داند. سایر کشورهای عضو در رابطه با هر کشور عضوی که چنین حق شرطی را در نظر گرفته است، ملزم به رعایت بند (۲) این ماده نخواهند بود.

۴- هر کشور عضوی که طبق بند (۳) این ماده حق شرطی در نظر گرفته است می‌تواند در هر زمان با ارسال اطلاعیه‌ای به دبیرکل سازمان ملل متحد، از حق شرط مزبور صرف‌نظر نماید.

ماده ۶۷- امضاء، تنفیذ، پذیرش، تصویب و الحاق

۱- این کنوانسیون از تاریخ نهم تا یازدهم دسامبر ۲۰۰۳ میلادی (۱۸ تا ۲۰ آذر ۱۳۸۲ هجری شمسی) در مریدا، مکزیک جهت امضاء تمامی کشورها و پس از آن از تاریخ نهم دسامبر ۲۰۰۵ میلادی (۱۳۸۴/۹/۱۸ هجری شمسی) در مقر سازمان ملل متحد مفتوح خواهد بود.

۲- این کنوانسیون برای امضاء سازمان‌های وحدت اقتصادی منطقه‌ای نیز مفتوح خواهد بود؛ به شرط آنکه حداقل یک کشور عضو چنین سازمانی طبق بند (۱) این ماده کنوانسیون را امضاء کرده باشد.

۳- این کنوانسیون منوط به تنفیذ، پذیرش یا تصویب می‌باشد. اسناد تنفیذ، پذیرش یا تصویب، نزد دبیرکل سازمان ملل متحد تودیع

خواهد شد. سازمان وحدت اقتصادی منطقه‌ای در صورتی می‌تواند سند تنفیذ، پذیرش یا تصویب خود را تودیع نماید که حداقل یکی از کشورهای عضو آن به این ترتیب عمل کرده باشد. سازمان مزبور در سند تنفیذ، پذیرش یا تصویب خود، حدود صلاحیت خود را در مورد موضوعات مورد حکم در این کنوانسیون اعلام خواهد نمود. چنین سازمانی هر تغییری در حدود صلاحیت خود را به اطلاع امین اسناد خواهد رساند.

۴- این کنوانسیون جهت الحاق هر کشور یا سازمان وحدت اقتصادی منطقه‌ای که حداقل یک کشور عضو آن، عضو این کنوانسیون باشد مفتوح می‌باشد. اسناد الحاق نزد دبیرکل سازمان ملل متحد تودیع خواهد شد. سازمان وحدت اقتصادی منطقه‌ای در زمان الحاق خود، حدود صلاحیت خویش را در مورد موضوعات مورد حکم در این کنوانسیون اعلام خواهد نمود. چنین سازمانی هر نوع تغییری در حدود صلاحیت خود را به اطلاع امین اسناد خواهد رساند.

ماده ۶۸- لازم‌الاجراء شدن

۱- این کنوانسیون در نودمین روز پس از تودیع سی‌امین سند تنفیذ، پذیرش، تصویب یا الحاق لازم‌الاجراء خواهد شد. از نظر این بند هر سند تودیع شده توسط سازمان وحدت اقتصادی منطقه‌ای به عنوان سندی علاوه بر اسناد تودیع شده توسط کشورهای عضو این چنین سازمانی تلقی نخواهد شد.

۲- این کنوانسیون در رابطه با هر کشور یا سازمان وحدت اقتصادی منطقه‌ای که این کنوانسیون را پس از تودیع سی‌امین سند تنفیذ، پذیرش، تصویب یا الحاق، مورد تنفیذ، پذیرش یا تصویب قرار دهد یا به

آن ملحق شود، در سی امین روز پس از تاریخ تودیع سند [توسط چنین کشور یا سازمانی یا در تاریخی که این کنوانسیون به موجب بند (۱) این ماده لازم الاجراء می شود (هرکدام که مؤخرتر باشد)] لازم الاجراء خواهد شد.

ماده ۶۹- اصلاح

۱- بعد از سپری شدن پنج سال از تاریخ لازم الاجراء شدن این کنوانسیون، کشورهای عضو می تواند اصلاحیه ای را پیشنهاد و آن را به دبیرکل سازمان ملل متحد ارسال نمایند و او هم اصلاحیه پیشنهادی را به منظور رسیدگی و تصمیم گیری در مورد پیشنهاد، به کشورهای عضو و فراهمایی کشورهای عضو کنوانسیون اطلاع خواهد داد. فراهمایی کشورهای عضو هر تلاشی را به عمل خواهد آورد تا در مورد هر اصلاحیه به اجماع برسد. چنانچه تمامی تلاش ها جهت رسیدن به اجماع به نتیجه نرسد و هیچ توافقی حاصل نشود، به عنوان آخرین راه حل، تصویب اصلاحیه مستلزم دوسوم اکثریت آراء کشورهای عضو حاضر و رأی دهنده در نشست فراهمایی کشورهای عضو خواهد بود.

۲- سازمان های وحدت اقتصادی منطقه ای در مورد موضوعاتی که در چارچوب صلاحیت آنها قرار دارد، حق رأی خود را به موجب این ماده با تعداد آرای برابر با تعداد کشورهای عضو آن، که عضو این کنوانسیون هستند، اعمال خواهند نمود. چنانچه کشورهای عضو سازمان های مزبور حق رأی خود را اعمال کرده باشند، سازمان های مزبور حق رأی خود را اعمال نخواهند کرد و بالعکس.

۳- اصلاحیه مصوب، طبق بند (۱) این ماده منوط به تنفیذ، پذیرش یا تصویب کشورهای عضو می باشد.

بخش ششم: قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد

۴- اصلاحیه مصوب، طبق بند (۱) این ماده، در مورد یک کشور عضو، نود روز پس از تاریخ تودیع سند تنفیذ، پذیرش یا تصویب اصلاحیه مزبور، نزد دبیرکل سازمان ملل متحد لازم الاجراء خواهد شد.

۵- زمانی که اصلاحیه ای لازم الاجراء می شود، در رابطه با کشورهای عضوی که رضایت خود را نسبت به ملزم بودن به آن ابراز داشته اند، لازم الاجراء خواهد بود. سایر کشورهای عضو کماکان ملزم به مفاد این کنوانسیون و هر اصلاحیه ای خواهند بود که قبلاً تنفیذ، پذیرش یا تصویب کرده اند.

ماده ۷۰- خروج از عضویت

۱- هر کشور عضو می تواند با ارسال اطلاعیه کتبی به دبیرکل سازمان ملل متحد از عضویت در این کنوانسیون خارج شود. خروج از کنوانسیون مزبور یک سال پس از دریافت اطلاعیه توسط دبیرکل سازمان ملل متحد نافذ خواهد شد.

۲- در صورتی که تمامی کشورهای عضو یک سازمان وحدت اقتصادی منطقه ای از عضویت در این کنوانسیون خارج شده باشند، عضویت سازمان مزبور در این کنوانسیون پایان خواهد یافت.

ماده ۷۱- امین اسناد و زبان ها

۱- دبیرکل سازمان ملل متحد به عنوان امین اسناد این کنوانسیون تعیین می شود.

۲- نسخه اصل این کنوانسیون که نسخ عربی، چینی، انگلیسی، فرانسوی، روسی و اسپانیایی آن از اعتبار یکسان برخوردار می باشند؛ نزد دبیرکل سازمان ملل متحد تودیع خواهد شد. در تأیید مطالب فوق نمایندگان تام الاختیار که به طور مقتضی از طرف دولت های متبوع خود

| مجموعه تنقيح شده منتخب قوانين و مقررات نظارت و بازرسي

داراي اختيار مي باشند، اين کنوانسيون را امضاء کرده اند.

بخش، مقسم

قانون حیات از گزارشگران فساد

بخش هفتم: قانون حمایت از گزارشگران فساد^۱

فصل اول: تعاریف و مصادیق

ماده ۱- مفهوم واژگان و عبارات اختصاری به کار رفته در این قانون به شرح زیر است:

- الف - نام و عنوان دستگاه محل وقوع فساد
- ب - شرح مختصر رفتار ارتكابی
- پ - اسم یا عنوان یا سمت یا جایگاه شغلی اشخاص مظنون به ارتكاب فساد اعم از آنكه واقعی یا غیر آن باشد.
- تبصره - گزارشی كه متضمن اعلام جرائم مستوجب مجازات درجه سه یا بالاتر باشد یا گزارش واصل شده دلالت بر وقوع یکی از رفتارهای موضوع ماده (۲) این قانون داشته باشد كه موجب اخلال در نظم و امنیت عمومی شود، چنانچه فاقد مشخصات مذکور در جزء «پ» این بند باشد، مشمول این قانون می شود. تشخیص این امر بر عهده مقام پذیرنده است.
- ۲ - گزارشگر: هر شخص حقیقی یا حقوقی خصوصی كه با رعایت شرایط این قانون، وقوع فساد را گزارش كند.
- ۳ - نهاد پذیرنده: دادستانی ها، مركز حفاظت و اطلاعات قوه قضائیه، سازمان بازرسی كل كشور، وزارت اطلاعات، سازمان اطلاعات سپاه و

^۱ این قانون در تاریخ ۱۴/۹/۱۴۰۲ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و در روزنامه رسمی به شماره ۲۳۰۱۳ مورخ ۱۴۰۳/۱/۷ منتشر شده است.

فرماندهی انتظامی جمهوری اسلامی ایران در حدود وظایف و اختیارات قانونی

۴- حمایت: مجموعه اقداماتی که جهت جلوگیری از ورود ضرر یا جبران ضررهای واردشده به گزارشگر و اشخاص وابسته وی به دلیل گزارشگری، در حدود مقررات این قانون اعمال می‌شود.

۵- سامانه: سامانه گزارشگران فساد موضوع ماده (۳) این قانون

۶- افراد وابسته: مقصود از افراد وابسته در این قانون عبارت‌اند از:

الف- طبقات اول و دوم بستگان نسبی گزارشگر

ب- همسر گزارشگر و طبقه اول بستگان نسبی وی

پ- کلیه افرادی که عرفاً به تشخیص مرجع صالح قضائی در زندگی

گزارشگر یا افراد دخیل در گزارشگری مهم تلقی می‌شوند.

ت- شخصی که اطلاعات و اخبار را به گزارشگر رسانده است.

۷- اقدامات تلافی‌جویانه: رفتارهایی که به قصد هرگونه اضرار جانی،

مالی، حیثیتی، شغلی و نظایر آن به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم علیه

گزارشگر یا افراد وابسته به وی صورت گیرد.

تبصره ۱- در صورتی که اثبات شود، رفتارهای موضوع این بند ارتباطی به گزارشگری نداشته است، گزارشگر مشمول حمایت‌های این قانون نمی‌شود.

تبصره ۲- اعمال حمایت‌های این قانون درخصوص افراد وابسته به گزارشگر، منوط به اثبات رابطه گزارشگری با اقدامات تلافی‌جویانه است.

ماده ۲- گزارشگری که محتوای گزارش وی بیانگر ارتکاب یکی از رفتارهای زیر باشد، مشمول حمایت‌ها و پاداش این قانون می‌شود:

۱- رشای موضوع ماده (۵۹۲) کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی

- (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده) مصوب ۱۳۷۵/۳/۲ و ارتشاء و اختلاس موضوع قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری مصوب ۱۳۶۴/۶/۲۴ با اصلاحات و الحاقات بعدی
- ۲- تصرف غیرقانونی در اموال دولتی یا عمومی موضوع فصل سیزدهم کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده) مصوب ۱۳۷۵/۳/۲
- ۳- رفتارهای موضوع قانون مجازات اعمال نفوذ برخلاف حق و مقررات قانونی مصوب ۱۳۱۵/۹/۲۹ با اصلاحات و الحاقات بعدی
- ۴- رفتارهای موضوع قانون مجازات تبانی در معاملات دولتی مصوب ۱۳۴۸/۳/۱۹
- ۵- اخذ درصد (پورسانت) در معاملات خارجی موضوع قانون ممنوعیت اخذ پورسانت در معاملات خارجی مصوب ۱۳۷۲/۴/۲۷
- ۶- رفتارهای موضوع لایحه قانونی راجع به منع مداخله وزرا و نمایندگان مجلسین و کارمندان در معاملات دولتی و کشوری مصوب ۱۳۳۷/۱۰/۲۲
- ۷- تدلیس در معاملات دولتی موضوع ماده (۵۹۹) کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده)
- ۸- رفتارهای موضوع ماده (۱۹) قانون نحوه اجرای اصل چهل و نهم (۴۹) قانون اساسی مصوب ۱۳۶۳/۵/۱۷ با اصلاحات و الحاقات بعدی
- ۹- تحصیل مال از طرق نامشروع موضوع ماده (۲) قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری
- ۱۰- جرم موضوع ماده (۵۳۲) کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی

(تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده)
۱۱- جرائم موضوع ماده (۶۰۳) کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی
(تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده).

◀ فصل دوم: فرایند دریافت گزارش

ماده ۳- سازمان بازرسی کل کشور موظف است ظرف مدت شش ماه پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون با همکاری سایر نهادهای پذیرنده و قوه قضائیه نسبت به طراحی و راه‌اندازی «سامانه گزارشگران فساد» اقدام نماید. باید در سامانه مذکور محرمانگی هویت گزارشگر و اطلاعات مندرج در سامانه رعایت شود و گزارش از طریق سامانه و با انتخاب سامانه فقط برای یک نهاد پذیرنده ارسال گردد.

تبصره- گزارش‌های دریافتی در سامانه با توجه به نظام رتبه‌بندی بر مبنای شاخص‌های مربوط به گزارش دهنده، گزارش شونده، سازمان محل فساد، موضوع فساد، ارزش مال موضوع فساد، زمان ارتکاب فساد و نوع فساد مشخص می‌شوند و در اولویت قرار می‌گیرند.

ماده ۴- نهاد پذیرنده پس از دریافت گزارش از طریق سامانه، مکلف است پس از بررسی شکلی گزارش، تحقیقات لازم در خصوص گزارش دریافتی را در حدود صلاحیت قانونی خود انجام دهد و چنانچه قرائن و امارات بر ارتکاب رفتارهای موضوع ماده (۲) این قانون دلالت کند، گزارش را از طریق سامانه به مرجع صالح برای رسیدگی ارسال نماید. در صورتی که از نظر نهاد پذیرنده گزارش قابلیت رسیدگی نداشته باشد، عدم تأیید گزارش از طریق سامانه به اطلاع گزارش دهنده می‌رسد.

تبصره ۱- در صورت عدم تأیید گزارش از سوی نهاد پذیرنده، گزارشگر

ظرف مدت بیست روز از زمان اطلاع، می‌تواند صرفاً یک مرتبه، بررسی مجدد گزارش را توسط نهاد پذیرنده دیگری از طریق سامانه درخواست نماید.

تبصره ۲- در صورتی که نهاد پذیرنده در بررسی گزارش فساد، گزارش را مشمول این قانون نداند ولی گزارش مذکور متضمن ارتکاب جرمی باشد، مکلف است گزارش را طبق قانون آیین دادرسی کیفری به مرجع صالح قضائی ارسال کند.

ماده ۵- آیین‌نامه اجرائی این فصل، ظرف شش ماه پس از لازم‌الاجرا شدن این قانون توسط سازمان بازرسی کل کشور با همکاری نهادهای پذیرنده تهیه می‌شود و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

◀ فصل سوم: حمایت

ماده ۶- حمایت از گزارشگر و اشخاص وابسته شامل موارد زیر است:

۱- تعیین وکیل معاضدتی (موضوع ماده (۲۳) قانون وکالت مصوب ۱۳۱۵/۱۱/۲۵ با اصلاحات و الحاقات بعدی) در پرونده‌های ناشی از گزارشگری

تبصره- مرکز وکلا، کارشناسان رسمی و مشاوران خانواده قوه قضائیه و کانون‌های وکلای دادگستری، مکلف‌اند خدمات موضوع این بند را حسب مورد از طریق معرفی و تعیین وکیل یا مشاور به گزارشگر ارائه دهند.

۲- هرگونه حمایتی که مقام قضائی برای حفظ امنیت جانی یا مالی یا شغلی لازم تشخیص دهد.

تبصره ۱- حداکثر مدت اعمال حمایت مندرج در بند (۲) این ماده،

شش ماه است و تمدید این مدت منوط به درخواست مجدد گزارشگر یا نهاد پذیرنده و موافقت مقام قضائی است.

تبصره ۲- شخص حقوقی و کارکنان یا اعضای که از سوی شخص حقوقی معرفی می‌شوند، حسب مورد می‌توانند مشمول حمایت‌های این ماده قرار گیرند.

ماده ۷- با درخواست گزارشگر یا نهاد پذیرنده از زمان تشکیل پرونده در مرجع قضائی تا یک سال پس از شروع به اجرای حکم قطعی و با تشخیص مقام قضائی صالح تعقیب یا مقام قضائی صالح رسیدگی به اصل پرونده، حمایت‌های موضوع ماده (۶) این قانون اعمال می‌شود.

تبصره ۱- به درخواست‌های موضوع این ماده نسبت به مواردی که رسیدگی فوری لازم است، بلافاصله و در سایر موارد ظرف پانزده روز در مرجع صالح قضائی رسیدگی می‌شود.

تبصره ۲- رد درخواست از سوی مقام قضائی مانع از درخواست مجدد با ارائه مستندات و قرائن جدید نیست.

ماده ۸- در مواردی که گزارش موجب پیشگیری از وقوع رفتارهای موضوع ماده (۲) این قانون شود، به پیشنهاد نهاد پذیرنده و تشخیص دادستان، گزارشگر مشمول حمایت‌های ماده (۶) این قانون می‌شود.

◀ فصل چهارم: پاداش

ماده ۹- برخورداری از پاداش منوط به درخواست گزارشگر از طریق سامانه از زمان ثبت گزارش در سامانه تا یک سال پس از شروع به اجرای حکم قطعی است.

تبصره- صدور حکم به پرداخت پاداش به گزارشگر منوط به اعلام هویت گزارشگر در زمان ثبت گزارش یا برای گزارش‌های با گزارشگران با

هویت ناشناس منوط به ارائه ادله لازم برای احراز هویت آنها می‌باشد.

ماده ۱۰- مرجع رسیدگی‌کننده به گزارش اعم از بدوی یا تجدیدنظر مکلف است ضمن اعلام نظر در خصوص استحقاق یا عدم استحقاق پاداش برای گزارشگر و در صورت استحقاق، بر اساس میزان تأثیر گزارش در کشف فساد، اعم از اینکه گزارشگر درخواست پاداش داده باشد یا نداده باشد، نسبت به تعیین مبلغ پاداش تا دو درصد (۲٪) ارزش ریالی موضوع پرونده اقدام نماید.

تبصره ۱- سقف پاداش قابل پرداخت در هر پرونده به شخص حقیقی و شخص حقوقی خصوصی به ترتیب یکصد میلیارد (۱۰۰/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال و دویست میلیارد (۲۰۰/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال است.

تبصره ۲- در صورت تعدد گزارشگران در یک گزارش یا گزارش‌های متعدد مربوط به یک رفتار، پاداش موضوع این ماده باتوجه به نقش و میزان اثرگذاری آنها، به تشخیص مقام قضائی رسیدگی‌کننده میان آنها تقسیم می‌شود.

تبصره ۳- در صورتی که حکم صادره قابل تجدیدنظر یا فرجام‌خواهی باشد، گزارشگر نیز مجاز است نسبت به اصل استحقاق پاداش یا میزان آن حسب مورد تجدیدنظر یا فرجام‌خواهی کند.

تبصره ۴- در صورتی که موضوع پرونده فاقد ارزش ریالی باشد، مقام قضائی باتوجه به گستردگی فساد و میزان تأثیر گزارش در کشف آن، برای گزارشگر پاداشی از مبلغ بیست میلیون (۲۰/۰۰۰/۰۰۰) تا شصت میلیون (۶۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال تعیین می‌کند.

تبصره ۵- مؤلفه‌های مؤثر در تعیین پاداش در دستورالعملی که ظرف سه ماه پس از لازم‌الاجرا شدن این قانون به تصویب رئیس

قوه قضائیه می‌رسد، مشخص می‌شود.

ماده ۱۱- اشخاصی که بر اساس قوانین و مقررات موظف به گزارش یا تعقیب رفتارهای موضوع ماده (۲) این قانون هستند، نمی‌توانند از پاداش بهره‌مند شوند.

تبصره- نهاد پذیرنده گزارش و مقام قضائی رسیدگی‌کننده موظفاند منشأ مستندات گزارش را احراز کنند. چنانچه احراز گردد گزارشگر، مدارک و اطلاعات موضوع گزارش را از اشخاص موضوع این ماده دریافت کرده است، پاداش به وی تعلق نخواهد گرفت.

ماده ۱۲- دولت موظف است در قالب بودجه سنواتی ردیف مستقلی از محل درآمدهای حاصل از اجرای این قانون ایجاد کرده و جهت پرداخت پاداش‌ها و سایر هزینه‌های اجرائی این قانون در اختیار وزارت دادگستری قرار دهد.

◀ فصل پنجم: مقررات عمومی

ماده ۱۳- اشخاصی که در ارتکاب رفتارهای مذکور در ماده (۲) این قانون به هر نحو دخالت داشته‌اند، در صورتی‌که با ثبت گزارش خود موجبات کشف این جرائم و یا دستگیری سرشبه‌ها و سایر متهمان را فراهم کنند، بنا به تشخیص مقام قضائی، حسب مورد در مجازات آنان تخفیف مناسب داده می‌شود یا از مجازات قانونی معاف می‌شوند.

ماده ۱۴- چنانچه گزارشگر برای گزارشگری مرتکب جرم شده باشد از جمله آنکه اطلاعات، ادله و مدارک را با توسل به اعمال مجرمانه به دست آورده باشد، مشمول حمایت‌ها و پاداش این قانون نمی‌شود.

ماده ۱۵- در صورتی‌که گزارشگر، گزارش و اسناد مربوط به آن را تنها در سامانه ثبت و بارگذاری کرده و آن را علنی نکرده باشد، به اتهام

جرائمی از قبیل افترا یا جرم موضوع ماده (۶۹۸) کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده) یا افشای اسناد محرمانه، قابل تعقیب نیست مگر اینکه فساد کشف نشود و سوءنیت گزارشگر نیز اثبات شود در هر صورت گزارشگر مجاز به افشاء یا انتشار مفاد گزارش خود نیست.

ماده ۱۶- در صورت وجود حقوقی برای گزارشگر در سایر قوانین که در این قانون پیش‌بینی نشده است، وی می‌تواند از حقوق مذکور در آن قوانین نیز استفاده نماید. مشروط بر آنکه مطابق همان قوانین شرایط برخورداری از آنها را داشته باشد.

ماده ۱۷- گزارشگر می‌تواند بدون ارائه اطلاعات هویتی و تحت عنوان ناشناس اقدام به گزارشگری موضوع این قانون نماید؛ اما هرگاه گزارشگر در گزارش اعلامی به مرجع پذیرنده هویت خود را اعلام نماید یا به هر نحوی هویت وی برای مرجع پذیرنده کشف گردد، مرجع پذیرنده و مراجع رسیدگی‌کننده مجاز به افشای اطلاعات گزارشگر بدون اخذ رضایت قبلی وی نیستند. در صورت حضور گزارشگر با رضایت قبلی، صریح و موردی به عنوان شاهد یا مطلع نیز مقام تحقیق از گزارشگر جداگانه و بدون حضور متهم تحقیق می‌کند. مواجهه گزارشگر با متهم تنها در صورت رضایت قبلی، صریح و موردی او امکان‌پذیر است.

تبصره ۱- در مواردی که به هر نحوی اطلاعات گزارشگر به صورت عمومی افشا شود، مقام رسیدگی‌کننده می‌تواند با رعایت قانون آیین دادرسی کیفری گزارشگر را به عنوان شاهد یا مطلع دعوت کند.

تبصره ۲- اطلاعات گزارشگر در این ماده هرگونه اطلاعاتی است که منجر به شناسایی وی یا افراد وابسته به وی می‌شود از قبیل مشخصات

بخش هفتم: قانون حمایت از گزارشگران فساد

سجلی و خانوادگی، محل سکونت و فعالیت آنها.

بخش هشتم

آیین نامه اجرایی فصل دوم قانون حمایت از گزارشگران فساد

بخش هشتم: آیین نامه اجرایی فصل دوم قانون حمایت از گزارشگران فساد^۱

◀ فصل اول - تعاریف و اختصارات

ماده ۱- در این آیین نامه، اصطلاحات زیر در معانی مشروح مربوط به کار می‌روند و سایر اصطلاحات، تابع تعاریف مندرج در ماده (۱) قانون حمایت از گزارشگران فساد مصوب ۱۴۰۲ است:

۱- قانون: قانون حمایت از گزارشگران فساد مصوب ۱۴۰۲.

۲- فساد: رفتارهای موضوع تبصره بند (۱) ماده (۱) و ماده (۲) قانون.

۳- سامانه: سامانه الکترونیکی گزارشگران فساد موضوع ماده (۳) قانون.

۴- سازمان: سازمان بازرسی کل کشور.

۵- گزارش شونده: شخصی که ارتکاب فساد در رابطه با وی گزارش شده است.

۶- گزارشگر شناس: شخص موضوع بند (۲) ماده (۱) قانون که مشخصات خود را در سامانه اعلام کرده و هویت وی از طریق سامانه های الکترونیکی ذی ربط احراز شود.

۷- گزارشگر ناشناس: شخص موضوع بند (۲) ماده (۱) قانون که بدون ارائه اطلاعات هویتی و تحت عنوان ناشناس، اقدام به گزارشگری موضوع قانون می‌نماید.

۱. این آیین نامه در تاریخ ۱۴۰۳/۶/۱۸ به تصویب هیئت وزیران رسید و در روزنامه رسمی به شماره ۲۳۲۰۱ مورخ ۱۴۰۳/۸/۲۹ منتشر گردید.

◀ فصل دوم- طراحی و راه اندازی سامانه

ماده ۲- به منظور دریافت گزارش موضوع قانون، سامانه با استفاده از ظرفیت ها و امکانات موجود در سازمان با همکاری نهادهای پذیرنده و قوه قضائیه ایجاد می شود، به نحوی که سامانه در سازمان ایجاد و سایر دستگاه ها به آن دسترسی داشته باشند. گزارش ها با توجه به نظام رتبه بندی توسط سامانه به نهاد پذیرنده ارجاع می شود.

ماده ۳- سامانه باید به نحوی طراحی شود که ضمن استقرار در سازمان و امکان دسترسی سایر دستگاه های ذی ربط، با رعایت محرمانگی اطلاعات مندرج در سامانه و هویت گزارشگر، دارای قابلیت های زیر باشد:

- ۱- دریافت گزارش و مستندات به صورت شناس یا ناشناس.
- ۲- دسترس پذیری و امکان ثبت گزارش به صورت صوتی.
- ۳- اخذ اطلاعات لازم برای رتبه بندی گزارش و انتخاب نهاد پذیرنده و رتبه بندی گزارش ها.
- ۴- ارسال گزارش به نهادهای پذیرنده مطابق فصل پنجم این آیین نامه.
- ۵- ارسال گزارش و نتیجه بررسی نهاد پذیرنده منطبق با قوانین و مقررات حاکم بر آن نهاد، به مرجع صالح برای رسیدگی و اعلام نتیجه بررسی ها به گزارشگر.
- ۶- امکان ثبت اطلاعات هویتی توسط گزارشگر ناشناس در تمامی مراحل.
- ۷- ثبت درخواست پاداش موضوع فصل چهارم قانون و حمایت توسط گزارشگر شناس و پیگیری آن.
- ۸- استفاده از سوابق موجود و ارتباط برخط با پایگاه های اطلاعاتی.
- ۹- گزارش گیری عملکرد نهادهای پذیرنده و ارائه گزارش به این نهادها.

◀ فصل سوم- ثبت گزارش

ماده ۴- برای ثبت گزارش در سامانه، رعایت موارد زیر ضروری است:

۱- اعلام هویت گزارشگر در سامانه الزامی نیست. در صورت تمایل گزارشگر به ثبت گزارش به صورت شناس، در خصوص شخص حقیقی صرفاً نام و نام خانوادگی، شماره ملی، تاریخ تولد و شماره تلفن همراه و در خصوص شخص حقوقی، نام و شناسه ملی اخذ می‌شود.

تبصره- در صورت عدم تمایل گزارشگر به ثبت مشخصات هویتی خود، چنانچه طبق قانون، گزارشگر استحقاق دریافت پاداش موضوع فصل چهارم قانون و حمایت را داشته باشد، برخورداری وی از این امتیازات، منوط به احراز هویت و اثبات گزارشگری وی نزد مقام ذی صلاح قضایی است.

۲- بیان محتوای گزارش که متضمن موارد مندرج در بند (۱) ماده (۱) قانون باشد، با رعایت استثنای مذکور در تبصره بند یاد شده.

ماده ۵- پس از ثبت هر گزارش، اعم از اینکه گزارشگر آن شناس یا ناشناس باشد، يك شناسه به گزارش اختصاص می‌یابد و برای هر گزارشگر، يك حساب کاربری اختصاصی در سامانه ایجاد می‌شود.

تبصره- در صورت تعدد گزارشگران در يك گزارش واحد و تأیید آنها توسط سامانه، مشخصات همه مشارکت کنندگان، ذیل يك حساب کاربری درج می‌شود.

◀ فصل چهارم- نظام رتبه بندی گزارش ها

ماده ۶- برای تشخیص اهمیت گزارش ها و اولویت آنها، شاخص های مربوط به رتبه بندی گزارش ها در خصوص گزارش دهنده، گزارش

شونده، سازمان محل وقوع فساد، نوع فساد، مبلغ و ارزش مال موضوع فساد، زمان ارتکاب فساد و موضوع فساد، در سامانه اعمال شده و به گزارش امتیاز داده می‌شود.

ماده ۷- اجزای شاخص مربوط به گزارش دهنده به شرح زیر است:

۱- ارائه مدارک و مستندات مرتبط با فساد توسط گزارشگر.

۲- وجود سابقه گزارشگری موفق و متقن از گزارشگر در سامانه.

۳- شناس بودن گزارشگر.

۴- وقوع فساد در مرئی و منظر گزارشگر.

۵- اطلاع یافتن گزارشگر از وقوع فساد به واسطه شهود و مطلعان موثق با هویت مشخص.

۶- ارائه قرائن و امارات نوعاً دال بر وقوع فساد توسط گزارشگر.

۷- مسئولیت قانونی یا حرفه ای گزارشگر در ارتباط با موضوع گزارش.

۸- ذی نفع نبودن گزارشگر.

۹- حقیقی نبودن گزارشگر.

۱۰- فرد نبودن گزارشگر.

ماده ۸- اجزای شاخص مربوط به گزارش شونده به شرح زیر است:

۱- مقامات موضوع ماده (۷۱) قانون مدیریت خدمات کشوری و سایر اشخاص همتراز آنان و مسئولان منصوب از سوی مقام معظم رهبری و نمایندگان مجلس خبرگان رهبری.

۲- دارندگان پایه قضایی و مدیران مراجع نظارتی و اطلاعاتی و امنیتی و نیروهای مسلح و بنیادها و مؤسسات شرکت های تابعه و وابسته به آنها و نهادها و مؤسساتی که زیر نظر مقام معظم رهبری اداره می‌شوند.

۳- مدیران دستگاه های موضوع ماده (۲) قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی مصوب ۱۳۹۸ و مدیران و یا اعضای هیئت مدیره، هیئت امناء، هیئت عامل، مجمع و عناوین مشابه آنها و یا بازرس قانونی و یا حسابرس مؤسسات و شرکت های دولتی و یا وابسته به دولت، نهادهای عمومی غیردولتی و نیز شوراها و مؤسسات و شرکت های تابع و وابسته به آنها و همترازان آنان و مدیران سازمان های مشمول بند (الف) ماده (۲) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۶۰ با اصلاحات بعدی و مؤسسات خصوصی مأمور به خدمات عمومی از قبیل بانک ها و مؤسسات اعتباری، شرکت های بیمه، نمایندگی ها و کارگزاری های بیمه و بورس، شرکت های سهام عدالت، شرکت های آب و فاضلاب، توزیع برق، مدیریت تولید برق و مخابرات و کلیه شرکت های سرمایه گذاری و یا شرکت های زیرمجموعه آنها، اتاق های بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، اصناف ایران و تعاون ایران، سازمان های نظام مهندسی، سازمان نظام پزشکی، مراکز و کانون های استانی و کلا و کارشناسان رسمی دادگستری، کانون سردفتران و دفتریاران، دفاتر پیشخوان دولت، دفاتر خدمات قضایی و دفاتر پلیس +۱۰.

۴- سایر کارکنان دستگاه ها، سازمان ها، مؤسسات و شرکت های مذکور در بندهای (۲) و (۳) این ماده.

۵- سایر اشخاص حقیقی یا حقوقی.

ماده ۹- اجزای شاخص مربوط به سازمان محل وقوع فساد به شرح زیر است:

۱- دستگاه های گزارش شونده ملی یا خارجی.

۲- دستگاه های گزارش شونده استانی.

۳- دستگاه های گزارش شونده محلی.

ماده ۱۰- اجزای شاخص مربوط به نوع فساد به شرح زیر است:

۱- موضوع گزارش حائز شرایط مندرج در تبصره بند (۱) ماده (۱) قانون باشد.

۲- موضوع ماده (۵۹۲) قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم - تعزیرات و مجازات های بازدارنده) مصوب ۱۳۷۵/۳/۲، ارتشا و اختلاس موضوع قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشا و اختلاس و کلاهبرداری مصوب ۱۳۶۴/۶/۲۴ با اصلاحات بعدی و رفتارهای موضوع قانون مجازات اعمال نفوذ برخلاف حق و مقررات قانونی مصوب ۱۳۱۵/۹/۲۹ با اصلاحات بعدی.

۳- رفتارهای موضوع قانون مجازات تبانی در معاملات دولتی مصوب ۱۳۴۸/۳/۱۹، رفتارهای موضوع لایحه قانونی راجع به منع مداخله وزرا و نمایندگان مجلسین و کارمندان در معاملات دولتی و کشوری مصوب ۱۳۳۷/۱۰/۲۲، اخذ درصد (پورسانت) در معاملات خارجی موضوع قانون ممنوعیت اخذ پورسانت در معاملات خارجی مصوب ۱۳۷۲/۴/۲۷، جرم موضوع ماده (۵۳۲) قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم - تعزیرات و مجازات های بازدارنده) مصوب ۱۳۷۵/۳/۲، جرائم موضوع ماده (۶۰۳) قانون پیش گفته و تدلیس در معاملات دولتی موضوع ماده (۵۹۹) قانون یاد شده.

۴- تحصیل مال از طرق نامشروع موضوع ماده (۲) قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشا و اختلاس و کلاهبرداری مصوب ۱۳۶۴/۶/۲۴ با اصلاحات بعدی، رفتارهای موضوع ماده (۱۹) قانون نحوه اجرای اصل

چهل و نهم (۴۹) قانون اساسی مصوب ۱۳۶۳/۵/۱۷ با اصلاحات بعدی و تصرف غیرقانونی در اموال دولتی و عمومی موضوع فصل سیزدهم قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم - تعزیرات و مجازات های بازدارنده) مصوب ۱۳۷۵/۳/۲.

ماده ۱۱- اجزای شاخص مربوط به مبلغ و ارزش مال موضوع فساد به شرح زیر است:

۱- بیش از پانصد برابر سقف معاملات متوسط موضوع ماده (۳) قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳.

۲- بیش از پنجاه برابر سقف معاملات متوسط تا پانصد برابر سقف مذکور.

۳- بیش از پنج برابر سقف معاملات متوسط تا پنجاه برابر سقف مذکور.

۴- بیش از یک دوم سقف معاملات متوسط تا پنج برابر سقف مذکور.

۵- تا یک دوم سقف معاملات متوسط.

تبصره- در صورت عدم ذکر مبلغ موضوع فساد در گزارش یا غیرمالی بودن فساد گزارش شده، امتیازی از جهت این شاخص به گزارش تعلق نمی‌گیرد.

ماده ۱۲- اجزای شاخص مربوط به زمان ارتکاب فساد عبارتند از ثبت گزارش:

۱- قبل از وقوع فساد در صورتی که براساس دلایل، امارات و قرائن گزارش، فساد قریب الوقوع باشد.

۲- حین وقوع فساد.

۳- پس از وقوع فساد.

- ماده ۱۳-** اجزای شاخص مربوط به موضوع فساد به شرح زیر است:
- ۱- موضوع گزارش حائز شرایط مندرج در تبصره بند (۱) ماده (۱) قانون باشد.
- ۲- فسادهای مالی موضوع ماده (۲) قانون.
- ۳- فسادهای غیرمالی موضوع ماده (۲) قانون.
- ماده ۱۴-** امتیاز کل گزارش با محاسبه مجموع امتیازهای حاصل از ضرب وزن هر شاخص در وزن هریک از اجزای ذیل آن شاخص مطابق جدول زیر محاسبه می شود:

شماره ماده	عنوان شاخص	وزن شاخص	شماره جزء	وزن جزء	امتیاز جزء
۷	گزارش دهنده	۵	۱	۱۰	۵۰
			۲	۹	۴۵
			۳	۸	۴۰
			۴	۷	۳۵
			۵	۶	۳۰
			۶	۵	۲۵
			۷	۴	۲۰
			۸	۳	۱۵
			۹	۲	۱۰
			۱۰	۱	۵
۸	گزارش شونده	۳	۱	۱۰	۳۰
			۲	۷	۲۱
			۳	۴	۱۲
			۴	۱	۳
			۵	۰	۰

بخش هشتم: آیین نامه اجرایی فصل دوم قانون حمایت از گزارشگران فساد

شماره ماده	عنوان شاخص	وزن شاخص	شماره جزء	وزن جزء	امتیاز جزء
۹	سازمان محل وقوع فساد	۳	۱	۱۰	۳۰
			۲	۷	۲۱
			۳	۴	۱۲
۱۰	نوع فساد	۳	۱	۱۰	۳۰
			۲	۷	۲۱
			۳	۴	۱۲
			۴	۱	۳
۱۱	مبلغ و ارزش مال موضوع فساد	۴	۱	۱۰	۴۰
			۲	۸	۳۲
			۳	۶	۲۴
			۴	۴	۱۶
			۵	۲	۸
۱۲	زمان ارتکاب فساد	۲	۱	۱۰	۲۰
			۲	۶	۱۲
			۳	۲	۴
۱۳	موضوع فساد	۲	۱	۱۰	۱۲
			۲	۶	۱۲
			۳	۲	۴

ماده ۱۵- اولویت گزارش ها پس از محاسبه امتیاز گزارش براساس جدول زیر در نظر گرفته می شود:

رتبه	اولویت	بازه امتیازی	حداکثر مهلت اعلام نتیجه بررسی اولیه (روز)
۱	زیاد	بیش از ۲۰۰	۳۰
۲	متوسط	بیش از ۱۵۰ تا ۲۰۰	۴۰
۳	کم	تا ۱۵۰	۶۰

تبصره- زمان مندرج در جدول این ماده ناظر به مهلت نهادهای پذیرنده در بررسی شکلی گزارش و تطبیق اولیه آن با قانون است.

◀ فصل پنجم- نحوه انتخاب نهاد پذیرنده برای ارسال گزارش

ماده ۱۶- گزارش ها توسط سامانه با رعایت وظایف و اختیارات قانونی هریک از نهادهای پذیرنده، به صورت تصادفی به سازمان بازرسی کل کشور، فرماندهی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، وزارت اطلاعات، سازمان اطلاعات سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و مرکز حفاظت و اطلاعات قوه قضائیه ارجاع می شود.

تبصره ۱- گزارش هایی که رسیدگی به آن ها صرفاً در صلاحیت یکی از نهادهای پذیرنده است، به آن نهاد ارجاع می شود.

تبصره ۲- در صورت ثبت گزارش های متعددی که رفتار، گزارش شونده و سازمان محل وقوع فساد در همه آنها یکسان باشد، همه آن گزارش ها توسط سامانه به نهاد پذیرنده واحد ارجاع می شود.

تبصره ۳- چنانچه در خصوص گزارشی که توسط سامانه به نهاد پذیرنده منتخب ارجاع می شود، پیش از ثبت گزارش در سامانه،

اقداماتی توسط نهاد پذیرنده دیگری مستند به دستور مقامات قضایی در رابطه با همان موضوع صورت گرفته باشد، پس از اعلام مراتب از سوی نهاد پذیرنده پیش گفته در سامانه و ارائه ادله لازم به نهاد پذیرنده منتخب، گزارش از طریق سامانه جهت ادامه بررسی به نهاد پذیرنده مقدم ارسال می‌شود.

تبصره ۴- هنگام ارسال گزارش به نهاد پذیرنده منتخب، رونوشت آن جهت اطلاع به سایر نهادهای پذیرنده دارای صلاحیت نیز ارسال می‌شود.

ماده ۱۷- در صورتی که گزارش از نظر نهاد پذیرنده قابلیت رسیدگی نداشته باشد، آن نهاد موظف است عدم تأیید گزارش را از طریق سامانه به گزارشگر اعلام کرده تا وی در صورت تمایل، مطابق اختیار مندرج در تبصره (۱) ماده (۴) قانون اقدام کند. در این صورت و همچنین در صورت عدم اعلام نتیجه بررسی اولیه (رد یا پذیرش گزارش) توسط نهاد پذیرنده ظرف مهلت‌های مقرر در ماده (۱۵) این آیین نامه، گزارش توسط سامانه برای بررسی حسب مورد به دادستانی ذی‌ربط ارسال می‌شود.

ماده ۱۸- چنانچه نهاد پذیرنده با بررسی اولیه گزارش، رفتارهای ذکرشده در گزارش را منطبق با قانون تشخیص دهد، لیکن بررسی آن را در چهارچوب وظایف و اختیارات قانونی خود نداند، گزارش را به سامانه جهت ارجاع به نهاد پذیرنده صالح عودت می‌دهد و این امر را از طریق سامانه به گزارشگر اعلام می‌کند.

ماده ۱۹- در صورتی که نهاد پذیرنده در فرایند بررسی، گزارش را مشمول قانون نداند ولی مفاد آن متضمن ارتکاب جرمی باشد، ضمن

ارسال آن به مرجع صالح قضایی مطابق قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ با اصلاحات بعدی، مراتب را در سامانه نیز منعکس می‌کند.

فصل ششم - سایر موارد

ماده ۲۰- راه اندازی، راهبری و پشتیبانی سامانه برعهده سازمان خواهد بود. اعتبارات مورد نیاز در این خصوص همه ساله به پیشنهاد سازمان پس از طی تشریفات قانونی در بودجه سنواتی وزارت دادگستری موضوع ماده (۱۲) قانون پیش بینی شده و به سازمان تخصیص داده می‌شود.

تبصره - ایجاد تغییرات لازم در سامانه و رفع اختلافات اجرایی آن در حدود قانون و این آیین نامه توسط سازمان با همکاری سایر نهادهای پذیرنده و قوه قضائیه انجام می‌شود.

ماده ۲۱- آمار سالانه عملکرد سامانه توسط سازمان تهیه شده و به نهادهای پذیرنده ارائه می‌شود و گزارش دهی عمومی نیز در چهارچوب مقررات قانونی صورت می‌پذیرد.

سوست

پیوست

نظریات کمیسیون حقوقی سازمان بازرسی کل کشور در خصوص شمول نظارت آن سازمان بر برخی دستگاه‌ها

نحوه بازرسی از شرکت‌های تعاونی روستایی کشور

استعلام حقوقی

آیا سازمان بازرسی کل کشور مجاز به بازرسی از اتحادیه مرکزی شرکت‌های تعاونی روستایی کشور با توجه به بند (الف) ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و با توجه به نظارت و کمک‌های فنی، آموزشی سازمان مرکزی تعاون روستایی به اتحادیه مرقوم موضوع ماده ۳ اساسنامه سازمان مرکزی تعاون روستایی مصوب اسفند ماه سال ۱۳۴۸ می‌باشد یا خیر؟

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۳۷۵/۱۲/۶ - ح/ک/۲

با توجه به ماده ۳ اساسنامه قانونی سازمان مرکزی تعاون روستایی در بندهای مختلف به خصوص بند ۲۷ آن، که اعلام داشته است؛ نظارت و راهنمایی و مراقبت در فعالیتهای اقتصادی، اجتماعی، کشاورزی، شرکت‌ها و اتحادیه‌های تعاونی روستایی به عهده آن سازمان می‌باشد و قسمت آخر بند (الف) ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور که اعلام داشته است؛ بازرسی مستمر از کلیه سازمان‌هایی که دولت به نحوی از انحاء بر آن‌ها نظارت یا کمک می‌نماید و اتحادیه مرکزی شرکت‌های تعاونی روستایی و اتحادیه‌های استانی شرکت‌های تعاونی روستایی و شرکت‌های تعاونی روستایی از یک طرف کمک‌گیر از سازمان مرکزی تعاون روستایی بوده و از طرف دیگر تابع نظارت اقتصادی، اجتماعی و کشاورزی آن سازمان می‌باشند؛ لذا مشمول حکم بند (الف) ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور بوده و بازرسی از آن‌ها بلامانع است.

بازرسی از شرکت‌های سرمایه‌گذاری

استعلام حقوقی

با ایفاد تصویر نامه شماره ۱۳۷۶/۱/۲۳-۱۶۸۲/۱۰۰/۱۵۲ وزیر محترم نیرو راجع به بازرسی شرکت سرمایه‌گذاری نیرو، همچنین تصویر اساسنامه و ترکیب صاحبان سهام، دستور فرمایید با توجه به نکات ذیل چگونگی وضعیت شرکت یادشده را با موارد بازرسی آن سازمان بررسی و نتیجه را مستنداً اعلام فرمایید تا اقدام لازم معمول گردد:

۱- صدق عنوان وزارتخانه، مؤسسه دولتی، نهاد و بنیاد به شرکت یادشده معلوم العدم است و شرکت‌های دولتی نیز در ماده ۴ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۶۶ تعریف شده‌اند که از جمله شرایط آن‌ها، این است که حداقل ۵۰ درصد سهام، متعلق به دولت یا شرکت‌های دولتی می‌باشد.

۲- مطابق تبصره ماده ۴ قانون محاسبات عمومی، سهام بانک‌ها، مؤسسات اعتباری و شرکت‌های بیمه در شرکت‌ها که به منظور به کار انداختن سپرده اشخاص نزد آن‌ها از طریق مضاربه و امثال آن خریداری می‌شود، موجب دولتی شدن شرکت نمی‌گردد. همچنین است شرکت‌های آب و فاضلاب که طبق ماده ۳ قانون تشکیل شرکت‌های آب و فاضلاب مصوب ۱۳۶۹ به صورت غیردولتی اداره می‌شوند و اداره آن به صورت دولتی نیاز به مجوز خاص هیئت دولت دارد.

۳- با توجه به نظریه شماره ۲۰۰۹ مورخ ۱۳۶۳/۸/۱۶ شورای نگهبان و رأی وحدت رویه ردیف ۳۹/۶۰ مورخ ۱۳۶۱ دیوان عالی کشور، شرکت‌های دولتی، دولت تلقی نشده‌اند؛ به همین جهت است که حکم اصل ۷۷ قانون اساسی منصرف از شرکت‌های دولتی اعلام گردیده و در رأی وحدت رویه تصریح شده که ماده ۶۹۰ آیین دادرسی مدنی ناظر به شرکت‌های دولتی نمی‌باشد.

۴- شرکت یادشده مطابق اساسنامه تحت نظارت دولت نبوده و بنا به اعلام وزارت نیرو، کمک از ردیف‌های اعتباری دولت یا بودجه عمومی برای آن منظور نشده است. طبعاً عنایت دارند شرکت‌های تحت نظر دولت مندرج در بند (الف) ماده ۲ قانون تشکیل بازرسی، علی‌الاصول نباید به شرکت‌های خصوصی که

دولت به اعتبار عمل حاکمیت بر آن‌ها نظارت دارد، تسری داده شود وگرنه باید ملتزم شد که کلیه شرکت‌های خصوصی نیز موضوع بازرسی آن سازمان خواهند بود که در این صورت، احصاء موارد بازرسی در بند (الف) ماده ۲ موردی نداشته است. بند (ج) ماده ۲ نیز که در مقام اعلام موارد تخلف به دستگاه‌های مسئول است، مقید همین معناست.

۵- شورای محترم نگهبان در نامه شماره ۳۸۱۶ مورخ ۱۳۶۰/۷/۲۱ در مقام اظهارنظر در مورد قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور نیز تصریح نموده‌اند که مؤسسات عام‌المنفعه در بند (الف) ماده ۲ شامل مؤسسات عام‌المنفعه خصوصی که دولت در آن دخالتی ندارد، نمی‌باشد. به علاوه اصل ۱۷۴ قانون اساسی، تشکیل سازمان را برای دستگاه‌های اداری تجویز نموده است که بدین ترتیب چارچوب کلی موارد بازرسی را معین می‌کند.

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۳۷۶/۴/۱۸ - ح/ک/۶

نظر به این‌که در نامه شماره ۷۶/۳/۲۶-۱۳۷۸ معاونت محترم حقوقی و امور مجلس رئیس‌جمهور با احصاء موارد پنج‌گانه شرکت سرمایه‌گذاری نیرو را به علت تقاضای وزارت نیرو در زمره شرکت‌های خصوصی قلمداد نموده و تقاضا شده است از آن بازرسی به عمل نیاید. با توجه به استدلالی که معاونت محترم حقوقی و امور مجلس رئیس‌جمهور فرموده‌اند و بیشتر ناظر به صدر ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور است و بسیار هم در خصوص شرکت‌های خصوصی متین و قوی بیان شده، باید اذعان نمود که سازمان بازرسی نیز در مورد شرکت‌های خصوصی همین نظر را اعمال می‌نماید. لیکن با توجه به دلایل مشروحه ذیل:

۱- شرکت سرمایه‌گذاری نیرو، یک شرکت صددرصد خصوصی نیست و تحت حاکمیت و نظارت وزارت نیرو انجام وظیفه می‌نماید که دلیل روشن آن این است که وزیر محترم نیرو خود را صاحب صلاحیت برای ورود به موضوع و اعلام آن دانسته است نه مدیرعامل شرکت یا هیئت‌مدیره آن و این امر گویای نظارت قوی وزارت نیرو بر شرکت مذکور است.

۲- تعدادی از شرکت‌هایی که در آن‌ها سهم دولتی وجود دارد وابسته به وزارت نیرو می‌باشند که در این شرکت نیز علاوه بر آن‌که وزارت مذکور

سرمایه‌گذاری نموده بانک‌ها نیز دارای سرمایه می‌باشند.

۳- در بند ۴ استدلال انجام شده صراحتاً نظارت وزارت نیرو بر این شرکت مورد تأیید قرار گرفته است و این امر نیز در ذیل ماده ۲ به صراحت مورد تأکید قانون‌گذار قرار گرفته است که اگر بودجه دولتی به نحوی از انحاء در سازمان‌هایی وجود داشته باشد یا نظارت دولتی بر آنان اعمال مشمول بازرسی سازمان هستند که از این حیث سازمان خود را صاحب صلاحیت برای انجام بازرسی شرکت سرمایه‌گذاری نیز می‌داند.

حدود وظایف سازمان در قبال ستاد اجرایی فرمان امام (ره)

استعلام حقوقی

آیا ستاد اجرایی فرمان حضرت امام خمینی (ره) مشمول بازرسی‌های سازمان بازرسی کل کشور می‌باشد یا خیر؟

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۳۷۶/۴/۳۱ - ح/ک/۷

بنابر مستنبط از ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، ستاد اجرایی فرمان حضرت امام (ره) مصداق هیچ‌یک از شقوق ماده موصوف نیست و مطابق قانون فهرست نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی مصوب سال ۱۳۷۳ مجلس شورای اسلامی نیز در زمره این مؤسسات شناخته نشده و مطابق تبصره قانون اخیرالذکر، اجرای قانون در مورد مؤسسات عمومی که تحت نظر مقام ولایت باشند با اذن معظم له خواهد بود؛ لذا عملاً و به ذات بازرسی از ستاد مذکور مشمول قانون سازمان نبوده مگر مطابق بند (ب) ماده ۲ قانون تشکیل سازمان انجام بازرسی از طرف مقام معظم رهبری (مدظله) خواسته شود.^۱

۱ - ر.ک. نظریه شماره ۴۶۵/ک/ح مورخ ۱۴۰۲/۳/۲۳

بازرسی از نهادهای انقلابی

استعلام حقوقی

بر اساس بند (الف) ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۶۰/۷/۲۲ و اصلاحیه مورخ ۱۳۷۵/۵/۷ یکی از وظایف سازمان بازرسی کل کشور بازرسی از نهادهای انقلابی ذکر شده است. در مراجعه بازرسان این سازمان به برخی از نهادهای انقلاب اسلامی جهت انجام بازرسی گفته شده است که نهادهای انقلابی مشمول قانون نبوده و سازمان بازرسی کل کشور حق بازرسی از آن‌ها را ندارد. مستند قانونی این دسته از نهادها، ماده واحده قانون فهرست نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی مصوب ۱۳۷۳/۴/۱۹ مجلس شورای اسلامی است که در اجرای تبصره ماده ۵ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶ تصویب گردیده است.

به نظر می‌رسد قانون مذکور خاص بوده و در جهت تعیین حوزه کاربرد قانون محاسبات عمومی کشور بر دستگاه‌ها است و منصرف از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و دیگر قوانین می‌باشد؛ کما این که قوانین عیدیه‌ای توسط مجلس شورای اسلامی در ارتباط با نهادهای انقلاب اسلامی نظیر اختصاص بودجه یا ایجاد تکالیف یا اعطای اختیارات تصویب شده است که بلاقید مجری است. مستدعی است نظر آن اداره محترم را در خصوص وظیفه سازمان بازرسی کل کشور در بازرسی از نهادهای انقلاب اسلامی اعلام فرمایید.

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۳/۵/ح - ۱۳۷۶/۸/۲۱

با توجه به عموم و اطلاق ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور که شمول امر بازرسی بر نهادهای انقلاب اسلامی را اعلام داشته است و با رعایت ماده ۵ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۶۶ که ناظر بر تعریف مؤسسات عمومی غیردولتی است و در تبصره ذیل آن نیز مقرر شده است، فهرست این قبیل مؤسسات به تصویب مجلس شورای اسلامی خواهد رسید که با تقدیم لایحه دولت و تصویب مجلس، فهرست نهادهای عمومی غیردولتی که مشتمل بر تعدادی از نهادهای انقلاب اسلامی است تعیین گردیده و تغییر ماهیتی در ساختار آن و یا عدم توجه نظارت سازمان بازرسی بر عملکرد آنان

حاصل نشده است، تابع حکم ماده ۲ قانون تشکیل سازمان باقی مانده و مشمول بازرسی هستند و مسئولین این گونه مؤسسات نمی توانند از انجام امور بازرسی از هر حیث ممانعت نمایند و ممانعت آنان مشمول مصادیق ماده ۸ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور است.

نحوه بازرسی از شرکت های تعاونی

استعلام حقوقی

با امعان نظر به ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور که در آن وظایف سازمان تشریح گردیده و این وظایف شامل بازرسی مستمر از کلیه وزارتخانه ها، ادارات و... شرکت های دولتی و سازمان هایی است که تمام یا قسمتی از سرمایه یا سهام آنان متعلق به دولت است و یا دولت به نحوی از انحاء بر آن ها نظارت یا کمک می نماید و با توجه به این که در ماده ۷ قانون بخش تعاون شرکت ها و اتحادیه های تعاونی دارای شخصیت حقوقی مستقل می باشند و با دقت نظر در مفاد ماده ۲ قانون سازمان که شرکت های تعاونی در عداد هیچ یک از ارگان های مذکور در آن ماده احصاء نشده است، آیا سازمان بازرسی می تواند شرکت های تعاونی را مورد بازرسی قرار دهد یا خیر؟

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۳۷۶/۱۱/۴ - ح/ک/۱۵

با توجه به ماده ۶۶ قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران در ۲۹ بند، مصوب ۱۳۷۰ که در زمینه های مختلف آن نظارت و کمک دولت بر بخش تعاونی و شرکت های تعاونی تعریف و احصاء شده است و با رعایت قسمت آخر بند (الف) ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور که کلیه مؤسساتی را که دولت سهمی از آن دارد یا دولت به نحوی از انحاء بر آن ها نظارت یا کمک می نماید، مشمول بازرسی دانسته است؛ لذا در خصوص شرکت های تعاونی تحت نظارت دولت، در مواردی که طبق قانون مذکور، کمک و نظارت دولت نسبت به تعاونی ها تصریح گردیده، حق بازرسی برای این سازمان محفوظ است.

بازرسی از شرکت‌هایی که بخشی از سهام یا سرمایه آن‌ها متعلق به دولت است

استعلام حقوقی

درخصوص بازرسی از شرکت سیمرغ وابسته به بانک کشاورزی، مکاتبه‌ای به شماره ۱۳۷۶/۸/۲۶-۱/۱۳۹۸۶ توسط معاون امور اقتصادی سازمان بازرسی به‌عنوان معاون امور بانکی و بیمه وزارت امور اقتصادی و دارایی منضم به نامه موضوع شماره ۱۳۷۶/۶/۱۱-۸۵۱۱ مدیرعامل بانک کشاورزی که به گردش کار در آن شرکت پرداخته، صادر شده و با انعکاس رونوشت آن به این کمیسیون درخواست اعلام نظر حقوقی نسبت به نحوه بازرسی از این قبیل شرکت‌ها شده است که در نتیجه کمیسیون با لحاظ تمامی مطالب مندرج در مکاتبات فوق، به اعلام نظر می‌پردازد.

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۳۷۶/۱۲/۴ - ح - ۱۸/ک/ح

درخصوص موضوع با توجه به بازرسی‌های انجام شده از شرکت سیمرغ، گرچه استدلال معاونت امور اقتصادی و زیربنایی سازمان در نامه صدرالذکر در مقام موضوع کفایت می‌نماید، معذک تأکیداً به جایگاه قانونی نظارت و بازرسی، به استناد قسمت آخر بند (الف) ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور چون بخشی از سهام شرکت مذکور متعلق به دولت بوده و این‌که تشخیص نوع بازرسی و دفعات آن نیز به‌عهده سازمان می‌باشد؛ لذا حق ورود این سازمان در مواردی که در ماده فوق‌الذکر مصرح است برای نظارت و بازرسی محفوظ است.

البته از متن نامه مدیرعامل بانک کشاورزی خلاف این نظریه مستفاد نمی‌گردد، بلکه مطالب ایشان در مقام بیان نحوه اداره، مشکلات و روش‌های برخورد با آن، نحوه اعمال مدیریت و توجیه اقدامات می‌باشد.

نحوه بازرسی از شرکت‌ها و مؤسسات تحت نظارت یا تابعه دستگاه‌های دولتی

استعلام حقوقی

وزیر محترم صنایع طی نامه شماره ۱۳۷۶/۱۱/۱۳-۱۰۱۳۵۸۸ اعلام می‌دارد؛ اخیراً هیئت‌هایی از سوی سازمان بازرسی کل کشور برای رسیدگی به امور مالی و حسابرسی برخی از شرکت‌ها مراجعه و پس از بررسی، بعضاً تصمیماتی را علیه مسئولان آن‌ها اتخاذ می‌نمایند. یکی از شرکت‌هایی که اخیراً مورد رسیدگی قرار گرفته است، شرکت پلی‌اکریل مستقر در اصفهان می‌باشد. با عنایت به این‌که شرکت یادشده به صورت سهامی عام بوده و کلیه امور آن از جمله حسابرسی و وضعیت مالی و مالیاتی تحت نظارت و مقررات قانون تجارت و اساسنامه شرکت اداره می‌شود و حسب اعلام شرکت سرمایه‌گذاری بانک ملی ایران به شرح نامه ۱۳۷۶/۸/۲۱-۱۳۵۰۳/۴۵/۴۲ شرکت مذکور خارج از شمول و مصادیق شرکت‌های دولتی محسوب می‌گردد.

همچنین مستند به نامه شماره ۱۳۷۶/۹/۲۶-۶۱۹۱ مدیرعامل بانک صنعت و معدن که به همان سیاق صادر و با استناد به مقررات ماده ۲۵ قانون عملیات بانکی بدون ربا و ماده ۸ آیین‌نامه فصل پنجم آن قانون منضم به نامه شماره ۸۹۶/۹۶-۱۳۷۶/۸/۱۲ بازررس قضایی و سرپرست هیئت بازرسی مستقر در شرکت پلی‌اکریل اصفهان، نتیجتاً آن شرکت را خارج از شمول شرکت‌های دولتی محسوب و مفهوماً بازرسی آن را خارج از حدود صلاحیت این سازمان دانسته است، عنوان و خواستار تجدیدنظر در دستورات اجرایی حین بازرسی مندرج در نامه اخیر گردیده است، جهت اطلاع و اظهار نظر اعلام می‌گردد.

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۳۷۷/۲/۶ - ح/ک/۲۰

درخصوص نامه‌های وزیر محترم صنایع و مدیرعامل بانک صنعت و معدن که با استناد به مقرراتی که در مقدمه ذکر شد با این عنوان که شرکت‌های موضوع سرمایه‌گذاری و مشارکت بانک‌ها، صراحتاً از شمول عنوان شرکت‌های دولتی مستثنی هستند و درواقع تلویحاً به نفی ضرورت بازرسی از این قبیل

شرکت‌ها به خصوص شرکت پلی‌اکریل اصفهان پرداخته است و در ادامه، مطالب مندرج در نامه بازرس قضایی هیئت بازرسی مستقر در اصفهان را که به شرکت ابلاغ شده قابل تجدیدنظر عنوان نموده چنین اظهار نظر می‌شود:

۱- در مورد برداشت ابتدایی وزیر محترم صنایع و مدیریت عامل شرکت مذکور از قانون عملیات بانکی بدون ربا و توسعه آن به حدود صلاحیت سازمان در ورود به بازرسی، چون تشخیص حدود صلاحیت و قلمروی ورود سازمان با عنایت به قسمت اخیر بند (الف) ماده ۲ قانون تشکیل سازمان و بند (ب) ماده ۳۵ آیین‌نامه اجرایی آن قانون با سازمان و غیردولتی تلقی نمودن شرکت پلی‌اکریل یا اداره آن بر اساس قانون تجارت آن را از حیثه نظارت سازمان به خصوص نسبت به میزان سرمایه بانک در آن خارج نمی‌نماید و وقتی وزیر محترم صنایع و مدیرعامل بانک صنعت و معدن با استدلال خود سعی در خارج کردن این مؤسسات از شمول بازرسی می‌نمایند خود مبین نظارت آن‌ها (دولت) بر این شرکت‌ها و وابستگی این شرکت به شرکت سرمایه‌گذاری بانک‌ها و از موجبات اعمال حق نظارت سازمان می‌باشد و صرف نظر از دولتی یا غیردولتی بودن شرکت موصوف از جهات فوق‌الاشاره انجام بازرسی برای سازمان قانونی است.

۲- اما در مورد دستورات بازررس قضایی هیئت بازرسی مستقر در شرکت پلی‌اکریل که خطاب به مدیر شرکت مذکور مبنی بر انتقال خطوط تلفن، استرداد تلفن‌های همراه، استرداد خودروهای در اختیار اشخاص و ادارات و ارگان‌های متعلق به شرکت، قطع هزینه‌های ورزشی و هدایا و کمک و... و تطبیق آن موارد با ماده ۵۹۸ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) انشا و ابلاغ گردیده است.

گرچه حسب مورد این اقدامات پس از بررسی‌های اولیه و تحقیقات لازم و کسب دلایل و در محدوده موضوعی و مکانی منطبق با حدود بازرسی (بند ۱) می‌تواند از مصادیق ماده ۵۹۸ یا سایر مواد آن قانون تلقی گردد ولیکن اعمال این نظرات و دستورات و تکلیف اجرای آن موارد به شرکت مذکور خارج از حدود وظایف ایشان صادر و ابلاغ گردیده و بر اساس ماده ۱۰ قانون تشکیل سازمان پس از احرار تخلفات و سوء جریانات در دستگاه‌های مشمول بازرسی اجرای

پیشنهادات مندرج در گزارش با انعکاس از طرف سازمان برای مسئولین مربوطه لازم الاجرا است. و از آنجا که به موجب مادتين ۱۲۰ و ۱۲۱ آیین نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان اقدامات بازرسی یا هیئت بازرسی نباید به نحوی باشد که موجب ایجاد وقفه در روند اجرایی دستگاه تحت بازرسی گردد؛ لذا موارد شش گانه مذکور در نامه فوق الذکر دخالت در امور اجرایی بوده و فاقد وجاهت قانونی است.

نحوه بازرسی از شرکت مهندسی و ساختمان صنایع نفت با تعلق ۴۰ درصد سرمایه آن به شرکت ملی نفت ایران

استعلام حقوقی

مشاور حقوقی وزارت نفت درخصوص ماهیت حقوقی و قابلیت شرکت مهندسی و ساختمان صنایع نفت اعلام می دارد؛ هرچند در ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور بحث شرکت های دولتی و... مؤسسات وابسته به آن ها آمده است؛ لیکن با دقت در قسمت اخیر این ماده هیچ گونه حکمی در مورد مؤسسات وابسته به سازمان هایی که شمول قانون بر آن ها مستلزم ذکر نام است صادر نشده است؛ به علاوه آن که ۴۰ درصد سهام شرکت مهندسی و ساختمان صنایع نفت متعلق به شرکت ملی نفت ایران («و نه وزارت نفت») می باشد. همچنین با توجه به نظر شماره ۲۰۰۹-۱۶/۸/۱۳۶۳ شورای محترم نگهبان که شخصیت حقوقی شرکت دولتی را مستقل از دولت تلقی دانسته اند، جایی برای استناد عبارت «نظارت و کمک دولت» و بندهای (الف) و (ب) ماده ۳۵ آیین نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور باقی نمی گذارد و از این رو با توجه به تعاریف به عمل آمده چون سهام متعلق به شرکت ملی نفت می باشد نه دولت و تعریف دولت مجزای از شرکت دولتی است، نمی توان آن را مورد بازرسی قرار داد. خواهشمند است اعلام فرمایید با توجه به موارد فوق آیا شرکت مهندسی و ساختمان صنایع نفت مشمول قانون تشکیل سازمان بازرسی به جهت انجام بازرسی می باشد یا خیر؟

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۳۷۷/۷/۵ - ۳۳/ک/ح -

با توجه به مفاد و مضمون سؤال و نامه صدرا اشاره و ضمایم آن، که هر دو حکایت از آن دارد که ۴۰ درصد سهام شرکت مهندسی و ساختمان صنایع نفت متعلق به شرکت ملی نفت ایران بوده، اما معاونت امور اقتصادی سازمان و مدیریت گروه بازرسی نفت به اعتبار بند (الف) ماده ۲ قانون تشکیل سازمان و بند (ب) ماده ۳۵ آیین نامه اجرایی آن قانون صرف نظر از دولتی بودن و نبودن، شرکت مذکور را در عداد دستگاه های مشمول بازرسی دانسته ولیکن مشاور حقوقی وزیر نفت اظهار می دارد تعلق ۴۰ درصد سهام شرکت یادشده به شرکت فوق الذکر از مصادیق مندرج در ماده ۲ قانون یادشده نمی باشد که کمیسیون پس از بحث و بررسی عقیده دارد:

چون ۴۰ درصد سهام شرکت مذکور متعلق به شرکت ملی نفت ایران می باشد و مراد از دولت و سهام دولت، سهام تعلق به شرکت های دولتی و دولت به معنای عام تعریف آن می باشد، چه در غیر این صورت ناگزیر باید تعلق سهام را به بخش خصوصی عنوان نمود و این منظور و برداشت ناصحیح است؛ لذا:

اولاً؛ به استناد ماده ۲ قانون تشکیل سازمان و عمومیت سهام دولتی مذکور در آن شرکت و مطابق مقررات حاکم بر نحوه اداره شرکت موصوف، قابلیت ورود برای سازمان بازرسی کل کشور وجود دارد.
ثانیاً؛ تشخیص صلاحیت ورود برای انجام بازرسی مطابق مقررات قانونی تشکیل سازمان بازرسی کل کشور با این سازمان می باشد.

بازرسی از فروشگاه های زنجیره ای رفاه

استعلام حقوقی

اخیراً مدیر دفتر حقوقی و مدیرعامل شرکت فروشگاه های زنجیره ای رفاه مدعی شده اند آن شرکت از شمول تعاریف مذکور در ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور خارج است و به علت این که شرکت هایی که از

سرمایه‌گذاری بانک‌ها تشکیل می‌شوند، عنوان شرکت دولتی ندارد و لفظ «سازمان» مذکور در ماده ۲ نیز بر شرکت رفاه شمول ندارد و نتیجه انجام بازرسی از عملکرد این شرکت را خارج از صلاحیت سازمان دانسته‌اند؛ خواهشمند است موضوع بررسی و نتیجه را جهت اطلاع و اعمال اقدامات آتی اعلام فرمایید.

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۳۹/ک/ح - ۱۳۷۷/۷/۲۷

با عنایت به محدوده شمول دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون سازمان بازرسی کل کشور مراد از سازمان، فقط وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی و شرکت‌های دولتی موضوع ماده ۲ و ۳ و ۴ قانون محاسبات عمومی نبوده، بلکه کلیه تشکیلاتی که به نحوی از بودجه و امکانات و سهام واحدهای فوق‌الذکر استفاده نموده و می‌نمایند نیز می‌باشند؛ بنابراین چون قسمتی از سهام تشکیل شرکت فروشگاه‌های زنجیره‌ای رفاه مربوط و متعلق به بانک‌ها بوده و بانک‌ها (دولتی) نیز خود شرکت دولتی هستند و داخل در تعریف سهام دولت محسوب می‌شوند و مراد از دولت به معنای عام آن که وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی را پوشش می‌دهد و تصدی دارد می‌باشد، عملکرد شرکت موصوف مطابق با اساسنامه و قوانین حاکم بر آن و در حد سهام متعلق به بانک‌ها و سایر مؤسسات عمومی غیردولتی قابل بازرسی می‌باشد.

شمول نظارت سازمان بازرسی کل کشور بر دیوان محاسبات کشور

استعلام حقوقی

دیوان محاسبات از دادن پاسخ به استعلام بازرسی قضایی سازمان بازرسی کل کشور درخصوص موضوعی که اظهارنظر حسابرسان دیوان در آن تأثیر دارد امتناع و اجابت خواسته بازرسی قضایی را به طفره و تعلل و سوءاستفاده از موقعیت شغلی برگزار می‌نماید و مستند خود را ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور اعلام داشته و توضیح می‌دهد دیوان محاسبات مشمول بازرسی و پاسخ‌گویی به سازمان بازرسی کل کشور نبوده تا

بتوان در صورت خودداری از دادن اطلاعات و توضیحات بر اساس ماده ۸ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، نسبت به تعقیب متخلف از اجابت خواسته اقدام نماید. حالیه با التفات به مراتب فوق اعلام فرمایید دیوان محاسبات کشور مشمول ماده ۲ قانون سازمان بازرسی کل کشور می باشد یا خیر؟

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۳۷۷/۷/۲۷ - ح/ک/۴۰

درخصوص موضوع با توجه به این که ماده ۳ قانون محاسبات عمومی مصوب سال ۱۳۶۶ در مقام تعریف مؤسسه دولتی می باشد و همچنین چون به موجب قانون دیوان محاسبات کشور مصوب سال ۱۳۶۱ دیوان مذکور ایجاد و به موجب ماده ۹ همان قانون مستقیماً زیر نظر قوه مقننه اداره می شود؛ لذا دیوان مذکور یک مؤسسه دولتی است و با عنایت به این که در بند (الف) ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور به تصریح بازرسی از مؤسسات دولتی را داخل در صلاحیت این سازمان بیان داشته و با تعریف فوق مؤسسه دولتی بودن دیوان محاسبات کشور محرز و مفروغ عنه بوده است؛ بنابراین مراتب فوق و به اعتبار این که دیوان مذکور از بودجه عمومی کشور استفاده می نماید و تابع مقررات مربوط به نظارت در مواردی از جمله مقررات مربوط به جلوگیری از تجمل گرایی و هزینه های غیر ضرور و تبصره ۱۳ قانون بودجه سنواتی بوده و مضافاً بر نحوه مصرف اعتبارات و عملکرد آن ضرورتاً می باید نظارت گردد و این حق نظارت قانونی به طور عموم و اطلاق به عهده سازمان بازرسی کل کشور محول شده است، مشمول قانون تشکیل این سازمان می باشد.

شمول بازرسی بر صندوق بازنشستگی کارکنان شرکت ملی نفت ایران

استعلام حقوقی

مشاور وزیر نفت طی یادداشتی در پاسخ مدیر امور اداری صندوق بازنشستگی شرکت ملی نفت ایران عنوان داشته است که نظر به استفسار از امکان بازرسی سازمان بازرسی کل کشور از صندوق های بازنشستگی کارکنان

صنعت نفت با توجه به این که به استناد بند (ل) ماده ۳۵ قانون اساسنامه شرکت ملی نفت ایران «وجوه بازنشستگی و پس انداز، جزء دارایی و وجوه شرکت محسوب نمی شود»؛ بنابراین صندوق که مشمول مصادیق ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور نمی شود، نمی تواند مورد بازرسی قرار گیرد. ضمناً نظر به این که هیئت مدیره وفق همین ماده به عنوان امین صندوق و نه به عنوان هیئت مدیره نفت اتخاذ تصمیم می نماید، ارائه این بخش از تصمیمات که در مقام امین صندوق اتخاذ شده است به بازرسی کل کشور لزوم و مجوزی ندارد.

مراتب فوق طی رونوشتی به سازمان بازرسی ارسال و به همین جهت در کمیسیون مطرح و مورد اعلام نظر واقع گردیده است.

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۷۲/ک/ج - ۱۳۷۹/۳/۷

نظر به این که در بند (ل) ماده ۳۵ قانون اساسنامه شرکت ملی نفت ایران مصوب هیئت مدیره شرکت نفت ملی ایران به عنوان امین در صندوق بازنشستگی کارکنان آن شرکت انجام وظیفه می نماید و مکلف شده است سالی یک بار گزارش اقدامات خود را به مجمع عمومی شرکت گزارش نماید؛ لذا مجمع عمومی شرکت ملی نفت ایران بر صندوق از این طریق نظارت می نماید که فقط می تواند از نظر اعمال نظارت مجمع عمومی شرکت ملی نفت ایران مورد بازرسی قرار گیرد.

حدود نظارت بر سازمان نظام پزشکی

استعلام حقوقی

با توجه به این که سازمان نظام پزشکی سازمانی است مستقل و دارای شخصیت حقوقی... و نیز به استناد ماده ۱۳ قانون تشکیل آن سازمان، بودجه سازمان های نظام پزشکی از محل حق عضویت اعضا و هدایا و کمک های اشخاص تأمین می گردد؛ سازمان مذکور خود را از شمول بند (الف) ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور خارج می داند؛ در این زمینه بررسی و

اظهار نظر فرمایید.

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۳۷۹/۵/۲۵ - ح/ک/۷۹

با توجه به این که در ماده ۳۰ قانون تشکیل سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۴ مجلس شورای اسلامی، یکی از منابع اجرای این قانون کمک های اختیاری دولت تعیین شده است؛ لذا در حد کمک مذکور در این ماده، اقدامات سازمان مذکور قابل بازرسی می باشد.

نحوه بازرسی از صندوق حمایت و بازنشستگی آینده ساز (سازمان گسترش و نوسازی صنایع)

استعلام حقوقی

معاونت تولیدی و کشاورزی سازمان طی نامه شماره ۱/۲۰۵۵۵/ن مورخ ۱۳۷۸/۱۰/۸ به کمیسیون حقوقی اعلام داشته: پیرو دستور ریاست محترم سازمان در ذیل نامه شماره ۵۸۹۲۸ مورخ ۱۳۷۷/۹/۱۲ معاون محترم حقوقی رئیس جمهور مبنی بر پاسخ به ادعای رئیس محترم هیئت عامل سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران (موضوع نامه ۱۰۱۳۰/۱۰۰۷۰ مورخ ۱۳۷۷/۸/۹ ایشان) دایر بر مجاز نبودن سازمان بازرسی کل کشور به بازرسی از صندوق بازنشستگی سازمان گسترش، چنانچه پاسخی در این خصوص تهیه گردیده نسخه ای... به این معاونت ارسال فرمایید.

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۳۷۹/۶/۶ - ح/ک/۸۰

«با توجه به این که در ماده یک اساسنامه صندوق حمایت و بازنشستگی آینده ساز قید شده است مطابق با تصویب نامه شورای عالی تأمین اجتماعی و موافقت نامه تشکیل صندوق ایجاد گردیده است و طبق ماده ۴ قانون حمایت کارمندان در برابر اثرات ناشی از پیری و ازکارافتادگی و فوت مصوب ۱۳۴۹/۱۱/۱۹ مجلس شورای ملی منحل، در اجرای آن قانون به شورای عالی تأمین اجتماعی اجازه داده است صندوق هایی را به صورت جداگانه و یا متمرکز با توجه به نوع کار مؤسسات و مشخصات اجتماعی افراد مورد حمایت ایجاد کند و تشکیل

این صندوق بر اساس نظارت یا اداره سه جانبه دولت، بیمه شده و کارفرما بر حسب مورد با رعایت اصل لزوم تمرکز وجوه صندوق‌های مذکور و یکنواخت کردن مقررات آن‌ها خواهد بود؛ لذا برخلاف آنچه رئیس هیئت عامل مذکور در مکاتبات متعدد خود بدون رعایت موازین قانونی نگاشته‌اند، ماده ۴ مرقوم لزوم نظارت دولت را بر صندوق‌های بازنشستگی به هر شکل که با موافقت شورای عالی تأمین اجتماعی ایجاد کردند پذیرفته است؛ لذا صندوق حمایت و بازنشستگی آینده‌ساز نیز مشمول حکم لزوم نظارت دولت موضوع ماده ۴ مرقوم است و با توجه به بند (الف) ماده ۲ قانون تشکیل سازمان که مقرر داشته است در سازمان‌هایی که به نحوی از انحاء تحت نظارت دولت باشند مشمول بازرسی هستند؛ لذا با توجه به ماده ۸ قانون حمایت کارمندان در برابر اثرات ناشی از پیری، ازکارافتادگی و فوت، هرگونه برداشت غیرقانونی از صندوق‌ها و تصرف غیرمجاز در اموال آن در حکم اختلاس و تصرف غیرقانونی در وجوه و اموال عمومی محسوب می‌شود و این سازمان حق ورود و نظارت بر عملکرد صندوق مذکور را دارا بوده و صندوق نیز و به تبع آن سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران مکلف به اجرای پیشنهادات سازمان می‌باشد.

تکلیف سازمان در اعلام نتایج بازرسی از شوراهای اسلامی کشور

استعلام حقوقی

چنانچه نتیجه بازرسی‌های انجام شده از شوراهای اسلامی حاکمی از وقوع تخلفاتی باشد، هیئت‌ها با دفاتر بازرسی سازمان با توجه به مواد ۸۰ و ۸۱ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و... مصوب ۱۳۷۵/۳/۱ چه تکلیفی دارند و طریق ارائه پیشنهادها در این زمینه چیست؟

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۹۵/ک/ح - ۱۳۸۰/۱۱/۱۵

۱- چنانچه مصوبات شوراهای مغایر با وظایف و اختیارات قانونی آن‌ها و یا مغایر با قوانین عمومی کشور در حدود ماده ۸۰ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و... مصوب ۱۳۷۵/۳/۱ بوده و از طریق مسئولان اجرایی مربوط نسبت به این قبیل مصوبات درخواست تجدیدنظر به

عمل نیامده باشد، سازمان بازرسی می‌تواند با اجازه حاصله از تبصره ذیل ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و شق (پ) از بند ۱ ماده ۱۱ قانون دیوان عدالت اداری، ابطال مصوبات مذکور را از آن دیوان تقاضا نماید.

۲- چنانچه اقدامات شورا برخلاف وظایف مقرر و یا مخالف مصالح عمومی کشور باشد، در حدود ماده ۸۱ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و...، مراتب به فرمانداری اعلام می‌گردد تا حسب مورد، پیشنهاد لازم از آن طریق، جهت انحلال شورا به مرجع ذی‌ربط داده شود و در صورتی که موضوع دارای حیثیت کیفری باشد، مطابق بند (د) از ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مراتب به مرجع قضایی صالح اعلام خواهد گردید.

تکلیف سازمان در مورد شرکت‌های تابعه و تحت پوشش نهادهای انقلابی

استعلام حقوقی

آیا شرکت‌های تابعه و تحت پوشش نهادهای انقلابی از جمله بنیاد مستضعفان و جانبازان، مشمول بازرسی سازمان بازرسی کل کشور می‌باشند یا خیر؟

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۹۶/ک/ح - ۱۳۸۰/۱۰/۲۴

حسب استنباط از اصل ۱۷۴ قانون اساسی دایر بر شناسایی اصالت حق «نظارت» با هدف برقراری حُسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در دستگاه‌های اداری کشور و مستنداً به بند (الف) ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، نهادهای انقلابی از جمله بنیاد مستضعفان و جانبازان، مشمول بازرسی سازمان می‌باشند و نظر به این‌که گردش امور مالی و سرمایه این نهادها در هر صورت و اعم از این‌که مستقیماً یا غیرمستقیم و از طریق تأسیس شرکت‌های وابسته فعالیت داشته باشند، باید مورد بررسی قرار گیرد. بنا به مراتب، شرکت‌ها و مؤسسات تابعه تحت پوشش نهادهای موصوف نیز داخل در قلمروی وظایف سازمان واقع شده و به تبع از خود آن نهادها،

مشمول بازرسی می‌باشند. مضافاً به این‌که تشخیص صلاحیت انجام بازرسی از دستگاه‌های اداری هم قانوناً با خود سازمان بوده و در طول مدت چند ساله تشکیل نهادها و بنیادهای مورد بحث به ترتیب مذکور اقدام گردیده است.

تکلیف شرکت‌های تحت پوشش دستگاه‌های دولتی در قبال پیشنهادهای سازمان

استعلام حقوقی

آیا شرکت‌هایی که دولتی تلقی نمی‌شوند و اداره امور آن‌ها تابع شرایطی است که بر اساس قانون تجارت و از طریق مجمع عمومی و هیئت‌مدیره مربوط انجام می‌گیرد، در رد یا قبول نتیجه بازرسی‌های سازمان بازرسی کل کشور و پیشنهادهای ارائه‌شده به وسیله بازرسان آن سازمان مختارند؟ و آیا در مواردی که بعضی از پیشنهادهای سازمان مذکور با تصمیمات یا اختیارات مدیریتی شرکت‌های مزبور منافات داشته باشد، الزام قانونی بر اجرای این قبیل پیشنهادهای وجود دارد یا خیر؟

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۳۸۰/۱۲/۶ - ح/ک/۱۰۰

شرکت‌هایی که قسمتی از سرمایه و یا سهام آن‌ها متعلق به دولت و به میزان کمتر از ۵۰ درصد کل سهام یا سرمایه بوده و معیار سنجش عملکرد آن‌ها محدود به اساسنامه، قانون تجارت و دیگر مقررات مربوط می‌باشد، مستنداً به بند (الف) ماده ۲ قانون تشکیل سازمان، قابل نظارت و بازرسی هستند و گزارش‌های بازرسی این شرکت‌ها جهت اصلاح امور به وزیر و یا مسئول دستگاه ذی‌ربط منعکس می‌شود. الزام اجرای پیشنهادهای ارائه‌شده راجع به این امور تا حدودی است که قانوناً می‌توان از متولی سهام (وزیر یا مسئول دستگاه بازرسی‌شونده) انتظار داشت.

نحوه بازرسی از کانون بازنشستگان کشوری

استعلام حقوقی

آیا کانون بازنشستگان کشوری در عداد مؤسسات قابل بازرسی سازمان بازرسی کل کشور می باشد یا خیر؟ در صورت مثبت بودن پاسخ، متولی انجام بازرسی کدام گروه بازرسی می باشد؟

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۳۸۱/۱/۱۹ - ح - ۱۳۸۱/۱/۱۹

به موجب تبصره ۶۹ قانون بودجه سال ۱۳۵۵، حساب ویژه‌ای تحت عنوان «رفاه بازنشستگان و وظیفه‌بگیران کشوری» با تأمین سرمایه اولیه از محل درآمد عمومی افتتاح و مقرر شده است که تأمین سایر منافع حساب مزبور و نحوه استفاده از آن طبق آیین نامه مصوب هیئت وزیران باشد. آیین نامه مورد بحث در تاریخ ۱۳۵۵/۸/۱۰ به تصویب هیئت وزیران رسیده و تاکنون نیز از محل اعتبارات عمومی کمک‌های متعددی به این حساب شده است. نظر به این که کانون بازنشستگان کشوری با در اختیار داشتن حساب فوق‌الذکر کمک‌بگیر از دولت محسوب می‌گردد؛ بنا به مراتب مشمول مقررات موضوع ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور خواهد بود. ضمناً درخصوص قسمت دیگر استعلام به نظر کمیسیون ارجاع مأموریت انجام بازرسی از کانون مذکور و تعیین گروه مربوط طبق مقررات جاری از اختیارات ریاست سازمان می باشد.

شمول نظارت سازمان بر کانون بازنشستگان کشوری

استعلام حقوقی

آیا کانون بازنشستگان کشوری در عداد مؤسسات قابل بازرسی سازمان بازرسی کل کشور می باشد یا خیر؟ در صورت مثبت بودن پاسخ، متولی انجام بازرسی، کدام گروه بازرسی می باشد؟

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۳۸۱/۲/۳۰ - ح - ۱۳۸۱/۲/۳۰

به موجب تبصره ۶۹ قانون بودجه سال ۱۳۵۵ حساب مخصوصی تحت عنوان «رفاه بازنشستگان و وظیفه بگیران کشور» با تأمین سرمایه اولیه از محل درآمد عمومی افتتاح و مقرر شده است که تأمین سایر منابع حساب مزبور و نحوه استفاده از آن طبق آیین نامه مورد بحث در تاریخ ۱۳۵۵/۸/۱۰ به تصویب هیئت وزیران رسیده و تاکنون نیز از محل اعتبارات عمومی، کمک های متعددی به این حساب شده است. نظر به این که کانون بازنشستگان کشوری با در اختیار داشتن حساب فوق الذکر، کمک بگیر از دولت محسوب می گردد. بنا به مراتب مشمول مقررات موضوع ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور خواهد بود. ضمناً در خصوص قسمت دیگر استعلام به نظر کمیسیون ارجاع مأموریت انجام بازرسی از کانون مذکور و تعیین گروه مربوط طبق مقررات جاری از اختیارات ریاست سازمان می باشد.

شمول اختیار سازمان برای بازرسی از کانون سردفتران و دفترباران

استعلام حقوقی

با توجه به ماده ۵۸ قانون دفاتر اسناد رسمی و... مصوب ۱۳۵۴ که برای کانون سردفتران و دفترباران شخصیت حقوقی و استقلال مالی قائل شده، آیا کانون مذکور مشمول بازرسی سازمان بازرسی کل کشور می باشد یا خیر؟

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۱۴/ک/ج - سال ۱۳۸۲

با عنایت به مواد ۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۴ و بندهای ۲، ۵، ۶، ۷، ۸ ماده ۶۶ و مواد ۶۸، ۷۰، ۷۳ قانون دفاتر اسناد رسمی و کانون سردفتران و دفترباران مصوب ۱۳۵۴ و نظر به این که کانون سردفتران و دفترباران مرجعی برای ایجاد وحدت رویه در جهت اجرای مقررات و نظامات دفاتر اسناد رسمی و دخیل در سیاست گذاری های این دفاتر بوده و اقدامات دفاتر مذکور با حقوق عمومی در ارتباط می باشد و نیز با توجه به این که کانون موصوف به نحوی تحت نظارت سازمان ثبت اسناد و املاک کشور قرار دارد. بنا به مراتب و مستنداً به ماده ۲ قانون سازمان بازرسی کل کشور، کانون مذکور با رعایت معیارها و شاخصه های

معینتی مشمول بازرسی سازمان می باشد.

شمول بازرسی نسبت به شرکت ملی نفتکش ایران

استعلام حقوقی

آیا با انتقال سهام شرکت ملی نفتکش ایران به سازمان بازنشستگی کشوری و صندوق های بازنشستگی تأمین اجتماعی و کارکنان صنعت نفت، این شرکت مشمول بازرسی سازمان بازرسی کل کشور می باشد یا خیر؟

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۱۹/ک/ح - سال ۱۳۸۳

با انتقال سهام شرکت ملی نفتکش ایران، سازمان بازنشستگی کشوری، صندوق بازنشستگی تأمین اجتماعی و صندوق بازنشستگی کارکنان صنعت نفت به ترتیب ۳۳ درصد، ۳۳ درصد و ۳۴ درصد سهام شرکت مذکور را به خود اختصاص داده اند. نظر به این که اموال مربوط به این مؤسسات از اموال عمومی است و نظر به این که سازمان بازنشستگی کشوری به موجب ماده ۳ قانون محاسبات عمومی مؤسسه دولتی بوده و صندوق های بازنشستگی تأمین اجتماعی و کارکنان صنعت نفت نیز مطابق قانون اصلاح برخی از مواد قانون اصلاح مقررات بازنشستگی و وظیفه قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۸۰/۶/۱۱ به ویژه تبصره ۲ ماده ۱۱ اصلاحی موضوع بند ۱ آن قانون، تحت نظارت دولت اداره می شوند؛ لذا بر طبق بند (الف) ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور سازمان می تواند آن ها را مستقیماً مورد بازرسی قرار دهد و یا به طور غیرمستقیم نسبت به بازرسی سهام آن ها در نزد سایر شرکت ها (از جمله شرکت ملی نفتکش ایران) اقدام نماید و عدم شمول مقررات عمومی دولتی مذکور در بند (ج) ماده ۴ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و تبصره ۳ ماده ۱۱ اصلاحی مرقوم به منزله خروج سازمان ها و صندوق های مذکور از شمول مقررات بازرسی کل کشور نیست و اداره امور شرکت ملی نفتکش ایران بر مبنای مقررات قانون تجارت هم،

نافی صلاحیت این سازمان برای انجام بازرسی نمی‌باشد. و بالاخره حاکمیت مقررات قانون تجارت بر امور شرکت موصوف در وضعیت جدیدی که پس از واگذاری اموال و سهام پیدا نموده است، معطوفاً به ماده ۸ قانون حمایت از کارمندان در برابر اثرات ناشی از پیری، ازکارافتادگی و فوت مصوب ۱۳۴۹/۱۲/۹ مخالفتی با اجرای مقررات راجع به اموال و وجوه عمومی در مورد آن شرکت ندارد.

امکان بازرسی از کمیسیون‌های مزایده و مناقصه

استعلام حقوقی

با توجه به وظیفه نظارتی سازمان بازرسی کل کشور به منظور تحقق حُسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در دستگاه‌های اداری کشور، یا بازرسان سازمان می‌توانند در کمیسیون‌ها و جلسات راجع به برگزاری مزایده و مناقصه مربوط به دستگاه‌های اداری مشمول بازرسی حضور پیدا کرده و یا این‌که نحوه عملکرد کمیسیون‌های مزبور را مورد بازرسی قرار دهند؟

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۳۷/ک/ح - سال ۱۳۸۳

با عنایت به وظیفه‌ای که سازمان بازرسی کل کشور مطابق اصل ۱۷۴ قانون اساسی و ماده ۲ قانون تشکیل سازمان از حیث نظارت بر حُسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در دستگاه‌های اداری دارد، بازرسان سازمان مجازند با داشتن ابلاغ لازم و رعایت ضوابط موجود، چگونگی عملکرد دستگاه‌ها را مورد بازرسی قرار دهند و اقدامات انجام‌شده جهت برگزاری تشریفات مناقصه و مزایده اموال نیز، از حکم کلی قانونی فوق‌الاشعار، مستثنی نمی‌باشد.

بنا به مراتب حضور بازرسان در کمیسیون‌ها و جلسات مربوط بر حُسن موضوع مأموریت‌های محوله به منظور جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز، خارج از وظایف قانونی آنان نبوده و این امر به منزله عضویت در کمیسیون‌ها و جلسات تلقی نمی‌شود. ضمن تذکر این‌که بازرسان به مداخله در کارهای اجرایی مرتبط با

مناقشه و مزایده، مجاز نیستند.

شمول بازرسی به دانشگاه آزاد اسلامی

استعلام حقوقی

آیا سازمان بازرسی کل کشور مجاز به بررسی مسائل مالی و اداری واحدهای مختلف دانشگاه آزاد اسلامی یا به طور کلی مجاز به انجام بازرسی از واحدهای مذکور می باشد یا خیر؟

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۳۸۳/ک/ح - سال ۱۳۸۳

نظر به این که دانشگاه آزاد اسلامی از جمله مؤسسات تحت نظارت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و نیز شورای عالی انقلاب فرهنگ و از مصادیق مؤسسات مشمول ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور می باشد؛ بنابراین سازمان بر طبق ماده مذکور و در حدود مقررات حاکم بر فعالیت این نوع مؤسسات، اجازه بازرسی از واحدهای مختلف دانشگاه آزاد را دارد.^۱

شمول بازرسی بر کانون کارشناسان رسمی دادگستری

استعلام حقوقی

آیا کانون کارشناسان رسمی دادگستری با عنایت به قانون کانون کارشناسان رسمی دادگستری (مصوب ۱۳۸۱) مشمول بازرسی می باشد یا خیر؟

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۳۸۴/ک/ح - سال ۱۳۸۴

با عنایت به تبصره ماده ۲۱ و بند یک ماده ۲۳ و تبصره ۲ ماده ۲۳ و بند (الف) ماده ۲۴ و مفاد ماده ۲۵ و تبصره ماده ۲۹ قانون کانون کارشناسان رسمی دادگستری مصوب ۱۸ فروردین ماه ۱۳۸۱ که دلالت بر دخالت قوه

۱ - ر.ک. نظریه شماره ۲۲۴/ک/ح مورخ ۱۳۹۳/۱۲/۲۶

قضائیه و اعمال نظارت این قوه در کانون کارشناسان رسمی دادگستری دارد؛ لذا به استناد قسمت اخیر ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و در چارچوب قوانین فوق‌الذکر، کانون مزبور مشمول بازرسی می‌باشد.

شمول بازرسی بر جمعیت هلال احمر

استعلام حقوقی

۱- آیا جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران با توجه به اساسنامه جدید آن (مصوب خرداد ۱۳۸۲) مشمول بازرسی‌های موضوع ماده ۲ قانون سازمان بازرسی کل کشور می‌باشد یا خیر؟
۲- آیا بازرسان و کارشناسان سازمان بازرسی می‌توانند در جلسات مزایده و مناقصه جمعیت مذکور شرکت نمایند؟

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۴۱/ک/ح - سال ۱۳۸۴

با عنایت به بند (الف) ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور که دستگاه‌های مشمول بازرسی را احصاء نموده و نظر به این‌که جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران معطوفاً به ماده واحده قانون فهرست نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی مصوب ۱۳۷۳ از جمله مؤسسات عام‌المنفعه عمومی به‌شمار می‌رود و از طرفی به‌استناد تبصره ماده ۱۷ و ماده ۱۸ اساسنامه جمعیت هلال احمر (مصوب خرداد ۱۳۸۲) از کمک‌های دولت نیز برخوردار می‌باشد؛ لذا مشمول بازرسی می‌گردد.

در پاسخ به سؤال دوم نیز با توجه به این‌که موضوع قبلاً در کمیسیون مطرح و منتهی به صدور نظریه شماره ۲۴/ح/ک/۳۰۲/۳ گردیده است، موجهی برای اظهار نظر مجدد نمی‌باشد.

شمول بازرسی بر اتحادیه تعاونی کشاورزی دامداران استان تهران

استعلام حقوقی

به تاریخ ۱۳۸۴/۱۰/۲۸ جلسه کمیسیون حقوقی سازمان با حضور اعضای امضاکننده ذیل تشکیل گردیده است. موضوع استعلام مبنی بر این که «آیا اتحادیه تعاونی کشاورزی دامداران استان تهران قابل بازرسی می باشد یا خیر؟» مطرح و پس از بحث و بررسی به شرح زیر اعلام نظر گردید:

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۴۸/ک/ح - سال ۱۳۸۴

نظر به این که اتحادیه تعاونی کشاورزی استان تهران بنابر مفاد اساسنامه این اتحادیه، خصوصی تلقی می شود، با عنایت به بند (الف) ماده ۲ قانون تشکیل سازمان مشمول بازرسی نمی باشد، لیکن چنانچه اتحادیه مذکور از کمک های دولت استفاده کرده باشد و یا بنماید و یا در جهات خاصی تحت نظارت دولت قرار گیرد فقط در محدوده بررسی کمک اعطایی و یا نظارت مورد بحث به استناد قسمت اخیر بند (الف) ماده ۲ قانون سازمان بازرسی کل کشور امکان بازرسی وجود دارد؛ بنابراین به صرف این که اتحادیه مذکور از یارانه (جو، سبوس و...) استفاده نموده، نمی تواند موجبی برای بازرسی باشد.

شمول بازرسی به صندوق حمایت و بازنشستگی کارکنان سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران

استعلام حقوقی

آیا سازمان بازرسی کل کشور وظیفه بازرسی از صندوق حمایت و بازنشستگی کارکنان سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران (صندوق آینده ساز) را دارد یا خیر؟

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۴۹/ک/ح - سال ۱۳۸۴

نظر به این که صندوق های حمایت کارمندان در برابر اثرات ناشی از پیری و ازکارافتادگی و فوت وفق ماده ۱۱ قانون تشکیل وزارت بهداشت و بهزیستی مصوب ۵۵ از دو وضعیت خارج نیستند، یا مشمول تبصره ۱ ماده مذکور صندوق تأمین اجتماعی هستند و یا با وجود شرایط مقرر در تبصره ۲ به طور جداگانه با مدیریت سه جانبه طبق اساسنامه ای که به تصویب شورای عالی

تأمین اجتماعی می‌رسد، اداره می‌شود و نظر به این‌که حسب اساسنامه صندوق آینده‌ساز شورای عالی تأمین اجتماعی اساسنامه صندوق مذکور را به تصویب رسانده است.

بنابراین صندوق آینده‌ساز، مشمول تبصره ۲ بوده است... و مشمول بازرسی می‌باشد و استناد به ماده ۴ حمایت کارمندان در برابر اثرات ناشی از پیری و ازکارافتادگی و فوت در نظریه قبلی بیان وضعیت، صندوقی است که در زمان خود با عنایت به قانون مذکور تشکیل شده و می‌بایست وضعیت خود را با توجه به تبصره‌های ۱ و ۲ تطبیق دهد که با اخذ مصوبه شورای عالی تأمین اجتماعی وضعیت صندوق مذکور حسب تبصره ۲ تطبیق پیدا کرده است.

شمول بازرسی نسبت به اتاق‌های بازرگانی و صنایع و معادن

استعلام حقوقی

آیا اتاق‌های بازرگانی و صنایع و معادن در زمره دستگاه‌های مشمول بازرسی موضوع بند (الف) ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور می‌باشد و این سازمان از دستگاه مذکور می‌تواند بازرسی نماید یا خیر؟

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۳۸۶/۹/۲۶ - ح - ۱۸۴/ک

اگرچه اتاق‌های بازرگانی و صنایع و معادن به لحاظ بودجه مالی و امور اداری مستقل می‌باشند، لیکن با عنایت به ماده‌واحد قانون اصلاح قانون نحوه تأمین هزینه‌های اتاق‌های بازرگانی و صنایع و معادن جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۷/۶/۲۹ که بر اساس آن دولت به اتاق‌های مذکور سالیانه کمک مالی می‌نماید و از طرفی شورای عالی نظارت که از ارکان اتاق است و سیاست‌گذاری و تعیین خط‌مشی‌های کلی اتاق (اعم از اتاق‌های تهران و یا شهرستان‌ها) و نظارت عالی بر اجرای صحیح آن‌ها عهده دارد و با توجه به این‌که اعضای شورای نظارت متشکل از چند وزیر (بازرگانی، امور اقتصادی و دارایی، صنایع و معادن، جهاد کشاورزی و تعاون) است که نقش آن‌ها در این نهاد به اعتبار مقام دولتی‌شان است و افزون بر این تعدادی از نمایندگان اتاق

تهران می‌باید از مدیران دولتی، برگزیده شوند. بر این مبنا اتاق‌های بازرگانی و صنایع و معادن به لحاظ حضور دولت در ساختار آن و دریافت کمک از دولت از مصادیق بند (ب) ماده ۳۵ آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور می‌باشد و سازمان صلاحیت نظارت بر عملکرد اتاق‌های بازرگانی و صنایع و معادن جمهوری اسلامی ایران را با رعایت معیارها و شاخص‌های مربوط به اتاق‌های مزبور دارد.

شمول صلاحیت بازرسی نسبت به بانک‌های غیردولتی و مؤسسات مالی غیردولتی

استعلام حقوقی

آیا ورود سازمان بازرسی کل کشور به بازرسی از بانک‌های غیردولتی و مؤسسات مالی غیردولتی نظیر قوامین، انصار و مهر از باب نظارتی که بانک مرکزی به آن‌ها دارد مجاز است یا خیر؟

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۳۸۷/۱۰/۱ - ح - ۱۹۴/ک

با توجه به حدود اختیارات سازمان در ماده ۲ قانون تشکیل بازرسی کل کشور (مبنی بر اجازه بازرسی از مؤسساتی که دولت به نحوی از انحاء بر آن‌ها نظارت دارد) و با عنایت به تصریح بند (ب) ماده ۱۱ قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱/۴/۱۸ و ماده واحده قانون اجازه تأسیس بانک‌های غیردولتی مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱ مبنی بر اختیار نظارت بانک مرکزی بر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری اعم از دولتی و غیردولتی؛ لذا این سازمان در محدوده نظارت بانک مرکزی بر بانک‌های غیردولتی (مصرّح در تبصره ۴ اصلاحی ماده ۱۶ آیین‌نامه اجرایی تأسیس فعالیت سازمان‌های غیردولتی مصوب ۱۳۸۲/۹/۱۶ و ماده ۲۳ اصلاحی آیین‌نامه مذکور مصوب ۱۳۸۲/۶/۱۲) می‌تواند از این گونه مؤسسات، بازرسی به عمل آورد.

صلاحیت بازرسی نسبت به شرکت‌ها و اتحادیه‌های تعاونی روستایی

استعلام حقوقی

معاون دفتر امور حقوقی دولت با این استدلالات که؛
اولاً، مطابق اصل ۱۷۴ قانون اساسی، سازمان بازرسی کل کشور، جهت نظارت بر حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در دستگاه‌های اداری تشکیل گردیده و شرکت‌ها و اتحادیه‌های تعاونی روستایی، دستگاه اداری محسوب نمی‌گردند.

ثانیاً، وفق نظریه شماره ۳۸۱۶ مورخ ۱۳۶۰/۷/۲۱ شورای نگهبان، مؤسسات عام‌المنفعه خصوصی که دولت در آن‌ها دخالتی ندارد، مشمول بند (الف) ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور شناخته نشده‌اند.

ثالثاً، اگر ملاک شمول نظارت سازمان بازرسی کل کشور بر دستگاه‌ها، نظارت دولت بر آن‌ها باشد، پس حسب اصل ۵۷ قانون اساسی که قوای حاکم را معین نموده، باید ملتزم شد که تمامی مؤسسات و اشخاص حقوقی نیز مشمول حکم قرار می‌گیرند که البته این امر با اصل ۱۷۴ قانون اساسی و نظریه شورای نگهبان هماهنگی ندارد؛ لذا شرکت‌ها و اتحادیه‌های تعاونی روستایی را از شمول حکم بند (الف) ماده ۲ قانون تشکیل سازمان خارج دانسته است. بنا به مراتب نظریه کنونی کمیسیون حقوقی سازمان با عنایت به نظریه پیشین (به شماره ۳۲۴۹۴/۲ ت مورخ ۱۳۷۵/۱۲/۶) در این خصوص مورد درخواست است.

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۲۰۳/ک/ح - ۱۳۹۰/۸/۱۸

بند (الف) ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصادیق «دستگاه‌های اداری» مندرج در اصل ۱۷۴ قانون اساسی و ماده یک قانون صدرالذکر را ترسیم و مشخص نموده و از جمله آن‌ها سازمان‌هایی است که دولت به نحوی از انحاء بر آن‌ها نظارت یا کمک می‌نماید. از سوی دیگر تعریف معینی از مفهوم «سازمان» در قوانین اداری وجود نداشته بلکه وفق حقوق

اداری این قید بر یک تشکیک یا مجموعه اداری عام اعم از مؤسسه یا شرکت و... بازمی‌گردد؛ ضمن آن‌که بند (الف) ماده ۲ مذکور حتی مؤسسات عام‌المنفعه و دفاتر اسناد رسمی را در زمره دستگاه‌های اداری (یا در حکم آن‌ها) و مشمول بازرسی و نظارت قلمداد کرده؛ اما در نظریه سابق اتحادیه تعاونی روستایی و شرکت‌های موصوف که تحت نظارت مستقیم دولت در قانون بخش اقتصاد جمهوری اسلامی ایران قید شده‌اند، مؤسسه عام‌المنفعه محسوب نگردیده‌اند تا مشمول نظریه ۱۳۶۰/۷/۲۱ شورای نگهبان واقع شده و از مشمول بازرسی خارج گردند. با این وصف، نظریه پیشین این کمیسیون در خصوص موضوع کماکان نافذ و مورد تأیید است.

صلاحیت بازرسی نسبت به سازمان نظام مهندسی ساختمان

استعلام حقوقی

آیا سازمان نظام مهندسی ساختمان مشمول نظارت سازمان بازرسی کل کشور قرار می‌گیرد؟

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۳۹۰/۸/۱۸ - ح/ک/۲۰۴
کمیسیون حقوقی سازمان در تاریخ ۱۳۹۰/۸/۱۸ تشکیل و در این خصوص به شرح ذیل اظهار نظر نمود:

وفق بندهای (ه) و (ن) ماده ۲۱ قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان مصوب ۱۳۷۴/۱۲/۲۲، شورای مرکزی نظام مهندسی ساختمان موظف به «همکاری با وزارت مسکن و شهرسازی در امر نظارت بر عملکرد سازمان استان و اصلاح خط‌مشی آن سازمان‌ها از طریق مذاکره و ابلاغ دستورالعمل‌ها» و «ارائه گزارش عملکرد به هیئت عمومی و وزیر مسکن» می‌باشد. مضافاً برابر ماده ۲۶ قانون مذکور، «وزارت مسکن و شهرسازی مجاز است ضمن بررسی عملکرد سازمان‌های استان و گزارش هیئت عمومی سازمان، درخصوص چگونگی ادامه کار آن سازمان‌ها توصیه‌های لازم را بنماید و در صورتی‌که به دلیل انحراف از اهداف سازمان، انحلال هر یک از آن‌ها را لازم بداند، موضوع را

در هیئتی مرکب از وزیر مسکن و شهرسازی، وزیر دادگستری و رئیس سازمان مطرح نمایند).

به علاوه، حسب ماده ۲۴ این قانون، «شورای انتظامی نظام مهندسی» متشکل از چهار نفر است که دو نفر با معرفی وزیر مسکن و شهرسازی انتخاب می‌شوند.

ضمن آن‌که برخی مواد دیگر قانون یاد شده نظیر تبصره یک ماده ۹ و مواد ۱۹، ۲۸، ۲۹، ۳۳ و ۳۵ نیز مبین نظارت و کمک دولت به سازمان نظام مهندسی ساختمان است. با این وصف، سازمان مزبور به لحاظ نظارت و حاکمیت دولت بر آن و در محدوده نظارت دولت، مشمول حکم بند (الف) ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور می‌گردد.

شمول صلاحیت بازرسی سازمان نسبت به بانک‌های خصوصی و دانشگاه آزاد اسلامی

استعلام حقوقی

با توجه به این‌که قسمت آخر بند (د) ماده ۴ آیین نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۸۸ (مبنی بر این‌که: «نظارت و بازرسی سازمان تنها در محدوده وظایف و اختیارات ذکر شده در بند (الف) ماده ۲ قانون سازمان انجام می‌گیرد و شامل مؤسسات و بنگاه‌های خصوصی که از وجوه عمومی استفاده نمی‌کنند، نمی‌شود») این ابهام را برای بانک‌های خصوصی و دانشگاه آزاد اسلامی به وجود آورده که نظارت سازمان بازرسی کل کشور شامل این مؤسسات که از وجوه عمومی استفاده نمی‌کنند، نمی‌شود. شایسته است در این زمینه نظریه آن کمیسیون اعلام شود.

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۳۹۳/۱۲/۲۶ - ح - ۲۲۴/ک

کمیسیون حقوقی سازمان در جلسه مورخ ۱۳۹۳/۱۲/۲۶ با حضور اعضا با بررسی موضوع فوق به شرح ذیل اظهار نظر نمود:
در بند (الف) ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، علاوه بر

دستگاه‌های اجرایی، دو نوع مؤسسات غیردولتی نیز مشمول نظارت و بازرسی سازمان قرار گرفته‌اند؛

- ۱- سازمان‌هایی که دولت به نحوی از انحاء بر آن‌ها نظارت می‌نماید.
 - ۲- سازمان‌هایی که دولت به نحوی از انحاء به آن‌ها کمک می‌کند.
- واضح آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان در بند (د) ماده ۴ در جهت رفع ابهام و تبیین قانون، مؤسسات و بنگاه‌های خصوصی که از وجوه عمومی استفاده نمی‌کنند، را مشمول نظارت و بازرسی سازمان ندانسته. عبارت مذکور بدان مفهوم نیست که آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان درصدد بوده است؛ مؤسسات غیردولتی که به نحوی از انحاء تحت نظارت دولت هستند را از شمول نظارت و بازرسی سازمان بازرسی کل کشور خارج کند؛ زیرا در چنین صورتی آیین‌نامه در تعارض با قانون است؛ بنابراین با توجه به استدلالاتی که در نظریات شماره ۳۰۲/۴۶/ج/ک مورخ ۱۳۸۲/۱/۳۰ و سال ۱۳۸۷ این که کمیسیون آمده، دانشگاه آزاد اسلامی و بانک‌های خصوصی در زمره مؤسساتی هستند که دولت بر آن‌ها نظارت (خاص) داشته و در شمول نظارت این سازمان قرار دارند.^۱

نظارت سازمان بازرسی کل کشور بر شوراهای اسلامی

استعلام حقوقی

آیا سازمان بازرسی کل کشور از صلاحیت قانونی جهت نظارت و بازرسی بر شوراهای اسلامی برخوردار می‌باشد؟

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۲۳۳۲/ک/ج - ۱۳۹۵/۶/۲

کمیسیون حقوقی سازمان در جلسه مورخ ۱۳۹۵/۶/۲ درخصوص موضوع فوق مبادرت به بررسی و به شرح ذیل اظهار نظر نمود:
«صلاحیت سازمان در نظارت و بازرسی بر وظایف و عملکرد شوراهای

۱- ر.ک: نظریه شماره ۴۰۹/ک/ج مورخ ۱۴۰۰/۶/۹

اسلامی با تمسک به دلایل و مستندات قانونی نظیر مواد ۱ و ۲ و همچنین بند «ب» ماده ۱۱ قانون تشکیل سازمان بازرسی، اصول ۶ و ۷۴ قانون اساسی و مضافاً موادی از قانون شوراها از جمله ماده ۷۱، تبصره ۲ ماده ۷۹، تبصره ۲ ماده ۸۰، در مقام تبیین جایگاه و وظایف سازمان بازرسی کل کشور و شوراهای اسلامی، مورد تأیید و استحکام می‌باشد.»

کیفیت بازرسی در شرکت‌های تابعه شرکت‌های

با سهام دولتی کمتر از ۵۰ درصد

استعلام حقوقی

با عنایت به قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، آیا شرکت‌های تابعه شرکت‌های با سهام دولتی کمتر از ۵۰ درصد مشمول صلاحیت نظارت و بازرسی سازمان بازرسی کل کشور قرار می‌گیرند؟ دراین صورت، مخاطب گزارش و اعلام موارد تخلف و به تبع آن اجرای پیشنهادات سازمان درخصوص شرکت‌های موصوف چه شخصی یا نهادی و با چه میزان اختیار و مسئولیتی می‌باشد؟

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۲۳۷/ک/ح - ۱۳۹۵/۷/۱۳

اصولاً شرکت‌های تابعه (یا وابسته) شرکت غیردولتی که دارای سهام دولتی کمتر از ۵۰ درصد است، به نحوی از سهام و سرمایه دولتی ولو مع‌الواسطه بهره می‌برند؛ لذا این شرکت‌ها به این مناسبت و مطابق بند «الف» ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، مشمول صلاحیت نظارت و بازرسی سازمان قرار می‌گیرند؛ اما درخصوص بخش دوم سؤال، در مقام اجرای پیشنهادات و گزارشات سازمان به‌لحاظ خلاء و عدم شفافیت قوانین و مقررات، نظر واحد و مشخصی حاصل نگردید.

نظارت سازمان بازرسی کل کشور بر کانون وکلای دادگستری

استعلام حقوقی

آیا سازمان بازرسی کل کشور از صلاحیت قانونی جهت نظارت و بازرسی بر کانون وکلای دادگستری برخوردار می‌باشد؟

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۳۹۵/۸/۲۵ - ح - ۲۴۵/ک

با توجه به مواد ۱۴، ۱۶ و ۲۱ لایحه قانونی استقلال کانون وکلای دادگستری، مواد ۴ و ۵ قانون کیفیت اخذ پروانه وکالت دادگستری، بند (ب) ماده ۱ قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد و بند (الف) ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور به جهت نظارت‌پذیری کانون از دولت، سازمان در حیطه نظارت دولت صلاحیت نظارت و بازرسی بر کانون وکلای دادگستری را دارد.^۱

صلاحیت نظارت و بازرسی سازمان درخصوص مؤسسه کوثر یزد

استعلام حقوقی

آیا مؤسسه کوثر یزد که به‌منظور کمک به طرح‌های انتقال و توسعه منابع آب استان یزد تشکیل و بر اساس اساسنامه آن یک مؤسسه عام‌المنفعه، خیریه و غیرانتفاعی می‌باشد، بنا به مقررات مربوطه و اساسنامه مؤسسه، مشمول صلاحیت نظارت و بازرسی سازمان قرار می‌گیرد؟

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۳۹۵/۹/۱۶ - ح - ۲۵۰/ک

صرف‌نظر از این‌که در اساسنامه مؤسسه کوثر یزد، تکالیفی بر دولت بار شده، ازجمله آن‌که مرجع نظارت بر درآمد و هزینه مؤسسه، وزارت امور اقتصاد و دارایی تعیین شده که بدون اجازه قانون‌گذار است؛ درعین حال با عنایت به این‌که مطابق ماده ۱۰ اساسنامه مؤسسه کوثر یزد، نهاد مزبور، مؤسسه‌ای عام‌المنفعه، خیریه و غیرانتفاعی می‌باشد و مؤافق ماده ۲۸ اساسنامه، یکی از منابع تأمین مالی مؤسسه، کمک‌های بلاعوض سازمان‌ها، شرکت‌های دولتی و مؤسسات و نهادهای عمومی می‌باشد و به‌علاوه در بند (الف) ماده ۲ قانون

۱ - ر.ک: نظریه شماره ۳۴۷/ک/ح مورخ ۱۳۹۸/۵/۸

تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، بازرسی و نظارت بنا به اطلاق بر مؤسسات عام‌المنفعه و مؤسساتی که به کمک دولت اداره می‌شود و یا دولت بر آن‌ها نظارت دارد، به عهده سازمان بازرسی کل کشور گذارده شده است؛ لذا مؤسسه مذکور در شمول صلاحیت نظارت و بازرسی سازمان قرار می‌گیرد.

صلاحیت سازمان بازرسی کل کشور در نظارت و بازرسی اداره کل تعزیرات حکومتی

استعلام حقوقی

آیا سازمان بازرسی کل کشور صلاحیت نظارت و بازرسی از ادارات کل تعزیرات حکومتی استان‌ها و بررسی عملکرد شعب تعزیرات و سوابق آرای صادره را دارد؟

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۳۹۵/۹/۲۳ - ح - ۲۵۴/ک/ح - ۱۳۹۵/۹/۲۳

با توجه به این‌که بند «الف» ماده (۲) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور به صلاحیت سازمان در بازرسی و نظارت بر کلیه وزارتخانه‌ها تصریح داشته و سازمان تعزیرات حکومتی نیز به عنوان نهادی زیرمجموعه وزارت دادگستری خارج از ارکان قوه قضائیه و داخل در وزارت دادگستری محسوب می‌شود و بدین لحاظ از محدودیت‌های بازرسی سازمان در خصوص آرای مراجع قضائی نیز خارج می‌گردد و به علاوه مستفاد از مواد مختلف قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز از جمله مواد ۴۴ و ۴۶ آن، رسیدگی به پرونده‌های با ماهیت تخلفات در صلاحیت سازمان تعزیرات حکومتی بوده و جملگی حکایت از وجه غیرقضائی آن سازمان دارد؛ لذا سازمان بازرسی کل کشور از صلاحیت قانونی نظارت و بازرسی بر ادارات کل تعزیرات حکومتی و سوابق آرای شعب آن برخوردار می‌باشد.

نظارت سازمان بازرسی کل کشور بر بنیاد مستضعفان انقلاب اسلامی

استعلام حقوقی

با توجه به جایگاه حقوقی بنیاد مستضعفان انقلاب اسلامی، آیا نظارت و بازرسی نهاد مزبور در اجرای قوانین و مقررات عمومی که مخاطب آن‌ها اصولاً دستگاه‌های دولتی و عمومی کشور و یا به لحاظ استفاده از اعتبارات دولتی می‌باشد؛ لزوماً نیازمند اذن مقام معظم رهبری می‌باشد؟

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۳۹۵/۱۱/۶ - ح - ۲۵۶/ک

اولاً، با توجه به اختیار مجلس شورای اسلامی منبعث از اصل (۷۱) قانون اساسی در وضع قوانین در عموم مسائل و به حکم اصل حاکمیت اجرای قوانین در کلیه دستگاه‌های اجرایی، ثانیاً، با عنایت به رویه قانون‌گذار در مورد وضع قانون که در اغلب موارد دامنه شمول آن نسبت به کلیه سازمان‌ها و دستگاه‌های اجرایی، از جمله نهادهای زیر نظر مقام معظم رهبری تسری و یا در صورت استثنا بدان تصریح نموده است، و در صورتی که در قوانین در مورد نهادهای مزبور قید و یا محدودیتی بیان نشده باشد، آن قوانین در آن نهادها نیز مجری و معتبر است؛ ثالثاً، از آنجا که قانون فهرست نهادهای عمومی و غیردولتی در راستای ماده (۵) آن قانون تصویب شده و وضع تبصره (۲) آن ناظر بر شرایط خاص اجرای قانون مزبور نسبت به نهادهای زیر نظر ولی فقیه بوده و بر این اساس واژه «قانون» در تبصره فوق، قانون محاسبات عمومی می‌باشد و محدودیت موصوف قابل تسری به یک وضعیت کلی و سایر موارد نمی‌گردد. رابعاً، از رویه جاری، نظریات تفسیری شورای نگهبان و قوانین استفاده می‌شود که «اذن» برای مواردی است که در اختیارات ولی فقیه دخالت و یا آن اختیارات، تحدید می‌گردد و اجرای قوانین در امور اجرایی نهادهای انقلاب اسلامی به‌ویژه در امور مالی و اداری آن‌ها که هیچ‌گونه محدودیتی در اختیارات معظم له ایجاد نمی‌نماید، با عنایت به فرمایشات و تأکیدات مقام معظم رهبری (از جمله در فرمان هشت‌ماده‌ای بر این که؛ «نهادهای منتسب به ایشان نیز

می‌بایست تحت نظارت قرار گیرند و پاسخ‌گو باشند» و یا در دیدار اعضای کمیسیون اصل (۹۰) که فرمودند: «همه ارگان‌هایی که زیر نظر (ایشان) هستند؛ باید نظارت شده و عملکردشان رصد شود»، موافق اراده ایشان بوده است؛ ازاین رو به استناد اختیارات نظارتی سازمان نسبت به نهادهای انقلابی به موجب بند «الف» ماده (۲) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، امر نظارت بر اجرای قوانین عمومی حاکم بر آن نهادها، از صلاحیت و جایگاه قانونی برخوردار است.

صلاحیت نظارت و بازرسی سازمان بازرسی کل کشور نسبت به اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران

استعلام حقوقی

با توجه به بند (الف) ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، آیا سازمان صلاحیت نظارت و بازرسی نسبت به وجوه دریافتی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران را دارد؟

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۲۸۴/ک/ح - ۱۳۹۶/۶/۱۴

«اگرچه اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران به لحاظ بودجه مالی و امور اداری مستقل می‌باشد؛ لیکن با عنایت به ماده ۶۴ قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰ که بر اساس آن دولت به اتاق‌های مذکور سالیانه کمک مالی می‌نماید و از طرفی شورای عالی نظارت که از ارکان اتاق بوده و سیاست‌گذاری و تعیین خط‌مشی‌های کلی اتاق و نظارت بر اجرای صحیح آن‌ها را به عهده دارد و با توجه به این‌که اعضای شورای مزبور متشکل از چندین وزیر می‌باشد که نقش آن‌ها در این نهاد به اعتبار مقام دولتی است؛ بر این مبنا، اتاق موصوف به لحاظ نظارت دولت و همچنین دریافت کمک از دولت، از مصادیق بند (الف) ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور بوده و مشمول صلاحیت نظارت و بازرسی سازمان می‌باشد».

صلاحیت نظارت و بازرسی سازمان بازرسی کل کشور نسبت به اتاق تعاون ایران

استعلام حقوقی

با توجه به بند (الف) ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، آیا سازمان صلاحیت نظارت و بازرسی نسبت به اتاق تعاون ایران را دارد؟

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۲۸۸/ک/ح - ۱۳۹۶/۸/۱۶

«با عنایت به این که مطابق ماده ۵۷ قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران، اتاق تعاون ایران از یک طرف تحت نظارت وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی بوده و از طرف دیگر وفق ماده ۶۴ قانون اخیرالذکر و ماده ۲۳ اساسنامه اتاق تعاون ایران، از کمک‌های دولتی تحت ردیف بودجه سالیانه برخوردار می‌گردد، ازاین‌رو، نهاد مزبور به لحاظ نظارت دولت و همچنین دریافت کمک از دولت، از مصادیق بند (الف) ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور بوده و مشمول صلاحیت نظارت و بازرسی سازمان می‌باشد».

صلاحیت نظارت و بازرسی سازمان بازرسی کل کشور نسبت به نظام صنفی کارهای کشاورزی

استعلام حقوقی

آیا نظام صنفی کارهای کشاورزی و منابع طبیعی مشمول صلاحیت نظارت و بازرسی سازمان بازرسی کل کشور، موضوع بند «الف» ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور قرار می‌گیرد؟

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۲۹۱/ک/ح - ۱۳۹۶/۹/۲۱

«با توجه به ماده ۲۱ آیین‌نامه اجرایی نظام صنفی کارهای کشاورزی و منابع طبیعی، مصوب ۱۳۸۶ که شورای مرکزی (متشکل از نمایندگان وزارت جهاد کشاورزی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، سازمان نظام مهندسی

کشاورزی و هیئت عالی نظارت)، به عنوان بالاترین رکن اجرایی و نظارتی نسبت به عملکرد نظام صنفی کارهای کشاورزی استان‌ها تعیین شده است و همین‌طور هیئت عالی نظارت (که طبق ماده ۱۱ قانون نظام صنفی نسبت به تمامی اصناف نظارت دارد)، متشکل از ساختار و اعضای غالباً دولتی می‌باشد و مضافاً این‌که در ماده ۴۰ آیین‌نامه مذکور نیز به نظارت وزارت جهاد کشاورزی نسبت به اجرای آیین‌نامه موصوف در نظام صنفی کارهای کشاورزی تصریح شده است و در نهایت با عنایت به بند «ب» ماده نخست قانون ارتقای نظام سلامت اداری و مقابله با فساد که مؤسسات مذکور را عهده‌دار مأموریت عمومی قرار داده؛ بنابراین به لحاظ نظارت دولت، نظام صنفی کارهای کشاورزی و منابع طبیعی در زمره دستگاه‌های موضوع بند «الف» ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، مشمول صلاحیت نظارت و بازرسی سازمان بازرسی کل کشور قرار دارد».

ماهیت حقوقی دانشگاه آزاد اسلامی و شمول نظارت و بازرسی سازمان بازرسی کل کشور بر آن

استعلام حقوقی

ماهیت حقوقی دانشگاه آزاد اسلامی چیست و آیا دانشگاه آزاد اسلامی مشمول نظارت و بازرسی سازمان بازرسی کل کشور می‌باشد؟

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۳۹۷/۱۱/۶ - ح/ک/۳۲۸

۱- طبق ماده ۵ اساسنامه دانشگاه آزاد اسلامی (اصلاحی ۱۳۸۹/۸/۱۱ شورای عالی انقلاب فرهنگی) دانشگاه مذکور مؤسسه‌ای غیرخصوصی و غیردولتی بوده و مشمول تعاریف مصرّح در ماده ۵ قانون مدیریت خدمات کشوری نمی‌باشد. به عبارت دیگر دارای ماهیت حقوقی مستقل و جدیدی است که به حکم شورای عالی انقلاب فرهنگی تأسیس شده است.

۲- با توجه به نظریه شماره ۳۰۲/۴۶ ح/ک مورخ ۱۳۸۲/۱/۳۰ این کمیسیون حقوقی، دانشگاه آزاد اسلامی از جمله مؤسسات تحت نظارت وزارت

علوم، تحقیقات و فناوری و نیز شورای عالی انقلاب فرهنگی و از مصادیق مؤسسات مشمول ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور بوده و این سازمان بر طبق ماده مذکور و در حدود مقررات حاکم بر فعالیت این نوع مؤسسات و در اموری که تحت نظارت دولت می‌باشد، اجازه بازرسی از واحدهای مختلف دانشگاه آزاد اسلامی را دارد.

شمول نظارت سازمان بازرسی کل کشور بر کانون‌های وکلای دادگستری

استعلام حقوقی

آیا کانون‌های وکلای دادگستری مشمول نظارت و بازرسی سازمان بازرسی کل کشور می‌باشند یا خیر؟

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۳۹۸/۵/۸ - ح/ک/۳۴۷

با توجه به مواد ۱۴، ۱۶ و ۲۱ لایحه قانونی اسنقلال کانون وکلای دادگستری، مواد ۴ و ۵ قانون کیفیت اخذ پروانه وکالت دادگستری، بند «ب» ماده (۱) قانون ارتقای سلامت اداری و مقابله با فساد و بند «ب» ماده (۲) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور به جهت نظارت‌پذیری کانون از دولت، سازمان در حیطه نظارت دولت صلاحیت نظارت و بازرسی بر کانون وکلای دادگستری را دارد؛ لذا نظریه مورخ ۱۳۹۵/۰۸/۲۵ کمیسیون مورد تأیید است.

شمول نظارت سازمان بازرسی کل کشور بر مؤسسات و واحدهای تابعه مجلس شورای اسلامی از قبیل مرکز پژوهش‌های مجلس و دیوان محاسبات کشور

استعلام حقوقی

مجلس شورای اسلامی از جمله دستگاه‌های حیطه نظارت این بازرسی

امور بوده و در سنوات گذشته بازرسی‌هایی از بخش‌های مختلف از جمله مرکز پژوهش‌ها و امور اداری مجلس شورای اسلامی صورت پذیرفته است. اخیراً نیز بازرسی موردی با توجه به ارجاع دفتر مقام معظم رهبری از امور اداری مجلس شورای اسلامی انجام شده است. مدیرکل توسعه منابع انسانی مجلس شورای اسلامی در پاسخ به مکاتبات صورت گرفته، طی نامه شماره ۹۸۰۱۶۵۰ مورخ ۱۳۹۸/۷/۱۰ اعلام نموده که به استناد مصوبه مورخ ۱۳۸۷/۴/۱۶ هیئت رئیسه، مجلس شورای اسلامی از شمول نظارت سازمان خارج می‌باشد. با توجه به مراتب، درخصوص شمول ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور بر امور اداری و مالی مجلس شورای اسلامی و واحدهای تابعه آن (از جمله دیوان محاسبات، مرکز پژوهش‌های مجلس) اعلام نظر فرماید.

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۳۵۹/ک/ح - ۱۳۹۸/۹/۱۲

«با توجه به عبارت «نظارت بر حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در دستگاه‌های اداری کشور» مصرّح در اصل ۱۷۴ قانون اساسی و ماده (۱) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و اطلاق بند «الف» ماده (۲) قانون اخیرالذکر مبنی بر نظارت و بازرسی مستمر بر کلیه وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و همچنین با توجه به قسمت اخیر ماده (۲) قانون مدیریت خدمات کشوری (که مقرر داشته: «کلیه سازمان‌هایی که در قانون اساسی نام برده شده است، در حکم مؤسسه دولتی شناخته می‌شود»); بنابراین، بخش‌های اداری و مالی مجلس شورای اسلامی و مؤسسات زیرمجموعه آن از حیث حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در شمول نظارت و بازرسی سازمان قرار دارد.

یادآور می‌شود؛ نظر هیئت رئیسه مجلس شورای اسلامی نمی‌تواند محدودیتی در اصل یکصد و هفتاد و چهار قانون اساسی جمهوری اسلامی و ماده (۱) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور ایجاد نماید. به علاوه، ادعای موازی کاری نظارت این سازمان با نظارت دیوان محاسبات بر واحدهای مجلس، موجه نمی‌باشد؛ زیرا دامنه اختیارات سازمان وسیع‌تر از دیوان محاسبات کشور بوده و همه امور دستگاه‌های اداری را در بر می‌گیرد. شایان ذکر است؛ کمیسیون حقوقی قبلاً طی نظریه شماره ۳۷۳/۷۷/ق مورخ ۱۳۷۷/۷/۲۷ دیوان محاسبات کشور را مشمول نظارت این سازمان دانسته است».

صلاحیت این سازمان در بررسی عملکرد و آراء صادره توسط هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری

استعلام حقوقی

برخی از همکاران گروه تنقیح سازمان با این استدلال که مطابق ماده (۲۲) قانون رسیدگی به تخلفات اداری و مواد (۳۴) و (۳۵) آیین‌نامه اجرایی آن، سازوکار و مرجع ورود و رسیدگی به تخلفات اعضای هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری مشخص شده است، عقیده به عدم امکان بررسی عملکرد هیئت بدوی رسیدگی به تخلفات اداری کارکنان جهاد کشاورزی استان خراسان جنوبی دارند. از سوی دیگر، عده‌ای سازوکار قانونی فوق را مغایر با صلاحیت ذاتی سازمان بازرسی کل کشور ندانسته و ورود سازمان به موضوع بررسی عملکرد هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری را مسبوق به سابقه دانسته‌اند.

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۳۶۸/ک/ح - ۱۳۹۸/۱۲/۵

«سازمان بازرسی کل کشور در اجرای اصل ۱۷۴ قانون اساسی و حسب تکالیف و اختیارات محوله متخذ از ماده (۲) قانون تشکیل این سازمان، می‌تواند بر عملکرد اداری هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری نظارت نماید. در عین حال، مستفاد از تبصره ۲ ماده (۲۲) قانون رسیدگی به تخلفات اداری مصوب ۱۳۷۲، چنانچه غرض ورزی اعضای هیئت‌های مزبور در صدور آراء قابل اثبات باشد، امکان تعقیب قضایی آنان از حیث عملکردشان در صدور آراء مغرضانه وجود دارد».

صلاحیت و دایره شمول نظارت سازمان بازرسی کل کشور بر بانک‌ها و مؤسسات خصوصی

استعلام حقوقی

با توجه به استتکاف برخی بانک‌های خصوصی از ارائه اطلاعات درخواستی این سازمان و نظر به مکاتبه اخیر کانون بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خصوصی (مثبت به شماره ۱۱۳۴۶۱ مورخ ۱۴۰۰/۰۴/۲۲ دبیرخانه مرکزی سازمان) دایر بر عدم صلاحیت سازمان در نظارت و بازرسی این بانک‌ها، خواهشمند است درخصوص شمول نظارت سازمان بازرسی کل کشور بر بانک‌ها و مؤسسات مالی غیردولتی و دایره صلاحیت این سازمان در ورود به عملکرد آن‌ها اعلام نظر فرمایید.

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۴۰۹/ک/ح - ۱۴۰۰/۶/۹

نظر اکثریت:

«با عنایت به حدود اختیارات سازمان در بند «الف» ماده (۲) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور (مبنی بر اجازه بازرسی از مؤسساتی که دولت به نحوی از انحاء بر آن‌ها نظارت دارد) و نظر به تصریح بند «ب» ماده (۱۱) قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱/۴/۱۸ و ماده واحده قانون اجازه تأسیس بانک‌های غیردولتی مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱ مبنی بر اختیار نظارت بانک مرکزی بر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری اعم از دولتی و غیردولتی، مضافاً؛ با توجه به رأی وحدت رویه شماره ۷۹۸ مورخ ۱۳۹۹/۰۷/۱۵ هیئت عمومی دیوان عالی کشور مبنی بر تلقی کارکنان بانک‌های خصوصی به عنوان مأمورین به خدمات عمومی و از طرفی، لزوم اعمال نظارت‌های خاص حاکمیتی بر مؤسسات خصوصی حرفه‌ای عهده‌دار خدمات عمومی نظیر بانک‌های خصوصی به موجب قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب ۱۳۹۰ و قانون دائمی نمودن قانون مزبور مصوب ۱۳۹۸ خاصه از حیث مقابله با مفاسد اداری و مالی و نظر به تکالیف ویژه محوله به سازمان بازرسی کل کشور در این سازمان، مآلاً این سازمان در محدوده نظارت بانک مرکزی بر بانک‌های غیردولتی، می‌تواند بر این‌گونه مؤسسات نظارت و بازرسی نماید.»

نظر اقلیت:

«نظارت موضوع بند «الف» ماده (۲) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور به معنای خاص است و نه عام. از طرفی، حدود صلاحیت و اختیار مندرج در بند «الف» ماده (۲) مذکور می‌باید با عنایت و عطف توجه به بند «ج» این

ماده معنا و معین شود. از آنجا که اولاً، بانک‌های خصوصی در قالب شرکت سهامی و مشمول قانون تجارت می‌باشند و لذا در زمره دستگاه‌های اداری مصرح در اصل (۱۷۴) قانون اساسی و بند «الف» ماده (۲) قانون تشکیل این سازمان قرار ندارند؛ ثانیاً، بانک مرکزی به استناد بندهای «ج» و «د» ماده (۱۰) قانون پولی و بانکی کشور، دارای شخصیت حقوقی مستقل از دولت است و نظارت بانک مرکزی بر بانک‌ها و مؤسسات خصوصی، به معنای نظارت دولت بر آن‌ها نیست تا با عبارت «یا دولت به نحوی از انجا بر آن‌ها نظارت یا کمک می‌نماید» قابل انطباق باشد؛ ثالثاً، بند «ج» ماده (۲) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور که با تفکیک دستگاه‌های مشمول نظارت این سازمان، مشعر بر تعیین مراجع ارسال نتایج و گزارش‌های بازرسی به آن‌ها است، و درخصوص مؤسسات خصوصی نظیر بانک‌های خصوصی، مرجع اعلام و انعکاس گزارش، تعیین نشده است، با این وصف، بانک‌های خصوصی مشمول نظارت و بازرسی این سازمان به نظر نمی‌رسند.

حدود اختیار سازمان بازرسی کل کشور در قبال ستاد اجرایی فرمان حضرت امام (ره)

استعلام حقوقی

آیا بازرسی از ستاد اجرایی فرمان حضرت امام (ره) که از جمله دستگاه‌های زیر نظر مقام معظم رهبری (مدظله العالی) است، در حیطه اختیارات و وظائف سازمان بازرسی کل کشور می‌باشد؟

نظریه کمیسیون حقوقی * شماره و تاریخ نظریه: ۱۴۰۲/۳/۲۳ - ح - ۴۶۵/ک
با توجه به مفاد آراء شماره ۹۹۰۹۹۷۰۹۰۵۸۱۱۹۲۸ و ۹۹۰۹۹۷۰۹۰۵۸۱۱۹۲۹ مورخ ۱۳۹۹/۱۲/۱۶ هیئت عمومی دیوان عدالت اداری که در آن، ستاد اجرایی فرمان حضرت امام (ره) از جمله نهادهای انقلاب اسلامی تشخیص داده شده و برابر ماده (۹۰) قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری آراء صادره در مقام رأی وحدت رویه برای کلیه ادارات و اشخاص

حقیقی و حقوقی مربوط لازم‌الاتباع است و از سوی دیگر در بند (الف) ماده (۲) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور (مصوب ۱۳۶۰/۷/۱۹ و اصلاحات بعدی) نهادهای انقلاب اسلامی از جمله دستگاه‌های مشمول نظارت و بازرسی سازمان قرار گرفته‌اند؛ لذا ستاد اجرایی فرمان حضرت امام (ره) در زمره دستگاه‌های مشمول نظارت و بازرسی سازمان قرار دارد.

صلاحیت ورود سازمان بازرسی به سازمان نظام پزشکی

استعلام حقوقی

سازمان نظام پزشکی وفق «قانون تشکیل سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران» به عنوان سازمانی با شخصیت حقوقی مستقل (غیردولتی) تأسیس یافته و رییس کل آن با حکم رییس جمهور منصوب شده و عهده‌دار بسیاری وظایف عمومی در حوزه سلامت می‌باشد که اهم آنها به شرح زیر است:

صدور پروانه اشتغال مطب‌های پزشکی و حرف وابسته؛
رسیدگی انتظامی به تخلفات حرفه‌ای شاغلان حرف پزشکی از طریق هیأت‌های انتظامی؛

تعیین ضوابط و نظارت بر تبلیغات پزشکی؛
مشارکت در تعیین شرح وظایف شاغلان حرف پزشکی؛
به واسطه تفاسیر مختلف از ماده (۲) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، همواره ابهاماتی راجع به نظارت سازمان بازرسی کل کشور و حدود و ثغور این نظارت نسبت به سازمان نظام پزشکی وجود داشت. مع الوصف در سال‌های اخیر به واسطه دو قانون مصوب مجلس شورای اسلامی، ضرورت نظارت‌پذیری این سازمان مورد تأکید و ضرورت واقع شده است. در این خصوص می‌توان به دو قانون زیر اشاره کرد:

در بند (ب) ماده (۱) قانون «ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد» مصوب ۱۳۹۰ به صراحت مؤسسات خصوصی حرفه‌ای عهده‌دار خدمات عمومی نظیر سازمان نظام پزشکی مشمول این قانون ذکر شده است.

بر اساس بند (ث) ماده (۱) قانون «شفافیت قوای سه‌گانه، دستگاه‌های اجرایی و سایر نهادها» مصوب ۱۴۰۳ مجلس شورای اسلامی نیز از سازمان نظام پزشکی به عنوان یکی از دستگاه‌های مشمول نام برده شده است. با لحاظ موارد فوق، آیا سازمان بازرسی کل کشور صلاحیت ورود به سازمان نظام پزشکی را دارا است؟

نظریه کمیسیون حقوقی* تاریخ نظریه ۱۴۰۳/۹/۲۰

کمیسیون حقوقی سازمان در جلسه مورخ ۱۴۰۳/۹/۲۰ با حضور اعضا تشکیل و در خصوص موضوع فوق به شرح ذیل اظهار نظر نمود:

با توجه به وظایف و اختیارات سازمان نظام پزشکی مندرج در قانون تاسیس سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران (مصوب سال ۱۳۸۳) این سازمان از جمله «موسسات خصوصی عهده دار مأموریت عمومی» مصرح در بند (ب) ماده (۱) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد (مصوب ۱۳۹۰ و اصلاحات بعدی) است. لذا، آن دسته از اقدامات این سازمان که در راستای ارائه خدمات عمومی است مانند: «صدور پروانه اشتغال مطب‌های پزشکی و حرف و گروه‌های پزشکی، رسیدگی انتظامی به تخلفات حرفه‌ای شاغلان حرف و گروه‌های پزشکی از طریق هیأت‌های انتظامی، تعیین ضوابط و نظارت بر تبلیغات پزشکی، مشارکت در تعیین شرح وظایف شاغلان حرف و گروه‌های پزشکی، تعیین تعرفه عضویت و خدمات» مشمول نظارت و بازرسی سازمان بازرسی کل کشور است.

قیمت:

۱۵۰.۰۰۰ تومان

ISBN : 978-622-8120-51-5

9

786228

120515

انتشارات سازمان
بازرسی کل کشور